

Tre latinske Grammatikker

DONATUS . FUNDAMENTUM . REGULÆ

Trykt af Gotfred af Ghemen i København 1493
og udgivet i Facsimile ved *Københavns*
Universitets 500-års Jubilæum
af Det Kongelige Danske
Videnskabernes
Selskab

Med en Efterskrift. With an English Summary

KØBENHAVN, I. JUNI 1979

Niels Bohr Legatet har ydet tilskud til denne bog.
Efterskrift af Jan Pinborg og Erik Dal.

Kommissionær: Munksgaard.

© Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab 1979.
Printed in Denmark by Bianco Lunos Bogtrykkeri A/S,
København. ISBN 87-7304-077-0

Tre latinske Grammatikker

*Regiae Universitati Hafniensi
e quinto suo saeculo exeunti
Regia Academia Scientiarum Danica
hanc editionem primi libri
in aedibus universitatis impressi
dedicat.*

INDHOLD

I DONATUS

Donatus, <i>Ars minor</i>	3
De nomine 3. De pronomine 7. De verbo 9. De adverbio 12. De participio 13. De coniunctione 14. De prepositione 14. De interiectione 16.	
Coniugationes verborum	16
Amo 16. Doceo 19. Lego 22. Audio 25. Fero 28. Sum 31. Volo 33.	

II FUNDAMENTUM

Regule ex Donato et Remigio aliisque doctoribus grammaticæ pro stabili fundamento scholarium collectæ	39
De nomine 39. De pronomine 42. De verbo 45. De adverbio 50. De participio 52. De coniunctione 54. De prepositione 56. De interiectione 57.	
Forma comparandi declinandique adiectiva nomina atque coniungendi verba regularia et irregularia	58
(De comparatione adiectivorum) 58.	
De coniugatione irregularium verborum (fero, edo) 67.	
Regule formandi tempora 70.	
Divisiones verborum	75
Generales regule congruitatum puerorum	80
Congruitates communes pro pueris	81
Pater meus 81. Magister legit quem audio 82. Iste servus 83. Quis est in scholis? Respondetur 'magister' 83. Sortes et Plato 83. Cappa Sortis 84. Volo legere 84. Recordor beneficii tui 84. Regis interest regnare 84. Sum domi 84. Scribe velociter 85. Est michi pater 85.	

Utilis michi 85. Est michi damno 85. Hoc michi con-
ducit 85. Similis michi 86. Amabilis michi 86. Dilec-
tus Deo et hominibus 86. Precipio tibi hec 86. Doceo
tibi filium tuum 86. Obviavit michi 86. Ve puero cen-
tum annorum 87. Expedit vobis 87. Exosus bella et
perosus opes 87. Est candens clipeum 87. Lego librum
88. Doceo te grammaticam 88. Perges milia septem 88.
Laboravimus totam noctem 88. Exeo domum 88. Pe-
nitet me peccati 89. Conveniam te pessimi facinoris
89. Quanti me facis 89. Fleo patrem 89. Doleo mortem
patris 90. Deum time et mandata eius observa 90. Pec-
cavit peccatum magnum 90. Ardet amorem 90. Vivo
dies jocundos 91. Stertit cattum dormit porcum 91.
Oportet me laborare 91. Legitur grammaticam 91.
Scribentem habendum est pennam 91. Venio specta-
tum 92. Venatu regredimur nos 92. Locus cenandi 93.
Letando modolor 93. Ex navigando magnum damnum
cepi 93. Surgendum est nobis 94. Ante cenandum 94.
Pluris pensum ibo vinum quam usque modo vendi po-
tuit 94. Oblitus ire 94. Penes arbitros 95. Proh inferum
superumque fidem 95. In adulterum 95. Prostratus
humum 95. Italiam venit 96. Ver et estatem tu plas-
masti ea 96. Me miserum quid audio 96. Parce michi
domine 97. Euge serve bone et fidelis 97. Cur tristior
est hodie solito facies tua 97. Clarus prestat plebeo
sanguine 98. Multo secus atque putabam evenit 99.
Longum sex pedibus 99. Hoc ponderat tres marcas
vel tribus marcis auri 99. Gero me proconsulem urbis
favore 100. Agnes pulchra facie et pulchra fide 100.
In mediocri capite solet naturaliter esse industria mul-
ta 100. Raptus lumine 101. Plenum gracia et veritatis
101. Sex virgis cesus sum 101. Penitet me peccato pes-
simo 102. Vivis leto animo 102. Multi numero 103.
Secundus ordine 103. Duplum pondere 103. Nicode-
mus nomine 103. Torques fit auro 104. Doctus gram-
matica 104. Studet gloria 104. Ambulavi sex stadiis
ab urbe 104. Gerit aurum digito 105. Duo passeris
asse veniunt quinque vero dipondio 105. Tota die me-
ditabar in te 105. Ab universis commendatur virtus
106. A Deo omnia facta sunt 106. Alius ab homine 106.

Binas abs te accepi litteras 107. Clam custodibus 107. Octaviano Augusto imperatore Cristus natus fuit Bethlehem 107. Venio militia 108. Mea Athenis 108. Studui Athenis 108. Quo pergis? Respondetur 'huc, illuc, istuc' 108. Tua interest 109. Tua perhendie legere interfuturum esse audio 110. Ego amare illam 110. Tua solius exulis damna defleo 110.

III REGULÆ

Regule emendate correcteque Hafnye de figuratis constructionibus grammaticis ex diversis passibus sacre scripture ac poetarum 115

Urbem Romam primum Romulus condidit 115. Gaudemus omnes in Domino 116. Ego et sorores mee sumus orphani 119. Pater tuus et ego dolentes querebamus te 121. Sacer Dyonisi cum tuis sociis orate 123. Petrus et Paulus doctor gentium nos docuere legem 125. Petrus et Paulus regnant 126. Jupiter et Juno antiquis credebantur dii superi 128. Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo 131. Neque fidus radio neque virgo filio fit corrupta 133. Quam statuo urbem vestra est 135.

Regule emendate correcteque latinitatum impedimentalium secundum Alexandrum et alios doctores grammaticæ 136

De impedimentis adiectivi et sui substantivi 136

Benedicta tu in mulieribus 136. Triste lupus stabilis 139. Et adulter erit superandus 139. Beatus Johannes fuit purissimus virgo 140. Turba que non novit legem domini sunt maledicti 140. Canis est equivocus 141. Solantur mesti nunc mea fata senis 142. Cum gustasset architriclinus aquam vinum factum 143.

De impedimentis suppositi et sui appositi 144

Turba ruunt 144. Parum erogatur pauperibus 144. Testimonia tua Domine meditatio mea est 145. Sermone quem audistis non est meus sed eius qui misit me patris 146.

<i>De impedimentis relativi et sui antecedentis</i>	148
Species est quod predicatur de pluribus 150. Mendax es et veracem te simulas quod absit michi procul 151. Urbs Iherusalem beata est quod interpretatur pacis visio 151. Formavit Deus hominem de limo terre, masculum et feminam creavit eos 152. In atriis tuis Iherusalem que edificatur ut civitas 152. Scripta sunt hec ad correptionem nostram in quos fines seculorum devenerunt 153. Habitantibus in regione umbre mor- tis lux orta est eis 154. Si sustulisti illum dicito michi 154. Adam polluit qui abluit 155. Uterque eorum bi- bit vinum quod nocet capiti 156. Hoc est opus Catho- nis quem hoc saxum tegit 156.	
<i>De impedimentis demonstrativi et sue rei demonstrate</i> .	157
Hec volucrum canit 157. Tuo libro hic melior est 157. Hec herba crescit in horto meo 158.	
Regule correcte emendateque constructionum.....	159
(De constructione) 159.	
De quesitivis constructionum 161.	
De divisione constructionis 162.	
Diversarum constructionum exempla 164.	
Regule de modo ordinandi et distinguendi clausulas sive partes alicuius constructionis artificialiter.....	165
Da modum punctandi 166.	
Da ordinem partium huius constructionis 166.	
(Ordo naturalis partium orationis in constructione or- dinandarum) 167.	
De exceptionibus a regulis ordinandi partes orationis in constructione 171.	
Regule ortographie et artis metrificandi correcte emenda- teque, sine quibus versus et dictamen Boethii, Saxonis grammatici et plurimorum intelligi non possunt. Et com- prehendunt tertiam et quartam Alexandri.....	176
(De litteris) 176.	
(De syllabis et dictione) 180.	
Regule speciales ad primas et medias syllabas cognos- cendas 187.	
Ad cognoscendum quantitatem penultime et antepe- nultime sillabe in casibus nominum et temporibus verborum 186.	

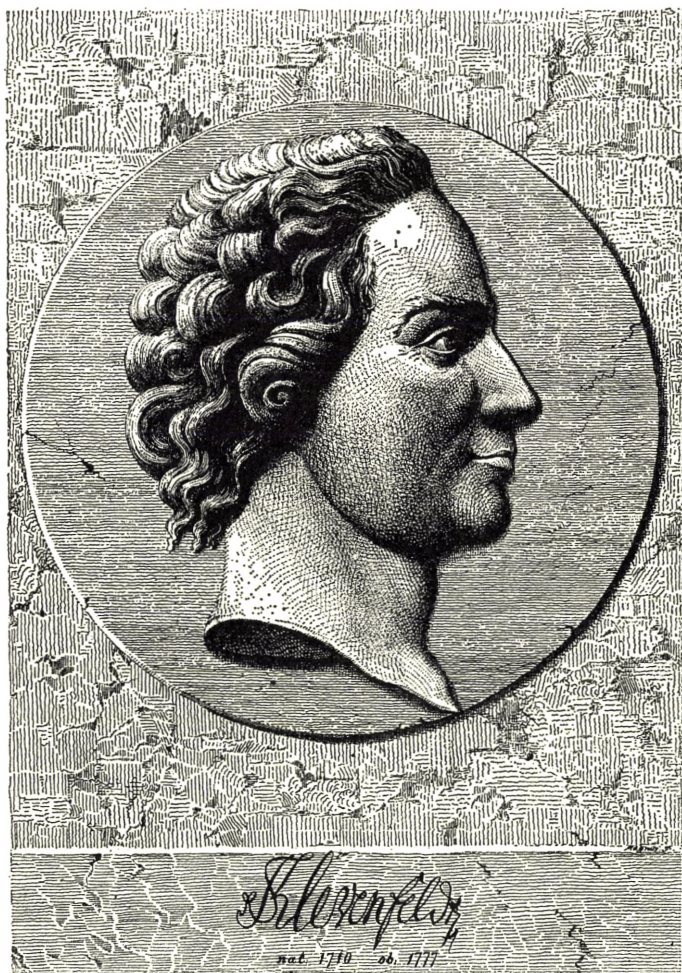
- (De metro et pedibus) 194.
 De pedibus in toto numero 197.
 (Facillima practica componendi exametra et pentametra) 199.
 (De speciebus methaplasmi) 207.

IV LUND-FRAGMENTET

V EFTERSKRIFT

<i>Boghistorisk efterskrift af Erik Dal</i>	219
Bøgerne og boghistorikerne.....	221
Typer og træsnit.....	224
Eksemplarenes første ejere.....	227
To Donatus-fragmenter.....	229
<i>Grammatikhistorisk efterskrift af Jan Pinborg</i>	232
Middelalderens latin	232
Middelalderens latinbøger	234
Den danske latintradition omkring 1500.....	243
Ghemmen-trykkenes latinske grammatik.....	247
Noter	255
<i>Summary</i>	261

De tre grammatikker i Det kongelige Bibliotek tilhørte oprindelig munken Tideke Hansen i Skovkloster. Efter den tid kendes kun de to sidste private ejeres navne. Deres portrætter bringes her.

Terkel Kleve (1710–77), 1747 adlet Klevenfeldt. Indvalgt i Videnskabernes Selskab 1750. Konferensråd, kancellisekretær, højesteretsassessor. Samler af bøger, portrætter, naturalier m. m. Portrættet er raderet af Magnus Petersen 1863 efter marmorrelief af Johs. Wiedewelt 1799.

HENRICUS HIELMSTIERNE

S. R. M. Dan. Consiliar. Int. Supr. Instut. Hib. Auctuar. et
Soc. Scient. Praesid. Nat. i Jan. 1765 Mort. 18 Jul. 1780.

Inrepidus Veri Vindex, atque auctor Honesta
Hic est, qui Patriam praetulit neque sibi
Quo melior quisque es, pia serua laborior adde
Reque sp. num. officio condecorasse scias.

Juel Pinx.

Clemens Sculpt. 1782

Henrich Henrichsen (1715–80), 1742 adlet Hielmstjerne. Medstifter af Videnskabernes Selskab 1742, dets første sekretær og redaktør til 1776, derefter dets tredje præsident til sin død. Geheimeråd, kancelliasessor, højesteretsjustitiarius. Bog- og møntsamler. Portrættet er stukket af J. F. Clemens 1782 efter maleri af Jens Juel 1780.

I DONATUS

*Liber Parisiensis -
ratione Impressionis -*

Artes orationis quot sunt Octo
 que: Nomen. pronome. verbum.
 aduerbiū. pticipiū. cōiunctio. pre-
 positio. interiectio: Nomen quidē
 est: pars orōnis cū casu corp⁹ aut
 rem pprie cōmuniter ve significans. pprie vt
 roma tybris. cōmuniē vt orbs flumē. Domini
 quot accidūt: sex. q: qualitas. cōpacio. gen⁹. nu-
 mer⁹. figura. casus **Qualitas** noīm in quo est
 biptita est. **Quō:** aut em̄ onius nomē est ⁊ pro-
 priū dicitur aut multoz et est appellatiuū. **Cō-**
parionis gradus quot sunt: tres. qui: positu⁹
 vt doctus. cōparatiuus vt doctior. suplatiuus vt
 doctissimus. **Que** nomina cōpantur. appella-
 tua dūtatat qualitatem aut quantitātē signi-
 ficancia. qualitātē vt bonus malus. quantitātē
 vt magnus paruus. **Compatiu⁹** gradus cui
 casui seruit: ablatiuo vtriusq; numeri sine ppo-
 sitione **Quō:** dicimus em̄ doctior illo vel doc-
 cior illis. **Suplatiuus** cui: gō t̄m plurali v⁹ col-
 lectiuo singulari. **Quō:** dicimus enim doctissi-
 mus poetarū fuit virgilius vel optimus plebis
Genera nominū quot sunt. quatuor: que: mal-
 culinū vt hic magister. femininum vt hec musa.
 neutriū vt hoc scampnū. cōmune vt hic et hec
 sacerdos. **Est** p̄terea triū generū quod ōne dicit
 tur vt hic ⁊ hec ⁊ hoc felix. **Est** et epythenum
 quod p̄miscruū genus dicitur. vt hic passer hec
 aquila mustela milu⁹. **Numeri** noīm quot sunt
 duo. qui: singularis vt hic magister. pluralis vt

hij magistri figure noim quot sunt: due. q̄ sim-
 plex ut decēs potens. p̄posita ut indecens im-
 potens Quot modis noia p̄ponūtur: q̄tuor.
 q̄bus: ex duob? integris ut suburban?. ex duo-
 bus corruptis. ut efficac municeps. ex integra
 et corrupto ut inept? insullus. ex corrupto z in-
 tegro. ut nugigerulus. aliquñ ex q̄z plurib? ut in-
 expugnabilis imperterritus Casus noim quot
 sunt: sex. qui: ntūs gtūs dtūs accūs vtūs z ab-
 latiu? Per hos cū sex casus omniū generū noia
 p̄nomina participia declinātur hoc modo.

N omniatiuo hic magister gtō huius mgrī
 dtō huic mgrō accō huic magistrū vtō o
 mgrē abltō ab hoc mgrō. zplē ntō hū mgrī gtō
 hoz mgrōrū dtō hūz mgrīs accō hos mgrōs
 vtō o mgrī abltō ab hūz mgrīs

N tō hec musa gtō hui? muse dtō huic muse
 accō hāc musam vtō o musa abltō ab hac
 musa zplē ntō he muse gtō harū musarū dtō
 hūz musis accō has musas vtō o muse ablti-
 uo ab hūz musis

N tō hoc scampnū gtō hui? scampni dtō
 huic scampno accō hoc scampnū vocatiō
 o scāpnū. ablatiuo ab h̄ scampno zplē ntō hec
 scāpna gtō hoz scāpnoz dtō hūz scāpnis accō
 h̄ scāpna vtō o scampna abltō ab hūz scāpnis.

N tō hic et hec sacerdos gtō h? sacerdotis
 dtō huic sacerdoti accō hunc z hāc sacer-
 dotem vtō o sacerdos abltō ab hoc et ab hac
 sacerdote vel sacerdoti. zplē ntō hū et he sacer

dores g^to hoꝝ et harū sacerdotū d^to h^us sa-
cerdotibus accō hos et has sacerdotes v^to o
sacerdotes abltō ab h^us sacerdotibus

R tō hic z hec z hoc felic g^to h^u? felicis d^to
huic felici accō hunc z hāc felicē et h^u felic
v^to o felix abltō ab hoc et ab hac z ab hoc feli-
ce vel felici. zplē ntō h^u z he felices et hec felicia
g^to hoꝝ et harū et hoꝝ feliciū d^to h^us felicib?
accō hos et has felices et hec felicia v^to o feli-
ces et o felicia abltō ab h^us felicibus

R tō hic fructus g^to hui? fructus d^to huic
fructui accō hūc fructū v^to o fruct? abltō
ab hoc fructu zplē ntō h^u fruct? g^to hoꝝ fruc-
tuū d^to h^us fructibus accō hos fructus v^to o
fructus abltō ab h^us fructibus

R tō hec species g^to huius speciei d^to huic
speciei accō hāc speciem v^to o species ab-
latiuo ab hac specie. zplē ntō he species g^to
harū specierū d^to h^us specieb? accō has spēs
vocatiuo o species ablatiuo ab h^us specieb?

Que est agnicio p^me decliātionis h^u ē cui?
g^tūs z d^tūs singulares et ntūs et vtūs
plex i ae dypthōgō .i. i e lōgā definūt accūs i ā
correptā vtūs silis ē ntō abltūs in a p^ductā.
g^tūs plis in az correptā d^tūs z abltūs i h^us p^d-
ductā accūs in as p^ductā. ¶ Prima decliātio
l^rās f^minales h^z duas. q^s: a et s. termiāciones
tres. q^s: a as es ut poeta enneas anchises.

Que est agnicio secunde declinationis: hec
est cui? g^tūs singularis et ntūs et vtūs

a ij

plurales in i productā desinūt. dtūs et abltūs
 in o productā: accūs in um correptā. ¶ Qñ ntūs
 in r vel in ū desinit. similis erit ei vtūs. qñ us
 mutatur in e. qñ vero in ius si sint ppria noia
 abiecta us fit vtūs in i. vt virgilius virgilli. et
 vnū nomē appellatiuū quod est filius fili. gtūs
 plis in orū correptā. dtūs et abltūs in is pduc
 tā accūs i os pductā vl' in a correptā. ¶ Scda
 declinatio lrās tminales hz tres. quas. r s m.
 terminationes sex. quas. er ic ur us eus um. vt
 pater. vir. satur. magnus. tydeus. templum.

Que est agnitio tercie declinationis. hec ē
 cuius gtūs singularis in is correptā defi
 nit. dtūs in i pductā. accūs in em vel in im cor
 reptam. vtūs similis est ntō. abltūs in e correp
 tam vel in i productam. ntūs z accūs z vtūs
 plurales in es productā vel in a correptā. gtūs
 pluralis in um vel in ium correptam. dtūs et
 abltūs in bus correptā. ¶ Tercia declinatio lic
 teras terminales habet decē. quas. a e o c l n r
 s t p. vt poema monile virgo lac mel nomen
 pater ciuitas caput felix. terminationes. septua
 ginta octo vel paulo plus.

Que est agnitio quarte declinationis. hec
 est. cui? gtūs singularis et ntūs et accūs
 et vtūs plurales in us pductā desinūt. dtūs in
 ui productā. accūs in um correptā. vtūs similis
 est ntō. abltūs in u productā. gtūs pluralis in
 uum correpta. dtūs z abltūs in bus correptā.
 ¶ Quarta declinatio lrās treminales hz duas

quas. s. et v. terminationes similit̄ duas. quas
us et v. ut manus cornu.

Que est agnitio q̄nte declinatiōis. hec est
cui? ḡtūs z dtūs singulares in ei diuisas
sillabas desinūt. accūs in em correptā. utūs ē
similis ntā. abltūs in e p̄ductā. ntūs z accūs z
utūs plales in es p̄ductā. ḡtūs plalis in erū
correptam. dtūs z abltūs in bus correptam.

Quinta decliatio lrāz t̄miālez hz vnā. quā
s. t̄miācionē sūt vnā. quā es p̄ductā ut dies.

Pronomē qd̄ ē. ps orōnis: q̄ p̄ noie posi
ta t̄mdem pene h̄cat. p̄sonāqz interdum
recipit. Pronominū q̄t accidūt: sex. q̄: q̄litas ge
nus numer? figura p̄sona casus Qualitas p̄
nominū in q̄ ē: duplex est. Quō: aut em̄ finita
sunt p̄noīā aut infinita Que sunt finita: q̄ re
cipiūt p̄sonas ut ego tu ille Que sunt infini
ta: q̄ nō recipiūt p̄sonas ut quis que qd̄. S̄nā
p̄noīm quot sūt: eadē fere q̄ z noīm masculinū
ut quis. seim̄ ut q̄. neutz ut qd̄. cōe ut q̄lis ta
lis. triū generū qd̄ ōne dicit̄. ut ego tu sui Nu
meri p̄noīm q̄t sunt. duo. q̄: singularis ut h̄.
plalis ut h̄ij Figure p̄noīm quot sūt: due. q̄.
simplex ut quis p̄posita ut q̄squis Personē p̄
noīm quot sūt. tres. q̄ p̄ma ut ego. sc̄da ut tu
tercia ut ille Casus item p̄nominū q̄t sunt. sex
quēadmodū z noīm p̄ quas em̄ casus oīm ge
nerū noīā p̄noīā p̄cipia inflectūt hoc modo

Personē p̄me ḡnīs ōnis Ego mei vel mis
michi me a me xplē nos nēm l̄ nri nobis nos

a iij

a nobis ¶ **P**ersone scđe gñis ònis tu tui vñ tis
tibi te o tu a te zplē vos vestrū vel vñi vobis
vos o vos a vobis ¶ **P**ersone tercię gñis ònis
vtriusqz nūeri sui sibi se a se zplē sui sibi se a se
¶ **G**ñis masculini ille ipse iste illi? ipsi? isti? illi
ipsi isti illū ipsū istū ab illo ab ipso ab isto zplē
illi ipsi isti illoz ipsoz istoꝝ illis ipsis istis illos
ipsos istos ab illis ab ipsis ab istis ¶ **G**ñis fei il
la ipsa ista illi? ipsi? isti? illi ipsi isti illā ipsam
istā ab illa ab ipsa ab ista zplē ille ipse iste illa
rū ipsarū istarū illis ipsis istis illas ipsas istas
ab illis ab ipsis ab istis ¶ **G**ñis neutri illud ipsū
istud illius ipsius istius illi ipsi isti illud ipsum
istud ab illo ab ipso ab isto zplē illa ipsa ista il
loꝝ ipsoꝝ istoꝝ illis ipsis istis illa ipsa ista ab
illis ab ipsis ab istis ¶ **G**ñis masculi hic is hui?
eius huic ei hūc eū ab hī ab eo zplē hūc ei horū
eoz hūc eis hos eos ab hūc ab eis ¶ **G**ñis fei
hec ea hui? ei? huic ei hāc eā ab hac ab ea zplē
hec ee harū eaz hūc eis has eas ab hūc ab
eis ¶ **G**ñis neutri hoc id h? e? huic ei hoc id ab
hoc ab eo zplē hec ea hoz eoz hūc eis hī ea
ab hūc ab eis ¶ **G**ñis masculi quis vñ q̄ cuius
cui quē a quo l a q̄ zplē qui qz qs l qb? quos
a qs vñ a qb? ¶ **G**ñis fei que l q̄ cui? cui quā a q̄
vel a q̄ zplē que q̄rū qs l qb? quas a qs vel a
qb? ¶ **G**ñis neutri qd vñ qd r? cui qd l quid a q̄
vel a qui zplē que vel q̄ quoz quis vel qbus q̄
vel q̄ a quis vel a qbus ¶ **G**ñis masculi meus
tu? su? mei tui sui meo tuo suo meū tuū suū
o mi a meo a tuo a suo zplē mei tui sui meoz

tuoz suoz meis tuis suis meos tuos suos o
 mei a meis a tuis a suis **G**nis fei mea tua sua
 mee tue sue mee tue sue meã tuã suã o mea
 a mea a tua a sua **z**plē mee tue sue meaz tua
 tū suaz meis tuis suis meas tuas suas o mee
 a meis a tuis a suis **G**nis neutri meū tuū suū
 mei tui sui meo tuo suo meū tuū suū o meū a
 meo a tuo a suo **e**tplē mea tua sua meoz tu-
 oz suoz meis tuis suis mea tua sua o mea a
 meis a tuis a suis. ¶ **G**nis masculini noster
 vester nri vri nrā vrā nr̄m vr̄m o nr̄ a nr̄o l' a
 vestro **z**plē nostri vestri nr̄oz vr̄oz nr̄is vr̄is
 nr̄as vr̄as o nr̄i a nr̄is vel a vr̄is **G**nis fei nr̄ā
 vr̄ā nr̄ē vr̄ē nr̄ē vr̄ē nr̄ām vr̄ām o nr̄ā a nr̄ā l'
 a vr̄ā **z**plē nr̄ē vr̄ē nr̄ārū vr̄āz nostris vestris
 nr̄as vr̄as o nr̄ē a nostris vel a vr̄is **G**nis neu-
 tri nr̄m vr̄m nostri vestri nr̄ō vr̄ō nr̄m vr̄m
 o nr̄m a nr̄ō vel a vr̄ō **z**plē nr̄ā vr̄ā nr̄ōrū vr̄ōz
 nostris vr̄is nr̄ā vr̄ā o nr̄ā a nr̄is vl' a vestris.
Gnis cois nr̄as vr̄as nr̄ātis vr̄ātis nr̄āti vr̄āti
 nr̄ātem vr̄ātem o nr̄as a nr̄āte vl' a vr̄āte **z**plē
 nr̄ātes vr̄ātes nr̄ātuū vr̄ātuū nr̄ātib? vr̄ātib?
 nr̄ātes vr̄ātes o nr̄ātes a nr̄ātib? l' a vr̄ātibus
 ¶ **Q**ua hoz pposita. ut egomet tuimet suimz fi-
 bimet illic istic illicine isticine hiccine heccine
 hoccine **I**dei masculio igne pductū i neutro ve-
 ro correptū ut q̄sq̄ q̄snā q̄spīā aliq̄s z cetera.
Erbū quid est: ps orōnis cū tpe z plona
 sine casu agere aliqd. aut pati aut neutz
 significās **W**erbo quot accidūt: septē. q̄. q̄litas
 cōiugatio gen? numerus figura tps persona.

a iii

Qualitas v̄boꝝ in quo ē: in modis ⁊ in formis
Modi q̄ sunt: indicatiu⁹ vt lego. impatiu⁹ vt
 lege. optatiu⁹ vt ūt legerē. p̄iunctiu⁹ vt cū legā
 infinitiu⁹ vt legere. impersonalis vt legit **Forme**
 v̄boꝝ q̄t sunt: q̄tuor. q̄. p̄fecta vt lego. meditati
 ua vt lecturio. frequētatiā vt lectito. inchoatiā
 vt feruesco calesco **Cōiugatiōes** v̄boꝝ quot sūt
 tres. q̄: p̄mia in a. sc̄da in e. tertia in i **Prima** q̄
 est: q̄ in idicatiuo modo tpe p̄nti nūero singu
 lari sc̄da p̄sona v̄bo actiuo ⁊ neutrali a p̄duc
 tā hz añ nouissimā lrām passiuo cōi ⁊ deponē
 ti. añ nouissimā fillāz vt amo amas amor ama
 ris **Et futuz tps** eiusdē modi in bo ⁊ in boꝝ filla
 bā mittit vt amo amabo amor amabor **Sc̄da**
 q̄ ē: q̄ in idicatiuo mō tpe p̄nti nūo singli sc̄da
 p̄sona v̄bo actiō ⁊ neutrali e p̄ductā hz añ no
 uissimā lrām passiuo cōi ⁊ deponēti añ nouissi
 mā fillāz vt doceo doces doceor docer **Et fu**
 tuz tps eiusdē mōi in bo ⁊ in boꝝ fillam mittit
 vt doceo docebo doceor docebor **Tercia** q̄ est.
 q̄ in idicatiuo mō tpe p̄nti nūero singli sc̄da p̄
 sona v̄bo actiō ⁊ neutrali i correptā vl i p̄duc
 tā hz añ nouissimā lrām passiuo cōi ⁊ deponē
 ti p̄ i lrā e correptā vl i p̄ductā hz añ nouissi
 mā fillam vt lego legis legor legeris. audio au
 dis audior audir **Et futuz tps** eiusdē mōi in
 am ⁊ in ar fillam mittit. vt lego legā legor le
 gar audio audiā audior audiar **¶ Vbi** p̄nt hec
 discerni: hec in ipatiuo et in infinitiuo mō sta
 tim discerni p̄nt utrū i lrām correptā habeant

an pductā. nā i lra correpta si fuerit in e puer
 titur. pducta si fuerit nō mutat Est qñ terciā
 piugacio futuꝝ tps nō in am tm̄ sed etiā in bo
 et in boꝝ sillabā mittit interdū. cū i lrām cor
 reptā nō habuerit sꝫ pductā. ut eo is ibo. queo
 quis q̄bo eam vel queā Genera verboꝝ quot
 sunt: qñqꝫ. q̄: actiua passiua neutra cōmunia z
 deponentia. Actiua q̄ sunt. que in o desinūt et
 accepta r lra faciūt ex se passiua. ut lego legor.
 Passiua q̄ sunt. q̄ in r desinūt z ea dēpta rede
 unt in actiā ut legor lego Neutra q̄ sunt: q̄ in o
 desinūt ut actiā. sꝫ accepta r lra latina nō sunt
 ut sto curro. nā stoꝝ curroꝝ nō dr. Sunt p̄terea
 neutropassiua. ut gaudeo gauisus sū. soleo solū
 tus sū. fio fis factꝫ sū. merco mectꝫ sū Deponē
 tia q̄ sūt: q̄ in r desinūt ut passiua. sꝫ ea dēpta
 latina nō sūt ut luctor loquor sequor nascor et
 orior Coia q̄ sūt. q̄ in r filr desinūt ut deponē
 tia. sꝫ in duas formas cadūt agētis z paciētis
 ut osculoꝝ criminōꝝ. dicimꝫ em̄ osculoꝝ te. oscu
 loꝝ a te. criminōꝝ te. criminōꝝ a te Numeri v̄bo
 rū q̄t sūt. duo. q̄: singularꝫ ut lego. plis ut legi
 mꝫ Figure v̄boꝝ quot sūt: due. q̄. simplex ut le
 go. p̄posita ut negligo Tpa v̄boꝝ quot sūt tria
 q̄. p̄ns ut lego. p̄teritū ut legi. futurū ut legam.
 Quot sūt tpa in decliātionē v̄boꝝ: qñqꝫ. q̄. p̄ns
 ut lego: p̄teritū imp̄fectū ut legebā. p̄teritū p̄fec
 tū ut legi. p̄teritū plusqꝫp̄fectū ut legerā. futu
 rū ut legā Personē v̄boꝝ quot sunt: tres. que:
 p̄ma ut lego. sc̄da ut legis. terciā ut legit.

Ad uerbiū qđ ē: p̄s orōnis q̄ adiecta ūbo
 significatiōe ei⁹ explanat atq; īplet. Ad
 uerbio q̄t accidūt. tria. q̄. significatio p̄patio et
 figura. Significatio adūbioꝝ in q̄ ē. qz sūt ad
 uerbia aut loci aut t̄pis aut nūeri aut negādi
 aut affirmādi ā demrādi aut optādi ā hor-
 tādi aut ordinis ā interrogādi aut silitudinis
 aut q̄litas ā q̄ntitatis aut dubitādi aut p̄lo-
 nalia aut uocādi aut r̄ndendi aut sepādi ā iu-
 rādi ā eligēdi aut p̄gregādi aut p̄hibēdi aut
 euent⁹ aut p̄pādi **Da** adūbia loci. ut hīc vel
 ibi illic inde inco l' foras **Da** t̄pis ut hodie he-
 ri nūc nup̄ cras aliqñ olim tūc cū dū iā s̄p̄ ma-
 ne mō **Da** nūi ut semel bis ter q̄ter **Da** negā-
 di ut haut nō neq; **Da** affirmādi ut etiā qñ nī
 certe **Da** demrādi ut en ecce **Da** optādi. ut ūt
 oly **Da** hortādi. ut epa ae **Da** ordinis ut de
 inde deinceps **Da** int̄rogādi. ut cur q̄re q̄z ob
 rē p̄serti **Da** silitudis ut q̄li seu sicut sicuti uelut
 ueluti tāq; ut uti **Da** q̄litas ut docte pulchre
 fortit' bñ male **Da** q̄zitat'. ut mltū paz modī
 cū mīmū mīme ualde **Da** dubitādi ut forsan
 forsitā fortassis l' fortasse **Da** p̄solia ut mecum
 tecū secū nobiscū uobiscū **Da** uocādi. ut heu
Da r̄ndendi ut heus **Da** sepādi ut seorsū re-
 troslū **Da** iurādi ut edepol castor eccle mediuf
 fide⁹ **Da** eligēdi ut poti⁹ imo **Da** p̄gregādi
 ut sil' vna p̄ic **Da** p̄hibēdi ut ne **Da** euent⁹ ut
 forte fortuitu **Da** p̄pādi ut magis min⁹ ul' tā
 maximū minimū minime ualde **Cōpatio** ad
 uerbioꝝ in q̄ ē. in trib⁹ q̄dib⁹ p̄pātiōis scz p̄

sitiuo ppatiuo z suplatiō Da aduerbiū positi
 uī qd? ut docte Da ppatiuī ut docti? Da su
 platiuī ut doctissimū l' doctissime Figure adū
 biuuz q̄t sūt: due. q̄: simplex ut docte prudent'. z
 posita ut indocte imprudēt' Aduerbia localia
 q̄ sūt in loco l' de loco ol' ad locū l' p locū. s; in
 loco z de loco eādē Ecationē hñt. ut int? sū. in=
 tus exeo. foris sū. foris venio. ad locū āt et p lo
 cū aliā Ecationē hñt. ut intro eo foras. eo dein
 t? z de foris. sic nō dī Quō: ad foras ol' in fo=

PArti- (ras. p locū aūt ut hac illac istac.
 ricipiū qd ē: ps orōnis ptem capiens nōis
 partemq; verbi. ricipit em a nomine. genera z
 casus. a ōbo āt tpa z Ecationes. ab utroq; nu=
 merū z figurā. Participio q̄t accidūt. ser. q̄ ge=
 n? casus tps significatio nūer? z figura. Sñā
 pticipiorū quot sūt: q̄tuor. q̄: masculm ut h lect?
 feim ut h lecta. neutru ut h lectū. cōe ut h z h z
 h legēs Cal? pticipiorū quot sūt: ser. q̄. ntūs ut
 h z h z h legēs. gtūs ut h? legēt' dtūs ut huic
 legētī accūs ut hūc z hāc legētē z h legēs vtūs
 ut o legēs. abltūs ut ab hoc z ab hac z ab h le
 gente l' legētī Tpa pticipiorū quot sūt: tria. q̄
 pñs ut legēs. pteritū ut lect?. futuruz ut lectur?
 l' legendi? Significatiōes pticipiorū in quo sūt
 qz ab actiuo ōbo duo pticipia veniūt pñs z fu
 turū ut legēs lectur? A passiuo quot: duo pte
 ritū z futurū. ut lect? legēd? A neutro q̄t: duo
 sicut ab actiō pñs z futurū. ut stans statur? A
 deponēti q̄t. tria. q̄: pñs pteritū z futurū ut lo=
 quēs locutus locutus? A cōi quot. q̄tuor. que:

p̄ns p̄teritū et duo futura. ut criminās crimi-
nat? criminatur? vel criminand? Numeri p̄ti-
cipioꝝ quot sunt. duo. qui. singular? ut h̄ legēs
plus ut h̄ legentes Figure p̄ticipioꝝ quot sūt.
due. q̄. simplex ut legēs. decōposita ut negligēs

Cōiūctio q̄d ē. p̄s orōnis annectēs ordi-
nālq; s̄miam Cōiūctiōi quot accidūt. tria. q̄
p̄tās figura z ordo **P**rtās cōiūctionū quot spēs
h̄z. q̄nq; q̄s. copulatiuas disiūctiuas expletias
cauales z rōnales **D**a copulatiās. ut z etq; at
atq; ac ast **D**a disiūctiās. ut aut ve l̄ ne nec an
neq; **D**a expletias ut q̄dē eq̄dē saltē videlic; q̄z
q̄zuis quoz at porro lic; t̄n verūt̄n finautē fina-
lit **D**a cauales. ut si et̄i etiāsi siq̄dē q̄n q̄nq̄dē
q̄n q̄netiā q̄ten? sin seu siue ne ve nā nāz nī nī
si nisi nisi z intera q̄zobrē p̄sertim itē itēq; cete-
rim aliōq̄n p̄terea **D**a rōnales. ut ita itaq; em̄
etēm em̄uero qz q̄ p̄p̄t q̄m q̄m q̄dē q̄ppe nēpe
q̄ ideo igit; sc; videlic; p̄terea idcirco Figure
cōiūctionū quot sūt. due. q̄. simplex ut nā. p̄posi-
ta ut nāq; **O**rdo cōiūctionū in quo ē. qz aut p̄
positiue cōiūctiones sūt. ut at ac ast. aut subiūc-
tiue. ut qz ve ne. aut coēs. ut ergo ideo igit;.

Prepositio q̄d ē. p̄s orōnis q̄ p̄posita alijs
p̄tib? in orōne significationē eaz. aut p̄plet
aut mutat aut minuit **P**repositiōi q̄t accidūt u-
nū. q̄d. casus t̄m **Q**uot casus. duo. q̄. accūs z ab-
lūtūs **D**a p̄positiōes casus acci. ut ad ap̄d ante
aduersū cis citra circū circa p̄tra erga extra inē
intra infra iuxta ob pone p̄ p̄pe p̄p̄t sc̄dm p̄?

trans ultra p̄ter supra circa vsqz secus penes.
 Quō: dicim? em̄ ad patre. apud villā. an̄ edes.
 aduerlum inimicos. cis renū. dtra forū. circū vi
 cinos. circa templū. p̄tra hostes. erga p̄pinqs.
 extra terminos. inter naues. intra mēnia. intra
 tectu. iuxta macellū. ob auguriū. pone tribunal
 p̄ pariete. p̄pe fenestra. p̄pter disciplinā. scdm
 fores. post tergū. trans ripā ultra fines. p̄ter of
 ficiū. supra celū. circa ānos. vsqz oceanū. secus
 vos. penes arbitros **Da p̄positiones casus ab**
latui. ut a ab abs cū corā clā de e ex pro p̄ pa
lam fine absqz tenus Quō: dicim? em̄ a domo
 ab homine abs quolibet cū exercitu corā testi
 bus clam custodibus de foro e iure ex prefec
 tura pro clientibus pre timore palā om̄ibus s̄n
 labore absqz iniuria ten? pube qd̄ nos dicimus
 esse pubeten? **Da utriusqz casus p̄positiones**
ut in sub super et subter Qñ accō casui seruiūt
 qñ nos vel quolibet ad locū ire ille ituros esse
 significam? Qñ abltō casui v̄iūt. qñ nos vel
 quolibz i loco eē i fuisse futuros eē significam?
In acci casus. ut itur in antiquā filuā **In ablti**
casus ut stans cella in puppi. **Sub acci casus.**
 ut postelqz sub ipsos nitunt̄ ḡoib?. **Sub ablti**
casus. ut arma sub aduersa posuit radiancia
quercu **Sup** quā vim̄ habet. vbi locū v̄rat ma
 gis accō qz abltō casui seruit vbi vero mētionē
 alicuius rei facim? abltō tm̄ ut multa sup pria
 mo rogans sup hectore multa. hoc est de pria
 mo et de hectore **In quā vim̄ hz. etiā tūc accō**

casui seruit cū hcat ptra. ut in adulterū z in de
 fertorē. Subt̄ quā vim habet. eandē quā et sus
 periores ad locū et in loco significātes. Que
 sunt p̄positiōes q̄ a dictionib⁹ separinō possūt
 di dis re se an con Quā dicimus enim di
 duco distraho recipio secubo āplector p̄gredi
 or. Que sunt que p̄iungi non p̄nt: apud et
 penes Que p̄iugū̄ z sepant̄ t̄lique pene oēs.

Interiectio q̄d ē: ps orōnis h̄cās mētis af
 fectū voce incognita Int̄iectioni q̄t acci
 dūt: om̄i: q̄d significatio t̄m Significatio inter
 iectionū in q̄ ē: qz aut leticiā mētis h̄cam⁹ ut
 euar. aut dolorē ut heu. aut āmirationē ut pa
 pe. aut metū ut at ac ast aut si q̄ sunt filia.

Amas amat. xpl̄c amam⁹ amatis a
 māt Preterito imp̄fecto amabā amabas
 amabat. xpl̄c amabam⁹ amabat⁹ amabāt Pre
 terito p̄fecto amaui amauiſti amauiſit xpl̄c ama
 uim⁹ amauiſtis amauiſerūt vel amauiſerit Prete
 rito plusq̄p̄fecto amauiſerā amauiſeras amaue
 rat xpl̄c amauiſeram⁹ amauiſeratis amauiſerant
 Futuro amabo amabis amabit. xpl̄c amabi
 mus amabitis amabūt Imp̄atiuo mō tpe p̄
 ti ad sc̄oas z terciā p̄sonā ama amet xpl̄c ame
 mus amate ament. Futuro amato tu amato
 ille xpl̄c amem⁹ amatote amāto vel amātote
 Optatiuo mō tpe p̄nti z p̄terito imp̄fecto ūt
 amare amares amaret xpl̄c ūt amarem⁹ ama
 retis amarēt. Preterito p̄fecto et pl⁹ q̄p̄fecto
 ūt amauiſſe amauiſſes amauiſſet xpl̄c ūt ama

uissemus amauissetis amauissent Futuro ut
 amem ames amet zplē ut amem? amet? amēt
 Coniunctiuo mō tpe pñti cū amem ames amet
 zplē cū amem? ametis amēt: Preterito imp-
 fecto cū amare amares amaret zplē cū amare-
 mus amaretis amarēt Preterito pfecto cū a-
 maauerim amaueris amauerit zplē cū amaue-
 rim? amaueritis amauerint Preterito plusqz-
 pfecto cū amauissem amauisses amauisset zplē
 cū amauissem? amauissetis amauissent Futu-
 ro cū amauro amaueris e . auerit zplē cū a-
 maauerimus amaueritis amauerint Infinitiu-
 uo modo sine numeris et psonis tpe pñti z pre-
 terito impfecto amare Preterito pfecto et pl?
 qz pfecto amauisse Futuro amatur ire vel ama-
 turū esse Verbo impersonali mō tpe pñti amat p-
 terito impfecto amabat. pterito pfecto amaturū
 est vel fuit. pterito plusqz pfecto amaturū erat vel
 fuerat. futuro amabitur Impatiuo mō tpe pñ-
 ti ametur. futuro amator Optatiuo mō tpe pñ-
 ti et preterito impfecto ut amaretur. prete-
 rito pfecto et pl? qz pfecto ut amaturū eēt vel fuisset.
 futuro ut amet Coniunctiuo mō tpe pñti cū
 amet. pterito ipfecto cū amaret. pterito pfecto cū
 amaturū sit l' fuerit. pterito pl? qz pfecto cū a-
 maturū eēt l' fuisset. futuro cū amaturū erit l' fuerit In-
 finitiuo mō sñ nūeris z personis tpe pñti z pte-
 rito ipfecto amari. pterito pfecto z pl? qz pfecto
 amaturū eē l' fuisse. futuro amaturū iri Gerūdia l' p-
 ticipialia oba sunt hec. amādi amādo amandū.

Supina amatū amatu Duo pticipia trahūtur
ab hoc verbo actiuo presens et futurū. pñs vt
amans. futurum vt amaturus

Amor amaris vl amare amatur. zplē ama
mur amamini amātur **P**reterito impfcō
amabar amabaris vel amabare amabat zplē a
mabamur amabamī amabāt **P**reterito pfcō
amatus sum vel fui es vel fuisti est vel fuit zplē
amati sum? vel fuim? estis vel fuistis sunt fue
runt vel fuere **P**reterito plusqz pfcō amat? erā
vel fuerā eras vel fueras erat vel fuerat zplē a
mati eramus vel fueramus eratis vel fueratis
erant vel fuerant **F**uturo amabor amaberis l
amabere amabit. etplē emabimur amabimini
amabūt **I**mpatiuo mō tpe pñti ad scōaz et etiā
psonā amare amet zplē amemur amamī amēt
Futuro amator tu amator ille zplē amemur a
maminoz amātoz **O**ptatiō mō tpe pñti et pre
rito impfcō ūt amarec amareris vel amarere
amaretur zplē ūt amaremur amaremīni ama
rent **P**reterito pfcō z pl? qz pfcō ūt amat? eēm
vel fuissett esles vel fuissett eēt vel fuissett zplē
ūc amati essem? vel fuissett? eētis vel fuissett?
eētnt vel fuissetnt **F**uto ūt amer ameris vl amere
ametur etplē ūc amemur amemī ament **C**on
iunctiuo mō tpe pñti cū amer ameris vl ame
re amet zplē cū amemur amemī ament **P**rete
rito impfcō cū amarec amareris vel amarere
amaret zplē cū amaremur amaremīni amarēt
Preterito pfcō cū amatus sim vel fuerim sis

vel fueris sit vel fuerit ꝑlꝛ cū amati simꝛ vel
 fuerimus sitis vel fueritis sint vel fuerint **P**re-
 terito plusqꝫꝑfecto cum amarus eēꝛ vel fuī
 sem elles vel fuīsses eēt vel fuīssēt ꝑlꝛ cū ama-
 ti essemus vel fuīssēmꝛ eētis vel fuīssētis eēnt
 vel fuīssēt **F**uturo cum amatus ero vel fuero
 eris vel fueris erit vel fuerit. etꝑlꝛ cum amati
 erimus vel fuerimꝛ eritis vel fueritis erint vꝛ
 fuerint **I**nfinitiuo mō sine numericis ꝫ ꝑsonis
 tꝑe ꝑnti ꝫ ꝑterito imperfecto amari. ꝑterito ꝑ-
 fecto ꝫ plusqꝫꝑfecto amatū eē vel fuīssē. futuro
 amari iri **D**uo ꝑticipia trahunt ab hoc ver-
 bo passiuo ꝑteritum ꝫ futurū. ꝑteritū vt a-
 marus. futurum vt amandꝛ.

Doceo doces docet ꝑlꝛ docemus docetis
 docent **P**reterito imperfecto docebā doce-
 bas docebat ꝑlꝛ docebamꝛ docebatis doce-
 bāt **P**reterito ꝑfco docui docuisti docuit. ꝑlꝛ
 docuimꝛ docuistis docuerūt vel docuere. **P**re-
 terito plusqꝫꝑfecto docuerā docueras docue-
 rat ꝑlꝛ docueramꝛ docueratis docuerāt **F**u-
 turo docebo docebis docebit ꝑlꝛ docebimus
 docebitis docebunt **I**mpatiuo mō tꝑe ꝑnti ad
 secundā ꝫ terciā ꝑsonā doce doceat ꝑlꝛ doce-
 mꝛ docete doceant. **F**uturo doceto tu doceto
 ille ꝑlꝛ doceamꝛ docetote docento vel docen-
 tote. **O**ꝑtatiuo mō tꝑe ꝑnti ꝫ ꝑterito imperfco
 ūt docerem doceres doceret ꝑlꝛ ūt doceremꝛ
 doceretis docerent **P**reterito ꝑfecto ꝫ plusqꝫꝑ-
 fecto ūt docuissem docuisses docuisset ꝑlꝛ ūt

b i

docuissem? docuissetis docuisissent Futura ut
 doceam doceas doceat zplē ut doceamus do
 ceatis doceant Cōiunctiuo mō tpe pñti cū do
 ceam doceas doceat zplē cū doceam? doce
 atis doceant Preterito imperfecto cū docerem
 doceres doceret zplē cum doceremus docere
 tis docerēt Preterito perfcō cū docuerim do
 cueris docuerit zplē cū docuerimus docuerit
 docuerint Preterito plusq̄zperfecto cū docuis
 sem docuisses docuisset zplē cū docuissem? do
 cuissetis docuissent. Futura cum docuero do
 cueris docuerit zplē cum docuerimus docueri
 tis docuerint Infinitiuo mō sine numeris et
 personis tpe pñti z pterito imperfecto docere. p
 terito perfcō z plusq̄zperfecto docuisse. futo doc
 tum ire vel docturū esse. Verba impersonali mō
 tpe presenti docetur. pterito imperfecto doce
 batur. preterito perfecto doctū est vel fuit. p
 terito plusq̄zperfecto doctum erat vel fuerat.
 futura docebit. Impatiua modo tpe pñti do
 ceatur. futuro docetoz. Optatiua mō tpe pñti
 et pterito imperfecto ut doceretur. preterito
 perfecto et plusq̄zperfecto ut doctum esset vel
 fuisset. futuro ut doceatur. Cōiunctiuo modo
 tenpe presenti cum doceatur. preterito imper
 fecto cū doceretur. preterito perfecto cū doc
 tum sit vel fuerit. preterito plusq̄zperfecto cū
 doctū esset vel fuisset. futuro cum doctum erit
 vel fuerit Infinitiuo modo sine numeris et p
 sonis tpe pñti et preterito imperfecto doceri. pre

terito perfecta et plusq̄perfectō doctum esse v̄l
fuisse. futuro doctum iri. **S**erundia vel p̄ticipia
verba sunt hec docendi docendo docen
dum **S**upina doctū doctū **D**uo p̄ticipia tra
huntur ab hoc verbo actiuo presens et futu
rum. presens vt docens. futurū vt docturus.

Doceor doceris vel docere docetur. 3plē
docemur docemini docentur **P**reterito
imp̄fecto docebar docebaris vel docebare do
cebatur. 3plē docebamur docebamini docebā
tur **P**reterito perfecto doctus sum vel fui es
vel fuisti est vel fuit. 3plē docti sumus vel fui
mus estis vel fuistis sunt fuerūt vel fuere **P**re
terito pl̄q̄perfectō doctus eram vel fuerā eras
vel fueras erat vel fuerat 3plē docti eramus
vel fueram⁹ eratis vel fueratis erāt v̄l fuerāt
Futuro docebor doceberis v̄l docebere doce
bitur 3plē docebinur docebimini docebuntur.
Impatiuo modo tpe p̄nti ad secundam et ter
ciam personam docere doceatur 3plē doceam
mur doceamini doceantur **F**uturo docetor tu
docetor ille 3plē doceamur doceminoz docen
tor **O**ptatiuo mō tpe p̄nti et p̄terito imp̄fctō
ūt doceret docereris v̄l docerere doceret 3plē
ūt doceremur doceremini docerentur. prete
rito p̄fecto et plusq̄perfecto ut doctus essem
vel fuisset eēs v̄l fuisset eēt vel fuisset 3plē ut
docti eēm⁹ vel fuisset eētis v̄l fuissetis eēnt
v̄l fuissent. futō ut doceat docearis v̄l doceare
doceat 3plē ut doceamur doceamini doceatur

b ij

Coniunctiuo mō tpe pñti cū doceat docearis vñ
 doceare doceat̄ zplē cū doceamur doceamini
 doceant̄. p̄terito imp̄fecto cum docerer doce-
 ceris vel docerere doceret̄ zplē cū doceremur
 doceremini docerent̄. p̄terito perf̄cō cū doctus
 sim vel fuerim sis vel fueris sit vel fuerit zplē
 cum docti simus vel fuerimus sitis vel fueritis
 sint vel fuerint p̄terito pl̄ q̄z̄p̄fecto cū doc-
 tus eēm vel fuisset̄ eēs vñ fuisset̄ eēt vñ fuisset̄
 zplē cum docti eēm vñ fuisset̄ eēt̄ vñ fuisset̄
 tis eēt̄ vel fuissent̄. Futuro cū doctus ero vel
 fuero eris vel fueris erit vel fuerit zplē cū doc-
 ti erimus vel fuerim̄ eritis vñ fueritis erint vñ
 fuerint Infinitiuo mō sine numeris z p̄sonis
 tpe pñti z p̄terito imp̄perf̄cō doceri. p̄terito per-
 fecto et pl̄ q̄z̄p̄fecto doctū eē vñ fuisse. Futuro
 doctū iri. Duo p̄ticipia trahunt̄ ab hoc verbo
 passiuo p̄teritum z futurū. p̄teritū vt doctus.
 futurum vt docendus.

LEgo legis legit zplē legimus legitis le-
 gunt p̄terito imp̄fecto legebam lege-
 bas legebat zplē legebam̄ legebatis legebāt
 p̄terito perf̄cō legi legisti legit zplē legim̄
 legistis legerunt vel legere p̄terito plus̄q̄z̄p̄-
 fecto legerā legeras legerat zplē legeram̄ le-
 geratis legerant Futuro legā leges leget zplē
 legem̄ legetis legent Impatiuio mō tpe pñti
 ad sc̄dam z terciā personā lege legat zplē lega-
 mus legite legant Futuro legito tu legito ille
 zplē legam̄ legitote legunto vñ legūtote **Op̄**

tatiuo mō tpe pñti z p̄terito imp̄fecto ūt lege-
 rem legeres legeret zpl̄ ūt legerem? legeretis
 legerent **P̄terito p̄fectō z plusq̄z̄p̄fecto ūt le-**
gissem legisles legisset zpl̄ ūt legissem? legis-
setis legissetis legissetis **ſutura ūt legā legas legat zpl̄**
ūt legamus legatis legāt **Cōiunctiuo mō tpe**
pñti cū legā legas legat zpl̄ cū legam? lega-
tis legant **P̄terito imp̄fecto cū legerē lege-**
res legeret zpl̄ cū legerem? legeretis legerēt
P̄terito p̄fectō cū legeri legeris legerit zpl̄ cū le-
gerim? legeritis legerint **P̄terito plusq̄z̄p̄-**
fecto cū legissem legisles legisset zpl̄ cū legis-
semus legissetis legissetis **ſutura cū legero le-**
geris legerit zpl̄ cū legerimus legeritis lege-
rint **Infinitiuo mō ſine numeris z p̄ſonis tpe**
pñti z p̄terito imp̄fecto legere. **P̄terito p̄-**
fecto z plusq̄z̄p̄fectō legisse **ſutura lectū ire l'**
lecturū eſſe **Verbo imp̄ſonali mō tpe pñti le-**
gitur. **p̄terito imp̄fecto legebatur.** **p̄terito p̄-**
fecto lectū eſt vel fuit. **p̄terito plusq̄z̄p̄fecto lec-**
tū erat vel fuerat. **futura legetur.** **Impatiuo**
mō tpe pñti legat̄. **futura legitor.** **Optatiuo**
mō tpe p̄ſenti z p̄terito imp̄fecto ūt lege-
retur. **p̄terito p̄fecto z pl̄ q̄z̄p̄fecto ūt lec-**
tum eſſet vel fuiſſet. **futura ūt legatur** **Cōiunc-**
tiuo modo tpe p̄ſenti cū legatur. **p̄terito im-**
perfecto cum legeretur. **p̄terito p̄fectō cū lec-**
tū ſit vel fuerit. **p̄terito plusq̄z̄p̄fecto cū lectum**
eſſet vel fuiſſet. **futura cum lectū erit vel fue-**
rit **Infinitiuo modo ſine numeris z p̄ſonis**

· b iij

tempore p̄nti ⁊ p̄terito imperfecto legi. p̄terito perfecto ⁊ plusq̄perfecto lectum esse vel fuisse. futuro lectum iri. Gerundia vel participalia verba sunt hec legendi legendo legendum Supina lectum lectu Duo p̄ticipia trahunt ab hoc verbo actiuo p̄ns ⁊ futurū. p̄ns ut legens. futurū ut lecturus.

LEgor legeris vel legere legitur ꝑplē legimur legimini legunt. P̄terito imperfecto legebar legebaris vel legebare legebat ꝑplē legebamur legebamini legebantur. P̄terito perfecto lectus sum vel fui es vel fuisti est vel fuit ꝑplē lecti sumus vel fuimus estis vel fuistis sunt fuerunt vel fuere P̄terito plusq̄perfecto lectus eram vel fueram eras vel fueras erat vel fuerat ꝑplē lecti eramus vel fueram⁹ eratis vel fueratis erant vel fuerant. Futuro legar legeris vel legere leget ꝑplē legemur legimini legent. Impatiuo modo tpe p̄nti ad sc̄bam ⁊ terciam personam legere legat ꝑplē legamur legimini legantur Futuro legitor tu legitor ille ꝑplē legamur legiminoꝝ leguntor. Optatiuo modo tpe p̄nti ⁊ p̄terito imperfecto ut legeret legereris vel legerere legeret ꝑplē ut legeremur legeremini legerent P̄terito p̄fecto ⁊ plusq̄perfecto ut lectus essem vel fuisset essem vel fuisset esset vel fuisset ꝑplē ut lecti essemus vel fuisset essetis vel fuissetis essent vel fuissent Futuro ut legar legaris vel legare legatur ꝑplē ut legamur legamini legā

tur Cōiunctiuo modo tpe pñti cū legār legarī
 ris vel legare legatur zplē cū legamur legamī
 ni legantur Preterito imperfecto cum legerer
 legereris vel legerere legeretur zplē cum lege
 remur legeremini legerentur Preterito per
 fecto cum lectus sim vel fuerim sis vel fueris
 sit vel fuerit zplē cum lecti simus vel fuerimus
 sitis vel fueritis sint vel fuerint Preterito pl⁹
 q̄perfecto cū lectus essem vel fuisset es
 ses vel fuissetes esset vel fuissetes zplē cū
 lecti essemus vel fuissetes essetis vel fuissetes
 futuro cū lectus ero vel fuero eris vel fueris
 erit vel fuerit zplē cū lecti erimus vel fuerim⁹
 eritis vel fueritis erint vel fuerint. Infinitiuo
 mō sine numeris z psonis tpe pñti z preterito
 imperfcō legi. preterito perfcō z plusq̄perfcō
 lectū esse vel fuisse. futuro lectum iri Duo pti
 cipia trahunt ab hoc verbo passiuo pteritū et
 futuz. pteritum ut lectus. futurū ut legend⁹.

Audis audis audit zplē audim⁹ auditis
 audiunt Preterito imperfcō audiebā au
 diebas audiebar zplē audiebamus audiebat⁹
 audiebant. Preterito perfcō audiui audiui
 sti audiuit zplē audiuimus audiuistis audiue
 runt vel audiuerunt. Preterito plusq̄perfcō
 audiueram audiueras audiuerat zplē audiue
 ramus audiueratis audiuerant Futuro audiā
 audies audiet zplē audiemus audietis audiet⁹
 Impatiuo modo tpe presenti ad secūdā z ter
 ciā psonā audi audiāt zplē audiam⁹ audite au

b iij

dīant Futuro audito cū audito illo ꝛplē audi-
 amus auditate audiuntō vel audiuntote **O**p-
 tatiuo modo tpe pñti ꝛ p̄terito imperfcto ūt
 audīrem audīres audīret ꝛplē ūt audīremus
 audīretis audīrent **P**reterito perfecto ꝛ plus-
 q̄perfecto ūt audiūissem audiūisles audiūis-
 set ꝛplē ūt audiūissemus audiūissetis audiūis-
 sent Futuro ūt audīam audīas audīat etplē
 otinā audīamus audīatis audīant **C**ōiunctiā
 modo tpe pñti cū audīā audīas audīat ꝛplē
 cū audīamus audīatis audīant **P**reterito im-
 perfecto cū audīrem audīres audīret ꝛplē cū
 audīremus audīretis audīrent **P**reterito per-
 fecto cū audīuerim audīueris audīuerit etplē
 cū audīuerimus audīueritis audīuerint **P**re-
 terito plusq̄perfecto cū audiūissem audiūisles
 audiūisset ꝛplē cū audiūissemus audiūissetis
 audiūissent Futuro cū audīuero audīueris au-
 diuerit ꝛplē cum audīuerimus audīueritis au-
 diuerint **I**nfinitiuo modo sine numeris ꝛ per-
 sonis tpe pñti ꝛ p̄terito imperfctō audīre. pre-
 terito perfecto ꝛ plusq̄perfecto audiūisse. futu-
 ro audītū ire vel audīturū esse **W**erbo imper-
 sonali modo tpe pñti audīt. p̄terito imperfctō
 audīebat. p̄terito perfctō audītū est vel fuit. p̄-
 terito plusq̄perfecto audītū erat vel fuerat. fu-
 turo audīet **I**mpatiuo modo tpe pñti audīa-
 tur. futuro audītoꝝ **O**ptatiā mō tpe pñti ꝛ p̄-
 terito imperfctō ūt audīret. preterito perfctō et
 pl⁹ q̄perfectō ūt audītū esset vel fuisset. futuro

ūt audiat Cōiūctiuo modo tpe pñti cū audi-
 tur. p̄terito imperfco cū audiretur: p̄terito p̄-
 fecto cū auditū sit vel fuerit. p̄terito plusq̄p̄-
 fecto cū auditū esset vel fuisset. futuro cū au-
 ditū erit vel fuerit Infinitiuo mō sine nūeria
 z p̄sonis tpe pñti z p̄terito imperfco audiri. p̄-
 terito perfco z pl̄q̄zperfco auditū esse vel fuil-
 se. futuro auditū iri Gerundia vel participia
 lia ver ba sunt hec audiendi audiendo audie-
 dū Supina auditū auditu Duo pticipia tra-
 hunt ab hoc verbo actiō p̄ns z futurū. p̄ns vt
 audiens. futurū vt auditorus.

A Adior audiris vel audire audit̄ zpl̄c au-
 dimur audimini audiunt̄ P̄terito im-
 perfco audiebar audibaris vel audiebare au-
 diebat̄ zpl̄c audiebamur audiebamini audie-
 bant̄ P̄terito perfco audit̄ sum vel fui es l̄
 fuisti est vel fuit zpl̄c audit̄ sum? vel fuim? el-
 tis vel fuistis sunt fuerūt vel fuere. P̄terito
 pl̄q̄zperfco audit̄ eram vel fueram eras vel
 fueras erat vel fuerat zpl̄c audit̄ eramus vel
 fueram? eratis vel fueratis erant vel fuerant
 Futuro audiar audieris vel audiere audietur
 zpl̄c audiemur audiemini audient̄ Impati-
 uo modo tpe pñti ad scōam z terciā personā
 audire audiat̄ zpl̄c audiamur audiamini audi-
 ant̄ Futuro auditor tu auditor ille zpl̄c audia-
 mur audiminoz audiuntoz Optatiuo modo
 tpe pñti z p̄terito imperfco utinā audiret au-
 dieris uel audirere audiret̄ zpl̄c utinā audire

mur audiremini audirentur **P**reterito perfecto
 et plusq̄perfecto iūt audit⁹ essem vel fuisset
 esses vel fuisset esset vel fuisset zplē utinā au-
 diti essemus vel fuissetis essetis vel fuissetis
 essent vel fuissent **F**uturo utinā audiar audia-
 ris v̄l audiare audiat⁹ zplē iūt audiamur audia-
 mini audiantur **C**oniunctiuo modo tempore
 p̄nti cū audiar audiaris vel audiare audiat⁹
 zplē cum audiamur audiamini audiant⁹ **P**re-
 terito imperfecto cum audiret audiretis vel
 audirere audiretur zplē cum audiremur audi-
 remini audirentur **P**reterito perfecto cum au-
 ditus sim vel fuerim sis vel fueris sit vel fue-
 rit zplē cum auditi simus vel fuerim⁹ futis vel
 fueritis sint vel fuerint **P**reterito plusq̄per-
 fecto cum auditus essem vel fuisset esses vel
 fuisset esset vel fuisset zplē cū auditi essemus
 vel fuissetis essetis v̄l fuissetis essent vel fuissetis
Futuro cum audit⁹ ero vel fuero eris vel
 fueris erit vel fuerit zplē cum auditi erim⁹ v̄l
 fuerimus eritis vel fueritis erint vel fuerint.
Infinitiuo modo sine numericis z personis tpe
 p̄nti et preterito imperfecto audiri. preterito
 perfecto z plusq̄perfecto auditū esse vel fuisset
 ie. futuro auditū iri **D**uo participia trahūtur
 ab hoc verbo passiuo preteritū z futurū. pre-
 teritū vt audit⁹. futurū vt audiend⁹.

Ero fers fert zpluralit⁹ ferimus fertis fe-
 runt. **P**reterito imperfecto ferebam ferebas

ferebat ꝛplꝛ ferebamꝑ ferebatis ferebant **P**re-
 terito perfecto tuli tulisti tulit ꝛplꝛ tulimus tu-
 listis tulerunt vel tulere **P**reterito plusqꝛper-
 fecto tuleram tuleras tulerat ꝛplꝛ tuleramus
 tuleratis tulerant **F**uturo feram feres feret et
 pluraliter feremus feretis ferent. **I**mpatiuo
 modo tempore presentĩ ad secũdam ꝛ terciã
 personam fer ferat ꝛplꝛ feramus ferte ferant
Futuro ferto tu ferto ille ꝛpluraliter feramus
 fertoto ferunto vel feruntote **O**ptatiuo mo-
 do tempore presentĩ ꝛ preterito imperfecto ũt
 ferrem ferres ferret ꝛpluraliter utinam ferre-
 mus ferretis ferrent **P**reterito perfecto ꝛ plꝛ
 qꝛperfecto utinã tulissem tulisses tulisset ꝛplꝛ
 utinã tulissemus tulissetis tulissent **F**uturo ũt
 feram feras ferat ꝛpluraliter utinam feramꝑ
 feratis ferant **C**onũctiuo modo tempore pre-
 senti cum feram feras ꝛplꝛ cum feramus fera-
 tis ferant **P**reterito imperfecto cũ ferre ferres
 ferret ꝛplꝛ cũ ferremꝑ ferretis ferrent **P**reteri-
 to perfco cũ tulerim tuleris tulerit ꝛplꝛ cũ tu-
 tulerimꝑ tuleritis tulerint **P**reterito plꝛqꝛper-
 fecto cũ tulissem tulisses tulisset ꝛplꝛ cũ tulisse-
 mꝑ tulissetis tulissent **F**uto cũ tulerō tuleris tu-
 lerit ꝛplꝛ cũ tulerimꝑ tuleritis tulerint **I**nfini-
 tiã modo sine nũeris et psonis tpe pñti ꝛ pre-
 terito imperfco ferre. pterito perfco ꝛ plꝛqꝛper-
 fecto tulisse. **F**uto latũ ire vel laturũ esse **W**erbo im-
 psonali mō tpe pñti ferẽ. pterito imperfco fere-
 bat. pterito perfco latũ est vl fuit. pterito plꝛqꝛ-

perfecto latū erat vel fuerat. futuro feret. Imperatiuo modo tempe presentī ferat. futuro fertor. Optatiuo modo tpe presentī z preterito imperfecto utinā ferretur. preterito perfectō z pl⁹ qzperfecto ut latum esset vel fuisset. futuro ut teratur. Coniunctiuo modo tpe pñti cū feratur. preterito imperfecto cum feret. preterito perfecto cum latum sit vel fuerit. preterito pl⁹ qzperfecto cum latum esset vel fuisset futuro cu latum erit vel fuerit. Infinitiuo modo sine numeris z personis tempore pñti z pterito imperfecto ferri. preterito perfectō z pl⁹ qzperfecto latum esse vel fuisse. fuō latum iei. Gerūdia vel participialia verba sunt hec ferēdi ferendo ferendum. Supina latū latu. Duo participia trahunt ab hoc verbo actiuo pñs z futur. pñs ut ferens. futurū ut latur.

Feror ferris vel ferre fertur zplē ferimur ferimini feruntur. Preterito imperfecto ferebar ferebaris vel ferebare ferebatur zplē ferebamur ferebamini ferebantur. Preterito perfecto latus sū vel fui es vel fuisti est vel fuit zpluraliter lati sumus vel fuim⁹ estis vel fuistis sūt fuerūt vel fuere. Preterito pl⁹ qzperfecto latus eram vel fueram eras vel fueras erat vel fuerat zpluraliter lati eramus vel fueramus eratis vel fueratis erant vel fuerant. Futuro ferat fereris vel ferere feretur zpluraliter feremur feremini ferentur. Imperatiuo modo tpe pñti ad scbam et terriam personā fer-

re feratur ꝛplē feramur ferimini ferantꝫ Futuro fertor tu fertor ille ꝛplē feramur feriminoꝝ feruntor **O**ptatiuo mō tpe pñti ꝛ p̄terito imperfcō ūt ferret ferreris vel ferrere ferret. ꝛplē ūt ferremur ferremini ferrentꝫ **P**reterito perfcō et plusqꝫperfcō ūt latus eēm vel fuillem eēs vl fuilless eēt l' fuilset ꝛplē ūt lati eēm? vl fuillemus eētis vel fuilletis eēnt vl fuilissent. **F**uturo ūt ferar feraris vel ferare feratur ꝛplē ūt feramur feramini ferantur **C**ōiunctiuo mō tpe pñti cum ferar feraris vel ferare feratꝫ ꝛplē cum feramur feramini ferantur. **P**reterito imperfcō cū ferret ferreris vel ferrere ferret ꝛplē cū ferremur ferremini ferrentꝫ **P**reterito perfcō cū lati sim vel fueri sis vel fueris sit vel fuerit ꝛplē cū lati sim? vel fuerimus fitis vel fueritis sint vel fuerint **P**reterito plusqꝫperfcō cū latus essem vel fuillem eēs vel fuilless eēt vel fuilset etplē cū lati eēmms vel fuillemus eētis vel fuilletis eēnt vel fuilissent **F**uturo cū latus ero vel fuero eris vel fueris erit vel fuerit ꝛplē cū lati erim? vel fuerimus eritis vel fueritis erint vel fuerit **I**nfinitiuo modo sine numeris ꝛ personis tpe pñti ꝛ preterito imperfecto ferri. preterito perfecto et plusqꝫperfcō latum esse vel fuille. futuro latū iri **D**uo p̄cipia trahūt ab hoc verbo passiuo p̄teritū ꝛ futurū preteritum vt latus. futurū vt ferendus.

SOm es est ꝛplē sumus estis sunt **P**reterito imperfecto eram eras erat ꝛplē era

mus eratis erant **P**reterito p̄f̄cō fui fuisti fuit
 zpl̄c̄ fuimus fuistis fuerunt vel fuere **P**reteri
 to plusq̄zperfecto fueram fueras fuerat etpl̄c̄
 fueramus fueratis fuerant. **F**uturo ero eris
 erit zpl̄c̄ erimus eritis erunt. **I**mpatiuo mo
 do tempore presenti ad secundam et terciam
 personam sis sit zpluralit̄c̄ simus sitis vel este
 sint. **F**uturo esto tu esto ille. etpl̄c̄ simus estote
 sunt vel suntote. **O**ptatiuo modo tempore
 presenti z preterito imperfecto utinā essem esses
 esset. zpluralit̄c̄ utinā eēmus essetis essent **P**re
 terito p̄f̄cō et plusq̄zperfecto utinā fuisset
 fuissetis fuisset. zpluralit̄c̄ utinā fuissetis
 fuissetis fuisset. **F**uturo utinā sim sis sit zplu
 raliter utinā simus sitis sint. **C**oniunctiuo mō
 tempore presenti cū sim sis sit zpluralit̄c̄ cum
 simus sitis sint **P**reterito imperfecto cum es
 sem esses esset zpluralit̄c̄ cum essemus essetis
 essent. **P**reterito p̄f̄cō cum fuerim fueris
 fuerit. zpluralit̄c̄ cū fuerim? fueritis fuerint **P**re
 terito plusq̄zperfecto cum fuisset fuissetis fuisset
 zpluralit̄c̄ cum fuissetis fuissetis fuisset
Futuro cū fuero fueris fuerit zpl̄c̄ cum fueri
 mus fueritis fuerint **I**nfinitiuo modo sine nu
 meris et personis tempe presenti et preterito
 imperfecto esse. preterito p̄f̄cō z plusq̄zper
 fecto fuisse. futura caret. **S**ecundia vel parti
 cipialia verba sunt hec essendi essendo essen
 dum **S**upinis caret **U**nū participium habet
 quod est ens

Volo vis vult & pluraliter volumus vultis
 volunt. Preterito imperfecto volebam
 volebas volebat & pluraliter volebamus voleba
 tis volebāt. Preterito perfecto volui voluisti
 voluit. & pluraliter volumus voluistis volue
 runt vel voluere Preterito plusquamperfecto vo
 lueram volueras voluerat & pluraliter volue
 ramus volueratis voluerant. Futuro volam
 voles volet & pluraliter volumus voletis volent.
 Impatiuus caret. Futurum non habet. Opta
 tiuus modo tempore presenti et preterito imper
 fecto utinā vellem velles vellet & pluraliter ut
 lemus velletis vellet. Preterito perfectō & pl^r
 quamperfectō utinā voluissem voluisses voluisset
 & pluraliter ut voluissem? voluissetis voluissent
 Futū utinā velim velis velit. & pl^r ut velimus
 velitis velint. Coniunctiuus modo tempore p^r
 senti cum velim velis velit & pluraliter cū velimus
 velitis velint. Preterito imperfecto cū vellem
 velles vellet & pl^r cū vellemus velletis vellet.
 Preterito perfectō cum voluerim volueris volu
 erit & pl^r cū voluerim? volueritis voluerint Pre
 terito pl^r quamperfectō cum voluissem voluisses vo
 luisset & pl^r cū voluissemus voluissetis voluisset
 Futū cum voluero volueris voluerit & pl^r cum
 voluerimus volueritis voluerint. Infinitiuus
 modo sine numeris & personis tempore p^renti
 & p^rterito imperfectō velle. p^rterito perfectō & pl^r quam
 perfectō voluisse Futuro caret. Gerundia vel
 participialia verba sunt hec volendi volenda

volendum **S**upinis caret. Unum participium
habet quod est volens.

Doctoris docti donati dogmata discant.
Principio pueri. post grauiora legant
Que si perfecte traduntur arte decenti
Auxilium menti cōferunt atqz bonum.

Finit donatus hancpe per me
gotfridum de ghemen.

Claus tibi sit criste qm̄ liber explicit iste.

II FUNDAMENTUM

Liber hic rarissimus - Hafnia
impresus, in nulla ^{alio} Bibliotheca
reperitur -

Fundamentū in gramatica deservies
 scolasticis pro leuissima informatiōe sco-
 larii utilissimū atq; rarum.

Regule ex donato et remigio alijs qz docto-
ribus gramatice pro stabili fundameto schola-
rium collecte feliciter incipiunt.

Petrus que pars: nome. quare: quia sig-
nificat substantia cu qlitate ppria vl co-
muni **D**e ppa exemplū vt Petrus Ho-
hanes **D**e p muni vt dominus seruus. **¶** Quale
nome Substantiuū. quare: qz potest p se stare in
locucioe. z esse suppositū vbi psonalis. vt petrus
mandat. **¶** Adiectm. qz adiacet suo substantiuo
et sine eo nō p̄t stare in locucione z esse supposi-
tum vbi psonalis. vt albus niger. nō enim dici-
mus albus videt. sed albus equus videt vl currit
¶ Quot q̄runt in nomine: sex. que: qualitas. cō-
patio. genus. numerus. figura. casus. **¶** Cuius
qualitas **P**roprie quia vni soli rei puenit per ap-
pellationē. vt petrus **A**ppellatiue. quia natura-
liter commune ē multoz. vt homo. **¶** **C**ompat
Etia. quare: quia ē adiectm cuius formale signi-
ficatū p̄t augeri vel minui in p̄pando. vt albus
albior albissimus **¶** **C**ōpat **N**on. quare: qz non ē
adiectiuū. cuius formale significatū p̄t augeri l
minui in p̄pando. vt vnus **¶** **C**ōpationis gradus
quot sunt: tres. positiuus vt doctus. compatiuus
vt doctior. suplatiuus vt doctissimus **¶** **Q**uō cō-
parat **R**egularit. quare: qz pparatiuus z suplati-
uus regularit formant a positiuo. vt niger ni-
grior nigerrimus **¶** **I**rregularit. quare: quia cōpa-
tiuus et suplatiuus irregularit formant a positi-

a ū

ua. ut bonus melior optimus ¶ **C**ompatio irre-
 gularis fit quatuor modis **S**ubtractiōe litte l'
 sillabe. ut iuuenis iunior **A**dditione lre vl sillabe
 ut magnificus magnificētior. amicus amicitio-
 or **M**utatione vocis. ut malus peior pessimus
Mutatione significatiōis. ut nouus npe. no-
 uior nper. nouissimus aller splte ¶ **M**ouetur.
 etiam. quare: qz cadit de genere in gen^o et de
 vna terminatiōe in aliā. ut h^o doct^o hec docta h^o
 doctū **N**on mouetur. quare: quia non cadit de
 genere in genus. nec de vna terminatiōe in aliā
 ut homo **O**mnia que mouētur sunt ad minus
 adiectiua voce. et que non mouent^r sunt substā-
 tiua nomina nisi fuerint adiectiua significatiōe
 quia illa mouentur. ut plurimū. ut pater frater
 ¶ **A**diectiuū mouetur quatuor modis **P**er tria
 genera. et p^r tres terminatiōes. ut hic albus h^o
 alba hoc album **P**er tria genera. et per duas ter-
 minatiōes. ut hic z hec fortis et hoc forte **P**er
 tria genera et p^r vnā terminatiōē. ut hic et h^o
 et hoc felix **P**er duo genera et per duas termi-
 natiōes. ut hic famulus hec famula ¶ **C**uius
 generis **M**asculini. quia p^rgrue sibi preponitur
 in declinatiōe vnū articulare p^rnomē qd est
 hic. ut hic pater h^o ignis hic aer **F**eminini. quia
 congrue sibi preponitur in decliatiōe vni^o ar-
 ticulare p^rnomē qd est hec. ut hec mater **N**eu-
 tri. quia congrue sibi preponitur in declinatiōe
 vnū articulare p^rnomē qd est hoc. ut hoc scam-
 nū hoc mare **C**ōmunis. qz p^rgrue sibi preponū^r

duo articularia pronomina in declinatione. ut hic
 et hec sacerdos **D**ominus. quia congrue sibi prepo-
 nuntur in declinatione tria pronomina articula-
 ria. ut hic et hec et hoc felix **E**ppheni. quia tm̄ fa-
 cit sub uno articulo. quātū cōmune sub duob?
 ut hic passer hec aquila **D**ubij. qz veterū aucto-
 ritas nullaratione cogente sub utroqz articulo
 disiunctive posuit. ut hic aut hec dies. h̄ aut hec
 fims. ¶ **D**octus. sub us est generis masculini.
 sub a feminini. sub um neutri. ut hic doctus hec
 docta hoc doctū ¶ **S**aluber sub er est generis
 masculini. sub is femi. sub e neutri. ut hic salu-
 ber hec salubris hoc salubre ¶ **C**uius numeri
Singularis. qz significat sub modo vni?. ut do-
 min? eē heer **P**luralis. qz significat sub modo
 plurium. ut domini die heren ¶ **C**uius figure
Simplicis. quia nō p̄t diuidi in duas vl̄ plures
 ptes intelligibiles prioris sensus capaces. ut dñs
 pnceps **C**ōposite. quia p̄t diuidi in duas ptes
 intelligibiles prioris sensus capaces. ut archipri-
 cept. archimagister **D**ecōposite. qz de pposito
 deducit. et p̄t diuidi in tres l̄ in plures ptes in-
 telligibiles prioris sensus capaces. ut archipac̄
 patrie ¶ **C**uius speciei **P**rimitiue. qz a nullo de-
 ducitur vel qz alia deducitur ab ipso. ut pater
Deriuatiue. qz deducit ab alio. ut filuestris a sil-
 ua. dominiū a dñs ¶ **Q**uale deriuatiuū **C**ōpa-
 tiuū. quia deducitur a positiuo. ut albius ab al-
 bus **S**uplatiuū. quia deducit a positiuo. ut al-
 bissimus ab albus **A**bstractū. quia deducitur
 a iij

a concreto. ut albedo ab albus Possessiuū: qz
 deducitur a p̄mitiuo et significat possessionē
 ut colonienſis. brabantinus. auratus Diminu
 tiuū. quia significat diminutionē significati ſui
 primitiuū. ut puellus a puer. paterculus a pater
 Patronimicū. quia deducit a nominibus pa
 trum vel auozū. et significat filium vel filiam.
 neptini vel nepotem. ut priamides filius pria
 mi Verbale. quia deducit a verbo et significat
 hoc nominalit̄. quod ſuū ōbū verbalit̄. ut ama
 tor ab amo. Patricium vel gentile. quia deducit
 a nomine gentis vel patrie. ut alpinas Demō
 ſtratiuū. qz de nomine deducit preter p̄dictos
 modos. ut ab olea oleaster a filua filuius a ser
 uus ſeruius ¶ Cuius declinationis Prime. qz
 mittit genitiuū et dtm̄ ſingulares in ae. id eſt
 in e productā. ut muſa muſe muſe Secunde
 quia mittit gtm̄ ſingularē in i et dtm̄ et abltm̄
 in o. ut magiſter magiſtri magiſtro Tercie qz
 mittit gtm̄ ſingularē in is correptā et dtm̄
 in i p̄ductā. ut pater patris patri Quarte. qz
 mittit gtm̄ ſingularē in us et dtm̄ in vi. p̄ diuī
 ſas ſyllabas. ut fruct? fruct? fructui. man? ma
 n? manui. Quite. qz mittit gtm̄ et dtm̄ ſgula
 res in ei diuiſas ſyllabas. ut ſpecies ſpei ſpei.
 ¶ **E**o que pars. pronomē: qre. quia loco
 p̄p̄rii nominis ponit̄. et certā ſignifi
 cat p̄ſonam. ut apax venit ad tropā et
 ſdem pugnauit fortiter. ¶ Quot querunt in
 pronomine: ſex. que: qualitas. genus. numerus

figura. persona. casus ¶ **Cuius** q̄litas **Finite**
quia certam significat in demonstratione vel
relacione personā. ut ego tu ille **Infinite.** quia
nō significat certā in demōstratione vl' relacio
ne psonam. ut meus tuus suus **Cū** enim dicitur
meus azinus ad huc incertū est. de quo azi
no fiat sermo ¶ **Quale** pronome **Demōstra**
tīuū. quia est rei obiecte oculis vel tanquā ob
iecte oculis representatiuū. ut iste homo currit
hec herba crescit in orto meo **Relatiuū.** quia ē
antelate rei recordatiuū. ut sortes currit et ille
mouetur ¶ **Quot** sunt pronomina simplicia.
quīdecim. q̄. ego. tu. sui. ille. ipse. iste. hic. is. Me
us. tuus. suus. noster. v̄. n̄as. et v̄as. **Quot**
horū sunt demomstratiua. et q̄t relatiua **Qua**
tuor sunt relatiua scz. is. suus. ipse sui **Et vnū**
scz ille reltīm ⁊ demōstratiuū **Sz** reliqua ōnia
sunt demēatiua tīm. ¶ **Cuius** generis **Mascu**
lini. quia cōgrue masculino generi associari p̄t
ut pater meus **Feminini.** quia feminino gene
ri associari potest. ut filia mea. mater nostra
Neutri. quia cōgrue neutro generi associari p̄t
ut atramentū tuū **Cōmunis.** q̄ p̄grue sibi p̄po
nunt in declinatiōe duo p̄nomina articularia
ut h̄ et h̄ n̄as v̄as **Et** hec duo tīm sunt cōis ge
neris **Om̄nis.** q̄ congrue ōni generi associari
p̄t. ut ego viroz minimū. ego mulierū maxima
ego animalū viuacissimum ¶ **Cuius** numeri
Singularis. q̄ demonstrat vel refert sub mo
do vnus ut ille currit h̄ demōstrat vnus tātū.

Pluralis. quia refert vel demonstrat sub modo plurium. ut isti currunt hic demonstratur plures ¶ **Cuius figure Simplicis.** quia non potest diuidi in duas vel plures partes intelligibiles prioris sensus capaces. ut ego **Coposite.** quia potest diuidi in duas partes intelligibiles prioris sensus capaces. ut egomet egoipse **Decoposite.** quia de proposito deducit. et potest diuidi in tres vel plures partes intelligibiles etc. ut tutemet ¶ **Quot modis componit pronomine** Primo per geminationem. ut sese. Secundo pronomine cum pronomine. ut egoipse Tercio pronomine proponitur cum aduerbio. ut idem ab is et demum Quarta cum syllabica adiectione. ut hysce hosce halce ¶ **Cuius persone** Prime. quia demonstrat rem de se loquentem. ut ego mei. nos nostrum Secunde. quia demonstrat rem ad quam sermo dirigitur. ut tu tui. vos uestrum Tercie. quia demonstrat rem de qua fit sermo. ut ille iste hic ¶ **Cuius casus** Nominatiui. quia significat ut quis. Genitiui. quia significat ut cuius. Datiui quia significat ut cui Accusatiui. quia significat ut quem Vocatiui. quia significat ut heus vel o Ablati. quia significat ut a qui vel a quo ¶ **Cuius declinationis** Prime. quia mittit generum singularem in i vel in is et dativum in i. ut ego mei l' mis michi. et sunt terminum tria. scz. Ego tu sui cum suis compositis Secunde: quia mittit generum singularem in ius coniunctim vel diuisim et dativum in i vel in c. ut ille illius illi. hic huius huic. et sunt quinqz hec cum suis compositis Ille ipse iste hic z is

Tercie: quia mittit g^m singularē in i vel in e et d^m in o vel e. ut meus mei meo mea mee mee. et sunt q^{ng}z. meus. tu[?]. suus. noster. et vel[?]
Quarte: quia mittit g^m singularē in atis et d^m in ati. ut nostras nostratis nrāti Et sunt duo nostras et vestras solū ¶ **Cui[?] Speciei Primitiue:** quia a nullo deducitur. sed alia ab ipso ut ego tu sui ille ipse iste hic et is. solū sunt p[?]mitiua **Deriuatiue.** q[?] deducit^r ab alio. ut meus a g^o mei Sunt enim deriuatiua. meus tuus suus noster vester nostras et vrās. et formant^r omnia a g^{is} p[?]mitiuoz. scz mei tui sui nostri et vestri **Quale deriuatiuū Possessiui.** quia significat possessionē persone sui primitiui. ut meus tuus noster et vester **Possessiui rlatiui** recipiū. quia refert psonā agentem possessore sub modo patientis. ut suus sua suū adiectiue notat possessionē et refert possidentem sub mō patientis **Gentile vel patriū.** quia gentē vl patriam demonstrat. ut nostras vestras.

A No que pars Verbi **Quare:** quia cū modis et formis et tpibus sⁿ casu agēdi vel patiēdi significatiuū est. ut amo lego doceo ¶ **Quale verbum Substantiuū.** quia significat esse generale specificabile p q[?]cūqz ens. ut sum bonus sum malus **Vocatiuū** q[?] significat esse generale specificabile per propria notationē tm. ut vocor iohānes **Adiectiuū** q[?] adiectiuale inherentiā actionis vl passionis significat. ut sortes currit id ē sortes ē currens.

¶ Quale adiectm Personale. qz coniugatur p tres
 psonas distinctas sub tribus distinctis eminationibus.
 ut ego amo tu amas ille amat **Impersonale**
 quia coniugatur tm per tercias psonas singularis
 numeri in voce actiua vt passiua vt docet legit.
¶ Quale impersonale Actiue vocis quia coniugatur
 p tercias psonas tm numeri singularis in voce
 actiua vt docet delectet **Passiue vocis.** qz coniuga-
 tur tantum per tercias psonas numeri singularis
 in voce passiua vt amatur docet **¶ Quale per-
 sonale Transitiuum.** qz sine obliquo appposito na
 facit perfectam sententiam vt ego amo deum. vt quia
 significat actum transeuntem de vna re in aliam vt le-
 go grammatice. hic actus legendi transit in gram-
 maticam **Absolutum** siue perfectum: quia cum notati-
 uo supposito siue obliquo appposito facit perfectam
 sententiam. vt ego sto. ego sedeo. ego curro **Debi-
 lis transitionis.** quia exigit obliquum appositum
 alium ab accusatiuo. vt miserioꝝ pauperum.
¶ Quale transitiuum Vehementis. qz exigit vnum
 accusatiuum appositum siue subiecti siue obiecti. vt
 lego tullium **Vehementissime.** quia exigit duos
 accusatiuos appositos vnum subiecti alterum ob-
 iecti. vt doceo te virgilium **¶ Quot q̄runt in vbo**
Septem. que. qualitas. coniugatio. genus. nume-
 rus. figura. tempus. persona **¶ Cuius qltatis.**
 qualitas ubi diuiditur in modum et in formam
¶ Cuius modi Indicatiui. quia sensum indicat
 di hz. vt ego lego. ille disputat **Impatiui.** qz sen-
 sum imperandi habet. vt petre lege tu **Optatiui**

quia sensum optantis habet. ut utinam studuisse
bonis artibus **C**onunctiui. quia sensum coniungē
tis vel consequētis habet. ut si studueris proficies
Infinitiui. quod sensum infinitatis habet. ut me amare.
Cui? forme **P**erfecte. quia perfectorum verbo-
rum regulam sequitur. ut lego **M**editatiue. quod signi-
ficat cum connotatione meditationis. ut lecturio
Et terminatur in rō. **F**requētatiue. quod significat
cum connotatione frequentationis et formatur ab ul-
timo supino mutata u in o. ut lectum lectu. u in
o fit lecto as are a quo ulterius lectito as are
Inchoatiue. quia significat cum connotatione in-
choationis et terminatur in sco. et formatur a secunda
persona presentis indicatiui. ut a caleo cales ca-
lesco. a ferueo feruesco **A**pparitiue. quia signifi-
cat cum connotatione apparitionis. ab albo al-
bico id est appareo albus **E**t terminatur in co. et
formatur a secunda persona presentis indicatiui
Desideratiue. quia significat cum connotatione
desiderij. et terminatur in so. ut viso. lacesso **I**mita-
tiue. quod significat imitari mores alicuius persone
nominis unde formatur et terminatur in zo. ut a pa-
ter patris as. id est imitari mores patris **D**iminu-
tiue. quia scaturit cum connotatione diminutionis
et terminatur in illo. ut a sorbeo sorbilla. **C**uius
coniugationis consequētis **P**rimae. quia habet a pro-
ducta ante re in infinitiuo. vel ante re vel ris in secun-
da persona presentis indicatiui in obliquo passiuo con-
iugationis. ut amare **S**ecunde. quia habet e producta
ante re in infinitiuo vel ante re lris in secunda persona presentis

Indicatiui in ob̄o passiuo p̄muni z deponēti. ut
 docere doceris **Tercie** qz hz e correptā añ re
 in infiniuio. ut añ re l' ris in sc̄da p̄sona p̄ntis in
 dicatiui in ob̄o passiuo cōi z depouēti. ut legere
 legeris. **Quarte**. qz hz i p̄ductā añ re in infini
 tiuo. vel añ re l' ris in sc̄da p̄sona p̄ntis indicati
 ui in ob̄o passiuo cōi z deponēti. ut audire audi
 ris **Quare** ē consequētis. quia p̄sequēt et regu
 lariter cōiugatur **Inconsequentis**: quia inconsē
 quenter p̄iugatur. ut fero sum. volo vis vult.
¶ Cuius generis. actiui. qz desinit in o et facit
 ex se passiuū in or. ut lego legor **Passiui**: quia
 desinit in or et dimissa r littera. redit in actiuū.
 ut legor lego. audioz audio. **Neutri**. qz desinit
 in o et nō p̄t accipere r. si accipet r nō esset l̄m̄.
 ut sto curro. stoz curroz nō dicit **Deponētis**. qz
 desinit in or ut passiuū. et nō p̄t dimittere r ali
 ās nō maneret latinū. ut luctor loquor sequor
 nascor orior **Cōmunis**. quia desinit in or ut de
 ponēs. z in duas formas cadit agentis et paci
 entis. ut crīminoz te crīminoz a te. osculoz te
 osculoz a te **¶ Quale neutriū Purū**. qz desinit
 in o et est purū voce z significatione verbi neu
 tri generis. ut sedeo **Impurū**: quia nō est purū
 neutriū voce et significatione. ut gaudeo gauī
 sus sum vel fui **¶ Quale impurū Neutropassi
 uū**: quia sub voce neutrali habet p̄teritū instar
 ob̄i passiu. ut fio fis factus sum vel fui **Neutriū
 passiuū**: qz sub voce neutrali hz significationē
 ob̄i passiu: ut vapulo id ē p̄cutior: **Neutripas**

siuū. quia sub voce passiuā habet preteritū in-
 star neutri. ut operior operui. mereor merui.
 diuertor diuerſi ¶ Cuius numeri Singularis
 quia significat actū ut vnus suppositi. ut lego
 legis legit. vbi designatur actus ut vni? suppo-
 ſiti Pluralis. quia significat actū ut pluriū sup-
 positōꝝ. ut legim? legitis legunt vbi designat
 actus ut pluriū ¶ Cui? figure Simplicis. quia
 nō potest diuidi in duas vſ plures ptes intelli-
 gibiles prioris sensus capaces: ut lego Com-
 posite. quia p̄t diuidi in duas ptes intelligibi-
 les prioris sensus capaces. ut concupio cōcaleo
 Decōposite. q̄ de p̄posito deducit. ut cōcupis-
 co concalesco vel potest diuidi in tres vſ plures
 ptes intelligibiles prioris sensus capaces. ut re-
 promitto. cōpromitto ¶ Cuius speciei Diminuti-
 ue. quia a nullo deducit vel q̄ alia deducit ab
 ipso. ut sto do Deriuatiue. quia deducit ab alio
 ut pugilo as are. a pugno. ¶ Cuius temporis
 Presentis. quia significat actū. ut fit in p̄nti nūc
 ut nunc lego Preteriti imperfecti. quia significat
 actum. ut incipit necdū completus est. ut lege-
 hā modo Preteriti p̄fecti. q̄ significat actū ut
 iam statim impletus est. ut iam legi Preteriti
 plusquāperfecti. quia significat actū. ut dudum
 vel diu impletus est. ut olim vel dudū legeram
 Futuri. quia significat actū ut fiet pro futuro. ut
 cras vel perhendie legam. ¶ Cuius plone Pri-
 me. quia significat actū plone loquētis de se. ut
 ego lego Secunde. q̄ significat actū plone ad

b i

quā sermo dirigitur. ut tu legis **Tercie** qz hcat
actū p̄sone de q̄ fit sermo. ut ille legit.

Hodie que pars: aduerbiū. gre. qz ponitur iuxta suū ōbū ad ūnificationē ei⁹ declarādā. ut hodie nat⁹ est x̄ps. et di-
cē aduerbiū q̄li vi ōbī adiecti v̄l quasi ad ōbū positū ¶ Quot q̄runē in aduerbiis **Tria**: que **Significatio** cōpatio et figura ¶ **Cui⁹** significatiois ē adūbiū **Est** loci. aut t̄pis aut numeri aut affirmādi. aut negādi. ut ē in donato **Et** sunt viginti q̄tuor h̄cationis aduerbiū ¶ **Cuius** significatiois **Loci**. qz det̄miāt ōbū rōne loci. ut. hic. illic. istic. intus. foris **Temporis**. quia det̄minat suū verbū rōne t̄pis. ut olim. iam. cum. dum. semper. mane modo **Numeri**. qz det̄miāt suū ōbū rōne numeri. ut semel bis ter quater **Affirmādi**: quia affirmat actū sui ōbī ut etiā quin nī certe **Negādi**. quia negat p̄positionē sui verbi. ut haud nō neqz **Demonstrādi** quia det̄miāt actū ōbī rōne demonstratio-
nis ut en ecce **Optādi** quia det̄miāt suū ver-
bū rōne optationis ut utinā oī **Hortādi**. qz det̄minat verbū rōne hortationis. ut ea
ae **Ordinis** quia det̄minat suum verbum rōne ordinis ut deinde deinceps **Interrogādi** quia det̄minat ōbū rōne interrogatio-
nis ut cur quare **Similitudinis**. qz det̄minat ver-
bū rōne similitudinis: ut sicut sicuti velut velu-
ti tanqz ut uti **Quātitatis**. qz det̄minat ōbū rōne quātitat⁹ ut nullū paz modicū nūmū

minime valde **Qualitat**: qz determinat suū ū
 bū rōne q̄litas ut docte pulchre fortit̄ bñ ma
 le **Et sic dices** ulterius de alijs significatiomb?
¶ Cui? loci loci in qua. ut h̄ illic istic inibi ubi=
 qz ubiqz ibidē intus foris humi domi mili
 cie rure vernone hafnye colonie. **Loci a quo.**
 ut hinc illinc istinc deforis deintus undecunqz
 aliunde de hafnra face vernone rure domo
 humo militia athenis **Loci p̄ quem.** ut hac illac
 istac ea alia quacūqz domo militia humo rure
 hafnra colonia **Loci ad quem.** ut huc illuc
 istuc ex alio quocunqz foras intra hafnram
 domū militiā humū **Loci ūsus quē.** ut illorsum
 istorsū orsum sursum deorsū dextorsū sinistors
 sum autorsum retorsū romā ūsus coloniam
 ūsus nequorsum aliorsum siquorsum **¶ Que**
 sunt aduerbia intēsiua. penit? prorsus ōnino
 totalit̄ ōnipactō quomodo qz intēdūt h̄nifica
 tionē suī ūbi. ut prorsus perit̄ **¶ Que** sunt re
 missiua quasi ferme fere pene tanqz et vic̄ quia
 remittunt significatiōē suī ūbi pene infinitus
 est scholarium numerus **¶ Que** aduerbia cō=
 pant̄ **Solū** q̄ descendūt a noib? siue r̄gularit̄ si
 ue irregularit̄ ppabilib? ut docte docti? doctif
 sine a doct? doctior doctissim? .et bene meli?
 optime. a bon? melior optim? .dempt̄ h̄ys ad
 uerbis sepe sepi? sepissime satis sati? satissime
 diu eius sine. nup nupius rime. q̄ a noā p̄p
 abilib? nō deducūt **¶ Cui? figurē** **Simplicis** qz nō
 p̄t diuidi in duas vl̄ plures ptes intelligibiles
 b ū

prioris sensus capaces. ut docte **Compositae**. qz
 p̄t diuidi in duas partes intelligibiles prioris
 sensus capaces. ut postea interea **Decompositae**
 qz de composito deducit. ut postqz. anteqz: in-
 terqz id faceret deliberavi vel quia p̄t diuidi in
 tres vel plures partes zc.

Legens que pars **Participiū**. qre. quia
 ptem capit a nomine. partē a v̄bo. et p̄
 tē ab utroqz ¶ **Quid** capit a nomine:
 genera et casus **Quid** a verbo. tempora z sig-
 nificationes **Quid** ab utroqz: numerum et fi-
 guram ¶ **Quot** querūtur in p̄ticipio: sex. que.
 genus casus tempus significatio numerus et
 figura ¶ **Cuius** generis **Masculini**. qz cōgrue
 masculino generi associari p̄t. ut h̄ vir doct⁹ est
Feminini. qz feio generi cōgrue associari p̄t. ut
 hec mulier bene docta est **Neutri**. qz cōgrue neu-
 tro generi associari p̄t ut hoc animal doctū est
Comunis qd̄ triū ē v̄l ōne dicit: qz omni gene-
 ri cōgrue associari p̄t. ut h̄c z hec z hoc legēs. vir
 mulier et mancipiū ¶ **Cuius** casus **Nomiatiui**
 quia significat ut qs. cū q̄ritur quis p̄ficit respō-
 det legens **Genitiui**. qz significat ut cui⁹. ut cu-
 ius memor es r̄ndetur male legētis **Datiui**. qz
 significat ut cui. ut cui cōducit. legenti **Accusa-
 tiui**. quia significat ut quē. ut quē audis. legentē
Abi. qz hec vocatū ut o: vel heus tu **Abi.** qz
 significat ut qui v̄l quo. ut quo vteris familia-
 riter. legenti optime ¶ **Itē**. nullū p̄ticipiū defi-
 cit in casib⁹. qz ōni substantiuis nomini nā defec

rius sociari potest ¶ Cuius t̄p̄is P̄ntis. q̄ p̄ns
 t̄p̄us defiḡt. vt legens P̄teriti. quia p̄tetitū
 tempus designat. vt lectus amatus Futuri. q̄
 futurū tempus designat. vt lecturus legendus
 ¶ Habet p̄cipiū quinqz t̄pa vt suū verbū ha-
 bet s̄z p̄iuncta. vt optatiu? z infinitiu?. quia p̄ti-
 cipiū in ans vel in ens est p̄ntis et p̄teriti imp-
 fecti t̄pis In tus sus rus est p̄teriti p̄fecti z pl?
 quāp̄fecti In rus et in dus futuri ¶ Cui? sig-
 nificationis Actiualis. q̄ a v̄bo actiui generis
 deducit̄. vt sunt p̄ns in ans vel ens. et futurū in
 rus. vt legens lecturus. Passiualis. quia a v̄bo
 passiui generis deducit̄ vt sunt p̄teritum in tus
 sus vel rus et futurū in dus. vt lectus legend?
 Neutralis. quia a verbo neutri generis deduci-
 tur. vt sunt p̄ns et futurū in rus. vt stans statu-
 rus A neutropassiuis veniūt t̄n tria scz. p̄ns pre-
 teritum et futurū vt a multis alijs. vt a cen-
 cenans cenat? z cenaturus. iurās iuratus et iu-
 raturus Titubat? a titubo Placitus a placeo
 q̄b̄ verius nomē est Passus a pateo Cassus a
 careo Deponentalis. quia a v̄bo deponētis ge-
 neris deducit̄ vt sunt tria presens preteritū et
 futurū in rus. vt loquens locut? locutur?. q̄nqz
 tamē loquend? reperitur et multa sepe similiū
 Cōmunis: q̄ habet vtrāqz significationis for-
 mā actiue z passiue. vt solū est preteritū a v̄bo
 cōmuni deductū. vt criminat? te vel ate P̄ns
 et futurū in rus t̄m est actiue significationis. vt
 criminans te criminatur? te. et futurū in dus
 b iij

solū passiuē ut criminand⁹ a te Et sic dicit⁹ p̄tici
 p̄ticiū aliq̄d actiuē v̄l passiuē h̄cationis et nō acti-
 ual v̄l passiuā. ut a v̄bis p̄munib⁹ deducta nō
 deducta sūt ab actiuo l̄ passiuo. actiuālis l̄ pas-
 siuālis nō sunt s̄z actiuē v̄l passiuē q̄ actiuē vel
 passiuē significāt ¶ Cuius numeri Singular⁹
 q̄ h̄c at actū sub numero vni⁹ suppositi ut le-
 gens significāt vniū suppositū in quo actus est
 Plal. q̄ h̄c at actū sub nūero pluriū supposito-
 rū. ut legētes significāt plura supposita in q̄b⁹
 actus est Itē sicut in casu nullū p̄ticipiū dicit⁹
 Ita neq̄ etiā in numero ¶ Cui⁹ figure Sim-
 plicis. q̄ nō p̄t diuidi in duas v̄l plures p̄tes in-
 telligibiles p̄or⁹ s̄l⁹ capaces ut legēs. de p̄posi-
 te. q̄ de p̄^o v̄bo dēducit. ut negligēs a negligo
 ¶ Itē p̄ticipiū nō h̄z p̄positā figurā. q̄ si cōpo-
 nat. v̄bo suo manēti simplici. iā nō est p̄ticipiū
 s̄z nomē Est em̄ ōne p̄ticipiū deriuatiuū l̄ ofita-
 ti v̄l inuitati v̄bi. ut legēs a lego. osus p̄cos⁹
 et erosus ab inuitatis. s̄z odi erodi z podi. q̄ si
 verbū nō h̄z p̄ticipiū nō ē ut . pileat⁹. galeat⁹
 cristat⁹. togat⁹. iubat⁹. hirsut⁹. cornut⁹. astut⁹
 pellit⁹. armat⁹. ab armis habendis z nō ab ar-
 mor armat⁹ passiuo. noīā sunt z nō p̄ticipia.

Et que p̄s Cōiunctio: q̄re: q̄ p̄iungit z or-
 dinat ceteras p̄tes in orōne ¶ Cōiunctio
 p̄iungit d̄cōnē dictioni ut sortēs z plato. orōnē
 orōni. ut paris amat et hector p̄gnat Sēnsū
 sensui. ut sortēs scribit z legit. Quot q̄runt in
 cōiunctione: tria. que Potestas figura z ordo:

¶ Quot sūt spēs ptātis p̄iūctionū. q̄nqz. que.
 copulatiua. disiūctiua. expletīa. causalis. et rōnalis
Da copulatiuas ut et etqz at atqz ac alī **Da** dis
 iūctiuas ut aut ve l' ne nec an neqz **Da** expleti
 uas ut q̄dē ēq̄dē zc ut ptz in donato **Da** causa
 les ut si et h̄zē ut ptz in donato **Da** rōnalis ut
 ita itaqz ut i donato **¶** Cui? ptātis Copulatiue
 qz ea q̄ copulat respectu t̄cū p̄iungit ut sortēs
 et plato disputāt **Disiūctiue:** qz ea que p̄iungit
 respectu t̄cū disiūgit: ut sortēs ul' plato dispu
 tat **Expletīue:** qz ornat? l' metri causa et nō sig
 nificatiōis necessitate ponit ut enēas vero pius
Et fortis erat **I**deo sepi? abūdiat in orōne ut
 verū eniūero quātū doct? ē t̄m et prob? **Cau**
 salis: qz p̄iungit p̄ ordinē p̄sequēs sequi ad ante
 cedens: ut si ābulat mouet **Rōnalis:** qz p̄sequēs
 ciā rerū h̄rat hoc ē ordinē p̄cedētis ut causalis
 s; cū dubitatiōe: ut quin id fecer? in grat? eris
 nob **¶** Quid ē p̄iungere p̄ vim **Est** p̄iungere p̄
 nit? diuersa q̄ nullā h̄nt ordinē ul' depēdēciā
 adinuiē ut copulatiua z disiūctiua solū faciūt.
Quid ē p̄iungere p̄ ordinē: est p̄iungere ea que
 h̄nt ordinē z depēdēciā ad inuiē ut causalis et
 rōnal' faciūt t̄atūmodo **I**te expletīuaz q̄dā sūt
 aduersatiue qz denotāt aduersatiā in dicto vel
 facto ut sūt: licet: licebit: quāuis. t̄m: quāquā: et si
 tametsi z similia: **¶** Cuius figure **S**implicis
 quia non potest diuidi in duas vel plures ptes
 intelligibiles p̄oris sensus capaces ut nā: **C**opo
 site qz p̄t diuidi i duas l' plures ptes zc ut nāqz:

Cuius ordinis Prepositiui. qz pponit dictionibus? vel orationibus quas coniungit vl' ad min? preponit ultimo subiectorum na' semp in medio vl' principio ponitur. ut sunt at ac est ve aut vel ne neqz fin seu siue neue ni Subiunctiui. qnia post ponit dictionibus vel orationibus? quas coniungit. ut sunt qz ve ne. quoqz autem quide' vero enim. ut mouet currit eni' Communis. qz indifferen' pponit vl' postponit d'conibus? vel orationibus quas coniungit. ut ergo ideo igitur.

Ad que pars: ppositio. qre: qz pponit ceteris ptibus? in orone Quomodo p appositione vl' p copositione Da exemplum p appositione ut ad patrem acherontis ad ondas Da exemplum p copositione ut addo adiungo adorno adoro Qm pponit p appositione cu' retorquet casuale ad actum ubi absoluti ut vado ad patrem Qm p copositione. qm intrat eadem pte oronis cu' d'cone cu' qua coponit ut appono adiungo. oba sunt coposita Nota ppositio in copositione tria facit Aut mutat d'conem d'conis in copositione ut rideo derideo Aut gen? sui ubi ut sperno aspernor aris Aut coniugationem sui ubi ut fatio et inficior ar? Aut mutat accetum ut sum adsum: aut mutat regimem sui ubi. ut eo ex eo urbem. aut minuit significationem. ut rideo subrideo succresco Aut pfectit d'conem morior emorior. i. valde morior. facio pfectio. i. pfecte facio ¶ Quot qru' in p'pone vni. qm. casus Quid e' cas? est vis itorquedi casuale ad actum ubi Quare cas? accidit p'positioi

cum tamē nulla p̄positio sit alicui? casus: quia
p̄positiones nequeūt stare in oracionib? sine
casib? et manere p̄positiones. si nō deseruiāt
casui sūt aduerbia. vñ Voces p̄posite nequeūt
s̄n casib? esse Si careāt ill? debēt aduerbia dici.

Cui casui Accō. quia accō casui deseruit q̄-
rum sunt triginta quas donat? exēplificat. vñ

Quartus terdenas sibi iūgit p̄posituras. ut ad
domū Ablatō. quia ablatō casui deseruit quaz sūt
q̄ndecim quas donat? exēplificat. vñ

Sextus quindenā sibi iūgit p̄posituras. ut a domo
Utriqz: quia utriqz casui deseruit. quarum sunt
q̄tuor: vñ In subter vl' tus dant quartū dū so-

ciamus. ut sunt in. sub. super. subter vel subt?
ut patet in donato. **Q**ue sunt p̄positiōnes
inseparabiles. que separari nō possunt. ut ag co
con dī dis re se. ut diduco distraho agnosco cō

Hu que pars Interiectio. (gredior

q̄re: quia interiacet ceteris ptib? in ora
cione. et est affectū mentis voce incog
niti significās: quia plerūqz vox ei? inarticula-

ta et p̄fusa est. ut scribi nō possit: et toties p̄t inē
iectio poni in orōne q̄tiēs cōtingit animū loquē
tis interloquendū affici aliqua passione. ideo

eciā nō est alicui? ordinis **I**nterjectioni quot
accidūt. vnū. q̄d. significatio **E**t est hāc vl' illā

passionē animi significare. quaz p̄ncipales q̄-
tuor sunt. gaudiū tristitia spes et timor. ad q̄s

plures alie reducunt **C**uius significatiōnis
letantis. quia affectum gaudiū significat. ut

Euar euge ey Triūphantis est. ut po Dolentis. quia affectū doloris significat. ut o heu at ach eheu Admirātis. quia affectū admirantis significat. ut ohe pape Timoris. quia affectū timoris significat. ut hey hey Detestatiōnis. qz significat. ut proch ia Despicientis: qz affectum despicientis significat. ut hem Indignātis vel deridentis. ut vach Irascentis. ut hu ha Ridentis. ut ha ha ha Plorantis. ut ovi ovi Silentis. ut tus Consequētis. ut ahah Adulātis vel blādiētis. ut saa swa sode ¶ Interiectio nē greci. inē aduerbia ponūt. qz et verbis iūgatur ut quia verba in ipsa subaudiunt Exemplū primū. ut pape miror. ubi verbū ponit. exemplū secūdi. ut pape pape ubi verbū miror subaudit.

¶ Regule remigū emēdate z correcte Hafnye pro fundamento primo discipulorum incipiūt ¶ Ibidem impresse sub correctione z emēdatiōe

¶ Forma comparandi declinandiqz adiectiua nomina; atqz coniungendi verba regularia z irregularia Feliciter incipiunt.

In masculino genere hic doct? doctior doctissimus In feminino genere hec docta doctior doctissima In neutro genere hoc doctū doctius doctissimum Stā hui? docti doctioris doctissimi hui? docte doctioris doctissime huius docti ductioris doctissimi Dcā huic docto doctiori doctissimo huic

docte doctiori doctissime huic docto doctiori
doctissimo. Accō hunc doctum doctiorem doc
tissimum. hanc doctā doctiorem doctissimam
hoc doctum doctius doctissimum. **Q**uā a doc
te doctior doctissime a docta doctior doctissi
ma a doctum doctius doctissimum. **A**bltā ab
hoc docto doctiore vl' rī doctissimo. ab hac doc
ta doctiore vel rī doctissima' ab hoc docto doc
te vel rī doctissimo. **E**tplē **Q**uā hū docti doc
tiores doctissimi. hee docte doctiores doctissi
me hee docta doctiora doctissima. **S**tā horū
doctoꝝ doctiorū doctissimoꝝ. harum doctaꝝ
doctioꝝ doctissimaz. horum doctoꝝ doctioꝝ
doctissimoꝝ **I**n ōni genere dicit **Q**uā hū doctis
doctioribus doctissimis. **A**ccō hos doctos
doctiores doctissimos. has doctas doctiores
doctissimas hee docta doctiora doctissima
Quā a docti doctiores doctissimi a docte doc
tiores doctissime a docta doctiora doctissima
In ōni genre dicitur **A**bltā ab hū doctis doc
tioribus doctissimis. **A**duerbialit' fit ista oꝝa
tio. ut docte doctius doctissimū vl' doctissime.
Ista forma oꝝabis z declinabis ōne adiectiuū
mobile p tres termiatioēs et tria genera scilicet
hic us hec a hoc um. ut hic albus hec alba h' al
bum **S**imilit' hic ex hec a hoc um. ut hic niger
pulcher hec nigra pulchra hoc nigrū pulchrū.
In masculino genere h' fortis fortior tif
sim? **I**n feino genere h' fortis fortior
tissima **I**n neutro genē h' forte forti?

fortissimū **Stā** huius fortis fortioris fortissi-
 mi huius fortis fortioris fortissime. huius for-
 tis fortioris fortissimū. **Dcā** huic forti fortiori i
 fortissimo huic forti fortiori fortissime huic for-
 ti fortiori fortissimo **Nccā** hunc fortem fortio-
 rem fortissimum. hanc fortem fortiozem for-
 tissimam. hoc forte fortius fortissimum. **Ucā**
 o fortis fortior fortissime. o fortis fortior for-
 tissima. o forte fortius fortissimum. **Abtā** ab
 hoc forti fortiore vl' ri fortissimo. ab hac forti
 fortiore vl' ri fortissima. ab hoc forti fortiore l'
 ri fortissimo **Eplē** **Rcā** hū fortes fortiores
 fortissimi. hec fortes fortiores fortissime. hec
 fortia fortiora fortissima **Stā** hoz fortium for-
 tiorum fortissimoz. haz fortium fortioz for-
 tissimaz. hoz fortium fortiorum fortissimoz
In omni genere dicit **Dcā** hys fortib' fortia-
 rib' fortissimis **Nccā** hos fortes fortiores for-
 tissimos. has fortes fortiores fortissimas: hec
 fortia fortiora tissima **Ucā** o fortes ores tissi-
 mi. o fortes ores sine o fortia ora tissima. **In**
 ōni genere dicit **Abtā** ab hys fortibus fortio-
 ribus fortissimis. **Adverbialit'** fit ista cōparatio
 vt fortiter fortius fortissimū vl' fortissime **Ista**
 forma compabis omne adiectiuū simile. vt hic
 et hec dulcis et hoc dulce. h' et hec suavis et hoc
 suaue **Similit'** h' adiectiua. h' campester hec cā-
 peltris hoc campestre. **Hic** acer hec acris hoc
 acre **Hic** volucer volucris volucere **Hic** alacer a
 lecris alacre h' pedester h' pedestris h' pedestre.

Silueſter ſilueſtris ſilueſtre. Celeber celebris
celebre Saluber ſalubris ſalubre Celer celeris
celere Equeſter equeſtris equeſtre.

In maſculino genere hic bonus melior
optimus In feminino genere hec bona
melior optima In neutro genere hoc bonum
melius optimū **Gr̃a** huius boni melioris opti
mi huius bone melioris optime huius boni me
lioris optimi **Dr̃a** huic bona meliori optimo
huic bone meliori optime huic bona meliori
optimo **Acc̃o** hunc bonū meliorem optimū hanc
bonam meliorē optimā hoc bonū melius opti
mū **Dr̃a** o bone melior optime o bona melior
optimā o bonū melius optimū **Abſc̃o** ab hoc
bono meliore vel ri optimo ab hac bona melio
re vel ri optima ab hoc bono meliore vel ri opti
mo. **zpl̃c̃** nō hū boni meliores optimi hec bo
ne meliores optime hec bona meliora optima
Gr̃a horū bonorū meliorū optimorū harū bona
rum meliorū optimarū horū bonorū meliorū
optimorū In omni genere dicit **Dr̃a** hū bonis
melioribus optimis **Acc̃o** hos bonos meliores
optimos has bonas meliores optimas hec bo
na meliora optima **Dr̃a** o boni meliores opti
mi o bone meliores optime o bona meliora
optima In omni genere dicit **Abſc̃o** ab hū bon
is melioribus optimis ¶ **Adverbiale** fit iſta cō
pacio. bene meli? optimū l' optie. et ē irregulari.

In maſculino genere hic malus peior peſ
ſimus In feminino genere hec mala peior

c i

pessima In neutro genere hoc malū peius pes-
 simū Stō huius mali peioris pessimi huius ma-
 le peioris pessime huius mali peioris pessimi.
 Utō huic malo peiori pessimo huic male peio-
 ri pessime huic malo peiori pessimo Accō hunc
 malū peiorē pessimū hāc malā peiorē pessimā
 hoc malū peius pessimū Utō o male peior pes-
 sime o mala peior pessima o malū peius pes-
 simū Ablatio ab hoc malo peiore vel ri pessimo
 ab hac mala peiore vel ri pessima ab hoc malo
 peiore vel ri pessimo Etplē ntō hī mali peio-
 res pessimi hee male peiores pessime hec ma-
 la peiora pessima Stō hoz maloz peioz pes-
 simoz harū malarū peioz pessimarū hoz ma-
 loz peioz pessimoz In omni genere dicitur.
 Utō hīs malis peioribus pessimis Accō hos
 malos peiores pessimos has malas peiores
 pessimas hec mala peiora pessima Utō o mali
 peiores pessimi o male peiores pessime o ma-
 la peiora pessima In omni genere dicitur Abl-
 tiuo ab hīs malis peioribus pessimis.

¶ Adverbialiter fit ista cōpatio. ut male peius
 pessimum vel pessime

In masculino genere hic multus plurimū
 In feminino genere hec multa plurima
 In neutro genere hoc multum plus plurimū.
 Stō huius multi plurimi huius multe plurime
 huius multi pluris plurimi Dativō hnic multa
 plurimo huic multe plurime huic multo pluri
 plurimo Accusatiuo hunc multū plurimū hāc

multā plurimā hoc multū plus plurimum.
 Vocatiuo o multe plurime o multa plurima
 o multum plus plurimū Ablatiuo ab hoc mul-
 to plurimo ab hac multa plurima ab hoc mul-
 to pluri plurimo *ꝑ*lū ntō hū multi plures plu-
 rimī hee multe plures plurime hec multa plu-
 ra plurima *Stō* hoz multoz pluriū plurimoz
 harū multarū pluriū plurimarū hoz multoz
 pluriū plurimoz *In* omni genere dicitur *Ꝍtō*
 hīs multis pluribus plurimis *Accō* hos mul-
 tos plures plurimos has multas plures pluri-
 mas hec multa plura plurima *Ꝍtō* o multi plu-
 res plurimī o multe plures plurime o multa
 plura plurima *In* omni genere dicitur *Ꝍbltiō*
 ab hīs multis pluribus plurimis.

In masculino genere pridem prior primus
In feminino genere pridem prior prima
In neutro genere pridem prius primū *Geniti-
 uo* huius pridem prioris primī huius pridem
 prioris prime huius pridē prioris primī. *Ꝍtō*
 huic pridem priori primo huic pridē priori pri-
 me huic pridem priori primo. *Accō* hunc pridē
 priorem primum hanc pridem priorem primā
 hoc pridem prius primū. *Vocatiuo* o pridem
 prior prime o pridem prior prima o pridē pri-
 us primum *Ablatiuo* ab hoc pridem priore vel
 priori primo ab hac pridem priore vel priori
 prima ab hoc pridem priore vel priori primo.
*Ꝓ*pluraliter noiatiuo hū pridē prioris primī
 hee pridē prioris prime hec pridē priora prima

c ij

Stā horū p̄idem p̄iorū primorū harū p̄idē
 p̄iorū primarū horū p̄idē p̄iorū primorū.
In omni genere dicit̄ **Dtā** h̄ys p̄idem p̄iori
 bus primis **Accō** hos p̄idem p̄iores primos
 has p̄idem p̄iores primas **hec** p̄idem p̄iora
 prima **Utō** o p̄idem p̄iores primi o p̄idem
 p̄iores prime o p̄idem p̄iora prima **In** ōnī
 genere dicitur **Abtō** ab h̄ys p̄idem p̄ioribus
 primis. **Ad** uerbialiter fit ista cōpacio. ut p̄i
 dem prius primum vel primo **Similiter** com
 pantur extra exterior extimus **Supra** superi
 or supremus **Intra** inferior infimus. **Ultra** ul
 terior ultimus **Det̄ero** deterior deterrim⁹. que
 nō habēt prop̄um positiuū. sed accomodāt vel
 a uerbis vel aduerbijs vel prepositionibus po
 sitis loca positiuū gradus:

In masculino genere h̄ pius magis pius
 p̄ssimus **In** femino genere hec pia ma
 gis pia p̄ssima. **In** neutro genere hoc pium
 magis pium p̄ssimū **Stā** huius p̄i magis
 p̄i p̄ssimi huius pie magis pie p̄ssime hui⁹
 p̄i magis p̄i p̄ssimi **Dtā** huic pio magis pio
 p̄ssimo huic pie magis pie p̄ssime huic pio
 magis pio p̄ssimo **Accō** hunc piū magis piū
 p̄ssimum hanc piam magis piam p̄ssimā h̄
 pium magis piū p̄ssimum **Utō** o pie magis
 pie p̄ssime o pia magis pia p̄ssima o pium
 magis pium p̄ssimū **Abtō** ab hoc pio magis
 pio p̄ssimo ab hac pia magis pia p̄ssima.
 ab h̄ pio magis pio p̄ssimo. et pl̄c̄ ntō h̄i p̄i

magis p̄ p̄ssimi hec pie magis pie p̄ssime
 hec pia magis pia p̄ssima **Stō** hor̄ pioꝝ ma
 gis pioꝝ p̄ssimorū harū piarū magis piarū
 p̄ssimarū horū pioꝝ magis pioꝝ p̄ssimorū
In ōni genere dicit̄ **Stō** h̄ys magis p̄ys p̄ssi
 mis **Accō** hos pios magis pios p̄ssimos has
 pias magis pias p̄ssimas hec pia magis pia
 p̄ssima **Stō** o p̄ magis p̄ p̄ssimi o pie ma
 gis pie p̄ssime o pia magis pia p̄ssima **In**
 omni genere dicitur **Abtō** ab h̄ys p̄ys magis
 p̄ys p̄ssimis ¶ **Adverbialit̄** fit ista cōparatio. ut
 pie magis pie p̄ssimū vel p̄ssime **Simili** for
 ma cōparantur hec adiectiua **Strēnuus** **Du**
bius **Egregius** **Arduus** **Et** que in positivo **I**
 vel **U** immediate habent ante vs.

In masculino genere hic senex senior **In**
 feminino genere hec senex senior **In** neu
 tro genere hoc senex senius **Suplatiuo** gradu
 caret **In** omni genere dicit̄ **Stō** huius senis se
 nioris **In** ōni genere dicit̄ **Stō** huic seni seniori
Accō hunc et hanc senem seniorē et hoc senex se
 nius **Stō** o senex senior o senex senius **Ablatiō**
 ab hoc et ab hac et ab hoc sene vel seni seniorē
 vel seniori **Et pl̄** ntā h̄y et hee senes seniores
Et hec senia seniora **Stō** horū et harū et horū
 senium seniorū **In** omni genē dicit̄ **Stō** h̄ys se
 nibus senioribus **Accō** hos et has senes senio
 res hec senia seniora **In** ōni genere dicit̄ **Stō**
 o senes seniores o senia seniora **In** ōni genere
 dicit̄ **Abtō** ab h̄ys senibus senioribus ¶ **Anec**
 c ij

bialit̄ fit ista cōpatio. ut sene senius Et caret sup
 latiuo Sic Ante Iuuenis et adolescēs ¶ Cir
 ca naturā trium graduū cōpacionis notatu cō
 gruū est. q̄ positiuus ponit fundamentū cōpa
 cionis ideo positiuus dicit̄ Ideoq; etiā a nullo
 formatur Etia significat simplicit̄ sine excessu
 Sed cōparatiuus et superlatiuus formātur ab ip̄o
 Unde cōparatiuus format̄ a positiuo in hoc du
 plicit̄. quia vel positiuus est secūde declinacionis
 vel terciē Si sc̄betunc formatur a ḡtō sui posi
 tiui corripiendo i et addendo or. ut doct̄ docti
 corripiedo i et addendo or fit doctior Si terciē
 fuerit declinaciōis. formatur a dtō sui supposi
 ti corripiendo i et addendo or. ut fortis forti cor
 ripe i adde or fit fortior. Sūt tamē aliq̄ nomia
 adiectiua que nō p̄nt a se formare cōparatiuū. tū
 bene formāt superlatiū et sunt illa que h̄nt ante
 vs in ntō i vel v. ut pius arduus. strenuus. egre
 gius. et dubius Et horū cōparatiui supplent̄ p̄ po
 sitiuū et aduerbiū magis. ut pius magis pius
 p̄ssimus. arduus magis arduus arduissimus. stre
 nuus magis strenuus strenuissimus dicimus.
 ¶ Suplatus vero format̄ a positiuo duplicit̄
 quia vl̄ ut̄s sui positiuus terminatur in R vel non
 Si in r tūc tale nomē superlatiuū ḡdus formatur
 a ntō sui positiuus addendo rim̄. ut pauper adde
 rim̄ fit pauperim̄ Si nō hoc ē duplicit̄ q̄ vl̄
 est sc̄be vel terciē declinaciōis positiuus Si sc̄be
 formatur a ḡtō sui positiuus addendo s et sumus
 ut doctus docti adde s et sum̄ fit doctissim̄.

Si fuerit terciē formatur a g^{to} addēdo simus
 ut fortis fortis ad de sim? sic fortissim? Sunt
 tñ aliqua adiectiua q̄ nō p̄nt de se formare sup-
 latiuū Et sunt ista Senex Iuuenis Adolescēs.
 ut patet inspicienti.

Sequitur de cōiugatōe irregulariū verboꝝ
 Ero fers fert Etplē ferim? fertis fe-
 rūt **P**reterito impfcō ferebā ferebās fe-
 rebat. zplē ferebam? ferebatis ferebāt
Preterito pfcō tuli tulisti tulit. zplē tulim? tulistis
 tulerūt l̄ tulere **P**reterito pl? q̄z pfcō tulerā tule-
 ras tulerat. zplē tuleramus tuleratis tulerant
Futuro ferā feres feret. zplē feremus feretis fe-
 rent **I**mperatiuo mō tpe p̄nti ad secundā z ter-
 ciā personā fer ferat. zplē feram? ferte ferant.
Futuro ferto tu. ferto ille zplē feram? fertote
 ferunto vel ferūtote **O**ptatiuo mō tpe p̄nti z p̄-
 terito iperfcō utinā ferrē ferres ferret. zplē uti-
 nā ferrem? ferretis ferrent **P**reterito perfcō et
 pl? q̄z perfcō utinā tulistē tulisses tulisset Etplē
 utinā tulistemus tulissetis tulissent. **F**uturo ut
 feram ras rat zplē utinā feramus feratis rant
Cōiunctiuo mō tēpore p̄nti cū ferā ras rat. zplē
 cū feramus ratis rant **P**reterio imperfecto cū
 ferrem res ret. zplē cū ferremus retis rent. **P**re-
 terito perfcō cū tulerim ris rit zplē cū tulerim?
 ritis rint **P**reterito plusquāperfecto cū tulistēm
 tulisses set zplē cō tulistemus setis sent **F**uturo
 cū tulerō ris rit zplē cū tulerimus ritis rint **I**n-
 finitiuo mō sine numeris et psonis tēpore p̄nti

et p̄terito imperfcō ferre. P̄terito perfecto et plusquāperfecto tulisse Futuro latū ire vel laturū esse Verbo impersonali mō tpe p̄nti fertur P̄terito imperfecto ferebatur P̄terito perfecto latū est vel fuit. P̄terito pl̄ quāperfecto latū erat vel fuerat Futuro feretur. Impatiuo mō tpe p̄nti feratur Futuro fertor. Optatiuo mō tpe p̄nti et p̄terito imp̄fecto utinā ferretur P̄terito perfectō ⁊ plusquāperfectō utinā latū esset vel fuisset Futuro utinā feratur Cōiunctiuo modo tpe p̄nti cū ferat P̄terito imperfecto cū feret P̄terito perfectō cū latū sit vel fuerit P̄terito plusquāperfectō cū latum esset vel fuisset Futuro cū latum erit vel fuerit Infinitiuo mō sine numeris et personis tpe p̄nti et p̄terito imperfcō ferri P̄terito perfectō ⁊ plusquāperfectō latū esse vel fuisse. Futuro latū iri Gerūdia vel p̄icipi alia verba sunt hec. ferēdi ferēda ferēdū Supina latū latu Duo p̄icipia trahunt ab hoc vbo p̄ns ⁊ futurū. p̄ns vt ferens. futurū vt laturus.

Feror ferris v̄l ferre ferē zpl̄c ferimur ferimini ferūt P̄terito ip̄scō ferebar baris l̄ bare bat̄ zpl̄c ferebamur bamū bātur P̄terito perfectō lat̄ sū vel fuies l̄ fuisti est vel fuit. zpl̄c lat̄. iumus vel fuimus estis vel fuistis. sunt fuerunt v̄l fuere P̄terito plusq̄perfecto latus eram vel fueram eras vel fueras erat vel fuerat. zpl̄c lati eramus vel fueramus eratis vel fueratis erant vel fuerant. Futuro ferar fereris vel ferere feretur etpl̄c feremur

feremini ferent **I**mpatiuo modo tpe present
 ti ad secundam et terciã psonam ferre feratur.
 Et plr feramur ferimini feratur Futuro fertor
 tu fertor ille Et plr feramur feriminoz ferutoz
Optatiuo modo tpe presenti et pterito im
 pfecto utinã ferret ferreris vel ferrere ferretur
 zplr utinã ferremur ferremini ferrentur Prete
 rito pfecto et plusquã pfecto utinã latus essem
 vel fuisset essem vel fuisset esset vel fuisset zplr
 utinã lati essemus vel fuissetm? zc. Futuro uti
 nã ferat aris l ferare ferat zplr utinã feramur
 feramini ferantur **C**õiunctiuo mō tpe pnti
 cū ferat aris vel are atur zc. Preterito impfecto
 cū ferret ferreris vel rere retur zc. Preterito p
 fecto cū latus sim vel fuerim sis vel fueris sit
 vel fuerit zplr cū lati simus vel fuerimus sitis
 vel fueritis sint vel fuerint Preterito plusquã
 pfecto cū latus essem vel fuissetm zc. Futuro cū
 latus ero vel fuero zc. **I**nfinitiuo modo sine
 numeris et psonis tpe pnti et pterito impfecto
 ferri Preterito pfecto et plusquã pfecto latū esse
 vel fuisse Futuro latū iri Duo pticipia trahuūt
 ab hoc verbo passiuo. pteritū et futurū pteri
 tū ut latus futurū ut ferendus **Q**ualiter at
 cõiugent sum et volo vide ex donato.

Eda ex est Et plr edim? editis edunt zc.
Impatiuo modo tpe pnti ede edat zplr
 edamus edite vel este edant **I**nfinitiuo modo
 sine uumeris et psonis tpe pnti z pterito imp
 fecto esse Preterito pfecto et plusquã pfecto edisse

Futuro esum v' estū ire v' esurū vel esturū esse
In passiuo sit **E**dor ederis vel edere edit. ꝛplē
 edimur edimini edunt **I**n omnibus alijs tꝑibus
 ꝑiugat regularit̃ sicut lego **S**ūt adhuc alia
 v'ba defectiua. sed iam dicta sunt ꝑmūit̃ in v'su
Sed alioꝝ defectiuoꝝ ꝑiugatio sufficienter et
 plane patet ap'd alexandꝝ in sexto capitulo. scꝝ
Donatum sequere ꝑ verba fruentia lege.

Regule formandi tempora.

Quinꝝ tꝑa formantur a ꝑterito ꝑfctō verbi
 actiui et neutralis. scꝝ ꝑteritū plusꝑfectū in
 ram. ꝑteritū ꝑfectū et plusquāꝑfectū in sem. ꝑ=
 teritū ꝑfectū in rim. futnrū in ro. et ꝑteritū ꝑfec
 tū et ꝑiꝝꝑfectū in se. vt a legi legerā. legissem
 legerim. legero. legisse. vñ **P**reteritū ꝑrimi dat
 de se tꝑa quedā **R**am sem rim ro se. formabit
 cetera ꝑns **C**etera omnia tꝑa formāt̃ a ꝑnti in
 dicatiui a sc'da ꝑsona. sꝝ nō semp. qꝝ futurū in
 dicatiui verboꝝ tercię ꝛ quarte ꝑiugationū in
 am et er **E**t futurū optatiui in omni cōiugatione
 qd̃ terminat̃ in em v' in am **E**t similit̃ ꝑns ꝑiū
 ctiui qd̃ vbiqꝝ simile ē futuro optatiui sꝑ forma
 tur a ꝑma ꝑsona ꝑntis tꝑis indicatiui nūeri sin
 gularis. mutādo o in em l' am **E**t in verbo pas
 siuo mutādo or in er l' in ar **E**xēplū vt amo o
 in em fit amem **A**mor or in er mutata fit amer
 futurū optatiui et ꝑns ꝑunctiui modi. **S**ed
 tñ sciendū est. qꝝ futurū indicatiui in alijs ꝑso
 nis a ꝑma ꝑsona mutat a in e. sed alia duo tꝑa
 scꝝ futurū optatiui ꝛ ꝑns ꝑunctiui q̃ semp eodē

mō termināt in ōnī coniugatiōe retinēt a in singu-
 lis psonis ut in v̄bis tertiē et q̄rte coniugatiōis in
 futuro indicatiui dicim? legā leges. audiā audi-
 es. legar legeris. audiar dudieris Sz in futuro
 optatiui modi ꝛ p̄nti p̄iunctiui dicit legā legas.
 audiam audias. legar legaris. audiar audiaris
¶ Sed ōnia illa tpa formata a p̄nti indicatiui
 videlicet futurū indicatiui v̄boꝝ p̄me et sc̄de cō-
 iugatiōis q̄ t̄mināt in bo in verbo actiō et neu-
 trali. et in boꝝ in v̄bo passiuo cōmuni et depo-
 nēti et p̄teritū imp̄f̄m̄ indicatiui in ōnī cōiugatio-
 ne q̄d termināt in bā vel bar. p̄ns et p̄teritū im-
 p̄f̄ctū similē optatiui. et p̄teritū imp̄f̄m̄ p̄iuc-
 tiui. q̄ terminātur in rē pl̄ rer̄ sicut p̄ns p̄teritū im-
 p̄f̄m̄ infinitiui q̄d termināt in verbo actiō in re
 et mutāt in passiuo de re in rī exceptis v̄bis ter-
 cie coniugatiōis q̄ nō mutāt re in rī sz deponūt re
 et mutāt e in i Rā p̄dicta tpa formant a secun-
 da p̄sona p̄ntis t̄pis indicatiui singularis nūe-
 ri. sz diuersimode Quia v̄ba p̄me coniugatiōis ꝛ
 sc̄de formāt ea t̄mouēdo ꝛ t̄m̄ ꝛ addēdo bā. bo
 rē vel re. ut amo amas. remota ꝛ fit ama. ꝛ ad-
 dita bā. bo. rem. vel re fit amabā amabo amarē
 vel amare Similit̄ doceo doces. remota ꝛ ꝛ ad-
 dita bā bo rem vel re. fit docebā docebo doce-
 rē docere Sed verba t̄cie coniugationis nō solū
 t̄mouent ꝛ addendo bā bo rē vel re sed cū hoc
 mutāt i in e ut lego legis remota ꝛ fit legi ꝛ mu-
 tata i in e fit lege a quo formāt legebā legerem
 et legere Sed verba q̄rte coniugationis t̄mouēt

solū s et assumunt rem vel re. ut audīo audīs
 remota s fit audī. adde rem vel re fit audīre vñ
 audire Sed p̄teritū ip̄fectū indicatiui format̄
 ab eadē sc̄da persona remouēdo s et addēdo e
 et bam. ut audīo audīs remota s fit audī. ad-
 dita e et bam fit audīebā Et p̄dic̄ ptz forma-
 cio ōniū tēporū verboꝝ actiuoꝝ z neutraliū
 tā a p̄nti quā a p̄terito excepto futuro infiniti-
 ui q̄ nō format̄ sed suppletur p̄ p̄mū supinū z
 istū infinitiuū ire vel p̄ticipiū futuri t̄pis in-
 rus acci casus et istū infinitiuū esse. ut amatū
 ire vel amaturū esse. statū ire vel staturū esse
 Sed in verbis passiuīs cōmunibus et deponē-
 tibus supplet̄ per p̄mū supinū et istū infinitim̄
 iri verbi ip̄personalis itur ut amatū iri. secutum
 iri criminatū iri ¶ Pro formatione tēporū v̄bo-
 rū passiuoꝝ est notandū q̄ verba passiuā for-
 mat̄ sua tēpora a p̄nti forma solita ab eisdē tē-
 porib⁹ suoꝝ actiuoꝝ mutādo c̄nūtiātionē actiui
 in tēmiātionē passiuī. scz am vel em in ar vñ er
 et bo in bor licet v̄ba deponētalia et cōmunia nō
 hñt actiua a quibus forment̄ p̄dicta tēpora. tñ
 oportet eis fingere p̄ formatione p̄dictoꝝ tē-
 poꝝ. sicut p̄ formatione supinoꝝ. ut dicit̄ ibi
 alexand̄ Si reperire cupis ex deponēte supina
 Actiuā finge vocē formaqz per illā Tēpora aut̄
 a p̄terito formati solita tam in verbis passiuīs
 deponentalib⁹ q̄z cōmunibus nō formant̄ sed
 supplent̄ per participiū p̄teriti tēporis et p̄ hoc
 verbū sum. ut clare ptz ex coniugatione verboꝝ

passiuoz cuiuscūq; coniugationis a donato tra-
 ditor. Sed per speciali formatione omniū tpm impa-
 tiuū omniū dōroz tā actiuoz neutraliū quā passiuoz
 deponēt alii z omniū cuiuscūq; cōiuga-
 tionis fuerint q̄ tpa specialē hñt formationem
 scdm alexandrū ut ptz ibi psonas dabit imperiū
 Sciendū qd impatiuū caret p̄ma psona singu-
 laris numeri. Nemo em̄ pprie sibi ipsi dicit im-
 perare. habet tamē primā personā pluralē quia
 potest aliquis se cōnumerādo imperare alijs.

¶ Pro formatione igitur temporum impera-
 tiuū tres regule ponuntur.

Prima. omnia dōa cuiuscūq; generis hñt
 in p̄ma psona plurali tpm utriusq; im-
 peratiuū. et in tercijs psonis p̄ntis tpm
 utriusq; numeri sicut in futuro optatiuū. Sed
 tercijs personas futuri tpm utriusq; formāt a
 tercijs personis indicatiuū eiusdē numeri addē-
 do o in verbo actiuo z or in passiuo similiter
 deponēti et omni. sed illis oportet fingere vo-
 cem actiuā exempla sume z practicā ex donato

Secūda regula verba actiua et neutra p̄me
 cōiugationis hñt a longā in scda persona
 p̄ntis tpm imperatiuū modi singularis numeri
 verba scde coniugationis e longā. terciē e breuē
 quarte i longā. ut ama doce. lege audi. Et for-
 mā illa scda persona a secūda persona p̄ntis
 indicatiuū modi singularis numeri emouendo
 tm̄ s̄ exceptis dōbis terciē coniugationis in q̄b? re-
 mouet s̄ z mutat i in e breuē Et in verbis pas-

d i

finis deponētibus & cōtūmib⁹ in hac sc̄ba p̄so
 na oportet addere re. ut videri p̄t ex donato.
 Nulla quozq; dat̄ regula p̄ formatiōe secunde
 persone futuri t̄pis impatiuī modi singularis
 numeri q̄ illa est eadē cū terciā. ut patet dicēdo
 futuro amato tu vel ille. ubi amato indifficēter
 est sc̄de v̄l terciē p̄sone **S** de t̄cia p̄sona futuri
 t̄pis impati singularis nūeri data ē r̄gula p̄ce-
 dēs q̄ nō oportet ponere r̄gulā de sc̄ba p̄sona.

Tercia regula. est p̄formacione sc̄barū p̄-
 sonarū plural' nūeri vtriusq; t̄pis impera-
 tui Unde verba actiua & neutra h̄nt in illa sc̄ba
 persona te in p̄nti & tote in futuro **E**t verba pas-
 siua p̄munic et deponētalia h̄nt mini in eadē se-
 cūda p̄sona in p̄nti & minor in futuro **E**t forma-
 tur illa sc̄ba p̄sona pluralis numeri a sc̄ba per-
 sona p̄ntis t̄pis indicatiui modi singularis nūeri
 verbi actiui si fuerit actiuū aut verbi actiui ficti
 si nō fuerit actiuū. ut puta in v̄bis p̄municib⁹ & de-
 ponētib⁹ Ita sc̄z q̄ oportet a sc̄ba p̄sona p̄dicta
 p̄ntis t̄pis indicatiui modi singularis nūeri re-
 mouere s̄ et addere te tote mini & minor. ut a
 mo amas remota s̄ et addita te tote mini & mi-
 nor. fit amate amatote amamini amaminor **A**
 sequor seq̄ris finge vocē actiuā. ut sequo sequis
 remota s̄ fit sequi. v̄n seq̄mini et seq̄minor a lo-
 loquor loq̄mini & loq̄minor a crimīnor crimina-
 mini criminaminor **E**t sic de alijs verbis p̄mu-
 nibus & deponētibus. Hec autē de formatione
 t̄pm omnīū verboꝝ dicta sufficiant.

Diuisiones verborum correcte et emendate
Feliciter incipiunt.

Prima diuisio verborum est, quod omne verbum
aut est substantiuum, uel adiectiuum. Quid
est uerbum substantiuum. Est quoddam generale
esse specificabile per quodcumque ens, ut ego sum homo,
animal bonum, magnus. Unde in substantiuum. A substantiuo
as accipitur, quod substat omnibus alijs uerbis in coniugando
et resoluedo. Quibus substat in coniugando, uerbis
passiuis deponentibus et neutropassiuis. Quare
quod alias non haberet preterita perfecta neque tempora ab ipsis
formata. Quare, quod illa circumloquimur per participium
preteriti temporis, et per uerbum substantiuum sum es est
et eius condeclinatio, ut amor amatum uel fui habet
in preterito perfecta. Et loquor locutum uel fui. Et
crimior criminatum uel fui, et gaudeo gauisum
uel fui, et iuro iuratum uel fui, siue iuraui. Quibus
in resoluedo omnibus alijs a se, quod includit cum actu
speciali actionis et passionis in illis. Possunt ergo
resolui per ipsum, preterita. Quare quod uerba sunt termini
resolutionis que sunt principia totius propositionis. Dic quid
modo. Amas id est sum amans, amabam, id est etiam amans, amaui,
id est fui amans, id est amaui, id est fueram amans, ama-
bo, id est ero amans, uel sum amaturus, et sic persequenter
per alia. Quot sunt uerba substantiua, tria. Que
sum fio existo uel exsto. Unde, Ars substantiua
tria fert tantummodo uerba. Si simul existo fio
nichil amplius addo. Substat sum omnibus alijs in
resoluedo. Substat omnibus illis, quibus non desunt
participia, in que debeant resolui. Si enim amor

d ij

haberet participiū pntis tps passive significatio-
 nis. posset r̄solui in ōbū substātiū sum z parti-
 cipiū. s; participiū pntis tps ei deest. igit̄ nō p̄t
 r̄solui. **Utrū** fio p̄tinet ad r̄solutionē verbor̄. sic
Ad quor̄ **Ad** ōbor̄ ipersonaliū **Quo** id̄ mō: h̄
 legitur id̄ ē legere vel lectio fit **Habet** sum p̄te-
 ritū. **habet** accomodatū ab isto ōbo inusitato
 suo **habet** quoq; duo participia. unū pp̄ū sc; ens
 et alterū accomodatū acceptū a ōbo suo q̄d fu-
 tur? dicit̄. **Sunt** eius p̄posita ut **desum** **desui**
desutur? **absum** **ausui** **ausutur?** **assum** **assui**
assutur? **psum** **psui** z **psutur?** sūt ista etiam
 substātia. nō. q̄re: **Quia** nō p̄tinet ad substātia
 alior̄ verbor̄. neq; substāt in cōiugādo. neq; co-
 pulant casus similes. neq; nt̄m apponūt **S; ap-**
ponūt obliquos ut **ad sū** tibi. qui nō **desui** vnq; **amico**.
Qui iam **absum** ab amicis. quō h̄ys p̄-
 fim quib? **absum** nisi volendo bene **Sūt** cōpo-
 sita verbi fio substātiua: **Non** sunt. **Quare**.
 q; **desio** sibi dt̄m non nt̄m apponit z significat
 deesse. ut in ōgilio. **lac** michi nō estate nouū non
 frigore **desit** **Suffio** aut̄ acc̄m apponit. z signifi-
 cat subfumigare **Sūt** etiā verba q̄ h̄nt oīm hui?
 verbi fio: sunt. que: **Euado** et **efficio**. ut ni rex
 h? **efficiat** **Itē** ego post labores crebres **euado**
indies doctior id̄ ē fio **Exsto** q̄d significat. p̄t̄
 quod est ōbū substātm̄. etiā p̄t̄ supelle et nōdū
 p̄c̄ll̄e. ut **exsto** adhuc id̄ ē **supsum** z adhuc vi-
 ua **Itē** amicor̄ quidā **exstāt**. quidā dudū **vita**
functi sunt id̄ est mortui sunt **Quāq;** etiā **emi-**

nere ex alijs significat. ut iohānes ad eum eminē-
 tis stature est q̄ pre cūctis circūstantib⁹ exstare
 videat̄. Habz aliq̄d verbū vim hui⁹ verbī substā-
 tiuī exsto. habet **Quod**: hoc verbū maneo inter-
 dū ut manet prob⁹. qui semp vicioz victor exi-
 tit. ¶ **Quid est verbū vt̄m.** Qd̄ significat esse
 generale vacationis specificabile p̄ ppriā noīā-
 cionē tm̄. ut vocor petrus. her herba dicit̄ ruta.
 hoc animal noīat̄ piscis. **Quot sunt verba vt̄a**
 sunt quinqz. scz. nūcupor. nominor. dicor. vocor
 appello. vñ **Quinqz vocatiā** dicas tātm̄ modo
 verba **Nūcupor appello nominor dicorqz vo-**
corqz Hec latine sibi apponūt n̄m̄ nomis ap-
 pellatiuī et ppriū. nō em̄ minus res vocat̄ nomi-
 ne appellatiuo quā pprio. **Addūt hys aliqua:**
addunt. **Que:** Cognominor et denominor. ut
 symon cognominatur cephas. homo ab albedi-
 ne denoiat̄ albus. **Item** inscribor sibi apponit
 nomiatiuū opis. ut p̄m̄s liber moyfi inscribit̄
 genesis. **secūdus** exodus int̄tulat̄ verbū ab usu
 tritū nomiatiuū sibi apponit si apud autores
 reperiat̄ur. **Interpretatur cū** passiuē significat
 nominatiuū sibi apponit. ut iohānes interpre-
 tatur gracia dei **Ihesus** interpretatur saluator
 ¶ **Quid est verbū adiectm̄:** Est qd̄ adiectiuale
 inherentiā actionis vel passionis significat. ut
 ego lego id̄ est ego sum legens: ¶ **Quot sunt**
verba adiectiua: omnia preter tria substantiua
 et quinqz vocatiua predicta sunt adiectiua. vñ?
At̄ adiectiua dicas fore cetera verba.

d iij

Secunda diuisio verborum est ista. quod omne verbum adiectum aut est personale aut impersonale. Quid est personale: quod coniugatur per tres distinctas personas sub tribus distinctis terminationibus in utroque numero. ut ego lego. tu legis. ille legit. Quid est impersonale: quod non coniugatur per tres distinctas personas. sub tribus distinctis terminationibus: sed tamen per tercias personas singularis numeri: ut legitur in presenti. preterito imperfectione legatur. preterito perfectione lectum est vel fuit. Preterito plusquamperfecto lectum erat vel fuerat. Futuro legetur. Et sic dicitur impersonale: quasi non personale. oppositione ad verbum personale. Sed secundum priscianum dicitur impersonale a persona. quasi valde personale. Est enim magis personale quam verbum personale: quia recipit sub una terminatione suppositum obliqui casus omnis persone utriusque numeri. ut mea interest. tua interest. illius interest. nostra interest. vestra interest. illorum interest. Me iuuat. te iuuat. illum iuuat. Nos iuuat. vos iuuat. illos iuuat. Et sic non est determinatum ad unum. sed ad multa se extendit. Verbum quoque personale exigit unum suppositum tamen determinate persone et numeri nostri casus. ut ego lego. et non habet aliud nisi figuratiue per euocationem. Sunt autem quedam actiue vocis et quedam passiuue vocis. Que sunt actiue vocis. que terminantur in litteram t. et coniugantur per tercias personas singularis numeri et exponuntur per heret vel hauer. ut penitet heret. ruget iuuat heret. lustet. Que sunt passiuue vocis. que ter

minantur in tur. et exponuntur per men. ut legitur
 men leet. docet men leert Impersonaliū quoque ac
 tiue vocis. tria exigunt genitum scilicet Iniret refert et
 est. Octo primum dicitur scilicet. prigit accidit. euenit.
 licet. libet. placet vacat. et liquet. quibus adduntur
 suppetit. erpetit et cōpetit. similiter cōgruit et con-
 fert. Quatuor accipit scilicet Inuat. decet. delectet. et
 oportet Et quinq; genitum cum accō scilicet penitet. te-
 det. miseret piget. et pudet.

Ercia diuisio verborum est. quod dicitur verbum perso-
 nale aut est transitivum quod et perfectum dicitur aut ab-
 solutum Quid est verbum absolutum: quod cum nō sup-
 posito facit sensum perfectum absque obliquo apposito.
 ut sortes currit. et hec est constructio perfecta Quid
 est transitivum Quid cum nō supposito absque appo-
 sito obliquo nō facit perfectum sensum. ut ego lego. nō
 est perfectus sensus. nisi addatur obliquus. ut ego le-
 go grammatice. Et significat actum transeuntem
 de una re in aliam. ut de supposito agente in paci-
 ens. aut ab agente recipit in patienti. et sic unum est ac-
 tivum et alterum passivum. ut tu amas me. e contra ego
 amor a te Et est triplex transitivum scilicet vehementis
 transitionis. vehementissime et debilis transitionis.
 Vehementis est quod requirit accipit appositum Vehemē-
 tissime. quod requirit duos accōs primum subiecti pa-
 cientis et alterum obiecti terminatis. ut doceo te lep-
 cam Debilis vero. quod obliquum alium ab accu-
 sativo regit. ut ego miseror tui. Et hec breui-
 ter dicta de diuisionibus verborum in presen-
 tiarum sufficiant.

Generales regule congruitatū puerorū.

Prima regula congruitatū grammaticalium est ista. q̄ adiectm̄ et suū substāt̄m debēt puenire in numero genere z casu. ut pater me? alb? equ? Dñ? Est adiectm̄ substāt̄i uo sociandū In fili genere nūero casu similitq̄.

Secūda regula congruitatū grammaticaliū ē ista. q̄ suppositū z appositū debēt puenire in nūero p̄sona z rectitudine casus. ut sortes currit de? regnat. vñ. Inter ap̄ z suppo tria pueniētia q̄ro Que sūt p̄sona nūer? cas? habitudo

Tercia regula congruitatū grammaticalium est ista. q̄ relatiuū z suū antecedēs debēt cōuenire in numero genere aliquādo in casu aliquando in p̄sona. ut deus regnat qui cunctis imparat. vñ. Sūt genus et nūerus casus p̄sona notanda Hec rōcordare debēt cū pueniente.

Quarta regula congruitatū grammaticaliū ē ista q̄ demōstratiuū z sua res demōstrata debent cōuenire in numero genere z casu. ut iste homo. hic uir. illa mulier. Dñ? Si demōstratum monstranti uis sociare. In simili genere numero casu sociabis.

Quinta regula congruitatum grammaticaliū est ista. q̄ interrogatm̄ et suū responsiuū debent cōuenire in casu. ut Quis imperat Respondetur rex Quis docet: respondet magister Dñ. Quæstiuua pares optant reddi sibi casus. Item. Quo casu queris sic respōdere iubebis.

Sexta regula congruitatū grāmaticaliū est ista. q̄ p̄iunctio copulatiua ⁊ disiunctiua debent cōiungere siles casus. ut sortes ⁊ plato petrus ⁊ paulus. vñ Iungere p̄similes debet p̄iunctio cas̄. Quā nisi p̄terq̄z r̄tinēt s̄ilm sibi formā

Septima regula congruitatū grāmaticaliū est ista. q̄ q̄n duo noīa substantiua simul pueniūt in vna orōne s̄n cōiunctione media tūc alterū eoz debet esse ḡti casus. ut equus regis. cappa sortis. vñ Si substantiua velis cōiungere bina Tūc reliquū reliquo cōiungas in ḡtō.

Octaua regula congruitatū grāmaticalium est ista. q̄ q̄n duo v̄ba simul cōueniunt in vna orōne sine cōiunctiōe media tūc alterū eoz debet esse infinitiui modi. ut volo legere cupio gaudere. vñ Cū verbū verbo simul associabis in vnū Tunc r̄liquū quinti cōuenit esse modi.

Decto regule pueroz feliciter finiūt.

Incipiūt Congruitates cōmunes p̄ p̄neris.

Pater meus Est orō latīua Est Quare q̄ hic est debita cōueniētia adiectiui ⁊ s̄ni substantiui In quot volūt puenire. in trib̄. in quib̄ In nūero in genere ⁊ in casu. est sic hic Est. declara hoc declaro sic Pater ē substantiū masculini generis casus n̄ti nūeri singularis. meus est adiectiū eiusdē generis nūeri ⁊ casus. ergo est latīna. vñ Est adiectiū substantiuo sociandū In simili genere nūero casu similiq̄z.

Magister legit Est orō latīna. est. q̄re. quia

hic est debita puenientia suppositi et sui appo-
 siti In quot volūt puenire in tribus? In quibus
 In nūero psona z rectitudine casus? Est sic h. est
 Declara Hoc declaro sic. legit ē appositū nūeri
 singularis psonae tē. et magister ē suppositū
 eiuidē nūeri z psonae. casus nūi q̄le req̄rit p sup-
 posito obū psonale finiti modi. q̄ ē latina. Q̄n
 Vult intrāctio rēm supponere obō De psonali
 tñ h̄ intellige dici Quid ē rectitudo casus Est
 q̄ suppositū debet esse illi? casus q̄le appositū
 req̄rit p supposito. q̄le req̄rit Distinguo. si ap-
 positū ē obū finiti modi req̄rit nūm nois substā-
 tiui. Si modi infinitiui req̄rit accm casū p sup-
 posito Da explū p̄mi. ut mḡe legit Da secūdi.
 ut mḡem legere cōducit. Q̄n Infinitiui natura
 modi sociat Inp̄sonalis tñ hinc modi? excipiat
 Quid ē suppositū Est de q̄ aliq̄o dicit Quid
 ē appositū. Est q̄d d̄r de altero Quotuplex est
 suppositū duplex. directū z indirectū Quid ē
 directū q̄d ē nūi casus? q̄d ē indirectū. q̄d ē obliq̄ ca-
 sus Q̄n Suppositū rectū tu p̄mū dicitō casum.
 Nū indirectū obliquū dicitō casum.

Magister legit quē audio Est orō latina. est
 Quare. q̄ hic ē debita puenientia relatiui
 et sui antecedētis In quot volūt puenire q̄nqz in
 duobus? q̄nqz in tribus. q̄nqz in quatuor In quibus.
 s̄mp in nūero z genere. aliq̄n in casu. aliq̄n etiā
 in psona Q̄n in casu. q̄n regunt̄ ab eadē pte ubi
 similis in virtute regēdi Da exēplū Sortes cur-
 rit q̄ mouet. hic p̄struūtur ambo a pte suppositi

Deū diligo. quē nō video. hic p̄struūtur ambo
à parte appositī regentis acc̄m casum Quādo
in persona. q̄n ambo supponunt̄ ōbo personali
nisi per figurā cōstruant̄ sub persona dissimili.
vt ego lego qui p̄ficio Est sic hic Est Declara
Hoc declaro sic. magister est añcedens generis
masculini numeri singularis. quē est reit̄m eiuf
dem generis et numeri. ergo est latina. vñ Sūt
genus et numerus: casus persona notāda Hec
cōcordare debent cum preueniente

Iste seruus Est oratio latina Est. quare. qz
est debita cōuenientia demōstratiui z sue
rei demōstrate Declara. Hoc declaro sic. iste est
demōstrat̄m masculini generis numeri singula
ris casus n̄ti Seruus est res demonstrata eiuf
dem geueris numeri et casus. ergo est orō lati
na. Vñ? Si demonstranti monstratū vis socia
re In simili genere numero casu sociabis

Quis est in scholis. r̄ndet̄ magister Est re
sponſio latina Est. q̄re: qz interrogatiuū
et suū respōsiuū pueniūt in casu qz ābo sunt n̄ti
casus Vñ Quo casu q̄ris sic respōdere iuberis
p̄nt t̄n esse cas? diuerſi. q̄n regunt̄ ab aliq̄ regēte
ca? diūsos eadē vi. vt cui? idiges r̄ndet̄ auxilio.

Intes z plato Est oratio latina Est qua
re. qz cōiunctio copulatiua z disiunctiua
volunt p̄iungere similes casus eadē parte cō
structionis Sic ē hic ergo est latina Vñ? Junge
re cōsimiles debet cōiunctio casus Quā nisi p̄
terquā similem ritinent sibi formā

Quæppa sortis est orō latina Est. q̄re: quia nos habem? regulā a grāmaticis q̄ quādo duo nomīa substātiua simul pueniūt in vna orōne sine p̄iunctione media tūc alterum eoz est ḡti casus Sortis est ḡti casus ergo est orō latina. **U**nde Si substantiua velis cōiungere bina Tunc reliquū reliquo cōiunges in genitiuo.

Quæolo legere Est orō latina Est. q̄re. quia nos habemus regulam a grāmaticis. q̄ quādo duo verba simul cōueniunt in vna orōne sine p̄iunctiōe media. tūc alterū eoz erit infiniti modi. legere est infinitiui modi ergo est orō latina. **U**n̄ Cū verbū verbo simul associabis in vnū Tunc reliquū quinti cōuenit esse modi.

Recordor beneficij tui Est orō latina Est Quare. q̄ habem? regulā a grāmaticis q̄ verbū memoratiuū cōgrue p̄struit cū ḡtō cuius est memoria recordario vel obliuio. recordor est huiōi. ergo est orō latina. **U**n̄ Aditur oblitus meminī memor atqz recordor.

Regis interest regnare Est orō latīa. est. q̄ re. q̄ v̄bū officij cōgrue p̄struit cū ḡtō et infinitiuo. interest est huiōi. ergo est orō latina. **U**n̄? Interest z iunge demas p̄nomīa quinqz.

Sum domi Est orō latina Est Quare. q̄ verbū motus vel quietis in loco cōgrue cōstruit aduerbialit̄ cū ḡtō nominis p̄p̄ij loci minoris simplicis figure singularis numeri p̄ime vel sc̄de declinatiōis vel appropati tanqz ad uerbū local. sic fit h̄ ergo est latīa. **U**n̄ Et Rec=

toze caret q̄t̄is sepe local. **D**ū nullū motū delig
nas dū p̄eūtis. **S**it nūeri nomē z p̄me siue sc̄de.

Ecribe velocit̄. est orō latina. **E**st. quare: q̄
hic ponit adūbiū iux̄ suū ōbū ad b̄rationē
ei? declarādā. ḡ ē latiā. **D**ñ Tu ōbo subdes ad
uerb̄ia certifiādo. **D**icit̄ hinc etē q̄ ōbo sit fo-

Est michi pater. est orō latina. **E**st. (ciādū
ḡre: q̄ verbū sum es est p̄structū possessi
ue cōgrue regit dt̄m h̄ntis l̄ possidentis a pte
appoliti z nt̄m rei habite a pte suppositi. Ita et
dt̄is mutari possit in nt̄m. z nt̄is in acc̄m medi
ante ōbo h̄z. **S**ic ē h̄ ḡ est latiā. **V**aleat enī ē michi
pater. **E**go habeo patrē. **E**st tibi frugī pec? **E**st.
tu habes frugī pecus. **P**ossellū debes sociare
genulq̄z dt̄o. **C**ū ōbo per q̄d substantia significat̄.

Tilis michi. est orō latina. **E**st. quare quia
nomē acq̄sitiuū comodi vel icomodi con-
grue regit dt̄m a pte appoliti. **S**ic est hic ergo ē
latina. vñ **D**anū significās aut vtile pone dt̄o.

Est michi dāna. **I**orō latina. **E**st. ḡre: quia
verbū vehemētissime acq̄sitiōis p̄grue re
git duos dt̄os. p̄mū persone cui acq̄ritur z alter
modi v̄l finis acq̄sitiōis. **S**ic ē hic ergo. est lati
na. **D**ñ Verbo sepe duos dabis acq̄rēdo dt̄os
Hec michi sunt lucro sunt vobis cetera danmo.

Rec michi p̄ducit. **E**st orō latina. **E**st. qua
re: q̄ verbū acq̄sitiuū cōgrue regit dt̄m
cui. abquid acq̄rit̄. **S**ic ē hic ergo ē latina. **D**ñ
Istius regimen dabit acq̄sitiō casus. **R**obis
surrexit nobis qui tartara fregit.

e i

Similis michi. est oratio latina. est. quare
q̄ relatiuū logicale cōgrue regit dt̄m me-
diante verbo substantiuo Sic ē h̄ ergo ē latina
Dñ? Sicq; relatiue voces hunc sepe gubernāt.
Isti vicinus dissimilis siue propinquus.

Amabilis michi. est orō latina Est. quare q̄
nomen verbale in bilis et in dus passio-
nis illate ab altero regit dt̄m plone a qua infer-
tur passio Sic est hic ergo est latina Dñ. In bi-
lis aut in dus verbalia iungis eis dē Sic nobis
cristus sit amabilis est et amandus.

Dilectus deo et hominibus. est oratio lati-
na Est: quare. quia participiū p̄teriti aut
futuri temporis in dus significās passionē cō-
grue regit dt̄m resolubilem in ablatiuū mediā-
te prepositione a v̄l ab Sic est hic id est dilect?
a deo et ab hominib? ergo est latina. Dñ? Se-
pe resoluis in ab huius visus visus ab illo.

Precipio tibi hec Est oratio latina. est qua-
re: quia verbum preceptiuū cōgrue regit
dt̄m persone. et accm̄ mandati Sic est hic ergo
est latina Dñ? H̄s preceptiua quartis ve po-
tes dare verba.

Doceo tibi filium tuū Est orō latina. Est
Quare. quia ibi ē verbū nō acq̄sitiuū po-
fitū tamē acq̄sitiuē z cōgrue regit dt̄m casum
ergo est latina. Dñ? Non est in mūdo verbum
quodcūq; sit illud. Quin possit regere casum
quāq; dt̄m Item Erudeo doceo iubeo simul in-
teruo discō Ac introduce debes iungere q̄rto.

Dum tamē acquiris decet hec sociare datiuis:

O buiauit michi. Est oratio latina Est quare: quia dictio acquirens alteri obiectionē oppositionē vel presenciam cōstruitur cū datiuo eius cui acquiritur obieccio vel pñcia Sic est hic ergo est latina. Vñ? Obuius atqz viam via ve simul heu quoqz iungam.

U E puero centū annoꝝ. Est oratio latina Est. quare: quia Interiectio dolentis Me vel heu cōgrue cōstruitur cum deō cui acquiritur dolor Vñ? Me simul heu quoqz iungam.

E xpediit vobis Est oratio latina: Est quare. quia verbū impersonale actiue. variis euentus cōgruētie vñ licentie cōgrue regit vtñ persone cui cōuenit accidit licet vel placet Vñ? Contigit accidit euenit et placet addeꝛt.

E xosus bella. z perosus opes. est oratio latina. Est quare quia nomē adiectiuū vice picipij transitiuū positum cōgrue regit accm̄ et vñ trāitionis Sic est hic ergo est latina. Vñ Nature talis sunt que loca participantis. Intran. exosus et preicius atqz perosus Ille perosus opes agros et rura colebat.

E st candens clipeum. est orō latina. est qre quia adiectiuū demonstratm̄ totius ab in herentia proprietatis in pte siue materiali siue formali siue extrinseca et accidentalī siue intrinseca vñ totū denoiāt p̄t regere accm̄ ptis p̄ sp̄nerdoche. sic est hic ḡ est latina. Vñ? Sepe qd̄ est p̄cis toti datur z regit illā Est ibi sp̄nerdoche

e ij

quando faciem nigrā dentes Albet nuda pedē
mulier redimita capillos.

Ego libzū. Est oratio latina. Est Quare
quia verbū transitivū cōgrue regit accm̄
ex vi trāsicionis. Sic est hic ergo est latina. *Ūn?*
Accusatiuus data per vim transitionis. Si vox
concordat actiua frequenter habebis.

O Deo te grāmaticā. est oratio latina. Est
Quare: qz verbū vehementissime transi-
cionis cōgrue regit duos accōs unum persone
patientis et alterū obiecti scilicet doctrine peti-
ti vel indumēti ex vi vehemētis primū et scōm̄
ex vi vehementissime transitionis. Sic est hic
ergo est latina. *Ūn?* Multociens verbū fert sig-
nificata duoz. Voce gerūdiui solet unū signi-
ficari Accusatiuos hoc verbū dat tibi binos. *Dū*
manet actiuū sed et alter habet eozū. Qui nō
mutatur passiuo dum faciatur.

Perges milia septem. Est orō latina. est:
quare: quia verbū motiuū per spaciū con-
grue regit accm̄ spaciū determinati vel indeter-
minati p̄ adiectiuū. Sic est hic ergo ē latina. *Ūn?*
Ūnatus verbum spaciūqz moreqz gubernant
Accusatiuos vocū que talia signant.

Laborauimus totā noctem. Est orō latia.
Est. quare: quia omne verbum potest re-
gere temporis certi vel incerti in quo fit actus.
Sic est hic ergo est latina. *Ūn.* moreqz guber-
nant Accōs vocum que talia signant.

Reo domū. Est oratio latina. est. quare.

quia verbum cōpositum cū p̄positiōe debūēte
accō requirit accm̄. Sic ē hic ergo ē latina. Vñ?
Verbo cōposito casum quādoq; locabis Quē
dat cōponens vt vis exire penates.

Penitet me peccati. Est orō latina: est. q̄re
q; ista qnq; impersonalia. penitet. tedet.
miseret. piger z pudet. cōgrue regūt accm̄ perso
ne patientis et gtm̄ cause passionis Sic est hic
ergo est latina. Vñ? Penitet z tedet miseret pi
get et pudet ista Acculatiuis iungūtur cū gtis
Natura primū sed transitiōe scdm̄.

Onueniā te pessimi facinoris Est orō la
tina: Est. quare: q; verbū damnādi vel ac
culandī aut arguendī regūt accm̄ plone pacien
tis z gtm̄ cause dānatiōis vl' accusatiōis accm̄
ex vi trānsitiōis et gtm̄ ex vi effectus cause fina
lis. vñ Acculansq; modo damnans ve locatur
eodem. Arguo te sceleris accuso te leuitatis.

Quanti me facis. Est orō latina Est quare
q; verbū estimādi p̄ciandī monēdi absti
nēdi rephēdēdi arguēdi quitādi l' relaxādi aut
purgandī regūt accm̄ plone paciētis ex vi trāsi
tiōis z gtm̄ vl' abltm̄ indiriter cause vl' precij.
sic est h' ḡ est latina Vñ Estimāte abstineat pur
gat dānat rephēdit Arguit aut quitat monet
aut vetat ista reqrūt Accm̄ vel sextū vl' gtm̄.

Fleo patrem. Est orō latina Est. q̄re: quia
omne verbū funebre id est luctus vel fle
tus regūt accm̄ cause p̄pter quā fit luctus vel fle
tus Sic est hic ergo est latina Vñ Sūt lachryme

e iij

verba tibi cuncta regencia quartum Qui cau-
sam signat fleo patrem lugeo matrem.

Doleo mortem patris. Est oratio latina.
Est: quare: quia verbum passionem ani-
me interiorē significans cōgrue regit accm̄ vel
abltm̄ cause illius passionis. licet etiam absolu-
tum sit. ut apud salustium hoc populus letari so-
let. Et apud virgilium Qui te pollex amat ves-
niat quoq; te quoq; gaudet.

Dum time et mandata eius observa. hoc
est omnis homo Est ultima huius oratio-
nis clausula latina: est. Quare: quia omne ver-
bum quātuncumq; etiā absolutum potest re-
gere accusatiuū vel ablatiuū cause finalis: Sic
est hic ergo est latina. Dñ? Omne regit verbū
quartum finis tibi casum.

Peccauit peccatum magnū Est oratio la-
tina. est. quare: quia omne verbū etiā abso-
lutū potest regere accm̄ sui actus a parte appo-
firi. ut sto stacionem Sedeo sessione Curro cur-
sum Sic est hic ergo est latina. Dñ? Actus qd̄q;
sui quartum vult subdere verbum Ut curro cur-
sum. milico miliciam.

Ardet amorem. Est oratio latina. est. qua-
re: quia verbum absolutum transumptū
ad actiuū regit accm̄ ex vi trāitionis. ut in Vir-
gilio Formosum pastor coridon ardebat alex-
im. id est impacienter amabat. Et in psalpa Ju-
bilate montes laudem. id est iubilandō exprimi-
te Et in secundo eneidōs Pars stupet inuupte

domum exiciale minerue. **Un?** Verbaqz sumpta foris christi bonus ardet amorem.

Quo dies iocundos. est oratio latina. Est quare: quia verbū absolutū p̄t regere accusatiuū iue p̄porcionabilis significationis. ut bi bo omū. mando carnes Scabo caput Sic est h̄ ergo est latina. **Un** hec verba requirunt. Accōs vocum que talia signant.

Sextit cattum. dormit porcū. est orō latina Est. quare: quia verbum vite absolutū cōgrue p̄struit a pte appositum cum accō modo adverbiali posito Sic est hic ergo est latina. **Un.** Sepe regente caret vite modus idqz probato Vir bone viue deum sic viuus secula cucta.

Oportet me laborare Est orō latina. est. q̄ re: quia ista quatuor impersonalia actiue vocis decet delectat iuuat et oportet cōgrue regūt accm̄ persone pro appposito et cōstruuntur cū infinitiuo Sic est hic ergo est latina. **Un.** Hys iungas iuuat atqz decet delectat oportet.

Legitur grāmaticā. est orō latina. est. q̄re: quia ōne impersonale passiue vocis et gerū dium ōnis casus verbi actiui vel transitiuū congrue regit accm̄ ex vi transitionis. ut Cantatur missam. Legendū est matheum. **Un?** Que sine personis sunt atqz gerundia iungis. Si tamē a verbo quod transeat illa creabis. Matheum legitur psalmos erit ante legendum.

Tribentem hebendū est pennā. est oratio latina: **Nō** est Quare: quia nullum gerū

dū apud latinos regit accūm pro supposito licet fiat more grecorum ut significat alexander. Huncq; gerūdiuis casum veteres posuere. Ut supponētem. qđ multoz tenet usus. ubi id non astruit. sed opinatiue recitat. Quō igitur id latine dicendum est. dicendū est per dtm appositum gerundio. ut scribenti habendū est pennā. Apud solidos latinos autores non illa. sed hec inuenitur cōstructio. ut apud Horatium Si vis me flere dolendū est primū ipsi tibi.

Venio spectatum. est orō latina Est. quare quia primū supinū cōgrue astruitur appositue cū verbo motus ad locū. ut vado dormitū. i. ad dormiendū. Nisi sunt p̄dicatum id est ad p̄dicandū. ergo hec nō est latina. mane sed sum. similis est dormitū. pro quibus latine dicendum est mane sedens est dormiēs. spectatum supinū p̄mū astruitur cū vbo motus ad locum scz venio. ergo ē orō latina. Sic dicimus latine. do cognatā meā unicā nuptum id est ad nubendū. do venū res meas. i. ad vendendū. Et voco te dormitum. i. ad dormiendū. Et spectatū admitti. i. ad spectandū. Vñ Virgilius in bucolicis Tptice dum redeo breuis est via pasce capellas. Et potum pastas age tptice. z inter agendū Occursare capro cornu ferit ille caueto hic stat age potū p̄mū supinū. i. ad potandū.

Venatu regredimur nos. Est hec oratio latina: Non est. gre: qz ultimū supinū solum cōstructū cū nominibus adiectiuis. ut fa-

cile dictu. i. ad dicendū horribite visu. i. ad vidē-
dum Iocundum auditu. id est ad audiendum.
Testes apud p̄sicos autores sunt P̄iscian⁹ ⁊
Quintilian⁹. ap̄b̄ vero nostre etatis laurenci⁹
valla testis est. Cū dicit libet castigare vulgus
imperitiū gr̄matice p̄fessorū qui vniuersum la-
ne orbem stulto errore p̄uertūt. sic semp loquē-
tes. eo lectū. venio lectu. pergo auditum. reuer-
tor auditu Cui error vñ p̄fectus. et quo ex fā-
te impericie emanauerit. nescio Sūmōq; ope
admissionē publicam admītor. q̄ tādū a nemi-
ne animaduersum est capitulo cxxi° p̄mi.

Locus cenādi. Est oratio latina. Est. qua-
re: quia gr̄tis verbi gerundiui latine oppo-
nitur nominibus istis substātiuis scz locus. t̄ps
hora. dies. causa. gr̄a. ratio. domus et similibus
vt comeatus recedendi. copia fandi. venia ab-
sentandi. facultas loquēdi Similiter nominib⁹
adiiectiuis. vt cupidus ludēdi timid⁹ loquendi.

Letando moduloz. est orō latina Est. qua-
re: quia gerundium ablatiui casus latine
cōstruitur cum verbo in designatione cōsequē-
cie id est dum letor moduloz.

Et nauigando magnum damnū cepi. Est
orō latina Est Quare: quia gerundium
in do latine potest cōstrui cum verbis mediāte
prepositione Iner a vel ab vt in cantando de-
cipitur serpens. In nauigando iacturam feci
Ex studendo fructum bonarū artū refero Nō
reddere inuētū. parum a furādo distat Inmola-

re homines parum a mandendo ab est.

Orgendum est nobis. lucecit enim. Est oratio latina. est. quare: quia gerundium acci casus latine constructur cum verbo est absolute constructo. Sic est hic ergo est latina.

Adte cenadum. Est ora latina. Est Quare. quia gerundium latine etiam ornate constructur scdm autores cu istis ppositionib?. ante. inter. et post. ut post cenadu. dicend? e hymn?. Inter comensandu caueat a multiloquio. Et Ante prandendu parantur epule id est anteqz prandet parant epule. on Virgili? Et inc agendu Occursare capro: cornu ferit ille caueo.

Pensus pensum ibo vinu. quam usqz modo vendi potuit. Est oratio latina. est. quare quia verbum impersonale passiuie vocis. gerundium et supinu cuiullibet verbi regit eundem obliquu appositu. quem suu verbu eadem natura. ut sicut dicimus memoro tui ita dicimus memorat tui. memorandu tui. et memoratu tui. Sic est hic. quia primu supinu scz pensum regit eundem gtm. quem suu verbu pendo. ergo e latina Un Impersonale passiuu postulat illu Obliquu post se que personale requirit Atqz gerundia sua poscunt huncqz supina.

Oblitus ire. Est oratio latina. Est Quare: quia pticipiu regit eundem casum appositum que suu verbum Sic est hic. quia obliuif cor regit gtm ergo e latia. Un? Que iuges verbo iuges et pticipanti Si generi verbi sua sig:

nificatio fiet Cōsona debet illi p̄structio verbi.

Penes arbitros. est orō latīa. est. quare. q̄
Iste triginta p̄positiōes a donato numera
te Ad. apud. ante et t̄lique. cōstruuntur latine cū
accō apposito. ut ad patrē. apud villam. Vñ Ad
de per z similes p̄ vicos itur ad vrbes Similit̄
aduerbia similia in significatiōe. ut comin⁹ eos
id est prope eos Item foris templū id est extra
templū Et veni foras domū. i. extra domū Itē
apud autores. p̄die kalendas. post p̄die p̄dus.
postridie nonas marcias vel marcū. Que etiā
cōstruunt cū ḡtis p̄die. postridie. phendie. et ter
cio vl̄ q̄rto nonarū kalendarū vel p̄duū marcū.

Proh inferū superūqz fidem. est orō latīa
Est. q̄re: qz interiectio dolentis exclamāt
indignātis vl̄ epeccātis latine sc̄dm̄ autores cō
struit cum accō. ut apud Therentiū Proch deū
hominūqz fidem Itē In antiphona: O admi
rabile cōmerciū creator generis hūani anima
tū corp⁹ sumēs de v̄gine zc̄. Itē heu me miserū.
Vñ Oqz sibi q̄rtū solet heu quoz iungere casū.

In adulterū. est oratio latina Est. quare.
quia p̄positio in notās p̄trarietatē vel be
niuolenciā cōstruitur latine cū accō aduersarij l
amici. ut pius in parētes. crudelis in hostes. Vñ
Inqz notans contra quarto solet esse locata.

Postratus humū. est orō latina Est q̄re.
qz accūs noīs loci minoris simplicis figu
re et q̄tuor appellatiuoz scz rus domus hum⁹
et milicia p̄grue p̄struuntur aduerbialit̄ cū v̄bo

vel participio motus ad locum. ut vado romam iterum crucifigi **Un.** Sepe regente loci nomen caret. ut babilonem: **Ausqz** domum vel milicia rex vadit humumqz.

Italiam venit. est oratio latina: **Est:** autoritate poetica per eclipsim id est defectum prepositionis subaudite **Quare:** quia autoritate poetica in metris sic constructus inuenit accus: ut in virgilio. **Arma** utriusqz cauo trope qui pmi? ab oris Italia fato pflugus lauinaqz venit litora. id est ad italiam ad lauina litora **Sic** in comico leonardi acetini. **Corripio** matres gnatas ne numina ducant. id est ad numina

Et et estatem. tu plasmasti ea **Est** oratio latina **Est:** quare: quia isti accusatiui causa relationis absolute constructur. ut relatiuum habeat. antecedens ad quod referatur **Un?** **Donis** ob id solum precedens sepe quod inde **Certa** relacio fit tua virga tuus baculusqz. **Ipsa** michi vere prebent solacia vite.

Me miserum quid audio. est oratio latina. e **Quare.** qz apud autores priscos accus interiectionaliter constructur causa specialis affectus exprimentis vel per admirationem vel exclamacionem vel quamuis aliam passionem. ut apud **Therentium.** **Me miserum** quid audio **Et** apud eundem. dum nostram fidem. ubi secundum aliquos regens intelligitur. ut nostram fidem. id est testor nostram fidem. **Me miserum** quid audio. id est me miserum dico vel scio quid audio.

PArce michi dñe. Est oratio latina. est. quare: quia uocatiuus casus latine cōstruitur cum uerbo secunde persone. Sic est hic ergo est latia. Ut patet p virgiliū Ite mee felix quondā perus ite capelle. Et apud eūdem. Ite domū sature uenit hesperus ite capelle.

EAge serue bone & fidelis. est orō latina. est quare: quia utiūs latine cōstruitur cū ad uerbis uocādi uel hortandi. ut Epa christi milites. Item Age mi iohānes. vñ prosper in epp grāmaton Age iam precor mi comes Et uirgilius in bucolicis **D** melibee deus nobis hec orcia fecit Sic est hic ergo est latina.

CUr tristior est hodie solito facies tua Est orō latina. est. quare: qz ñne ppatiūū latine p̄t apponere sibi abltm utriusqz numeri sine p̄positione. qui ē abltūs rei exesse. ut doctior illo uel illis Sic est hic tristior solito id est quā solet. ergo est latina. vñ Virgilius Et dicto citius tumida equora placat id ē citi? qz dici p̄t Que sunt hec cōpatiuā: sunt noia p̄mo p̄patiuū gradus. ut fortior illo. sc̄do aduerbia cōpatiuū gradus. ut pugnat fortius illo. tercio uerba uim cōpatiuū habētia. ut uirtus p̄stat auro. vñ. Malo ḡdus mediū uim postulat associari **P**refert et p̄stat cui? regimē sibi donat Malo merū pane qz uinū p̄fero pane. Ille liber ternis solidis modo prestetit illo. quāuis tamen p̄fero et p̄steto frequentius dtm requirūt. Quarto dimunicia formata a cōpatiuo neutri generis. ut a maius

f i

Ulti numero Est orō latina Est. quare:
qz nomē nūterale cardinale. latine sibi ap
ponit istū abltm nūero ex vi effect? cause forma
lis. ut in euāgelio Erant aut vici numero quasi
qngz milia Er apud Iuuenalē Raro quippe bo
ni nūero. sunt vic totidē. quot Tebaz porte vt
diuitis ostia nili Sic est hic ergo est latina.

Secundus ordine. est orō latina. est. quare
qz nomē nūterale ordinale. latie apponit
sibi istu abltm ordie ex vi effect? cause formal
Ita etiā aduerbiū ordinis. ut deinde deinceps
tandē demū postremo z insup ordine. quō etiā
aduerbia numeri abltm numero apponūt. ut se
mel bis ter sepe sepius sepissime nūero quotiēs
tociens nūero dicim?. Sic ē hic ergo est latina.

Duplū pondere Est orō latina. Est. quare.
quia nomē numerale ponderale. latine p̄t
sibi apponere ablatiuū pondere vel mensura.
ut decuplum centuplum pondere vel mensura
Sic est hic ergo est latina.

In eodemus nomine. Est oratio latina. est
quare: quia nomen propriū latine potest
apponere sibi istū abltm noie ex vi effect? cause
formalis: ut zacheus nomine Similiter istos
ablatiuos vocabulo cognomine agnomine et
denomine. vñ de Tobia legit. Tobias habuit
prorem nomine annam et filium equiuocū no
mine. hoc est filium eodem nomine nominatū
quo ipse vocabat Tobias Sic dicimus magi
ster re et nomine Dale et amicos meo nomine

f iij

nis vel passionis. ut **Occidit** autem iacobū gla-
 dia **Siue** instrumenti artificialis. ut scriptus
 calamo. lapis incisus celte **Siue** instrumēti na-
 turalis. ut salto tibys pugno manib⁹ **Siue** in-
 strumentī ornationis. ut induit⁹ auro et ostro
Itē adolecens sequebat⁹ eū amict⁹ syndone
 super nudo **Item** induit eum tunica polimiti-
 ca **Siue** instrumēti cibacionis. ut nutritus epu-
 lis delicatissimis **Et** potauerunt me felle et ace-
 to **Sic** est hic ergo est latina. **Ūn⁹**. Remq; no-
 tans fieri regit id quo res ea fiet **Orator** ver-
 bis vincit vir bellicus armis.

P **Enitet** me peccato pessimo **Est** orō lati-
 na **Est**. quare: quia verbū vel pticipium
 significans aliquid fieri vel factum esse. latine si-
 bi apponit ablatiuū cause efficientis p̄ncipa-
 lis. ut superavi hostem viribus et animo vinco
 aduersarios industria et ingenio **Transgres-**
sulum suggesta dyaboli. **Sic** est hic ergo ē lati-
 na. **Ūn⁹** **Nut** instrumēti vel cause noīa iunge.

Q **uis** leto animo **Est** oratio latina **Est**. q̄
 re: quia verbum actionis vel passionis la-
 tine apponit tibi ablatm̄ modi actionis vel pas-
 sionis ex vi effectus cause formalis qui resolu-
 bilis est in aduerbium qualitatis. ut canit alta
 voce. id est alte. loquitur summissa voce. id est
 sūmisse. **Sic** est hic viuīs leto animo. id est lete
 ergo est latina **Ūn⁹** **Romē** eis adiunge modū
 quod signat agendi. **Accentu** plura proferre
 solemus acuto.

Semper mensure sextum ve regit tibi casum.
Istud sex marcas vel marcis ponderat auri.

Ero me proconsulem urbis favore. est oratio
latina. est. quare: quod dicitur nomen proprietatis officii
vel dignitatis latine sibi apponit ablativum cau-
se efficientis principalis. ut pius servus servorum
dei divina miseratione papa quintus? Sic est hic
ergo est latina. Unde? Sepe proprietatis nomen subiun-
gitur istis. Rex iherusalem domini dono habet salutem.

Aenes pulchra facie et pulchra fide. Est
oratio latina. Est. Quare. Quia adiecti-
vum denominativum totius ab inherentia pro-
prietatis in parte vel integrali vel formali vel
materiali vel possessoria siue extrinseca. apud
poetas et historicos latine apponit sibi ablativum
illius partis non totum denominatur. licet rarissi-
me apud oratores aut nunquam. Exemplum pri-
mi. Eger pedibus. valet plibus. Exemplum se-
cundi. Sum iocundus animo. facilis ingenio.
Exemplum tertiū. debilis corpore. Exemplum
quarti. Fulges armis. Candens clipeo. Sic est
hic ergo est latina. Unde? Synecdoche iungas
ut vultu virgo decora.

In mediocri capite solet naturaliter esse in-
dulgentia multa. Est oratio latina. Est. qua-
re: quia nomen totius integralis vel subiecti re-
git nedum latine. etiam ornate magis ablativum
partis vel proprietatis cum adiectivo laudis vel
vituperii ex omni demonstrationis essentie. Exem-
plum primi. Vir manibus validis. Exemplum se-

cundi virgo crinibus albis. Esto forti animo.
Sis leto corde Esto quieta mente Vñ? Toti
da partem subiecto proprietatem Sed laudē
iunge vel vituperamē utrimq;. Dextra vir fra
gili vel forma femina turpi Vir manibus vali
dis et virgo crinibus albis zc.

Raptus lumine. est orō latina Est Quare
quia omne concretum significans care
re re aliqua latine regit abltm rei illius. ut vaco
pecunia Sum liber crimine hinc me spero cari
turum supplicio. Sic est hic ergo est latina. Vñ
Regz carere notans ablatiuum regit eius. Ut
pena careat homo purus crimine viuat.

Plenum gracia et veritatis. est orō latina.
Est. quare: quia omne concretum pleni
tudinis vel indigentie latine sibi apponit gtm
vel abltm indifferentem rei cuius est plenitudo
vel indigentia. ut apud Stachium in achaleidos
Satis diues ostro id est auro Et apud Virgi
lium Quam diues pecoris niuei quoq; lactis
abundans Sic est hic ergo est latina. Vñ? Ple
nus inops calum dant istum siue sacundu Di
ni vel vino duo dolia plena videto. Pauper
egenus inops vino vel panis egebit

Et virgis cesus sum Est hec orō latina. ē
Quare: quia verbū vel participium sig
nificans aliquid fieri. vel factum esse latine sibi
apponit ablatiuū instrumenti. siue significati
onis. ut declaravi tibi paginulis significabo ti
bi indice nutu vel capite. siue instrumenti actio

Multo secus atq; putabā euenit. est orō la-
 tina. est. q̄re: qz ōnis dīctio excessum ipor-
 taus. latine p̄struit cū abltā apposito quātitat̄
 certe vel incerte excessus illius. ut apud Cicero-
 nē. Quāto maior es. tāto gere te summissius.
 Et apud Iuuenalē Omne q̄dē crimē tāto cō-
 specti? in se Crimē hz q̄nto q̄ peccat maior habe-
 tur Et apud virgiliū Multo post habui mea se-
 ria ludo. Sic est hic ḡ est latina Vñ. Est abltūs
 demonstrās quātus habet Excessus. regit hūc
 excessū dīctio signās hoc lignū digitis ē maius
 q̄tuor illo. hoc lignū digitis excedit q̄tuor istud

Longum sex pedibus. est orō latina: est. q̄-
 re: quia adiectiuū mensure vel quātitatis
 incerte. latine regit abltm̄ quātitatis certe. ut
 flescūlū est magnū decem quartis Aurum gra-
 ue ē duabus libris. Annus ē longus duodecim
 mensib?. Bisert? quozq; mensibus totidē et die
 vna. Vñ?. Mobile mensurā designās addere
 debes. Longū. sex pedibus lignū latūq; duob?.

Hoc ponderat tres marcas vel trib? mar-
 cis auri. est orō latina: est. q̄re: qz ōne ver-
 bū mensurā indeterminate significās latine ap-
 ponit accm̄ vel abltm̄ quātitatis certe illius mē-
 sure. ut renus inundat tres pedes vel trib? pe-
 dibus Vñ Numeri septimo dō Scōa die obtu-
 lit nathanael arce tabulū aureū appēdēs trigin-
 ta siclos. tertia die p̄nceps zabuion obtulit arce
 tabulū aureū appendens centū trīginta siclos.
 Vñ. Verbū qd̄ signat tibi mensurabile quartū.

f 9

maiusculus a um. id est modico maior et signifi-
 cat idem cum suo comparatio cum modico incre-
 mento vel decremento. ut sum grandiusculus pe-
 tro id est modicum grandior petro. ut apud The-
 rentium. Thaps est maiuscula solito id est modi-
 cum maior quam solebat Similiter deducuntur in-
 de aduerbia diminutiva in cule. ut pluscule me-
 liuscule. que etiam ablatiuum exigunt. ut me pluscu-
 le sapio. id est modicum plus quam ego Quinto ver-
 ba a comparatiuis deducta. ut a maiore. as. are. pe-
 nultima longa semper. ut melioraui predia mea
 priora. i. feci meliora quam prius erant Sexto com-
 paratiua deducta a nominibus substantiuis utri-
 usque qualitatis. ut a cignus cignior id est albior
 a coruus coruio id est nigrior. ut es coruio cor-
 uo. et ille vulpio vulpe. barbaro barbarior id est
 crudelior A nero neronior id est nequior. A ga-
 namedes ganamedior id est pauperior Unde.
 Nullus in hac ede ganamedior est ganamede.
 Item viueret et codrus tunc esses codrior illo Item
 Quanto neronior tanto secundior extas.

Clarus prestat plebeo sanguine. est oratio la-
 tina. est: quare. quia omne comparatiuum potest ap-
 ponere sibi ablatiuum rei exesse et ablatiuum rei in qua
 fit spatium excessus Sic est hic ergo est latina. Un-
 Tres notat esse gradum qui comparat inde notabit.
 Multimodum regimen qui rem discernit aperte.
 Dicio est auro sapiens salomone sibilla. Per
 magis expone. regimenque videbis apte Est au-
 ro diues regina magis salomone.

saluere iubeto Item do tibi nomine dotis. mu-
tui vel muneris aut recompense. Sic est hic er-
go est latina.

E Orques fit auro. est orō latina Est. qua-
re: quia omne verbum vel participiū sig-
nificans aliquid fieri de materia latine sibi ap-
ponit abltm̄ materie. ut faber fabricat frenum
ere Auro et argento fit statua Panis fit farina
et aqua Sic est hic ergo est latina.

D Octus gramatica. Est oratio latina. Est
quare: quia verbum vel participium lati-
ne sibi apponit abltm̄ materie circa quam actio-
nis vel passionis. ut instruo te rethorica Sic ē
hic ergo est latina.

C Tudet gloria. est oratio latina Est. qua-
re: quia verbum vel participium latine ap-
ponit sibi ablatiuū finis actionis vel passionis
ut laboro pecunia. hic maneo gracia studiū cō-
plendi Militamus spe glorie Certatur intenti-
one victorie Sic est hic ergo est latina.

A Mulauī sex stadys ab orbe Est orō lati-
na. est. quare: quia verbū vel participium
spacj vel distantie latine sibi apponit ablatiuū
quātītatis spacj vel distantie. ut villa distat hic
sex leucis Est autē duplex ablatiuus spacj. scz
spacj quātī et spacj vbiētatis. Ablatiu? spacj
quātī est qui cōuenienter rñdetur ad interroga-
tionem factam p quātum vel quāto. vi quātū
vel quanto profect? es. respondet tribus milia-
ribus Item quantum roma distat hinc. respon

dei tricentis miliaribus Abltus spacij obiecta-
tis est qui respondetur ad interrogationem fac-
tam per obi. ut cum queritur obi est. obi nostri
succubuerunt. respondetur. tercio miliario vel
lapide ab urbe id est in hoc spacio obi positus
erat tercius lapis ab urbe Que locutiones cō-
munes fuerunt apud veteres. qui signabāt mi-
lia lapidibus Sic est hic ergo est latina.

G Erit aurum digito. est orō latina: est. quā-
re: quia verbū significans aliquid fieri vel
esse factū in pte integrali tanq̄ in loco regit ab-
latiuū illius ptis latine post se. ut animalia q̄dā
cornua fronte gerunt Mulieres capite viri hu-
meris fortius gerūt Sic est h ergo est latina.

Quo passeris alle veniunt. quinqz vero di-
pondio. est orō latina: est. quare: qz omne
verbū precij latine sibi apponit abltm̄ certe quā-
titatis precij. ut cristus venditus est triginta ar-
genteis Etiam quātītatis incerte. ut apud Ju-
uenalē. Nunc emit magna. nil nisi posse loqui.
Et apud valerū Magna obiqz p̄cio virtus esti-
mat Itē potuit em̄ vendari multo et dari pau-
peribus Sic ē h ḡ est latia Sz regit istos qua-
tuor gtōs incerte quātītatis p̄cij. sz tanti q̄nti
pluris et minoris vlitatissime Cū tñ ipsis addi-
tur sunt h̄m̄ precij mutadi sūt in abltōs. ut nō
dicim? latie q̄nti auri. sz q̄nto auro p̄diū emisti.

Tota die meditabar in te. est orō latina. ē
quare: qz ōne verbū latine sibi apponit ab-
latiuū t̄pis certi vl̄ incerti q̄ mēsurat̄ actio l̄ pal-

fio. ut tota nocte studui Ab hinc die tertia exiui
 patriā. dormiui biduo. studui q̄d in oratio Pitagoras
 quinquēnio discipulis suis vsum loquēdi
 inhibuit ut termino loquēdi loq̄ addisceret Itē
 date sunt hee lre Anno nostre salutis millesimo
 cccc°. cxiij°. hora vesperarum q̄si p̄ma Itē date
 sunt in dictione p̄ma Indictiōe t̄cia Date sunt
 hora decima. ut vicefima Itē Gestā sunt anno
 vicefimo ab vrbe cōdita Itē factū decima olim
 piade Iustro q̄tro Sic est hic ergo ē latina Dñ
 de precedētib? ē hec r̄gula Verbū materiā. cau
 sam spaciū precii ve Aut tēp? signās abltm̄ re
 git hoz Que predicta notāt. ut frenū fabricat
 ere Ista pudore tacet. stadys sex distat ab vrbe
 Nocte morans tota panē nummis tribus emi.

AB vniuersis p̄mendat virtus. est orō latina
 Est. quare: quia omne verbū passiuū
 latine sibi apponit abltm̄ cause inferentis passi
 onem mediante prepositione a vel ab. ut ab ho
 mine colendus est deus. vñ? Iste datur casus
 passiuus a p̄eunte Cernitur hic a me quādoz
 videbor ab illo Sic est hic ergo est latina.

Adeo ōnia facta sunt. est orō latina. est. qua
 re: qz verba neutra passiuā latine sibi ap
 ponūt abltm̄ mediante p̄positione a vel ab vel
 dtm̄. ut katherina nubit viro Dñ florilla Passi
 uū regimē neutra passiuā tenebunt A petro nu
 bo. petrū testem tibi pono. sic est hic ḡ est latina.

Alius ab homine. est orō latina. est. quare:
 quia nomeu vel verbū alietatis aut disfe

rentie latine cōstruitur cū abltō mediante p̄po-
sitione a vel ab rei a qua quid distat differt re-
fert vel aliud est. ut alius a me diuersus ab illo.
differt ab isto. distonat a vero. discrepat a recto
Sic est hic ergo est latina.

B Inas abste accipi lrās. est orō latina. est.
quare: quia verbū receptiuū recessiuū vel
susceptiuū. latine sibi apponit abltm mediante
prepositione a vel ab vel abs. ut decedo a vita
Discedo ab alijs. Sic est hic ergo est latina. **Ūn**
Vel si susceptū quod signat siue recessum Sic
a te disca libros a teqz recedo.

C Lam custodibus. est orō latina. est quare:
quia iste qundecim p̄positiones a donato
enumerate. a. ab. abs. et cetere. latine deuiunt
ablatiuo casui. ut a domo. ab homine. abs quo
libet Sic est hic ergo zc. **Ūn?** Hos casus de pre-
coram societqz gubernant Cum sup est pro de
sexto decet hanc sociare. Multa super priamo
rogitās super hectore multa. **Itē** Sexto quin-
denas donato iudice iungas

O Ctauiano Augusto impatore crist? nat?
fuit betlehem. est orō latina. Est. qre: quia
duo ablti p̄structi in designatione p̄sequētie la-
tine ponunt absolute. ut pluēte intrādū ē tectū
Ūn. Sunt ablti plures rectore soluti. Discere
discipuli debēt doctore legēte **It** est dū doctor
legit discere debēt discipuli Sic ē h **Octauiano**
augusto impatore. i. dū octauian? augu st? eēt
impator natus ē cristus **Itē** Cornelio et galba

edilibus cōsulibus acte sunt in theatro fabule.
O Enio milicia Est orō latina. est. quare: qz
 abltūs nominis pprū loci minoris et isto
 cū qtuor appropriatoꝝ rus domus milicia et
 humus constructi cum verbo motus de loco
 ponūtur latine adverbialit̄ vt aduerbia loci de
 quo. vt venio colonia roma domo rure humo
 latine dicim? Sic ē hic ḡ est latina Dñ Atqz loci
 nomen qñqz regente carebit Roma milicia vel
 humo vel rure domoqz Rex venit.

M Eat athenis. est orō latina. est. qre: qz ab
 ltūs nois pprū loci minoris simplicis
 figure latine pstruitur cū verbo vel picipio mo
 tus p locū adverbialit̄ tamqz aduerbiū loci per
 quem. vt meauī colonia. i. p. coloniā. Sic est hic
 meat athenis. vñ. Atqz meas normam euabit
 eadē Roma rothomāgo vnone meabit athenis

Tudui athenis. est orō latina Est quare.
 quia abltūs nominis pprū loci minoris
 simplicis figure. terciē declinationis vel plura
 lis numeri cuiuscūqz declinationis latine pstrui
 tur tanqz aduerbiū loci in q̄ cū verbo vel picipio
 q̄etis vel motus in loco. vt mansi vernone.
 Studui thebis Sic ē h̄ ergo est latina Dñ apud
 oratium Dñ tu declamans rome preneſte rele
 gi Dñ? Seruat idem verbū sine motu dñ socia
 tur Romē plurale vel cui fit regula terne Qui
 modo rure canit. vernone canet vel athenis.

Quo pergis Rñd et huc illuc istuc Est rñſio
 latina. Est. quare: quia interrogatiuū ad-

uerbiale latine rñdetur per aduerbiũ loci. Sic ẽ
 hic ergo est rñtio latina: Que sunt interrogati-
 ua aduerbialia loci: Sũt quo q̄ vnde vbi quor-
 sum. quoad. quousqz. q̄tuor. prima. simplicia. et
 reliqua cõposita: Quid querit quo: querit ad-
 uerbialiter locũ ad quem fit motus: Que sunt
 respõsua eius. huc. illuc istuc. intro foras. eo alio
 quocũqz: Quid querit qua: querit aduerbialitẽ
 locũ p̄ quem fit motus: Que sunt eius respon-
 siua: sunt hac illac istac eã alia quacũqz: Quid q̄
 rit vnde: querit aduerbialiter locũ de quo Que
 sunt ei? responsiua: sunt hinc illinc istinc: Quid
 querit vbi: querit locum in quo aduerbialiter:
 Que sunt eius responsiua: Sunt hic illic istic
 intus foris: Quid querit quorsum: querit lo-
 cum versus quem: Que sunt eius responsiua:
 sunt sursum deorsum dextrosum antrosum
 retrosum sinistrosum coloniam versus et rho-
 mam versus. Quid querit quoad et quousqz:
 querit aduerbialiter tempus vel locum vsque
 quem. Que sunt eius responsiua: temporalia
 sunt tantisper. tamdiu donec hucusqz illucusqz
 Localia sunt coloniam vsqz oceanum usqz huc-
 usqz istucusqz et similia.

Eta interest Est oratio latina Est. quare
 quia ista tria impersonalia interest refert
 et est. latine per antithosim cõstruuntur cum
 istis quinqz ablatiuis mea tua sua nostra et ve-
 stra pronominiũ possessiuorũ feminini generis
 etiã cũ ablatiuo cuius relatiuo vel interrogatiuo

siue cum g^o cuius. ut apud Ciceronem Si cuius intertuit Sic est hic ergo e latina. Vñ? Int^r est et iuncta tibi dant pronomina quina Inter erit noltra vrāqz meaqz tuagz. apud Therētū Quod tua nō interest id desine p^ruincari. Et apud Boetium Si vestes pulchre sint quid id tua refert.

T Da perhendie legere interfuturū esse audio Est oratio latina. est. quare. quia cum quorūqz casu latine cōstruitur indicatiuus modus cum illo etiā cōstruuntur omnes aliq modi tpa supina gerundia et participia dū maneat cocornitas lignificationis Sed interest latine cōstruitur cum ablcō tua ergo etiam infiniu? futuri t^ris interfuturū esse. ergo est latina. vñ?. Et quemcūqz regit casum modus inicialis Illum quisqz modus et tpa queqz requirunt Atqz gerundia supina participansqz.

E Go amare illam. est oratio latina: est. quare. quia a poetis et historicis nūs latine et ornate cōstruitur a parte suppositi cum infiniu^o posito loco preteriti imperfecti. vel impatiui. ut spō beatum Ambrosium de sancta agnere Omnes flere. i. flebant omnes. Et apud Therentiū Inuidere omnes michi. z mordere clanculum. ego autem flocipendere. id est omnes inuidebant et mordebant. ego autē floccipendebam Et apud Tullium in officijs. Tū ea minus stomachari lachrymari irasci

T Da solius epulis damna defleo. est oratio

latina. Est Quare. quia gr̄tis possidentis lati-
ne cōstruitur cum pronomine possessiuo con-
structo in eodem genere numero et casu cum
substantiuo suo. ut tuam ipsius animam gla-
dius p̄transibit Sic est hic ergo est latina.

¶ Regule latinitatū correcte emendateqz
Hafipe pro fundamento scholarium fe-
liciter finiunt.

¶ Filioli id vobis sertum capitote latinum
Centeno textum floze quod exhibui
Semper eo verno caput ipsi cingite vestrū
Feruoz uti vobis crescat in omne decus

¶ Ad laudem et gloriam dei omnipotentis et
sanctissime dei genitricis virginis marie totius
qz celestis curie Atqz ad profectum non modi-
cum puerorum instruendorz in gramaticalibz
fundamentis informatorum quoqz ampliorē
alleviationem presens tractat? Impressus est
Hafipe in curia dñi doctoris Petri alberti. per
me gotfridum de ghemen. Anno dñi. M. cccc.
rciij. In vigilia apostolorz Petri et Pauli.

Itē hīs p̄mō p̄d n̄ p̄d p̄c̄ se p̄c̄m̄m̄, v̄d̄
n̄d̄ p̄c̄m̄

III REGULÆ

Liber hic rarissimus, Hafnia
impressus paucis antea
cognitus, in nulla alia Biblio-
theca, quantum mihi constat
reperitur.

Regule Emendate Correcteq; Hafipe de figuratis cōstructionib; gramaticis ex diuersis passibus sacre scriprure ac poetarum feliciter incipiunt.

Quæstem romã primũ romul? cōdidit. Est orã latina: est nedũ latina. sed z figurata quidẽ Quã latina z figurata est. cũ figura sit viciosa cōstructio Itõ nequãq; verũ est. Nã figura nõ a vicio s; ab ornatu dicit. Quidã igitur ẽ figura Est specialis z artificiosa et ornata prium orã nis. latina cōstructio Qua ergo figura est figuratiue latina: Appositione Quare: q; hie ẽ imediata z figuratiua duoz substãtiuoꝝ similiũ casuũ ad eandẽ rem ptinẽtiũ maius cõmuni precedenti et min? sequẽti pstructione Declara. vrbẽ est substãtãm maius cõe z romã min? cõmune ad idẽm ptinentia cõstructa sine conjunctione copulatiua vel disiunctiua mediã. magis cõi pcedenti. z min? cõi sequenti. igit hie ẽ appositio. Est hec ornata cõstructio Est quia ornatus z cõmodi? dicim? vrbem romam. q; vrbẽ existentẽ romã vel q; roma est. ergo ẽ latina z figurata. Vñ?. Apponẽs duplices substantiuos sibi iunges In casu simili poteritq; genus variari Tunc illos ad rẽ spectare debet eandẽ Et plus cõmune pcedere debet in istis Sicut homo sortes. animal capra cõsimilesq; Est ergo hec vere latina: est Quo idã mã

X i

Quia regula ē q̄ duo substantiā ad idē p̄tinentia ut magis ⁊ min⁹ cōmune se habētia in simili casu latine s̄n p̄iunctiōe mediā debēt cōstrui. ut aiāl homo Ciuitas athene Sicut duo substantiā ad diuersa p̄tinetia latine sine p̄iunctiōe mediā p̄struūt altero existenti ḡtā. ut liber āgilij S; q̄n cōstruūt substantiā diuersarū rerū cōiunctiōe mediā nō latine nisi sub casu simili cōstruūtur. ut homo et asinus differunt

Quid igit̄ interest int̄ figurā locutiōis ⁊ cōstructionis In t̄m q̄ illa ē q̄dā ornata specialitas in mō loquēdi Et ista q̄dā ornata in mō p̄struēdi specialitas **Q**uot sūt figure p̄structionis. Cōmuni⁹ usitate sūt hee q̄nq; Scōm floristā. Plures structure nō sunt nisi quinq; figure Synthesis. anthithesis. p̄lempsis. zeuma filēpsis Et sunt synthesis due spēs. appositio et euocatio. Et dicit̄ synthesis quasi similiū p̄cium orōnis cōpositio vel cōstructio ut substātiui et substātiui. ul̄ suppositi ⁊ suppositi. Anthithesis q̄z quasi p̄cium orōnis p̄tratioz accidētiū cōstructio. ut cū accidens pro accidente ponitur. Prolēpsis vero quasi p̄ceptio toti⁹ q̄d p̄ partes gramaticales diuiditur Silēpsis quidē. quasi cōceptio. zeuma demū quasi reductio verbi vel adiectiui figurate ordinata

Gaudēam⁹ ōnes in d̄no Est orō latīna: Est figurate latīa. quā figura. Euocatio ne: Quare. q̄ est imēdiata duoz suppositioz diuersarū p̄sonaz resp̄cū apposiri p̄me ul̄ sc̄be

plone pformate supposito euocati figurata cō
 structio Est igitur figurata: est. q̄re: qz sic breui⁹
 z ornaci⁹ dicim⁹. quā dicerem⁹ nos sum⁹ oēs
 et gaudeam⁹. q̄s nō ineptā z ridiculā pstructi-
 onē dicat Est igitur bñ latina: Est. quare. quia
 suppositū totale cōstās ex duob⁹ pcialibus di-
 uerlarū plonay imediate pstructis cū verbo
 pme ul scōe plone. tm pformabit verbo q̄ ad
 pciale suppositū digni⁹. cuiusmodi ē supposi-
 tum pme vel scōe plone et nō tercie. qd̄ euoca-
 tū semp appellat⁹ z pmū euocās. si at pforma-
 rei quo ad euocatū esset orō nequaqz latina.
 nec est possibile aliquo mō diuerlarū plonay
 supposita vno appposito verbo in plona esse p
 formia Un⁹. Terne plone generaliter omnis
 habetur. Rectus. sed demas pronomiā q̄tuor
 inde. Ista vocant rectos ad primā siue secun-
 dam. Pauper ego ludo. dū tu diues medite-
 ris. Nos tūc loquimur. dum vos timidi tacea-
 tis ¶ Quando fit euocatio: qñ demonstratm̄
 et demonstratum diuerlarū personarū alicui
 verbo supponūtur. quod demonstratiuo cōfor-
 me est et nō demonstrato. ut ego Pliscianus
 scribo. demonstratiuū huiusmodi semper est
 pronomē. demonstratū aliquando pronomē. ut
 Ego ipse scribo. aliqñ nomē ut ego victor ouo
 aliqñ picipiū. ut ego legens pficio ¶ Potest
 fieri euocatio ex suppositis diuersoz nūeroz:
 pt. Qñ: pmo cū aliquis de seipso loq̄tur plura
 liter ut nos official mādā. Scōo cū suppo

fitū euocatū est nomē collectiuū. ut nos gen?
 fragile peccam? quotidie. Tercio cū suppositū
 tū euocatū est copulatū singulare. ut nos pe-
 trus & paul? regnam? Quarto cū suppositū
 euocatū est distributiū. ut apud Ouidiū In
 magnis lesi reb? uterq; sum? ¶ Expmū in
 euocatione semp ambo supposita: Non. Sub
 qua dīa: qñ est explicita euocatio. ambo expli-
 cantur. qñ vero ē implicita euocās in verbo sub
 audit. ut Hanc tibi priamides mitto ledea sa-
 lutem ¶ Fit ne euocatio p accm suppositū in-
 finituo psonali: fit. ut apud virgiliū Ille meas
 errare boues ut cernis & ipsum ludere que vel
 lem calamo pmisit agresti. Ipsum ludere id
 est meipsum ludere.

¶ Euocationem Implitam facit.

¶ Ipse. ut ipse facio Ipse venimus.

¶ Qui relatiū. ut pater noster. qui es in celis
 dignus es. qui promouearis.

¶ Participium. ut primum doct? alios doceo
 Celsus discō.

¶ Distributiū. omnes oremus Factam? iā-
 pridem omnes te roma beatam.

¶ Oniueti et singuli. ut oniuersi facimus. qđ
 singuli nequimus.

¶ Uterq; et utriq;. ut uterq; facimus. si de
 duobus sermo est Si de paribus hominū vl-
 ternionibus vel quaternionibus vel quinioni-

bus. utriq; facimus dicendum est.

Composita ex quis et qui: ut Securā quicūq; petis deducere vitam Duidius. Curam mansuri quisquis amoris habes.

Si q̄s. ut **S**i q̄ voles apte nubere nube pari
Quisq; ut **Q**uo ruitis vestras quisq; redite domos.

Quotquot. ut **Q**uotquot baptizati estis in cristo baptizati estis.

Qui relatiuū ad pronomen possessiuū. ut omnes laudauere fortunas meas. qui habere filium tali preditum in genio.

Ego et sortes mee sumus orphani. ē orō latina: Est figurate latiā q̄dē. Qua figura Conceptiōe. Qua p̄ceptiōe p̄sonarū generū et nūerorū. Quare: q̄ hic copulant̄ supposita diuersarū p̄sonarū etiā nūerorū. etiā substantiua diuersorū generū respectu verbi et adiectiui pluralis cōformati cōcipienti et nō p̄cepto. Sic possent fieri eadē cōstructione q̄tuor cōceptiōēs. dicēdo **E**go cū meis sorozib; sum; orphani. fit em̄ hic etiā p̄ceptiō casuū. q̄ diuersi casus copulant̄ respectu verbi plalis. fit em̄ cōceptiō casuū. cū verbo plali supponūt̄ diuersi casus interpositione p̄pōnis cū. ut petr; cū paulo regnāt **C**ū em̄ verbo supponūtur filies casus cōiunctiōe copulati. p̄t alē eorū mutari in abltm̄. et p̄iunctiō copulatiā in p̄pōnem cū. qua mutacione fit conceptiō casuū. vñ;. **S**ed per z aut per cū p̄iunctiō fiet eorū **P**etrus cū

A iij

paulo regnāt cū rege supno **H**ic **D**uidi? **I**lia
 cū lauso de minutore lati **U**bi subaudit sūt **E**t
 sunt due pceptiōes genex z casuum **S**ūt
 hee pstructiones figurate: **S**ūt: **Q**uare: quia
 breui? z pmodi? z ornati? sic dicimus. qz ego
 sum orphan? et mee sorores sūt orphane **C**ō
 ceptione em actū et pprietatē breuit z ornate
 attribuim? ex equo z simul diuerfis suppositis
 et subiectis **S**ūt bene latie hee pstructiones
Sunt. **Q**uare: qz fiūt ad has regulas. quarū
 prima ē. **D**uo supposita qz vnū ē casus nti z
 alterz ablti. cōiuncta ppōne cū. pnt latine sup
 poni verbo finiti mōi. ut petrus cū paulo reg
 nant **S**imilit? duo supposita. qz vnū est cas?
 acci et alterū ablti cōiuncta ppōne cum. latine
 possūt supponi verbo infinitiui mōi. ut credo
 cristum cum aplis iudicatuos esse mundum
Seda est. ad quā fit pceptio numerorū. **D**uo
 supposita vel substātiua diuerzorū numerorū
 pūcta cōiūctiōe copulatiā vel ppōne cū latine
 cōstruūtur cū verbo vl' adiectiō plurali. ut ma
 gister et discipuli sūt utrimqz studiosi. ille do
 cendo isti addiscendo **T**ercia general' ē **D**uo
 supposita vel substātiā singularia copulata cō
 iūctiōe copulatiā vel ppōne cū exigūt latine
 verbū vl' adiectm plale. ut hō z equ? differūt
Johānes z katherina puges sese diligūt **C**ū
 aut multa supposita p asynthethon que figu
 ra z dpalpton dicit. pferunt sine pūctione pt
 latine eis apponi verbū plale. ut apō Comi?

cum **Tū** etas. mg̃. met? phibebant **Cū** vero
 plura supposita per polysyntheton pluribus
 copulatiuis cōiunctionibus copulant̃ verbum
 plurale eis latine apponitur et ornate. ut **Et**
color et theseus. et vox abiere puelle. **Item**
Mulciberi capti marisq; venusq; dolis **Et** ap̃d
Comiciū **Sed** id neq; ego neq; tu fecim?. **Et**
 quia ad has r̃gulas et aliq̃s sequentes fiunt
 hui? mōi p̃structiones. sunt recte latine. **Ūn?**
Personas genera numeros cōceptio iungit.

P **Alter tu? z ego dolētes q̃rebem? te.** est
 or̃a latina **Est.** figurate quidē **Qua** figu
 ra: **Cōceptiōe p̃sonaz** **Quare.** qz hic ē copula
 tiā duoz suppositoꝝ diuersaz p̃sonarū respec
 tu ubi appoliti pl̃al supposito p̃cipiētī z nō cō
 cepto p̃formati in p̃sona. figurata p̃structio q̃
 ē figurate latiā. ut ap̃d virgiliū. **Egregiā** vero
 laudē et spolia ampla refertis **Tuq; puerq;**
tu? Ūn? **Personas** sibi dissimiles cōceptio iun
 git **Ac** per et in medio positā cōceptio fiet **Sī**
 p̃ponatur cōceptio nulla pat̃ **Cōcipiens** filie si
 bi vult verbū retinere **Que** ē p̃sona p̃cipiēs. q̃
 cōcepta in p̃ceptōe: p̃ma ē p̃cipiēs secūdā z ter
 ciā. z sc̃da r̃atū terciā et nō everso. **Ūn?** **Priā**
 duas alias recipit sed non viceversa. **Cōcipiē**
 ens mediē da ternā nec retro verte **Cōcipit** in
 ternis q̃ p̃ma locat̃ in illis **Sic** ego tuq; dam?
 ego te frater qz rogam? **Tu** frater qz datis
 dñs seruusq; p̃cauē **Est** idē que p̃sonaz priā
 ponat̃ in locutiōe **Est** r̃uera q̃ ad latinitatē. licz

nō ad urbanitatē. Sic em̄ psonā digniori con-
 ditiōe ⁊ gradu pponim⁹ ⁊ cū de nob ⁊ alijs lo-
 qmnr. urbane magis alias psonas in h̄mone
 nobis pferim⁹. ut brā virgo de se ⁊ ioseph virco
 loquēs virū suū pposuit. ⁊ se subiūcit dicens Fi-
 li qd fecisti nobis sic Pat tu⁹ et ego dolentes
 q̄rebam⁹ te ¶ Est hec recte latia: est Quare
 qz scā est ad hāc regulā Si duob⁹ suppositis
 diuersaz psonaz q̄rū alterū ē p̄me vel scōe et
 alterz scōe vel terciē plone copulatis apponat
 verbū plale. illud reuera erit p̄me vel scōe plo-
 ne. ut Ego ⁊ tu dam⁹ Tu ⁊ frat datis. ḡ est
 recte latia Est figurā Est. qz breui⁹ q̄modi⁹ ⁊
 ornati⁹ dicim⁹ Pat tu⁹ ⁊ ego dolētes q̄reba-
 mus te ⁊c. qz p̄ tu⁹ dolens q̄rebat te ⁊ ego si-
 milit̄ dolēs q̄rebā te: Quis nō insuauē ⁊ infi-
 pidā hāc ultimā orōnē ⁊ incultā iudicet ¶ Exp̄-
 mūt semp in p̄ceptiōe ambo supposita Exp̄ri-
 mūt pene semp. raro tñ fit. qz p̄cipiēs subaudi-
 tur. ut hic ipse ⁊ petr⁹ legim⁹ Qui ipse es ⁊ pe-
 trus legit⁹. Qui ipse sū ⁊ petr⁹ legim⁹ Et hec
 p̄ceptio iplicita dicit̄ Cū at p̄ferē explicita d̄
 Et qz utrūqz suppositū directū ē. eo. qz n̄i ca-
 sus igit̄ hec est p̄ceptio psonarū directa Cū ve-
 ro alterz eoz ē ablti ca⁹ alteri copulatū p̄pone-
 cū. est p̄ceptio psonaz indirecta. Ut apd virgi-
 lium Diuellimur inde Iphitus ⁊ pelias mecū
 ubi suppositū p̄cipiēs ē casus ablti. vñ. Alexā-
 der Per cū sed nūqz per vel p̄ceptio fiet Tu
 mecū iuste debem⁹ iura tenere Sic ego cum

petro gaudem? iura tenendo. Est ibi pceptio
 Est qđ sic ptz quia ōnis indirecta p̄t mutari in
 directā ut ego cū petro gaudeam?. mutat̄ in
 istā ego z petr? gaudem? Ita ecōtra directa
 mutari p̄t in idirectā. ut tu z frater datis in is-
 tam tu cū fratre datis: Potest ne p̄ cōiunctio
 nem disiunctiuā vel fieri conceptio: nō p̄t. nisi
 rarissime ut qñ copulatiue sumitur. ut in cano-
 nica iacobi Si frater vel soror nudī inter vos
 fuerint Et similit. Si p̄r vel mat̄ iusserint qđ
 etiā fit qñ p̄iunctionē negatio p̄cedens negaue-
 rit. ut nec ego vel ille id fecimus cuius sensus
 est. nec ego nec ille id fecimus.

Iter dponisi cū tuis socijs orate. Est hic
 cōceptio psonarū: Nō. est. quare: qz sacer
 dponisi uti casus nō p̄t esse suppositū concipi-
 ens ul cōceptū. cū utūs nō potest supponi ver-
 bo psonali Nō p̄t utūs supponi verbo: Nō p̄t
 Quare: quia nichil p̄t supponi verbo psonali
 nisi possit apponi verbo substātiō. siue sit ntūs
 siue accūs siue abltūs. ut petr? est petr?. petrū
 esse petrū. petrus cū paulo sunt petr? cū pau-
 lo Utūs nequaqz potest apponi verbo substā-
 tiuo Nemo recte z latine dicit petre esto petre
 sicqz petre esto probe Dicim? em ōnes latine
 petre esto bon?. esto prob?. copulantes nomi-
 natiuū cum ntō tu subaudito. in verbo isto sic
 nō potest utūs supponi. nec per cōsequens cō-
 cipere vel concipi. ut apud Alexandrum Sed
 nō per quintū fiet conceptio casum Si quint?

desit tu petre tuiqz rogate. ubi conceptio inter
 nominatiuū tu qui concipit et nominatiuū tu
 qui concipitur Sed quod dicit Cumqz tuis so
 cijs orate sacer dponisi. opinatiue recitat. Nō
 potest enim subaudiri in apposito suppositū
 concipiens scilicet tu. Quare. quia in ver
 bis pluralis numeri nemo recte intelligit no
 miatiuū prime vel scōe persone singularem. s;
 intelligitur ntūs pluralis. ut in verbo orate nō
 p̄t intelligi tu. sed intelligit vōs ¶ In verbo ore
 mus nō intelligitur ego. sed vōs. alioquin hec
 esset latina. petre cū paulo legimus. rectifica
 retur enim hic p̄ subauditionem ¶ petre ego
 cum paulo legimus. et sic esset cōceptoria. ¶
 petre et paulus legite. qđ nemo dicet. subau
 dretur enim suppositū tu cōcipiēs. Ergo hic
 non est cōceptio personarum cū non sint sup
 posita diuersarum personaz Quō igitur est
 latina: Sic. quia vtis cū copulato abltō vel
 ntō latine construitur cū aduerbio vocandi o
 expresso vel intellecto. ut ad verbum plurale
 secunde plone latine intelligit suppositū plu
 rale scōe plone scilicz Vōs. ut o sacer dponisi
 cū tuis socijs vōs orate. ubi sunt due cōstruc
 tiones simpliciter latine vel ¶ sacer dponisi
 et tui socij vōs orate ¶ potest em̄ aduerbiū vo
 candi latine cōstrui cū duobus vtis copulatis
 ut o petre et paulo legite ubi vōs intelligitur.
 aut cū vtō et abltō nominis habētis vtīm cō
 iunctis p̄positione cū. ut petre cū paulo legite.

eo q̄ abltūs p̄t mutari in vt̄m Etiam potest aduerbiū vocandī o cōstrui cū vt̄o et nt̄o non habente vt̄m. vt petre ⁊ uterq; tuorū sociorum legite. aut cū vt̄o ⁊ abltō nominis nō habētis vt̄m. eo q̄ huiusmōi abltūs in nt̄m mutari p̄t vt sancte dponisi cū tuis socijs orate Sic mutatur Sācte dponisi et tui socij orate. Potest cōiunctio tūc quidē copulare nt̄m vt̄o. quādo nt̄s ille vt̄m nō habet vt tuus. qđ caret vt̄o. et uterq; similiter. cum autem nt̄s vocatiuū habet recte nt̄s vt̄o non copulatur. vt petr⁹ et meus socius legite recte nō dicitur Sciendū q̄ vt̄s latine cōstruitur cū aduerbio o vt **M**elibee de⁹ nobis hec oia fecit. Cū heus vt Heus iuuenes monstrate Cum aduerbijs ea ae. vt **A**e pater surge. ¶ **I**n plurali **E**a surgite pueri. Cum ah. vt **A**h corpdon corpdon. Cum zodes et ambo penultima breui. Etiam cū verbo secunde persone. vt **D**ñe adiuua nos Etiam cum p̄cipio verbi substātiui. vt **P**etre future d̄p̄acone recipe ordines primū minores.

Petr⁹ ⁊ paul⁹ doctor gentiū nos docere legē. est hic p̄ceptio p̄sonarū: distingua Si dicit cōceptio p̄sonarū fieri inē supposita diuersarū p̄sonarū nō est cōceptio. tamē latine supposita sic copulant. **V**n⁹ Inter p̄sonas nō fit cōceptio ternas **S**ed p̄ et ant per cū p̄iunctio fiet earū **N**eutraq; cōcipitur. dñs seruusq; p̄cantur. Si dicit cōceptio fieri inē supposita

siue familiū siue diuersarū psonarū pfecta est cō
 ceptio. **¶** Pluribus est tāq̄ sentēcia certa. q̄
 inter Personas possit fieri pceptio ternas. **¶** **Pa**
 rū enim refert scire an h̄mōi pstructio cōcep
 cio sit liquido est inē ōnes gramaticos id orō
 nū genus usurpatū esse et latinū. ubi due ter
 cie psonae p̄iunctione copulatiua vel p̄pōne cū
 cōiungūt respectu verbi plalis appositū. ut pe
 trus cū paulo regnāt cū rege supno. **¶** Potest
 cōiunctio copulare duas primas psonas. **¶** Nō
 potest. nisi alteri addatur hoc nomen alter. ut
 ego et alter mutuo impendimus beneficia.
 Ita possem⁹ dicere Ego cū me altero gaude
 mus. id est ego et amic⁹ meus gaudem⁹. **¶** Po
 test q̄z copulare duas sc̄bas psonas. ut tu ⁊ al
 ter studetis. **¶** Itē tu ⁊ alter promouemini
 id est tu et tu⁹ amicus. **¶** Item tu cū altero bñ
 facitis amicis id ē cū amico tuo benefacitis.

P **¶** Petrus ⁊ paulus regnāt. sc̄dm̄ quā r̄gulā la
 tina est orō sc̄dm̄ hāc regulā vulgarā. sc̄z
 duo singularia equipollēt unī plali. **¶** Que mul
 tas regulas species intra se icludit. q̄rū una
 est. **¶** Duo singularia supposita ad diuersa p̄tinē
 cia copulata p̄iunctione copulatiā p̄iungēte dic
 ciones exigunt latine verbū appositū plurale
 ut sortes ⁊ plato disputāt. **¶** Cū em̄ arguit. aiā rō
 nalis et caro. unus est homo. similiter. **¶** Factū
 est vespe et mane dies unus. **¶** Caro ⁊ sanguis
 nō reuelauit tibi. **¶** Dicēdū supposita copulata
 nō p̄tinent ad diuersa sed ad idem. quare non

exigunt verbū plurale sedū singulare. Ad hanc
 regulā latina ē orō. ubi infinitiui copulati sup
 ponūt verbo appposito plurali. ut furari ⁊ me
 chari sunt diuersa crimina Si infinitiui ptine
 rent ad idem exigerēt appositū verbū singu
 lare. ut legere ⁊ nō intelligere ē negligere Alia
 r̄gula est. Duo singularia substātiua ad diuer
 sa ptinēcia copulata latine exigūt adiectm plu
 rale. ut miserioꝝ peccā ⁊ pauli male habentium
 Tercia regula est Duo singularia subiecta ad
 diuersa ptinentia copulata. latine exigūt p̄dic
 catū plurale. ut petrus ⁊ paul⁹ sunt homines
 Cū tñ subiecta sūt ptes subiectiue ⁊ p̄dicatū ē
 gen⁹ earū. p̄nt habere p̄dicatū singulare. ut
 homo ⁊ azim⁹ sunt om̄i aiāl genere. Quarta
 regula est. duo añcedentia singularia ad di
 uersa ptinēcia copulata. latine exigūt relatiuū
 plurale. ut Nolite fieri sicut equ⁹ ⁊ mulus. in
 q̄bus nō est intellectus. Quinta regula ē. duo
 singularia adiectiā ad diuersa ptinentia copu
 lata. latine exigunt substāt̄m plurale. ut apud
 Quidiū Magna minoꝝq; fecer. ubi alloquitur
 vsas celestes Petrus est canonic⁹ rosaldenē
 ⁊ hafnē ecclesiāꝝ Meus ⁊ tu⁹ filij obediunt
 nobis Int̄ has p̄structiones. me⁹ ⁊ tu⁹ libri
 sunt in scholis. Et meus et tu⁹ liber in scho
 lis ē Quid int̄ est Id reuera. q̄ p̄ hanc sermo
 fit de vno cōmuni libro. qui vtriusq; noster est
 per illā quoq; de duob⁹ libris diuersis. Si tñ
 et copulat orōnes p̄ zeuma in posteriori con

B i

structione. idē significāt hee due cōstructiones
 Quo autē nō dicit̄ Meus ⁊ tu? patres amici
 erant Ita dici potest Me? et iohānes patres
 vicini erant Ut apud Duidiū. Hīs tamē am-
 barum precibus estote rogati. **M** multū mi-
 serī meus illiusq; parentes.

Iupiter et Juno antiquis credebant̄ dū
 superi. Est hec latina: Est figurate qui-
 dem. Qua figura: Conceptione generū. Qua-
 re. quia hic est copulatiua duoz substātiuorū
 diuersoz generū respectu adiectiui plural' nu-
 meri generi cōcipienti et nō pcepto cōformati
 figurata cōstructio. Ergo est latina pceptione
 generū: Est hec figurata: est. qz breui? cōmo-
 dius ⁊ ornaci? sic dicim? qz dicerem? Iupiter
 antiq; credebat̄ esse de? super?. et Juno cre-
 debatur esse dea supera Quis nō cōmode et
 ornate obscenā illā vitat cōstructionē dicens
 Jupit̄ et Juno antiquis credebant̄ dū superi
 Est hui?mōi pstructio latina: Est ad hāc r̄gu-
 lam. Si duob? substātinis diuersoz generum
 copulatis adiūgitur adiectiuū plurale. latine
 cōformat̄ generi cōcipienti et non pcepto. im-
 possibile em̄ est idem adiectiuū conforme esse
 substantiuis diuersoz generū in vna pstruc-
 tione ergo cōformabitur cōcipienti: qz digni?
 est. et nō pcepto. qd̄ est min? dignū. alioquin
 cōstructio min? fieret latina **¶** Qd̄ gen? est
 dignius. Distinguo Si sint substantiā sexata
 rū rex masculinū est digni? femio et feminū

neutro. ut apud **Quidam** Socrus tibi maritus ve
 nusque **Itē** pluto et pserpina credebant antiquis
 esse dii inferi. **Si** quos sunt substantiua rerum non
 sexatarum digni? est neutrum masculinum et femininum quia
 neutrum generum plus iuris habet quam alia genera
 et sic prope potest masculinum et femininum. ut virga tua et ba
 culus tuus ipsa me solata sunt **Sic** recte dicit **Pe**
 trus et eius vestimentum alba sunt. unde? **Ut** personarum
 generum proceptio fiet **Adiectiua** tenet generis concep
 cio masculorum **Femineum** incipit et neutrum. nec retro
 uerte **Hic** uxor quae thoro sunt iuncti. mente remoti
Sunt domino grati virgo cum uirgine iuncti **Bos** et iu
 mentum sunt ad prolepe ligati **Neutra** quae femineis
 tamque procepta uidebis **Per** uim sunt leges et ple
 biscita coacte **Per** quam adiectiua sit proceptio ge
 nerum: per omnia. **Primo** per adiectum uoce et signifi
 catione. ut **Sensus** et cogitatio hominum sunt pro
 na ab adolescencia sua ad malum. **Et** apud salustium
 huic ab adolescencia bella intestina cedens rapi
 ne discordia ciuilis grata fuisse **Secundo** per adiec
 tiuum locutione tantum. ut **petrus** et uxor eius sunt cultores
 dei. **petrus** et **berta** sunt liberi **iohannis** **Brunellus**
 et **brunella** sunt equi **iohannis** **Tertio** per adiectum uoce
 tantum. ut **petrus** et soror eius sunt hi qui se diligunt
Quarto per adiectum relictum et demeratum. ut **Ad**
 ducunt pullum et asinam et imposuerunt uestimenta sua
 super eos **hi** sunt **petrus** et soror eius **Wer** et estatē tu
 plasmasti ea. **Ignis** grado nix glacies spiritus pro
 cellarum. quae faciunt obuium est. **Est** proceptio generum implici
 ta. est. quae: **illa** in qua generum proceptio et proceptum non proferunt

B ij

Et fit cū de mare z femina loqmur p masculin
gen? **E**t fit p distributiū. ut cū dicit demon
stratis petro et katherina. uterqz hoz est al
bus. aut neuter hoz alb? est. aut cū dicit demon
stratis viris z femis. quisqz hoz alb? est **Q**ui
dicit uterqz hoz alb? est **S**i demonstrat duos
mares nulla ē pceptio **S**i demonstrat duas fe
minas soleocism? fit. dicendū em̄ est tūc utra
qz haz alba est. **S**i demonstrat marē z feminā
cōceptio iplicita est. **I**ta cōceptio fit si allocu
cio sit ad marē et feminā. uterlibet vrm legat
vel uternis vestrū scribat **Q**uilibet vrm legat
Quisqz vrm scribat **E**tia fit cōceptio p no
mina pticularia. ut aliqs legat. si alloquor ma
res z feminas. alter vestrū audiat. si marē z fe
minā alloquor. **E**tia fit p noia demōstratiua. ut
hij sunt albi demōstratis mare z femina **P**o
test tñ demōstratm̄ femini generis demōstra
re marē z feminā. aut multas femiuas. si ad
dat ei substantm̄ epycheni generis. ut demon
stratis duab? femis de genere picaz aut ma
re z femina. licet dicere. hee pice nidificant in
arbore raro. **P**er q̄ficiua. ut uter hoz vir est.
cū de mare et femina querimus velle virili in
dutis **R**ecte dicit. quis hoz est vir. vno mare z
multis femis demōstratis. **I**ta ecōtra recte dicit
Que hoz ē femina. vna femina multis mari
bus demōstratis **R**ecte dicit. altera hoz femi
na est. mare et femina demōstratis. **Q**ui cre
derit et baptizat? fuerit. salu? erit. cōceptio est

Ite Quicūq; vult salu^s esse. opus est vt teneat catholicā fidem. **I**te berta peperit gemellos pceptio est. pepit em̄ phebū et diana. **I**te leeda pepit gemellos. cōceptio nō est. eo q; peperit castorem z pollucem **I**te Sū pius in parentes meos. cōceptio est. q; de patre z matre loquor **Uñ?** hoc etiā sepe facies indistribūete **P**ronus uterq; iacet de petra dic helenaq;.

I Dquimini veritatē. vnusquisq; cū primo suo. est orō latina. Est figurate qdē **Q**ua figura **P**rolēpsi **Q**uare. q; hic ē preceptio totius gmaticalis: qd latine z ornate in ptes gramaticales diuiditur. vt gemelloz. alē castor. alter pollux fuit. ergo est figurate latia p prolepsim. **N**on aut oportet verbū vel adiectiuū toti^s gramaticalis cōuenire cū ptibus sed cōformari oportet cū toto. partes aut cōformant ornate cū verbo vl' adiectiuo intellecto. vt hū student alē logicā. alter rethoricā. vbi ad partes ornate intelligitur suū verbū scilic; **S**tudet **Q**ue prolepsis ē h **I**mplicita **Q**uare. quia totū subaudit in verbo loq;mini scilic; vos **Q**ñ est implicita: Est quādo vel totū subaudit. aut ptes vt legimus. vnusquisq; bonas artes **I**tem vana locuti sunt. vnusquisq; ad pximū suū. **I**tem alter alterius onera portate **I**te **A**lter in alterius iactabāt lumina vultus. **Q**ñ est **E**xplicita. quādo totū et ptes proferuntur. vt hū metuūt. alius dños. alius magistros **Uñ?** **D**isūgit regimē. qd iunxerat

B ij

ante plēp̄ h̄i metuūt ali? dños z̄ **Quis**
ē totū ḡmaticale dictō pl̄alis nūeri. ut h̄i stu-
dent hic ḡmaticam. ille logicā. ille retoricā. aut
nomē collectī singulare. ut **Turba** cōmouet
h̄i p̄tra pl̄atos. isti cōtra sese. Aut copulatū ex
singularib? ut **Compulerātqz** greges coridon
z̄ thyp̄sis in vnū **Typ̄sis** oues coridon distētas
lacte capellas **Itē** ubi neronis p̄ncipis feritas
te petre et paule diuerse addixerat pene mortis
Te crux associat te gladi? cruent? mittit cristo
que cōstructio magis ē rhetorica q̄z gr̄matica
q̄re plēp̄sis nedū latina etiaz ppulchra z̄ ornata
est p̄structio **Itē** apud salustii **Multi** qui de
castris p̄cesserant alij amicū pars hospicē aut
cognatū reperiebāt **Notatu** dignū id ē cū to-
tū duas res significat utimur nomine alter ut cō-
iugū alter vir altera femiā ē **Cū** do plures sig-
nificat q̄z res duas utimur noīe ali? ut **Scho-**
lasticoz ali? est latine doct? ali? retorice alius
physice **Est** em̄ alter ex duob? ali? q̄z vn? ex
multis **Itē** **Cū** totū est tm̄ plis nūeri p̄tes ne-
cesse est esse nūeri plis. ut dedisti ad me binas
lras. alteras p̄die kalēdas marcij z̄ alteras ip̄
kalēdis **Si** q̄z totū qd̄ plē solū est tres res sig-
nificet. sic dicēdū est. **Ternas** ad te dedi lras
vnas kalēdis. alteras nonis. et terciās p̄dibus
marcij. **Rec** incōsideratū transeat q̄ in plēp̄si
totū et p̄tes p̄nt esse dissimiliū generū **Prima**
q̄n totū est ethroclitū. ut **Celoz** aliud stellatū.
aliud cristallinū. aliud empp̄reū **Secūdo** quā-

do totū collectū est. ut Turbe alij cedebant ramos de arborib⁹. alij strauerūt uestimenta sua in uia Tercio qñ totū integrale diuidit in ptes. ut Domus aliud fūdamentū. aliud paries aliud tectū est Ptolemp⁹ etiā fieri p̄t aduerbialit. cū totū ⁊ ptes sūt adubia. ut vigesies hodie bibisti. decies uinū: ⁊ totiens aquā. ubi nemo p̄fecto uicia cōstructionis aduertit. s; ornatā latinitatē quare p̄lemp⁹ est cōstructio figurate latina et plurimū ornata.

Neq; sid⁹ radio. neq; uirgo filio fit corrupta. Est orō latiā: Est figurate quidē. Qua figura. zeumate Quare. qz hic ē uerbi l' adiectiui cū substātiuo u' supposito latine constructi ad suppositū uel substātū extra captū figurata reductio Sic em̄ breni⁹ p̄modi⁹ ⁊ ornaei⁹ dicim⁹ qz toties uerbū uel adiectiuū suo supposito u' substātiuo exp̄merem⁹ Nec oportet ut utrobiz sit puenientia. satis em̄ est. ut uni cōueniat supposito uerbū u' substātū adiectiuū. et ad alterz latine puenies intelligatur Et nō mimū ornat⁹ hz hec p̄structio in rethoricis. Ubi triplex distinguitur. sc; p̄thozeuma. merozeuma. et hypozeuma. Et est p̄thozeuma. qñ uerbū uel adiectū in p̄ncipio ponit. ut Turbat⁹ ē herodes rex ⁊ ōnis iherosolima cū eo. Itē erunt signa in sole et luna. et in terris pressura genciū Merozeuma ē qñ uerbū l' adiectū in medio ponit. ut hebrei sunt ⁊ ego Rachelite sūt ⁊ ego Et apō uirgiliū Huc ades o

melibee caper tibi salu? et hedi. Item Ipse fe-
 cit nos et nō ipsi nos. ¶ Prozeuma est quā-
 do verbum vel adiectiū in fine ponitur. ut in
 virgilio Nichil hic nisi carmina desunt: Quid
 nisi secreta lesent philida filue Itē in mero-
 zeumate verbū vel adiectiū cōformabit̃ priori
 Dñ? Aut qđ proposuit extra sumendo reducit
 Hū properāt et ego. tu ludis et ille sedēdo Sz
 in prothozeumate et ppozeumate conforma-
 bitur proximiori Fit tñ duobus modis qđ nō
 cōformat̃ proximiori. ut qñ fit p̃ aduerbia cō-
 pandi vel similitudinis. ut id ego melius q̃z
 tu fecissem Id tu ita prudenter ut ille fecisses
 Itē zeuma p̃t fieri cū medio vel sine medio.
 Sine medio. ut ego discō gramaticā. tu dyale-
 ticam Et in virgilio hic illi? arma. hic currus
 fuit Cū medio diuersis sic modis. scz p̃ et ut
 semē abrahe sunt z ego Per vel. ut Id tu vel
 ego feci Per neqz. ut neqz petr? currit neqz tu
 Per an. ut id viso. tu an ille insaniat. Per nisi.
 ut nesciat hoc quisquā nisi tu Per tā qm atqz
 ac. ut nō secus te diligo. atqz petrus. perinde
 te amo atqz iohānes. i. tā te diligo q̃z iohānes
 id ē tñ te diligo vl' amo q̃ntū iohānes Per sz
 ut vos estis mūdi sz nō ōnes Itē nullā causā
 inuenio in eo. sz neqz herodes Fit etiā zeuma
 p̃ diuersa tpa. vñ Paulus. Videm? nūc p̃ spe-
 culū in enigmate. tūc aut̃ facie ad faciem. Itē
 Sz quō tūc is qui scdm carnē nat? fuerat. p̃se-
 quebatur eū qui scdm spiritū. Ita et nūc.

Quam statuo urbē vestra est. Est orō lati-
na: Est figurate quidē. Qua figura An-
thipthesi: q̄re. quia hic ornate & figurate ex auc-
toritate poetica casus pro casu ponitur ut ac-
culatiu? urbem p̄ noīatiō vrbis Ut apō The-
renciū Quas credis has nō sunt vere nuptie
Dñ? Anthipthesis casum demit ponit alienū.
Item apō apostolū Et eā que ad patres nos-
tros ipromissio facta ē. Est hec ornata p̄struc-
tio. Est. quare. q̄ maxime ab oratorib? usur-
para eoz auctoritate plurimū elegantie habet
ut ex p̄ceptis elegantiarū apō poetas & aucto-
res Si tria sunt quorū unū frequētissimū sit
relatiuū. ornatissime et non in sua. re relatiū
eiusdē casus in exitu viciniori cōuenit. ut libro
in quo ager de virtute preclarus est Concor-
dant em̄ eodem casu ex trib? illa duo que ma-
iori vicinitate cōiuncta sunt An in suaue id ge-
nus orōnis sit Quas dedisti ad me lrās. fue-
re michi iocundissime. Item quē sermonē pro-
tuleris ex libro est ornatissimo Item Quam
eximias ciceronis orōnem eius nō est Hui?=
modi autē sermo plurimū exornat: ut apud
Therentiū in andria Post has quas faciet de
integro comedias spectāde an erigende sunt
vobis prius. Apō eūdē Populo ut placeāt. q̄s
fecisset fabulas. Et apō Tuliū primo officio-
rū Quoz autē precepta officioz tradunt ea
quāq̄ ptinent ad finem bonoz. ¶ Et hec bre-
uiter de figuratis cōstructionibus gramaticis

dicta sufficient.

Regule Emendate Correcteqz de figuratis constructionibus gramaticis finiunt.

Regule Emendate Correcteqz latinorum Impedimentaliū scdm alexandrū z alios doctores gmatice feliciter incipiunt.

Quot modis impediū cōgruitas adiectiui et sui substantiui. ut min? latina sit cōstructio: Quatuor. quib?: Primo qñ adiectm et substantm simplicitē idē significant ut homo rōnalis Et dicit tūc latiā voce tm et nō significatione latina. Secdo qñ est diuersitas accidēciū: ut mulier albus. uir nigra Tercio. qñ est diuersitas hērationis. ut hō mugibilis rōnalis azin? Quarto qñ ē diuersitas officij ut quilibet sortēs ōnis petrus. termin? quidē discretus nō p̄t distribui signo oniuersali: vñ? Quatuor impediūt p̄iungi mobile fixo Idem diuersum triplex. ut homo rationis Alba uir. hūmibilis hō sortēs quilibet. istud:

Quotupliciter ē aliqua orō latina: Quadrupliciter. scz simplicitē aut bene latina: ut hō albus figurate latina. ut Urbs roma Impedimentaliter latina. ut utraqz formose Et uix siue difficultē latina. ut Triste lup? stabilis.

Benedicta tu in mulierib?. Est orō latina Est impedimentaliter quidē. Quō impedimentaliter. cū nō uideat aliqua diuersitas acci

dentiu: **D**iscōuenit em̄ substāt̄m mulierib⁹ cū
 adiectiuo scz benedicta in numero z casu: que
 debēt puenire in nūero genere z casu. ut pus
 quā cōuenientiā impedit specialis natura ad-
 iectiuū p̄titiuū cū suo substāt̄o. Est em̄ regula
 q̄ adiectm̄ p̄titiuū debet puenire cū suo sub-
 stantiuo in genere. et p̄t discōuenire secū in nu-
 mero z casu. ut vha soroz. vn⁹ Soli⁹ est gene-
 ris adiectm̄: variatqz Cū nūero casū. velut hic
 venit vna soroz. Est inter fratres bon⁹ aut de
 fratrib⁹ vnus Sic est hic ergo ē latina **S**z
 an est simpliciter latina: **D**istinguo. quia scdm̄
 hanc regulā ē simplicit̄ latina. Sz q̄ntū ad re-
 gulā adiectiuū et sui substatiuū p̄munē est im-
 pedimentalit̄ latiā **C**ū quotuplici casu sub-
 statiuū sui p̄struit adiectm̄ p̄titiuū: Cū triplici
Primo cū ḡtā multitudinis. ut vn⁹ fratꝝ **S**e-
 cundo cū accō mediāte p̄pōne inē. ut vn⁹ inē
 fraters **T**ercio cū abltō mediante p̄pōsitione
 ex. de. e. et. in. ut solus ex omnibus id est solus
 omniū. alter de fratribus id est alter fratrum.
E quibus primus id ē quoz prim⁹ **T**u beth-
 leem iuda in p̄ncipibus iuda nō es minima id
 est non es minima p̄ncipū iuda.
Septem modis fit q̄ adiectiuū p̄titiuū nō
 conuenit cum suo substantiuo in genere.
Primo q̄n ḡtūs est nomē collectm̄. ut Virgi-
 lius est optimus plebis **E**t hic ḡtūs semper
 erit pluralis nūeri nisi in d̄cōnibus collectiuis
 in quibus p̄t esse singularis numeri.

Secundo quando est ethroclitū genere. ut unū epularū. una pascuoz. unū celoꝝ est cristallinum. et alterum empiricū Et una dierum dies enim ethroclitū est genere.

Tercio cum gñs implicite ab alia dōne regitur. vel qñ est nomen equiuocum. ut una sabbatoꝝ id est una die sabbatoꝝ.

Quarto qñ fit pñcio non scdm vocem nominis. sed scdm rē nomis. ut quātitatīs aliud cōtinuū. aliud discretū Id quoz fit. qñ diuisio fit in rebus irrationabilibus. ut domus. aliud tectū. aliud fundamentū Item Gregis unum bos est. et aliud ouis.

Quinto In cōceptione implicita. hoc est qñ in gñō fit pñtio genoz. ut una parētū medoz

Sexto ad exprimendam discretionem sexus in epphenis. ut una anserum: una turturū una cameloꝝ.

Septimo quādo adiectiuū apponens gñm magis inclinat se ad casū p̄cedentē q̄z ad gñm sequētem. ut o deus optime rerum. Quo mō indifferenter dicitur leo est fortissimus bestiarum. vel fortissima bestiarum pro ut id efficit bonitate proferentis Item proverbioꝝ quarto Leo fortissim⁹ bestiarū nullius pauebit occursum. Dicit etiā homo est dignissimus vel dignissima creaturarū indr̄ter. sed si nullum substantiā precesserit nō id licebit. s; p̄forma bit cū gñō ipm̄ adiectm̄. sic ei min⁹ latine dicit fortissim⁹ bestiarū. et pulcherrim⁹ creaturaz

Est Riste lupus stabilis. est hec latina Est vix
 vel difficulter latia. Quare: qz hic adiec
 tiuū discouenit cum suo substatiuo in genere
 auctoritate virgilij poete p antithesim ponen
 tis genus neutryz p genere masculino ad ex
 pmendū naturā vel essenciā rei voluit em ex
 primere p hoc qz lupus essentialit tristitiā in
 ferat stabulis .i. ouibz. ponēdo p̄tinēs p con
 tento Itē variū semp et mutabile femina Itē
 Dulce satis humor depullus arbutus hedis Est
 eiusdē ordinis Similit̄ ouidiū hoc est Turpe
 iacens mulier multo made facto leo.

Et adulter erit superandus Est hec latia
 Est vix latina Quare: qz adiectm in ge
 nere discouenit cū suo substatiuo. qz supandus
 adiectm est mascli generis et substātū adulter
 materialit positū. est generis neutri. s; intelli
 git substātū maius p̄mune s; ntūs cū q̄ con
 uenit in genere. et sic pmittit esse latia. vt apd
 virgiliū. Qualis erā cū primā acie p̄neste sub
 ipsa. Vbi subaudiū vbe. p̄neste em generis
 neutri est. Et apd Ouidiū Tāto ē albula po
 ta deo. vbi intelligit̄ aqua Albula em est nomē
 fluuū. et talia sunt masculina. z p̄strui debent
 cū adiectiuis masculini generis. vt testat̄ hic
 ouidius Turbidus hibernis ille fluebat aquis
 vbi sermo fit de cremera fluuio. Sic apd da
 natū Accūs in om correpta. intellige syllabam
 substantm ad adiectm fei generis. Sic ecā
 tra pmittit vbi min⁹ p̄mune in magis cōnu
 E i

ni icelligit. ut apud ouidiū. Hoc pec? ōne meū
multe stabulāt in antris. ubi in li per? itelligūt
oues et capre. q̄ multe stabulant in antris.

Batus iohānes fuit purissimus virgo. ē
hec latina Est vir latina. Quare: qz ad-
iectiuū purissim? ē masculini generis z cōstrui
tur cū substātiō scz virgo qd̄ frequētissima vsu
capit in feminino genere. quāqz sit generis cō-
munis. hui? mōi aut p̄structiones fūt z pmit-
tunt ad expmēdū discretionē sexus. ut apud
poetam. Anser erat quondā specioso germine
feta. Itē Jacop preparauit fratri suo elau tri-
ginta camelos fetas. Et cōtingūt hee p̄struc-
tiones in nominibus epicheni generis. Sic ex
cognatiōe nri z uti calus iacens nudus surge.
Et petre dormiens supinus sede resupin?.

Turba que nō nouit legē dñi sūt maledic-
ti. Est orō latina. Est. difficultē quidem
Quare. quia adiectm̄ maledicti et substantm̄
turba discōueniūt p̄missiue in nūero z genere
Quare. qz adiectm̄ plus respicit substātiui sig-
nificatū qz vocē Refert hīc em̄ adiectm̄ ad sig-
nificatū substātiui scz hoīes z nō ad turba M̄
alexand. Adiectiua mō poni reperimus eodē.
Pars hoīm validi turres et menia scandunt.
Quot modis id cōtingit: Duob?. Primo-
qñ substantm̄ ē nomē collectm̄. ut hoc nomen
pars qñ significat ptē multitudinis ē noⁿ col-
lectiuū. et tūc p̄tingit interdū cōstrui apud poe-
tas cū adiectiuo sub discōuenientia generis et

numeri. ut Validi p̄s hominū scilicet ethiopes
 scandūt turres ⁊ menia troie. Est aut̄ natura
 collectiui nominis. q̄ ipsum latine construi p̄t
 singulare. cū verbo apposito pl̄ali vel adiectiō
 plurali. ut p̄s scholasticorū studēt ⁊ p̄s ludunt
 Hui⁹ mōi aut̄ p̄structiones sustinēt: q̄ licz nomē
 collectiui sit voce singulare. Ecato tamen est
 plurale Sc̄do in poematib⁹ q̄n distributiuum
 singulare p̄struit cū verbo apposito vel adiec
 tiuo pl̄ali q̄d sustinet̄ p̄p̄t̄ p̄uilegia nom̄ dis
 tributiuoꝝ q̄ sūt hec q̄ ipsa singularia p̄nt sup
 poni verbis pl̄alib⁹. ut uterqz fecim⁹ hoc. uter
 qz hoc fecistis q̄d t̄n nō licz in soluta orōne sed
 in poemate t̄m. tūc em̄ diceudū ē uterqz n̄m
 fecit h̄ et uterqz vestrū hoc fecit Et ipsa singu
 laria recipiūt adiectiā pl̄alia ut utraqz formose.
 hec aut̄ p̄uilegia sibi p̄cedūt. q̄ q̄uis sunt
 voce singularia. re t̄n significata p̄ distributio
 nem sunt pluralia. utraqz aut̄ distributiōe Ecato
 duo. Un⁹ Sūt adiectiui plures in distribuēti.
 Hinc etiam verbū reperis plurale locatum.
 Utraqz formose me iudice sunt venerande.
 Sed non est nobis cōstructio cōgrua talis.

Canis est equiuoc⁹? Est orō latina Est ma
 le latina siue nō latina Quare q̄ adie
 ctuū equiuoc⁹? dis cōuenit cū substantiuo canis
 neutri generis in genere. Canis enim hic est
 neutri generis q̄ est nomē materialit̄ positum
 Sūt aut̄ oēs d̄cones qualescūqz etiam siue gre
 cę siue latine materialit̄ posite noīa neutri ge

C ij

neris substantiua indeclinabilia que requirunt
 adiectiuū neutri generis & nō masculi vel femi
 Dicendū ē igit̄ canis est equiuocū ¶ Qñ po
 uit dictio aliq̄ materialit̄ Qñ erat seipsam in
 voce vel in scripto Vñ alexand. Fiet de voce
 sermo qñq; p̄ ipsam Materialit̄ hanc ibi dices
 esse tenendā Calus p̄ voces cōfundes mate
 riales Vñ? Est appell. qualis vox ōnis mate
 rialis Et substans neutz nō declinabile nomē
 Similit̄ ōnia noīa lrāz siue grecāz siue lati
 narū sūt generis fei. ut vna. a. b. c. vna iota. vna
 alpha. Et licet dicāt greci omega id ē D mag
 nū. tamē hoc nō tenet vsus Sz dicim? cōmu
 niter lrā vl̄ sillaba fit tibi feminea ptigit ex eo
 q̄ frequēt̄ p̄struit cū adiectiuo fei generis q̄
 p̄mittitur fieri rōne hui? nomis lrā vel syllaba
 intellecti. ut Apud donatū Accūs in om̄ correp
 tam. intelligit̄ em̄ syllabā Item i sēp̄ longa
 est. v̄ sēp̄ longa est. v̄ indr̄nter longa vel cor
 repta est. intellige lrā substātīm feminini gene
 ris cū quo adiectiuo cōuenit.

Quant̄ meli nūc mea fata senis Est orō
 latina : Est impedimentalit̄ quidē. quare
 quia hīc impedit̄ cōuenientia adiectiuū possessi
 uū scz mea cū substātiuo scz meli senis q̄ pol
 sessiuū qz p̄struit cū substātio rei possessiue scz
 fata. secū requirit̄ habere cōuenientiā. qz illius
 est adiectiuū et nō gti quia sibi adiūgit̄ ¶ Po
 test̄ gtiūs uominis substātiuū latine adiūgi pos
 sessiuo p̄structo cū substātio rei possessiue in si

milibus accidentib⁹. ita ut secum nō cōueniat
 Potest reuera. teste alexādro. Inuenies iūctū
 possessiuo gtm̄ Ut mea defuncte da molliter
 ossa cubare Sūt em̄ talismodi orōnes latine
 et sine vicio. z nobis vsurpande. neq; licet pro
 possessiuo ponere gtm̄ p̄miciuū. nō em̄ recte
 dicit̄ **D** Jupiter da ossa mei defuncte cubare
 mollic. s; mea defuncte **I**te Tuā ipsi⁹ animā
 gladius p̄transibit. z nō tui ipsi⁹ Sic dicimus
 Mea solius causa vel culpa est. Meus solius
 studiosi liber opa p̄colitur **I**tem Tulit puerū
 de latere meo dormientis ancille **I**te **E**raudi
 vocem meam clamantis ad te iugiter.

C Om̄ gustallet architrudin⁹ aquā vinum
 factū **E**st hec latina. **E**st vix latina. qua-
 re: quia adiectim̄ p̄cipiale cōstructū inter duo
 substantiā diuersoz generoz debz cōformari cū
 precedentī qz hoc ē substantim̄ eius z nō cū se-
 quenti. qm̄ aut̄ cū precedentī est recte latiā. ut
 verbū caro factū est z nō frā est **S**; auctori-
 te sacre sc̄pture p̄mittit̄ p̄p̄ idēptitatē illorū
 substantiuoz. p̄p̄ quā p̄t fieri facilis trāspo-
 sitio substantiuoz. ut orō fiat bñ latina **S**; hoc
 genere orōnis vti nō debem⁹. vñ⁹ **S**ic adiec-
 tiuū repim⁹ sepe locatū **E**st coluber facta vel
 factus m̄stica virga. **P**onere sup̄ma duo nō
 debes sine causa **Q**ue sūt hec adiectiā q̄ sic
 p̄struūt **S**ūt om̄ia adiectiā p̄cipialia similiū
 casuū copulatiua **H**ec em̄ poni p̄nt̄ inē substā-
 tiua diuersoz generū. ut sunt **C**redit⁹. habit⁹
C ij

estimat? . dicit? . vocat? . fact? . futur? . z filia. ut
 verbū ē factū vñ scā caro. hō est futur? vel fu-
 turū cadauer Mancipiū illud ē dicitū vñ dicit?
 petr? . iohānes ē habit? vñ habita legitima p-
 les Et hec pticipia nedū copulare pnt substā-
 tiua. etiā pnt copulare nomē adiectm apposi-
 tū. ut petrus est futur? pbus Petr? est sperā-
 dus senex.

De impedimentis suppositi et sui apppositi.

Uerba ruūt Est vñ latina. Est ipedimē-
 talit? quidē Quare: qz suppositū turba
 singlarē scdm vocē discōuenit cū appposito plu-
 rali ruūt in nūero pmissiue Quare pmissiue
 quia turba est significatio plurale. Quare. qz
 est nomē collectm qd stat p suppositis pluri-
 bus. vñ latina esse pmittit p anthitesim p nu-
 mero ponendo numerū. Ut in epistola pauli.
 Sedit pplius manducare. z surreperūt ludere

PArū erogāt paupib? Est hec latina Est
 pmissiue qdē Quare. qz vñū psonale nō
 supponit sibi nisi ntīm noīs substātiui. parū qz
 nō est substātū s; pmittit substātiuatū hic sup-
 poni. ut parū .i. pua ps erogatur paupibus.

Pnt adiectiā substātiuari: pnt. Quō In neu-
 tro genere. ut albū currit. .i. alba res currit Et
 sic possūt pstrui sine substātiuo tā apte appo-
 siti qz suppositi Adiectiua posita substātiue
 tripliciter resoluūt. Primo p hoc nomē res. ut
 mea seruo id ē res meas hūo Tua dispōgis id
 est tuas res dispōgis Dicta placent .i. res dicte

placent **S**ecūdo in nomē proprietatis id est
 in sua abstracta. ut descendam? in planū id ē
 planiciem. vñ Virgili? Et seruātissim? equi. i.
 equitatis **T**ercio in hoc cōmune superius scz
 pars. ut multū vini id est multa ps vini. **D**ñ?
Cum substantiue tibi q̄uis mobile stabit. **I**n
 neutro genere sic triplici? variabis **P**lanū pla
 nicies. album res alba vocat̄ **M**ultū ps mul
 ta sic triplici? variantur **S**ubstantiuātur ne
 in alio genere. **S**ubstātiuātur. **I**n quo. **I**n fe
 minino. ut **U**nā petū a dño hanc requirā id ē
 vnā rem **E**t aridam fundauerūt man? ei?
 id est aridam rem que est terra **P**ronomiā
 quoqz possessiua substantiuātur in ōni genere
 differēt tñ. qz qñ in neutro genere scant rem
 possessā vel possessionē. qñ in masclo z femi
 nino significāt necessarios et amicos. ut **D**ili
 gendi sūt michi magis mei qz mea .i. diligēdi
 sunt michi magis amici mei qz bona mea.

Testimonía tua dñe meditatio mea est.
Est hec latiā. **E**st ipedimentali? quidem
Quare. qz suppositū testimoniā plale discō
 uenit pmissiue cū apposito singulari in nume
 ro scz verbo sustantiuo est **Q**uare pmittit̄. qz
 qñ verbū substantiuū pstruitur int̄ duos ntōs
 q̄ū vn? est singularis et alt? plalis. p̄t cōueni
 re vtrilibet. hoc est p̄cedenti vel sequēti. qd̄ fit
 ppter facile transpositionē. p̄ quā fit cōuenien
 tia debita. ut **S**ermones summi patris ē me
 ditatio iusti. q̄ sic trāsponit̄ meditatio iusti est

sermone sūmi p̄ris. vñ? Cū diuersoz verbū
 rectis numeroz. Interponat̄ otrilibet eq̄para
 tur Sermones sūmi p̄ris est meditacio iusti.
¶ Quod modis p̄struit̄ verbū subst̄at̄m inter
 rectos diuersoz numeroz: **Ser.** Primo quā
 do vn̄? rector̄ ē pluralis sc̄dm vocē. et singla
 ris sc̄dm intellectū. vt athene fuit docta ciui
 tas Londonie ē diues opidū. Secūdo q̄n vn̄?
 rector̄ est pl̄alis sc̄dm significatū z singularis
 sc̄dm vocē. vt vna turba sunt multi homines
Tercio q̄n vnus accipit̄ realiter p̄ re z alter fi
 guratiue p̄ signa. vt septē lāpades añ thronū
 dei est gr̄a sancti spūs septuplex **Quarto** q̄n
 est ponit̄ p̄ significat. vt pisces quos apli ce
 perūt ē captio fidelīū id ē Ecce captiones fide
 liū Lampades virginū ē fides nostra id ē Ecce
 fidem nostrā. **Nuptie** est vnū cōnubiū **Arma**
 est fides nostra **Quinto** rōne p̄tipatiōis vn̄?
 in pluribus. vt vnus hō sunt plures vel plures
 homines est vnus homo p̄tipatione speciei.
Sexto ad expr̄mendā vnitatē in materia ali
 qua. vt vestes quas geritis sordida lana fuit.
Sordida em̄ lana vestes sunt.

I Sermonem quē audistis nō ē me? s; ei?
 qui misit me p̄ris **Est** orō latina **Est** im
 pedimētaliē vel difficult̄ latina **Quare** qz sub
 stant̄m sermonē casus acci discōuenit cū ver
 bo p̄sonali est et cū adiectiō verus in casu. q̄n
 est contra naturā adiectiui z sui subst̄atiui sup
 positi z sui appositi **Et credit̄ bñ** latina p̄pter

elongationē substātiui ⁊ suppositi ab adiectiō
 et appposito ꝑ immediatā cōuenientiā ańcedētis
 cum suo relatiuo cui ańcedens imēdiate ꝑpo-
 nitur Et sic orō semp ut iacet ꝑposito imēdia-
 te ańcedente relatiuo ē uiciosa. ut Apud virgi-
 lium **Urbem** quā statuo uestra est. subducite
 naues. ubi poeta sua auctoritate poti⁹ ē usus
 q̄ꝫ recta latinitate Recte igit̄ hac cōstructione
 nō utimur. ꝑmittim⁹ tñ ꝑꝑꝑ auctoritatē sa-
 cre scripture et poetarū. Et ꝑt facili⁹ tñ fieri la-
 tina ꝑ mutacionē eius. ita ut ańcedēs siue me-
 diate siue imēdiate postponat̄ relatiuo q̄ orō
 tūc nō solū latina fit s; etiā ornata magis ē in
 usu oratorū. ut quā urbem statuo **Uel** quā sta-
 tuo urbem uestra ē Et tūc ꝑueniētissime intel-
 ligūtur hec ꝑnomiā hic is ille. ut **Quā** statuo
 urbem hec ea uel illa ur̄a est **Itē** **Quē** audisti
 h̄monē is uerus est. **Item** sic latine dicimus
Quas ad me dedisti lr̄as. hee michi iocūdissi-
 me fuerunt. **S; min⁹** latine dicim⁹. has quas
 ad me dedisti lr̄as michi iocūdissime fuerunt.
Sic hec latina est **Sub** q̄ nūc recubas arbore
 uirga fuit **Sed** hec min⁹ ē latina **Arbore** sub
 qua nūc recubas fuit uirga **Simili⁹** latina est.
Arbor sub qua recubas ea uirga fuit. **Simili⁹**
Sub q̄ arbore nūc recubas fuit uirga: simili⁹
Ea arbor fuit uirga sub q̄ nunc recubas **Simi-**
liter latina illa therentij. **Populo** ut placerent
 quas fecisset fabulas **S; min⁹** latina ē **Fabu-**
las q̄ꝫ fecisset ut populo placerent **Un⁹** **Sepe**

relatiua p̄formari reperiuntur Precedēs illi dū p̄fidiō
immediate Sermonē quē vos audistis verus
habet Usu cōmuni tñ hoc nō debet haberi.

De impedimentis relatiui & sui añcedentis.

Omīte gladiū spūs. qđ ē verbū dei. Est
orō latina Est ipedimentaliter qđē Qua-
re: qđ relatiū qđ neutri generis p̄structū inter
duo substātiua ad idē p̄tinetia aliq̄ mō primū
scz gladiū masculini generis & alterz scz vbum
neutri generis discōuenit p̄missiue cū p̄cedēti ī
genere cū q̄ deberet puenire qđ illud ē suū añ-
cedēs s; p̄p̄ idēptitatē substantiuoz p̄mittit
puenire cū sequēti vñ? Qñ relatiū genēz tal?
varioz In se claudūt q̄ rem spectāt ad eandē
Per gen?⁹ hoc poterit vtrilibet equiparari Est
pia stirps p̄sse quē xp̄m credim?⁹ esse **S**ed
hic notatu dignum est qđ duplex ē relatiū scilicet
substātie & accidentis Substātie vt qui que
quod Accidentis vt qualis talis tant?⁹ quant?⁹
De quibus sunt hee regle

Prima regula est

Relatiū substantie in medio positum potius
cōuenire vult cum p̄cedēti q̄ sequenti loquē
do grammaticē vt semen quod est deus latine
dicitur Possēt etiam dici semen qui est de?⁹ v?⁹
crist?⁹ sed p̄missiue vel difficulter latine dicitur

Secunda regula est

¶ Relatiuū accidentis positū in medio substā-
 tiuoz diuersoz generū cōuenit cū sequenti in
 genere et nō precedenti latine loquēdo ut ta-
 lis est seruus. quale est mancipiū **Ite** Nullum
 deo tale sacrificiū q̄lis est zelus animaz **Et** si
 p̄trariū inueniam? imitari nō debem? ut ap̄d
 Horatiū **Tue** sūt māme tales. q̄les sūt vbera
 vacce. ubi nos dicim? q̄lia sunt vbera vacce.

¶ Alia quoq; regula specialis est.

Quādo cūq; relatiuū ponitur int̄ duos casus
 quoz sequēs est nomē p̄priū vel hominis vel
 alteri? rei. tūc debēt cōuenire cū sequenti **Si**
 p̄pū tale nō fuerit. q̄ vtrilibet se p̄formare po-
 terit **Exēplū Salustij.** Est locus in roma q̄
 capitolium appellatur. Sedebat herodes pro
 tribunali in loco quod pretorium appellatur.
Ite Tuli? Sapientie studiū que phiā dicitur
Item Ex illis sempiternis ignibus. que vos
 sidera nūcupatis **Et** id cōmuniter fit. ubi ista
 verba vocatiua ponūtur nūcupoz appelloz sic
 ca relatiua. quia tūc volūt cōformari cum se-
 quenti ¶ Conformat se etiam relatiuū in alijs
 accidentib? cū sequenti: Cōformat. **In** quib?
 Aliquādo in nūero et in casu. aliquñ in genere z
 casu simul **In** genere. ut pia stirps pesse ē que
 credim? esse xpm **Ex** flumine quā proximam
 opido aquā eē supradixim?. **In** nūero ut vni-
 uersas familias fames extinxit. q̄ ps maxia ē.

In genere & nūero simul. ut **S**upplicationes qui maxim⁹ honoz victorib⁹ dat in toga me-
ruit. **R**ex patrem posuere suis. q̄ maxima tur-
ba est. In casu. ut **S**cipio cui affricano nomen
erat cartaginem subuertit. urbem quam sta-
tuo vestra est &c.

Species est q̄ predicat⁹ de pluribus. Est
hec latina: Est impeditualit⁹ quidem.
Quare. q̄ reltm̄ discōuenit in genere ańcedē-
te scz spēs expresso p̄missiue. **Q**uā p̄missiue:
Subintelligit em̄ ańcedēs vniversalē superi⁹
ad li species cū quo. q̄ reltm̄ q̄ cōuenit p̄mit-
titur latina. licet reneatur cōuenire cū ańcedē-
te expresso. **U**t in psalterio **D**om⁹ iacop spera-
uit in dño adiutor eoz & p̄tector eoz est. **D**o-
mus em̄ hic familiā iacop significat q̄ ē plures
homines. **U**n⁹. **N**o p̄tem vocis de iure relatio
fiat. **E**xtra sepe tamē querat⁹ ad q̄ referatur
Rex est canoti patrie q̄ preualet dñi. **Q**uod
modis fit hec relatio ad intellectū ańcedens.
duob⁹. **Q**uib⁹. **U**no mō ad intellectū superi⁹
in expresso ańcedente. ut **S**tudes hafnye que
est regalis ciuitas. **A**lio modo ad rem signi-
ficatam. ut qñ ańcedens expressū est nomen
collectm̄. **E**t tūc reltm̄ et ańcedens expressū
p̄nt esse diuersoz numeroz et genoz. ut **D**o-
mus israhel sperauit in dño. adiutor eoz & p̄-
tector eoz est. **I**bi em̄ dom⁹ collectiuū est. sig-
nificat em̄ familiā vel genus totum. **U**n⁹. **N**on
des ad vocem quāq̄ relata. s; ad rem. **R**om̄is

est bona gens deus est protector eorum. scilicet hominū de familia israhel.

Mendax es. & veracē te simulas. qđ absit michi pcul Est hec latina Est pmissiue quidem. Quare: qđ pmittitur reltm̄ qđ vel id generis neutri referri ad nomen adiectm̄ vel verbum cū quo disconuenit. ea ratione qđ hoc relatiuū apte referri p̄t ad subauditum infini tiuū in neutro genere Et sic loqui possumus latine. ut apud Tuliū. Qui virtute p̄ditus est. quod diuitiarum p̄p̄iū est. hic suis rebus cōtētus est et id diuitū esse solet. et id scilicet suis rebus contentū esse zc. Vñ? Ad verbum sepe vel adiectiua relatiū Inuenies fugis aut piger es. michi qđ procul absit. Itē diabolus mendax est. et pater eius scz mendaciū.

Vrb̄s iherusalē beata est. quod interpre tatur pacis visio. Est hec latina. Est im pedimentaliē quidem. Quare: Quia relatiū quod neutri generis nō refert ad antecedens fe minini generis pro significato et p̄sonaliter. sz pro voce et materialiter q̄zuis antecedēs stat significatiue pro re ipsa. Sensus em̄ est iheru salem est beata vrb̄s. quod nomē iherusalem interpretatur visio pacis. Vñ? Pro sola voce supponit sepe relatiū Quāuis p̄cedens suppo nit significādo. Dat deus aureolam quod no men habetur ab auro. Ecōtra sepe numero quoq; relatiuū stat significatiue et p̄sonaliter pro re significata et antecedens materialiter

D i

pro sola voce. ut Ihesus interpretatur saluator
quia mundus per eum saluatus est. Vñ? Estq;
relatiuis precedens materiale Romē equires
sit nobis placet illa videre Hys autem cōstruc
tionibus latine uti possimus.

Formauit deus hominem de limo terre
masculū et femina creauit eos. Est orō
latina: Est ipedimentaliter. Quare. quia hic
relatiuū eos plurale discōuenit cū antecede
sez hominē singulari pmissiue eo qd sumit col
lectiue. vñ pmittūt plures huiusmōi pstruc
tionibus. in qbus añcedens z relatiuū sunt diuerso
rū nūerorū. Qñ em̄ añcedēs est nomē collec
tiuū tūc ad ipsum fit relatio in plurali p rela
tiuū plurale Ut dicit in genesi Masculum et
femina creauit eos et nō eū. quia si dixisset eū
intelligeret qd creasset hominē hermophrodi
tum. igitur nō dixit eum ne primus homo cre
deretur fuisse hermophroditus. Vñ? Et nu
merum mutat hominē diuina potestas. Psal
mat eosq; mare factor creat et mulierem.

In atrijs tuis iherusalē iherlm q̄ edificat
ut ciuitas. Est hec latina: Est pmissiue
latina auctoritate sacre scripture. Quare. quia
qn̄ relatio fit ad utm̄ casū. tūc verbū relatiui de
bet esse scōbe pscōne z nō terciē. q̄ scribis aduer
te dicendū ē z nō qui scribit. Ea em̄ est sacre
scripture maiestas. ut gramatice legib? nō sit
subiecta. que p diuinā ruelationē z spūm sc̄m
manifesta ē. z p scōs prēs nobis administrata

qui spū scō pleni nō ad gramaticas leges re-
 spererūt s; reuelatā veritatē simpliciē expōse-
 runt. Nos igit hui? mōi pstructionib? uti non
 debem?. s; eas ppter auctoritatē sacre scripture
 pmittere. Ut in psalterio Bndicite aque ōnes
 q̄ sup celos sunt dño. vñ?: Et psonalē pmu-
 tat pprietatē Ut dño bndic aq̄ q̄ celos super-
 tat. S; nō ē nobis imitanda relatio talis.

Scripta sūt hec ad correptionē nostrā in
 quos fines seculoz deuenerūt. Est h̄ la-
 tina: Est ipedimentaliē. Quare. q; reltm rela-
 tum ad pnomē possessiuū nostrā secū in ge-
 nere discouenit Et pmittit ppter pmitiuū in-
 tellectū s; nos ad qđ pgrua fit relatio. Vñ?
 Sepe rlatiuū p patre referē ad ipm. Ut mea
 scripta legis qui sum summotus ad histrum.
¶ Quot modis fit rlatio ad possessiuū. Duo-
 bus Quib?: Uno mō qñ referē ad possessiuū
 et ad substātīm. legis mea scripta. q̄ ego scripsi
 Altero qñ refertur ad possessiuū z nō ad sub-
 stātiuū. ut legis mea scripta qui sū sumot? ad
 histrū. Prima pstructio ē simpliciē latina. Itē
 Obseruasti ōnes semitas meas. qui q̄si putre-
 do cōsumend? sū. Debem? autē hac uti rela-
 tione. neq; em̄ licz nobis grōs pmitiuoz pone-
 re possessiue Quare nō ē mutādū possessiuū
 in pmitiuū. s; utendū nobis ē possessiuo. Nā
 em̄ dicem? tu legis mei scripta q̄ sum sumot?
 ad histrū Illo quoq; mō interdū fit relatio ad
 hos qnq; abltōs. mea tua sua nostra z uestra.

D ij

ut mea interest. q̄ sequor. Tua interest gratari
qui acceperis beneficium donantis.

Rabitantib⁹ in regione ombre mortis lux
orta est eis. Est hec latina. Est difficultē
quidē. Quare: quia relt̄m ⁊ suū āncedens vo-
lunt cōstrui cū duobus verbis diuersis. aut cū
vno verbo bis sumpto Exēplū p̄mi. ut video
fortem quē diligo Exēplū sc̄di Ego sum q̄
sum. vñ? P̄cedens et qui huius verbis volo
iungi Diuersis verbū vel det̄ eis geminatum

¶ Quare admittūtur tunc hee cōstructiones
vbi āncedens ponit̄ absolute sine verbo. ut re-
latiuū habeat locū in orōne. ut habeat ad q̄d
certe r̄ferat. vñ? Ponis ob id solū p̄cedens se-
pe q̄ inde. Certa relatio fit tua virga tu⁹ ba-
culusq̄. Ipsa michi vere prebent solacia vite.

Sustulisti illū dicito michi. Est hec lati-
na. Est difficultē quidē. Quare: Quia h̄
construit̄ relt̄m sine āncedente. q̄d est contra
eius naturā Sed admittit̄ prop̄ bonitatē in-
telligentis antecedens. q̄d tacet̄ p̄pter passio-
nem loquētis. qui vel affectus nimia indigna-
tione tacet̄ personā. āncedentis. ut Iuno dicit
de pellice ipsa ē petenda michi. vel amore ni-
mio. ut beata maria magdalena vehementer
dñm sepultū diligens. dicit Si sustulisti illum
dicito michi. vñ? Inuenies positū sine p̄cedē-
te relatū Ipsa petenda michi iuno de pellice
dicit Plens magdalena. querit si sustulit illū.
Et h̄is cōstructionib⁹ uti nobis permittū est.

Dum pnomiã relatiua reciproca suus sui sibi
 se a se. siue añcedenti nã cõstruam? nequaquã
 em sine añcedeti cõstrui possunt Nulli em licet
 quereti cui rem meã dedisti respondere. dedi
 tibi vel college suo. nã em valet rñsio Sz res-
 pondendũ est. dedi illi vel college illius.

Adam polluit qui abluir Est hec latiã. est
 fere latina Quare. quia licet relatiuũ et
 añcedens nã discõueniant in accidentibus tñ
 improprie cõstruũt. qz si qui capie pprie. esset
 orã falsa. nã em ille adã qui polluit idem nu-
 mero abluir. z id significat reltm qui si pprie
 accipiat facit em pprie relationẽ psonalẽ. vbi
 relatiuũ refert suũ añcedens pro eadem re in
 numero. vt sortes currit qui mouet. refert igi-
 tur in dicta cõstructione añcedens suũ pro ea-
 dem re in specie tantũ. et facit relationẽ sim-
 plicem et fit ppositio vera. que alias estz falsa
 Vñ? Occurritqz tibi quãqz relatio simplex Fe-
 mina que clausit portam vite reserauit ¶ Est
 aut relatio simplex. quando relatiuũ et suum
 añcedens nã supponit pro eadẽ re in numero
 sed in specie. vt femina clausit portã vite que
 reserauit eam Et sunt huiusmodi relationes
 frequentes z in vsu nostro. vt Petrus laborat
 eo morbo. quo tu. vbi est simplex relatio Non
 p̄t idem morbus esse quo petrus laborat z tu
 Similiter iohãnes cõmedit eum tibiũ quẽ pe-
 trus. bibi hoc vinũ quã tu bibisti. id est iohãnes
 cõmedit talem tibiũ qualem z petrus ¶ Eo bi-

D iij

bi tale vinum quale petrus Quare p̄ relatiuū
 qui tit̄ improprie relatio simplex Quia est re-
 latiū substantie idemptitatis nō reciprocum.
 Et ōne tale refert suū aīcedēs p̄ eadem re in
 numero. Per qđ igit̄ relatiū proprie fit relatio
 simplex Per ōne relatiū accidentis Quare. qz
 hoc refert suū aīcedens p̄ eadē re in specie. ut
 fortes est alb⁹ et talis est plato Nō em̄ ē eadē
 albedo numero que ē in forte z platone.

Uterqz eoz bibit vinū. qđ nocet capiti.
 Est hec latina. Est fere latiā Quare. qz
 licet relatiū z suū aīcedens p̄ueniūt in debitis
 accidentib⁹. tñ est ip̄propria relatio Quare. qz
 relatiū substantie idemptitatis qđ cū suo aī-
 cedente accipit cōfule z indeterminate p̄ uno:
 qđ tamē referre debet suū aīc p̄ aliq̄ supposi-
 to determināto. ut fortes currit qui mouetur. h̄
 em̄ aīcedens vinū et relatiū qđ nō stāt p̄ ali-
 quo determināto vino. qz tale ab utriusqz bibi ē
 impossibile. nec utriusqz caput offendit. Quā?
 Indefinite p̄cedēs sine relatiū Depe locas nul-
 lum designās inde locatū Cuncta timēt homi-
 nem qz p̄sidet ille creatis Et hac relatione uti
 possum⁹ z crebro nūero in q̄tidiano versat̄ ser-
 mone. ut Omnis hō ē aiāl. qđ uiuit. Et omnis
 homo cōmedit panē. qui venditur ubiqz.

Hec est op⁹ cathonis. quē hoc sacrum te-
 git. Est hec latina. Est fere latina Qua-
 re. qz licet relatiū z suū aīc hīc cōueniāt in de-
 bitis accidentibus nō tamē eandē rem signifi-

cant. et sic est impropria relatio **Q**uo id mō
Hoc reuera. antecedens cathonis hcat cathonē
viuū. z relatiū qđ hcat eū mortuū modo non
est vna res viua z res mortua **E**t idem nomē
hcat equiuoce rem viua et mortuā **U**t apud
Tulū **T**actus est flumine Romulus qui hāc
urbem condidit. ubi Romulus supponit pro
simulachro romuli. et relatiū supponit pro re
significata per simulachrū. vñ? **S**epe relatiū
pmutat significatum **S**unt dñi que nos fece-
re manus crucifixe. **I**bi em̄ manua antecedens
significat manus dñi carnales et relatiū que
significat manū diuine potencie **E**t fit ista re-
latio cōmunit̄ qñ añs equiuocat. ut p simula-
chro et re figurata. aut p re viua et mortua
aut pro re picta z vera vel huiusmodi. et hac
relatione uti possum? ut placet.

De impedimentis demonstratiū et sue rei
demonstrate.

Hec volucrū canit **E**st hec latina **E**st im-
pedimentaliter quidē. **Q**uare: qđ demon-
stratiū z suū demonstratū discōuaniūt in nu-
mero et casu pmissiue **Q**uo id mō. hoc. qđ de-
monstratiū illa pstruit hic p̄titiue et sic p̄t dis-
cōuenire secū in numero et casu. ut prius dem̄
est. vñ? **C**ū p̄titiuis p̄noia trina locabis **H**ec
volucrū canit. ista tacēs manet z tacet illa.

In libro hic melior ē. **E**st hec latina **E**st
reuera impedimentaliter. **Q**uare. **O**nia

pmiſſiue demōſtratū hic diſcōuenit cū demōſtrato ſuo ſc3 libro. p̄p̄t cōuenientiā demōſtratiui p̄cedentis ſc3 tuo cū abltō libro Et nō ſolum hec p̄ſtructio p̄miſſiue latina eſt verū etiā et ornata eſt q̄n̄ em̄ ſubſtātū ſequens cōuenit cū demōſtratiuo imēdiatē p̄cedenti licet ipſū diſconuenire. et ornate quidē cū ſequenti. ut meo ſeruo iſte eſt fidelior Et hec ſunt p̄ſtructiones q̄ frequentiffime uſu ueniunt.

H Et herba creſcit in orto meo Eſt hec latina Eſt ipedimentaliter quidē Quare. qz p̄nomē demōſtratū hoc p̄miſſiue nō idē ſignificat qd̄ demonſtrat quāuis ueniat cū ſuo demōſtrato in debitis accidentibz. demōſtrat em̄ herbā in manu z h̄cat creſcentē in orto Et ſic i p̄p̄rie facit demōſtrationē impſonalē. Vñ? Impſonalis fit demōſtratio ſepe Sal mōſtrans dicit te miſit aquis helizeus. Exorcista em̄ adiurās circa baptiſteriū impſonalē demōſtrationem faciēs. ſic dicit. demōſtrās h̄ ſal z ſignificās aliud ſal qd̄ helize? miſit aq̄s Similiter plures circa baptiſteriū facit demōſtrationes impſonales dicēs Qui ſup te pedibz abulauit id̄ eſt ſup talem aquā Et ē quedā abuſio p̄nominiū. qz per ipſa fit demōſtratio impſonalis Talis aut̄ fiet p̄ nomina demōſtratiua cuiuſmodi ſunt talis tantus et ſimilia. ut talem domum et tantam habeo. tot florenos perdididi. ibi em̄ aliud demōſtrat. z aliud ſignificat Et ſic fit p̄p̄rie impſonalis demōſtratio.

Et per pronomina improprie et p aduerbia.
ut hodie natus est xps. hodie maria assump-
ta est in celū. nō enim id factum est hoc die. q̄
nunc agitur. sed tali die. qualis est hodierna
Et hec de Impedimentis latinitatis breui-
ter dicta sufficiant.

¶ Sequūtur regule cōstructionū.

¶ Regule Correcte Emendateq; Construc-
tionum feliciter Incipiunt.

Constructio est p̄cium orōnis unio la-
tina cōgruā p̄fectamq; sententiā sig-
nificans Nō em̄ bene latina p̄t esse cō-
structio si nō sensus fuerit eius aptus et con-
gruus. quare nedū agendū est ut verba siue
orōnis in accidentib; cōueniant. s; etiā ut de-
bita seruetur p̄significationum p̄portio atq;
etiam debita verbor; rebus de quib; loq̄mur
accōmodatio. fit igit̄ q̄ orō que voce latina fit
significatione min; sit latina. ut homo hinni-
bilis. candid; splogism; alba p̄positio. Sed
hec quoq; cōstructionis definitio nō omni tū
cōstructioni cōuenit. s; tantū p̄fecte quātū ad
omnes p̄ticular. Imp̄fecte tamē p̄uenit quā-
tū ad primā ¶ Est preterea duplex cōstructio
S; perfecta et imp̄fecta Perfecta est. que p̄-
fectū sensum generat in anima auditoris. ut

sic in cathgoricis orōnib⁹. ut hō currit Et in
 ppotheticis. ut si hō currit mouet. Imperfecta
 est. que iperfctm̄ sensū generat in aīo auditoris
 ut hō alb⁹ Si pfect⁹ erit sensus: oportz ut adi
 dat appositū verbū. ut hō alb⁹ videt. q̄diu
 em̄ anim⁹ audiētis suspēsus manet. nō est sen
 sus pfcūs. cū at ille cōplete ⁊ pferre terminat
 ut nō ultra suspēdit. pfect⁹ sensus ē. ut si dicat
 hō alb⁹ currit. sensus ē pfect⁹ ⁊ p̄structio pfer
 ta S; si dicat hō alb⁹ legit. nō est sensus pfer
 tus. suspendit em̄ animis audientis. dubi⁹ em̄
 est quid legat. qz lego verbū trāsiuū ē qd ve
 ro cui ntō supposito nō facit pfectū sensū nisi
 addatur accūs. ut hō albus legit gramaticam
 Quā inē simplices cōstructiones nō cōpositas
 sola cōstructio suppositi ⁊ appositi est perfecta
 que ⁊ simbasmatica vocat. hec at p̄stat ex ntō
 vel vtō ⁊ verbo psonali finiti modi absoluto. i.
 pfercō. v̄l ex verbo psonali finiti modi trāsi
 uo cū obliquo suo apposito. ut magister legit
 rethoricā tulij In qua ntūs est suppositū ver
 bum mediū qd regens dicit. et accūs apposi
 tum quē gramaticoz vulg⁹ a parte post regi
 in gymnasijis declamat. et ntū regi a parte
 ante. qui loquendi mod⁹ apud nullos tñ soli
 dos auctores inuent⁹ est. ⁊ quo pacto latinus
 fit nō capio. Sane quoqz nec latine min⁹ dicit
 casus ille supponitur. ille apponitur. v̄l casus il
 le regitur a pte suppositi. ille a pte appositū v̄l
 casus ille regit a pte anteriori ille a pte poste

riori. Nec alexander quoq; eo dicendi genere
 usus est a parte ante **S**z bene et recte locut⁹
 est **E**x vi persone rectū regit inicialē **R**ectū
 qui sequitur verbi natura gubernat : **P**ropte-
 rea interroganti te a qua parte cōstructionis
 aliqua pars cōstruitur vel casus regitur. latine
 satis et apte respondes a pte suppositi . vel a
 parte appositi **E**cōtraq; min⁹ apte. z male la-
 tine a pte ante vel a pte post dicit⁹ **A**n-
 te eīm et post pōnes nullā habent cōstructionē apud
 latinos aliquos et pbatos auctores nisi cum
 accusatiuo vel ablatiuo. vt liquide vides **H**ūc
 duabus cōstructionis ptib⁹ nō cognitis. nichil
 recte latineq; cōstrui potest.

De quesitiuis cōstructionū.

Triplicia sunt quesitiua pstructionis. scz
 substātie quātitatis z qualitatis. scz que
 quāta et qualis **Q**ue pfecto qrit de substātia
 pstructionis **U**t sit trāsitīua vel intrāsitīua
Quāta querit an pfcā sit vel impfcā **Q**ualis
 an sit latina vel figurate latina an impedimē-
 talit⁹ latina vel vix latina. vel male latīā. **Q**ua-
 re aliqua cōstructio dicitur latina. **Q**uia sine
 aliquo vicio ptes orōnis vniūtur. **Q**uare figu-
 rate latina. quia ptes nō solum latine sed etiā
 oronate vniūtur **Q**uare ipedimentalit⁹. qz qua-
 dā speciali latinitate alicui⁹ ptis impeditur cō-
 munis latinitas cōstructionum. **Q**uare vix la-
 tina **Q**uia cum difficultate latina pmittitur.

Quare male latīa Quia nō est sine vicio gra-
matico. ut est barbarismus vel solecism⁹.

¶ Quotuplex est viciū gramaticum Duplex
tolerabile et intolerabile Intolerabile ē quod
nec usu nec auctoritate nec rōne est admissum
Tolerabile quoqz. qđ vel usu vel auctoritate
vel ratione est admissum Et id facit cōstruc-
tionem impedimentaliter latinā siue vix aut
difficulter latinā Intolerabile aut facit cōstruc-
tionem male vel minime latinam.

De diuisione cōstructionis.

Cōstructionū alia est trāsitīua. ut liber
virgilij. alia intransitīua. ut homo alb⁹.
Transitīua est illa cuius cōstructibilia signifi-
cant diuersa. ut lego librum: vel vident⁹ diuer-
sa significare. ut bonitas dei. Vñ Alexander.
In geminas ptes constructio scinditur illi.
Transitio debet intransitioqz sub esse.
Cum ptes per quas constat cōstructio plena.
Signant diuersa cōstructio transeat illa.
Iudicium fit idem tamqz diuersa notanda
¶ Diuiditur autem in transitīuā simplicem et
transitīuam retransitīuā. Transitīua simplex
est illa in q̄ cōstructibilia significant diuersa vl
tāqz diuersa simplicit⁹ sine retransitione actus
ut miserior sortis x̄. Retransitīa est illa in qua
cōstructibilia significāt diuersa vel tāqz diuer-
sa cum retransitione actus. ut diligo te qđ dilī-

gas me. Et hec est cōposita ex duab⁹ simplicibus cōtinuatis p̄iunctione cōtinuatā. scz ut qd v̄l quaten⁹. vñ⁹. Hāc in mēbra duo distingues re cōuenit ei⁹. Sunt spēs simplex que transit. queqz retrāsit ¶ Similit̄ diuidit̄ transitiuam simplicē ī actū z p̄sonaz Actū est. qñ p̄ alterz cōstructibiliū importat̄ act⁹ vel passio. ut colo deū. diligoz a petra. Personaz ē. qñ p̄ neutrz cōstructibiliū importat̄ act⁹ vel passio. ut cap̄ pa sortis. hic est trāsitio p̄sonaz et nō actuum Vñ⁹. Accus transitio p̄sonaz q̄ notentur. Qñ nō trāsit act⁹. nec passio cuiqz. Infertur. nūqz transit p̄structio plena. ¶ Intransitiā est illa Cuius cōstructibilia h̄rant idē. ut hō albus vel tāqz idem. ut hō est azin⁹ Capra est iuuenē Et est duplex scz Intransitiua simplex z reciproca. vñ reciproca est illa. in qua p̄structibilia significāt idem cū reciprocatione act⁹ v̄l passionis. ut ego diligo me Tu diligis te. Ille diligit se. Simplex ē illa. in q̄ cōstructibilia h̄rant idem v̄l tamqz idē simplicit̄ sine reciprocatione actus. ut homo diues. hō est animal. homo est azinus. Simplex diuidit̄ in actū z p̄sonaz Personarū est. vbi p̄ neutrū cōstructibiliū importatur actus vel passio. ut animal hō. pater meus. Actū est. vbi p̄ alterū p̄structibiliū importatur actus vel passio intrāsiue. ut hō currit. deus diligitur. Vñ⁹. Est intransitio tibi p̄ predicta notāda. Per binas species hāc distingues. quia simplex Hanc intransitio pariterqz

E i

reciproca scindūt. Ecce per exempla tibi res ē
 notificanda. Hic socium superat vel marcum
 tullius orat. Exorat marcum cicero q̄ diligit
 ipsum. Tullius est marcus. bos ē leo. capra iu-
 uencus. Se regit hic ego me. tu te. nos diligi-
 mus nos. Illi se sociāt. vos aut̄ diligitis vos.
 Filius alphei iacobiq; maria quiescunt.

¶ Sequūt̄ diuersarum
 cōstructionū Exempla.

¶ Diuersarum cōstructionū exempla

¶ Est cōstructio intrāsitīā psonarū simplex.
 Homo albus. Animal hō. Cithared? musicus
 Homo ē animal. Hō est asinus Walde doct?.
 Regere est agere Ille sacerdos. Ecce homo.

¶ Est cōstructio intrāsitīā actūū simplex.
 Homo currit Studet fortit? Ego paup ludo.
 Omnes currimus Ego cum petro gaudem?
 Legunt vnusquisq; librū suū Hī legūt ut ego.
 Vado ad patrem. Volo studere.

¶ Est cōstructio intransitiua reciproca.

Ego diligo me. Tu diligis te. Ille diligit se.
 Nos diligim? nos Vos diligitis vos Illi dili-
 gunt se. Ego ⁊ tu diligim? me Tu ⁊ ille dili-
 git? te Tu ⁊ tu diligit? vos Ille ⁊ ille diligūt se

Ego ⁊ ille diligim⁹ se. Te ⁊ ille diligitis se.
Non p̄nt esse reciproce ram se nō potest referri ad personas que sunt in agendo eque principales. Sed se semper refertur ad personam principaliter agentem.

Est transitiva personarum.

Cappa fortis. Virtus dei. Utilis michi.
Dignus honore. Hec volucrū. Albus faciem
Vir magno animo.

Est cōstructio trāsitiva actuū simplex
Misereor pauperum. Penitet me peccati.
Tua interest legere. Oblitus lectionis.
Conducit michi. Et michi laudi:
Uxor possessione.

Est p̄structio trāsitivā actuū retrāsitivā
Amo sortē. q̄ amat me. Amo te q̄ amas me.
Amas me. q̄ amem te Amas sortē q̄ amat te
Sortes amat me. q̄ amem se.
Sortes amat te. q̄ ames se.

Regule de modo ordinandi ⁊ distinguendi
clausulas siue ptes alic⁹ p̄structionis artificialit.

Pro exemplo do tibi hanc p̄munē ⁊ generale p̄structionē. **M**aria mater gracie
mater misericordie. tu nos ab hoste p̄tege et hora
mortis suscipe. **D**istingue. **M**aria mater gr̄e.
Coma. mater nūe: **C**oma. tu nos ab hoste pro
tege: **C**olon. et hora mortis suscipe. **p**eriodus.
E ij

Quot sunt distinctiones cōmunes Tres hee
 dicte. Coma. Colon. Period⁹. Qñ seruantur.
 Coma: Qñ neq; cōstructio pfecta est. neq; ple
 nus sensus. ut **M** maria mater gracie: mater
 misericordie: Colon: qñ pfcā ē cōstructio. s; sus
 pensus ē sensus. vñ nōdū plen⁹. ut tu nos ab
 hoste ptege: Period⁹. qñ pfcā ē cōstructio z
 plenus sensus. ut et hora mortis suscipe.

Da modū punctandi.

Coma: Colon: Period⁹; Parēthesis(.) Et
 est noue orōnis interiectio. ut qñ pncipalis orō
 diuidit. et inter suppositū et appositū eius no
 ua clausula interponit. ut si ita caneret maria
 mater grē: mater mie(que sc̄ptratenes glo
 rie) tu nos ab hoste ptege: hic em̄ fieret parē
 thesis. Seruatur semper periodus: Nō semp
 sed alie semp in perfecta et absoluta orōne.

Da ordinē p̄cium huius cōstructionis.

M maria. mater gracie: mater mie: tu protege
 nos ab hoste. tu suscipe nos in hora mortis
 Est hic ordo bonus: Est. Quare: q; p̄ponen
 da preponunt. et postponēda postponūt. Et
 ordo inchoat a vtā sc; a maria mater gratie.
 mater mie. Dñ⁹. Construe sic casum si sit pre
 pone vocantē. Inde ordinatur nūs sc; tu. vñ
 Mor rectū ponis. Inde ordinatur gr̄us grē
 et misericordie. vñ⁹ Subde secūdū casū rec
 tori. In ordinatur verbū p̄sonale sc; ptege. vñ

Hinc personale locabis verbū. Quod primo sta-
tues si cetera desint. In ordinatur accūs scz
nos. vñ? Tercius hinc casus z quart? sepe se-
quūtur. Inde ppositio cum suo casuali scz ab
hoste. vñ. Debet voc ppositiua. quarto preiū-
gi vel sexto quē regit ipsa. In iterū verbū plo-
nale scz suscipe. post quod ppositio cū suo ca-
suali scz in hora Et inde gtūs scz mortis. Vñ.
Subde secundum Casum rectori.

Patet igit̃ ordo naturalis ptium orōnis in
pstructione ordinandaz. scz q̃ primo ordina-
bitur vtūs casus si fuerit in orōne Inde ntūs
suppositi. Et inde verbū personale finiti modi
Post qđ ordinatur dtūs z qñz accūs imedia-
te aduerbium si fuerit Post dtm̃ z accm̃ siue
ablatiuū. vel alius obliquus ab ipso rectus et
tunc prepositio cum suo casuali.

Preterea Interdū incipienda est cōstructio
ab abltis. vel ntis apud p̃iscos absolutis in
designatione cōsequentie. ut Apud alexandrū
Aut ablatiuū p̃eunt rectore soluti. Aut post-
ponuntur sed vix interseris illos. Ut m̃grō le-
gente scholastici sui pficiunt. Et item Audita
ut preconia sint pulsa tandē librīca. id est au-
ditis preconijs. Exemplū vbi p̃cōstruuntur
necessario cū ad ipsos fit relatio. ut Magistro
venienti scholastici eius cōtremiscunt. Exēplū
vbi necessario postponūt. cū ipsis relatiuū ad-
iungitur. ut auditores proficiūt magistro eoz
legente. Exemplū vbi in medio p̃struūtur cū

E iij

duo relatiua ponuntur in vna orōne. vt Conuenientibus discipulis suis ihesus ait eis.

Preterea sc̄do p̄t inchoari cōstructio ab aduerbijs et cōiunctionibus cōtinnationem vel suspensionē ip̄ortantibus. vt sunt quāuis. quāquam. tamē. verum. verumtamē. etsi. tametsi. etiam. etiamsi. Vt apud Alexādrū. Cum quia dum donec quoniā similesq; preibunt. Rāq; relatiui ius implicitum tenuere.

Preterea terciō p̄t inchoari ab aduerbio vocandi z interiectiōe exclamātis. vt proch hoim deūq; fidem. proch nefas. **D** insaultū diem.

Preterea q̄rto inchoāda ē ab obliq; rōne relationis. vt trahit sua quēq; voluptas Et patrē sequit̄ sua p̄les. nū? Cūq; relatiuis de iure viā parat hoz Precedens decet obliq; q̄nq; p̄ire Cū tenet hoc rect? aut obliqu? tenet illō. Isti subueniēt sua mater vel pat̄ eius. Itē Stabat iuxta crucē Ihesu. mater ei?. Itē psalm? Benedicite dño ōnes angeli ei?. et alibi Detrahentē secrete p̄ximo suo hūc p̄sequabar.

Preterea q̄nto ab obliq; it̄rogatiuoz. vñ Quis q̄lis quant? cuius cuias quot? et quot Missa r̄latiue penit? p̄ponere debēt Obliq; verbo p̄iunges missa rogando Hanc sua iūgendī retinent aduerbia formā. vt Quem vidistis pastores annūciate nobis Item qui hoc fieri potest id est qualiter.

Preterea sexto ab obliquis negatiuis. vt ne minem studentū audio. vel oportet obliquos

resolui p negationē nō ē p obliquū affirmatm
aut oportet totam orōnē mutari ut actiuā in
passiuā vel econtra passiuā in actiuā. propf re
gulas cōtrarias sibi inuicē q̄rū prima est gra
matica scz q̄ obliquū rectū a pte appositī. etiā
sic debz cōstrui. altera logica. scz q̄ negatio de
bet pponi verbo cui? actū negat. ut est apud
alexandꝝ **Q**n negatiuū verbo cōstructio iun
git. Obliquū p nō exponere cōuenit illū. Aut
simul exponi debet cōstructio tota.

Preterea septimo ab obliq̄s diuidētib? totū
militudis in p̄structiōe ptitiua. ut sonoz ali?
vox ali? nō vox. vñ **Q**uestio latio siue negatio
sc̄lto si sit. Obliq̄s verbo p̄iuges sepe regēti.

Preterea octauo a verbo ipsonali siue actiue
siue passiue vocis. Etia a verbo excepte actio
nis. ut pluit igitur intrandū est sub tecta.

Preterea nono ē ultimo ab obliq̄s vel p̄pōne
cū suo casuali inchoāda est p̄structio ad signi
ficādū veritatē orōnis. q̄ forte alias mutareē
ut placet petro helie sic dicēti **I**n multis orōni
bus videt se alie h̄e rā p̄struēdi. q̄z h̄catio ut
hic ptz exēplo **A**b ōni hoie habet caput q̄ debz
p̄strui ut iacet **A**b oī hoie aliq̄d caput habet. et
nō ita. aliq̄d caput habet ab ōni homine. **N**ā
sic esset falsa cū nullū p̄ticulare caput habetur
ab ōni hoie **S**icut ista. **N**ā ōnis hō ē albus. si ne
gatio p̄struatur cū v̄bo. ut ōnis hō nō ē albus
vel ad p̄dicatū ut ōnis hō est nō albus. **S**emp
erit falsa. **E**t sunt ōnes iste cōstruēde ut iacet.

Aliquē hominē nō video Item In ōni propo-
 sitione est aliqua veritas Itē a creatione ade-
 semp fuit aliquis hō. Itē ubiqz est corp⁹. Itē
 Omnīū cōtrarioꝝ eadem est disciplina Item
 Tantū deū esse deum est verū Item tu sol⁹
 peregrinus es in iherusalem et hec ignoras.
 Item hic et rome vendit piper. Itē Hodie et
 heri cōmedi panem Bis audiui missam Item
 deum trinū et vnū cognouit aristotiles. hec cō-
 struende sunt ut iacent. alias erunt false.

¶ Ad aduertēda sūt in p̄muni p̄structione aliq̄.
 Primo legenda est or̄a. et inter legendū ē sem-
 per aduertendū. de sentenciā que elici p̄t. S̄z
 ut facilius occurrat. considera semp de suppo-
 sito et apposito p̄ncipali. et nō cessa. priusqz
 inuenias appositum orationis ⁊ suppositum.
 si vero inueneris alia. quecūqz ibi ponūtur sūt
 annexa suppositi et appositi semp. Annexa di-
 cuntur adiectiua vel aduerba. vel aliq̄ integre
 clausule vel orōnes. Et debent annexa suppo-
 siti p̄strui cum supposito. ⁊ annexa appositi cū
 apposito Exemplū sume in sequentia de na-
 tiuitate domine. Natus ante seculā zc. in qua
 non pausa. donec venias ad istum textum hic
 corpus assumpserat. est appositum. orationēs
 vel clausule interposite sunt annexa suppositi
 vel appositi **¶** Si fuerit adiectiuum nomina-
 le in orōne preponetur suo substatiuo. ut mag-
 nus sacerdos. Sed adiectiuū p̄ncipiale sem-
 per postponetur. ut Iohānes legēs p̄fici.

Si adiectivum potest regere aliquem casum. quem non potest regere substantivum eius. tunc substantivum divinum construendum est: et converso. ut ibi **E**ia recolam? laudibus pijs digna. Huius diei carmina in qua nobis lux oritur gratissima. **Q**ua sic construes **E**ia recolam? carmina huius diei digna pijs laudibus. hic enim adiectivum regit casum. quem substantivum eius regere nequit.

De exceptionibus a regulis ordinandis
 di partes orationis in constructione.

Prima exceptio est. quod post verbum personale potest ordinari infinitivus verbi personalis. ut volo legere. loco cuius etiam ordinari possunt quedam adiectiva cuiuscumque etiam casus sunt qui habent dispositionem aliquid facile agendi vel patiendi. ut abilis studere. piger ambulare. vnde Infinitivum persone siue quibusdam. **D**es adiectivis. ut sunt abilis piger aptus. Hanc olim pulchram veteres dicere figuram **H**ec adiectiva loco infinitivi primo habent verbum subiunctivum siue coniunctivum. ut abilis ut studeat. **S**ecundo gerundium acci casus mediante prepositione ad. ut abilis ad studendum. **T**ertio gerundium casus ablativi in do. ut abilis studendo currendo **Q**uarto ultimum superlativum. ut abilis cursu. **T**riplicia sunt verba que cum infinitivo construuntur. **Q**uedam enim construuntur solum cum infinitivo et cum nullo casu. ut incipit desinit cessat solet nequeo propeo pigritor. et similia absoluta. **N**on enim latine dicimus. possum me sedere. sed possum sedere. huiusmodi enim verba

absoluta sūt. quare non apponūt sibi casū aliquem vel dictum loco casualis. **Q**uedā constructuūtur cum infinitiuo nō nisi mediante accā vel dcā ut sunt. dico. enūcio. uoco. doceo. ⁊ filia. Non em̄ recte dicitur. dico sedere. s; dico te sedere. Nec sentio calere. s; sentio ignem calere. **Q**uo mō etiam uerba preceptiua cum infinitiuo constructuūtur. ut iubeo tibi vel te legere. **Q**uedā cū infinitiuo solo vel mediante accā. ut sūt uerba uoluntatis. que a grecis pheretica uocant. ut uolo sedere vel uolo me ledere latine dicimus ut sunt. Amo. cupio. peto. desidero. uolo. scio. malo. nolo. dubito. eligo. sino. deprecor. admitto. ut finite puulos uenire ad me ⁊c.

Preterea ōne uerbū iportans motū ad locum p̄t constructi cū infinitiuo h̄cante causā finalem motū. ut uado piscari. **U**ado romā iterum crucifigi id est ad crucifigendū. **U**ade prius recōciliare fratri tuo. **Q**uerere uenerat .i. ad querendū. **E**t resoluitur ille infinitiu⁹ in gerundiū acci casus mediante p̄pōne ad. **S**imilit̄ constructur uerbū importās motū anime. ut **S**edit p̄p̄ius māducare ⁊ bibere. ⁊ surrexit ludere. **I**te **S**tabat pugnare id est ad pugnandum.

In infinitiuus loco alterius constructur quinque modis.

Primo p̄ preterito imperfecto indicatiui. ut ego id sedula negare factu .i. negabā sedule.

Secundo loco imperatiui. ut petre saluere. id est salue.

Tercio loco gerundiū gti casus. ut in passio-
ne Descis. quia ptātem habeo crucifigere te. et
dimittere te id ē crucifigendū z dimittendū.

Quarto loco gerundiū in do vel in dum. ut
piger studere .i. ad studendū. Surge illumina-
re iherusalem .i. ad illuminādū. ut ē impatiū?
verbi passiuū. illuminare .i. ut illumineris.

Quinto loco pticipij pntis tpris. ut Apud
virgilium Phillidā amo añ alias nam me dis-
cedere fleuit id est fleuit me discedentem.

Contra quoqz ornate ponitur pticipiū pre-
teriti tpris loco infinitiui. ut apud therencium.
Turabo panphilum tuū dictū et inuentum id
est ducere et inuenire.

Secunda Exceptio est

Post verbū psonale nō semp pstruit accūs
vel dtūs vel ali? obliqu?. s; etiā qnqz post ei?
pticipiū. qz pticipiū apponit sibi eadē pstructi-
bilis q suū verbū a q imediate descēdit. dūmā
Ecatio pticipij pformis sit generi sui verbi. vñ

Que iungis verbo iunges et participantī.

Si generi verbi sua significatio fiet.

Consona. debetur ipsi constructio verbi.

Sed personale supponens rectus habebit

Tercia Exceptio est

Post vbiū psonale sequit interdū etiā ntūs
casus. dūmā ē vbiū copulatm. ut sūt verba sub-
stantiā vtā passiuā et eoz vim hñcia. ntūs tā
nomis adiectiui quā substantiui. ut ego sū hō
Tu es pbus. vocor iohānes. dicoz iust? : ne re

probus efficiat Tu es qui ventur⁹ es. Huius-
 modi autem verba. q² copulatiã sunt copulat
 fimiles ntõs z etiã fimiles obliquos. vñ? Ho²
 p² fimiles debet p² iungere casus Copula p²sonã
 dum ptineant ad eandẽ Item Appellans ver-
 bum substantiuũq² vel ho² Dim retinẽs post
 se rectum q²q² locabunt Est substantiuũ data
 significatio verbi. Passiuus. et sepe solet con-
 structio tradi.

Quarta exceptio est

Post nt²m nã semp sequitur verbum perso-
 nale finiti modi s² sepe obliqu². quando verbũ
 substãtm intelligitur. ut pax vobis. dñs vobis-
 cum Bene nobis. Quid tibi cũ illo Rã dubiũ
 in quib² intelligitur sit vel est. vñ? Multociẽs
 verbum substãtm petis extra: Possũt etiã
 alia verba intelligi. Possunt. primo hoc verbũ
 dico cum suis cõdeclinĩs. ut tullius. Eloquen-
 ciam esse. que penis eripiat scelestis innocentẽ
 supple dicit Idem habendas esse q² laxatissi-
 mas amicitie habenas. supple dicit Quid plu-
 ra supple dicã. Sed quid opus est plura sup-
 ple dicere Et multa id genus. id est illius ge-
 neris dicit Et mille huiusmodi. Et id quidẽ
 potissime fit in allegandis auctoribus Etiam
 per aduerbia qualitatis. tunc semp intelligitur
 verbũ dicit vel fecit. ut bene de hac re Eneas
 Preclara de hac re anaxagoras supple dicit:
 De hac re cicero copiose S² de hys alias sup-
 ple dicã Tacius satis de hys hactenus supple

dictum est ¶ Fit sepe quoq; qd intelligitur hoc
 verbū credis vel putas sumptū cū verbo infi-
 nitivo verbi substantiui. ut vnde huic diuitias
 supple putas vel credis esse. vñ. Huic animū
 supple putas esse ¶ Etia intelligitur hoc ver-
 bum attinet vel ptinet vel habet vel fit in cō-
 parando. vnā rem alteri p excellenciā. tūc sub
 intelligitur hoc verbū habet. ut scimus iohan-
 nes (de quo tibi sermo) virū non illitteratū.
 sed nichil ad paulū. sepple habet. id est nulla
 est cōparatio iohannis ad paulū. ¶ Etiam sub-
 intelligūtur verba in dyalogis. Dyalogus est
 sermo duoz loquentium inuicē. Exemplū. ut
 Cui ihesus. Credis h̄ at illa supple rōdit. utiq;
 dñe. Tunc ille. Quid hic stas tota die otiosi
 Cui illi Remo nos cōducit. ¶ Etiam modus
 intelligendi verba fit in rebus binominib; vel
 diuersi nominis. ut preclar; dictū ciceronis. qui
 et tulus supple dicitur vel noiāt. ¶ Etia fit
 alijs modis. ut qñ intelligitur verbū rōne pre-
 cedentis alicui;. ut quid agis. philosopharis
 an auguraris. an nichil supple agis. Primas
 piscaris an venaris an aucuparis. an sit ōnia
 supple agis. ¶ Nota exemplū Homine ne
 romanū tam grece loqui. Homine ne sapien-
 tem tam vehementer aberrare Virgilius Me
 ne incepto desistere victā. intelligitur vere ne
 ita ē ¶ Questiuue loquēdo Et plurib; sepe alijs
 modis. ut Mentem sanctā spontaneā hono-
 rem deo et patrie liberationem de scā agatha
 ¶ i

ubi plura vba intelligunt. ad p̄mā clausulā ver-
bū habuit intelligit. ad sc̄bas dedit: ad t̄ciā p̄-
curauit Itē Ego ne illud. q̄ te que illū q̄ me nō
supple amabo. q̄ te q̄ illū q̄ me n̄ supple amabā

Preterea similit̄ pticipia verbi substantiui
et infinitiui? eius sepe intelligunt. ut hoc puer
audiui ex patre meo .i. ego cū essem puer au-
diui hoc. Ego senex errata omnia in melius
corrīgā. Scipio cōsul subuertit ciuitatem. id ē
existens cōsul vel cum erat consul.

Preterea p̄iunctioēs intelligunt interdū. ut
ap̄d Iuuenalē. Gracul? esuriēs in celū iusseris
ibit. .i. si iusseris. Ap̄d Duidiū Gnolia fecisses
inopē sapientē amastz. .i. si fecisses. et ap̄d pliniū
Dedisses huic aīo p̄ corp? .i. si dedisses Et hec
breuit̄ sufficiāt de cōstructionib? gramaticis.

Regule orthographie Et artis metrifican-
di correcte emendateq; sine quibus versus et
dictamē boetij Saxonis gramatici z plurimo-
rū intelligi nō possunt Et cōprehendūt terciā
ptē et quartā alexandri feliciter Incipiunt.

Littera ē minima ps vocis p̄posite in-
diuidua. q̄ scribi p̄t vel p̄ferri Huius
noticia z scriptorib? z lectorib? est ne-
cessaria: nemo em̄ sine hac vl̄ scribere p̄t vl̄ le-
gere Quare recte dīcā ē l̄cā. q̄si legittera. p̄bet
em̄ legētib? iter recte legēdi Hec aut̄ noīat̄ ele-
mentū l̄cā vl̄ figura etiā character Elementū. qz

simplex ē principiū vocis vel dōnis ⁊ indiuisi-
 bile littera q̄z a litura. qz terse ⁊ polite format̄
 scribendo Figura vero qz sic vl sic p̄trahitur.
 Qua rōne etiā character grece noiātur: Recte
 priscian⁹ littera ē nota elementī. q̄ cū scribitur
 minime resonat nichil aliud esse quā nota ad
 elementū formandū reperit̄ Sed cū ex sono
 in vocem p̄rumpit̄ elementī sumit̄ vocabulū.
 Que dū nō ita se hz. q̄si ymago hui⁹ rei iudi-
 catur Quippe cū aere p̄cussō ictu lingue p̄stat
 vñ vox format̄. vox nāqz corporea ostenditur
 Nā si corporea nō esset aurīū auditū mīme p̄-
 cuteret s; tamen auditū tāgit ⁊ reuerberat. s;
 cū littera corporea sit. recte dicit̄ triptice alti-
 tudine longitudine et latitudine Habet p̄fec-
 to altitudinē in p̄nūciatione latitudinē in spi-
 ritu. longitudinē in tempore. hoc est si longe
 aut late aut alte elemēta audiunt̄ Et sic littere
 recte elementa dicunt̄ Syllabe tamē etiā suū
 habent elementū quod p̄ductio dicitur Sed
 inter elementū litterarū et syllabarū hoc in-
 terest: quia elementa litterarū sunt ipse p̄nū-
 ciationes syllabarū aut ipse p̄ductiones. Quid
 enim aliud ē elementū. quā minima pars vo-
 cis. et id quod remanet scilicet littera q̄z nota
 vel figura elementī Etiam refert id inter ele-
 mentū ⁊ litterā. quia p̄nūciationes elementa
 dicunt̄. Note aut earū littere. s; abusu elemēta
 p̄ litteris. et l̄re p̄ elementis accipiunt̄. Nam
 aliud est l̄ra q̄ videtur. et aliud q̄d per eā intel-

P ij

ligitur Videntur aut littere aut longe esse aut late aut rotunde aut quadrate. Colligit aut per eas res gesta alicui? .dū colligunt in syllabis et syllabe in ptibus et ptes in orōnibus.

Quot sunt littere nri alphabeti: Viginti latine et due grece. et h que nō est lra sed aspirationis nota. Que sunt. a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n.o.p.q.r.s.t.v.x.p.z. Vñ? Grammata viginti tibi sunt noscenda legenti Que sibi cōsuevit distinguere lingua latina. ¶ Quot accidunt littere. tria. Nomē Figura et Ptās. Nomē. in platione. Figura. in ptractione. Ptās in substantia vocalis. seu cōsonantis. mute vel liquide siue semiuocalis. ¶ Est h lra: Est figura et nomine qz habet nomē et figurā (ut alie) dum pfertur et scribitur. sed nō est littera ptāte. qz nō est vocalis. neqz cōsonans. ne qz muta liquida vel semiuocalis. Nā ergo lra est. s; aspirationis nota Hinc dicitur recte. Versificatores h pro nulla reputabūt : Est em̄ signū vocalis aspirande si precesserit. ut hamus heres. hilaris. homo humus. Et aspirat vocalis tm̄ post quatuor cōsonantes. scz. r.p.r. et t. ut charus chere chymus. philosoph? . philippus. pyrhus. chremes. rhem? Thomas. et aspirat omnis ps orōnis. pterqz cōiunctio et prepositio: ¶ Que sunt littere grece: pphilon. p. et zeta z. Quare hee due addunt ad nostrum alphabetum: Quia habemus multa noiā gre-

ca in latino nro vel a grecis deducta. q̄ oportz
 hys lris scribi z notari ¶ Quō distinguūtur
 lrē: litteraz alie sunt vocales alie sūt psonan-
 tes ¶ Quot sūt vocales Quinqz. que. a. e. i. o.
 et v. Quare sunt vocales. quia p se plenā vo-
 cē faciūt. Et pphilon ē greca vocalis. ¶ Quot
 cōsonātes. Sedecim. quaz zeta ē greca Qua-
 re sunt cōsonantes: qz sine voce vocaliū nō sūt
 sonantes Quot sunt ex psonātib⁹ mute No-
 uem. vñ. Nouē sūt mute b c d f g h k p q t. qua-
 re dicunt̄ mute. qz minutā vocē hñt aut quia
 mutāt ppriā vocē in vocē vocaliū. sicqz a seip-
 sis incipiūt z in vocales desinūt. Quot sūt se-
 miuocales. septē: l m n r s z. quare semiuo-
 cales: qz ōnes fere a vocalib⁹ icipiētes in se de-
 sinūt. similem qz fere vocalib⁹ sonū hñt. Sicqz
 recte semiuocales dicte. qz q̄ntū vincunt̄ a vo-
 calib⁹ tm̄ mutas superāt Quot haz sunt liq̄
 de. quatuor. l m n r. quare: qz post mutas po-
 site vocalē p̄cedentē in carmie faciūt liquesce-
 re. hoc ē breuē faciunt esse sillabam. Quot sūt
 duple cōsonātes. Due. t et z. quare duple: qz
 ponunt p duab⁹. vt t ponit p c et s vl g et s
 et z p duplo ſ vt gaza p gassa ¶ Quot sunt
 vocales in vim cōsonātiū trāseuntes. Due scz
 i et v. qñ: cum in eadē sillaba p̄cedunt aliam
 vocalē. vt Iuno venus. Habent etiā vim du-
 plicium. Habent. quādo. Tunc cum in medio
 dictionis nō cōposite ponūtur inter duas vo-
 cales. tunc em̄ positione vocalē p̄cedentem
 ¶ iij

p̄ducūt. ut maior peior. audiui amavi. Quot
 sūt vocales p̄positiue Tres scz v e et o Quot
 sunt subiuncte Due scz i et u. quare. q̄z subiūc-
 te p̄positiuis diphthongos faciunt Quot sūt
 diphthongi. quatuor latine. au eu ee et ae. licet
 plures grece Quot scribuntur vel notātur et
 non p̄feruntur: Due ae et ee. hee scribuntur
 vel notantur ae sic ee que e longa est et oe sic
 ae que e longa est Quot sunt que scribuntur
 et p̄ferunt. Due au et eu. ¶ Diphthongi sunt
 longe vel breues: Semper sunt longe. nisi in-
 terdum sequente vocali. ut apud virgiliū Sti-
 pitibus duris agitur sudibusue preustis. Pre-
 enim p̄positio rāne diphthongi longa est. In
 cōpositione tamen ubi eam vocalis sequitur
 corripitur. ut p̄eco p̄euro p̄earquo: Quare
 omnis diphthongus longa est: quia cum est cō-
 glutinatio duarū vocalium vim suam obtinen-
 cium in eadem syllaba et quelibet vocalis ha-
 bet vnum tempus et habet diphthong⁹ duplū
 tempus. quare erit necessario longa.

Quid est syllaba: Est cōprehensio litterarū
 vnicū spiritu accentuqz p̄latarū: Unde di-
 citur syllaba. ¶ po top syllabaneir quod est
 cōprehendere. quāuis singularū vocalium soni
 abusive nominentur syllabe. Syllabe quot ac-
 cidunt: Quatuor. tenor. spiritus. temp⁹. ⁊ nu-
 merus. Quot sunt tenores syllabarū. Tres scz
 accentus acutus grauis et moderatus. et ad-
 dunt aliqui circumflexū: Etenim nichil aliud ē

renor syllabe q̄z accent? Quot sunt spirit? fil
 labaz Duo scz asper et leuis Quot sunt tem
 pora syllabarum: Tria. scz breue et longum et
 medium. quibus omnis syllaba uel longa uel
 breuis uel communis id est indifferens efficitur
 Numerus quomodo syllabe accidit. quia aut
 uni? lre est syllaba q̄zuis abusiue ut a. aut dua
 ru ut ab. aut trium ut arx. aut q̄tuor ut mars
 aut quinqz. ut stans. aut sex ut stirps. Maio
 ris autem numeri quam sex litterarum nulla
 apud latinos syllaba inuenitur.

Quid est dicitio: Est minima pars orōnis
 constructe. Vel est vox composita ex lit
 teris et syllabis aliquid p se significans id est
 ex ipositione: Quid interest inter syllabam et
 dictionem. q̄ syllaba est ps dictionis nichil p
 se h̄ans. dicitio quoqz per se aliquid significat
 Dicitur reuera dicitio a dicēdo. q̄ dicat aliqd.
 id est quia aliquid significet Quot syllabaz ē
 maxima dicitio apud latinos. Tredecim. ut
 diocletionopolitanissimorum Quō distinguit
 dicitio numero syllabarum. quedam est mo
 nosyllaba que habet tātum unam syllabā. ut
 par. dur. lis. glis. quedam dissyllaba que habz
 duas syllabas. ut deus. pater. mater. frater. so
 roz. quedam polysyllaba. que hz plures quam
 duas. ut angelus. dominus. humilis. fragilis.
 Quomodo hec subdistinguit. quedam est tri
 syllaba. ut spiritus. natura. quedam tetrasylla
 ba. ut creatura. anhelit? quedam pentasyll-

laba. ut archimagister. archidominus. Quedam
 exasillaba. ut Efficatio Quedam eptasillaba ut
 archidiaconus ierosolomita. Quedam octosilla
 ba. ut constantinopolitanus. sic quoque nonasilla
 ba decasillaba endecasillaba diadecasillaba.
 et tridecasillaba dictio inuenitur Quot ordines
 habet sillaba in dictione Tres primū mediū et
 ultimū. et hoc in dictione polysillaba. ut in hac
 dictione angelus. an est prima sillaba ge media et
 lus ultima In dissyllabis est prima tantū et vltima
 ut in hac dictione deus de est prima vs est vl
 tima In polysyllabis est diare primā alterā me
 diam vltimā penultimā et antepenultimā.

Quot sunt quotiens sillabaz Tria scz quo
 ta quot et quāta Quid querit quota Or
 dinem sillabaz. an sit prima media altera vl
 tima penultima vel antepenultima et id in poli
 sillabis Quotuplex est ordo sillabe Duplex
 scz dictionis et pedis: quo id mō: Hoc reuera.
 quia quedam est prima de pede et dictione. quedam
 prima de pede et vltima de dictione quedam pri
 ma de pede et media de dictione. quedam prima
 de dictione et vltima de pede ut patet scandē
 do carmina poetarū ¶ quid querit quāta: quā
 titatē sillabaz an sit longa vel breuis sillaba
 vel communis. ¶ quid querit quot: Numerus Tem
 porum sillabaz an sillaba habeat unū aut du
 plū tempus. ut quot temporum est hec sillaba: di
 cendū est vni? vel duorum Sillaba enim breuis est
 vni?. longa quoque duorum Sillaba quae breuis est

vnū temp⁹ tenet. in quo Profertur. longe spa-
cium debes geminare. Quid est temp⁹: Est
mensura prolationis littere vel syllabe.

Primas syllabas quot modis cognosci-
mus. Quinqz. quib⁹. Positione Cōposi-
tiōe. Diphthongo. Exēpla et Regula. ¶ Quid
est positio: Est qñ post vocalē sequūt^r due cō-
sonantes. vt arma aut dupla cōsonās. vt par-
gaza. maior. armaui. Vñ. Cñ vocalē duo con-
sona iuncta sequūtur. Aut vnū duplex pducit
eam positura. Itē dū teneant iotam vocales
vndiqz clausam. Cōsona iota duplex duplices
p zetaqz fiunt Simplex zeta tamen reperitur
vt est perizoma. Iotaqz pposita simplex est se-
pe reperta. Itē Consona bina per i die sepe p
o qz notari. ¶ Quid est Cōpositio: Est osten-
tio prime syllabe simplicis. ex iudicio quātitatis
eius in cōposito. qz syllaba tanta est in cō-
posito. quāta in suo simplici Excepto tamē qz
zima sugo lesio z nubo primā syllabā pducūt
quā tñ cōposita sua corripūt. azimus sangui-
suga paralexis p nuba. vñ. Hoc decōpositis te-
neas. qz sit tibi tanta. Vocalis. quātam serua-
bat dicitio simplex Si mutas etiā vocalē nor-
ma tenebit Cōsona dū maneat. in simplice sub-
dita voce Excipienda locis (quib⁹ est op⁹) ex-
cipiant^r ¶ Quid est diphthong⁹: Est cōglutina-
tio duarū vocaliū in eadē syllaba vim suā op-
tinētium. hec quia habet duo tps ōnem sylla-
bam naturalit^r producit. Vñ⁹. Syllaba (que

binas vocales vim retinentes (Continet) est lōga diphthong? sic pbat aura ¶ Quid ē exemplum Est qñ syllabā dictionis tātam in nostris carminib? ponim? quātā ab auctorib? eā pperim? ¶ Quid ē regula Est vetēz auctoz de abbreviādis pducēdisqz syllabis traditio.

Medias syllabas q̄t modis cognoscimus Quatuor. quib?. positione. diphthongo. accentu. & regula Quid est accēt?: Est medię syllabe longa mora eleuatio l̄ breui mora depressio Quotuplex est accentus Duplex scz pduct? & corrept? Product? est. qñ syllabā lōga mora pferim?. ut natura. statura Sz corrept? qñ syllabā breui mora pferim?. ut macula. famula Syllaba igit̄ q̄ pductū accentū hz longa est. et que correptū correpta est.

Notanda est regula hec.

Om̄nis dictio polysyllaba cui? penultima fuerit pducta. seruat accentū p̄dominātē sup eādem syllabā. q̄ si penultima breuis fuerit. h̄uat accentū p̄dominantē sup añpenultimā siue illa sit breuis siue longa naturalit̄ Exēplū p̄mi ut natura creatura Exēplū sc̄di ut dñs famul?

¶ Prima pte excipiunt̄ sex q̄ntū ad sua cōposita scz qñ inde int? orsū longe et incept. ut aliqñ. deim. deinceps. deint?. deorsū. & delonge. in quib? accent? p̄dominās cadit in añpenultimā. q̄zuis tñ penultima sit pducta in carminibus ¶ A pte reliq̄ tris principalit̄ excipiunt̄. scz facit in p̄positione a retinens. ut calefacit

frigefacit. malefacit benefacit. econtra plera et
 vtra pposita cū qz pūctiōe. vt pleraqz. vtraqz
 qm̄ illis accent? p̄dominās in penultimā ca
 dit. quāuis tñ ea sillaba in carminib? sit corri
 pienda. vñ. Vtraqz vlt metz lz p̄sa requirit
 vtraqz Excipienda etiā sūt qdā noiā nūeralia
 pposita. vt vigintiduo vigintitria. qd̄ nō nisi ex
 vsu p̄tingit Barbarica qz in el z interrogatiā
 vt michael gabriel. quis putas accentū p̄domi
 nantē in vltima. quāuis sūt polysyllaba Excipi
 enda etiā calefecit frigefecit Johānes Januē
 sis qz excipit hec duo fideiubes z bñplacet. in
 qbus accent? p̄dominās cadit sup penultimā
 quāuis illa naturalit? sit breuis Dicim? etiā se
 cundū vsū archicopus archifaber vicecomes.
 penltimā acuēdo quāuis tñ sit correpta Qua
 re nōnūqz leges accentuū imutant. vt testis ē
 alexand̄ in capitulo de accētib? Ex q̄ plerūqz
 carmiā edētes in errorē decidūt. vt p̄tz in hoc
 carmie Faber in angario cōnectit babbata gū
 pho Cui? editor peccauit p̄ducēs pmā huius
 nois faber q̄ correpta ē vt patet in h̄ pposito
 suo aurifaber. decept? in pposito ei? archifa
 ber. qd̄ scdm̄ vsū acuit penultimā. vt faciūt cō
 posita cū archos. vt palam ē in h̄ys versibus
 Officijs cunctis dabit archos ppositiuū Sic
 archifaber fabrorum summus habetur.

Ad cognoscendū quātitatē penultima
 rum z vltimaz syllabaz vigili memorie
 cōmendande sunt regule donati z alexādr̄i in
 prima pte dū aiunt ablatiu? in a productam.

Gr̄is in is correptam. Al alis longam. Et ar
est atis et similiter.

Ad cognoscendū quātitatē penultime et
antepenultime sille in casibus noim. z tē
porib? verbox tenaci memoria tene hos alex
andri versus. qui certificant clementū cuiullis
bet casus z tpa utroqz numero.

Qui rectos supperāt obliq̄s crescere dices.
A pluralis et e clementum p̄trahit oqz
I vel o clemento breuiare solemus eodem
Sunt testes quoz quarum rerum. manibusqz
Et veribus. rebus dominabus siue duabus.

De clemento verbox

Werbum (psonā qd̄ habet superare secundā
Primi p̄ntis) crescens hac arte notabis.

Debet ad actiui p̄ntis hec norma referri.

Et si nā habeat actiui fingere debes

A crescens verbū p̄ducere debet obiqz.

Ex do fit breuis a cum prime cōpositiuis.

E nisi cum subit r debes producere semper
Cū subit r curtā dant plima plurima longā.

Omne lego p̄ntis breuiat. quartiqz secundū

Longam passiuo reris vel rere notato.

Pluiquāp̄fectum p̄ quamlibet est breuiandū.

In coniunctiuo duo tpa curta notato.

Curta sit in prima beris z bere siue secunda.

E verbum crescens alibi p̄ducit obiqz.

I tibi p̄ducit quarte crescentia prima.

Omni preterito rep̄imus imus breuiando.

Inqz velim p̄duc cremēta priora vel in sum.

Breuias alijs si non u consona sublit.
Compositū partīs retinens i fine prioris.
 Hanc breuias medijs sicut tibiſcen. sed ibidem
 Excipies iungetur ei tibiſcen ubiqz
Crescens uerbum producit. et u breuiabit
Has per cremēta uormas diſſyllaba ſua
 Sed tamē has ōnes dic ad medias ſpeciales:

Sequūtne regule ſpeciales ad pmas et me-
 dias ſyllabas cognoſcendas

Prima eſt. qz prima z media ſyllabe tāte
 erūt i deriuatiuis. quante ſūt in pmitis
 un apti? et imediaci? deducūtur. Unde
 In deriuatis ſua que ſit origo notetis
 Qua fiat parte deſcenſus aptior inde:
 Ut moueo motum motabile ſiue mouendum
 Et que uocalis in origine. quantaqz manſit
 Nam deriuatū tantam ſeruare decebit.
 Subdita uocali ſi conſona non uarietur
 Uocalem ſepe noua conſona dat uariare
 Mobilis ex moueo dat et mutat ab illo.
 Excipienda ſue ponant in ordine norme

Secunda eſt

Omnia preterita diſſyllaba pma pducunt
 ut laui. iuui. fleui. faui. legi. ueni. unde.
 Omnia preterita pones diſſyllaba longa
 Que breuiant gemine uocales deme bibitqz
 Et dedit atqz ſtetit ſidit z ſcidit z tulit hec ſex.

S i

Tercia est.

Omnne preteritum geminans principium primam et alteram geminationis corripit. nisi in secunda fiat positio. Unde.

Preteritum geminans primam facit hanc breuiari
Estq; secunda breuis. tñ unū cedoq; demis.
Per unum intellige verbum pedo. quod habet pedi altera longa.

Quarta est.

Omnne supinum dissyllabum primam producit. ut visum motum. nisi paucis exceptis. Vñ

Longa supina dabis dissyllaba. s; breuiabis

Qui ci si sa li. da ra ru sta. deq; supinis.

Orta sequuntur ea. sit staturus tamē extra.

Rec patrem sequitur ambitus si moueatur

Itē Vñ tñ dante preit vocalis non breuiata

Qui ci si sa li i demantur et inde creata.

Quinta est.

Iste quatuor p̄pōnes **E** de pre et se in cōpositione manēt p̄ducte nisi vocalis sequatur immediate. ut educo decipio predico z seduco

S; p̄positio re in cōpositione corripit. ut resurgo. reueho. S; excipiunt reijcio z refert impersonale. qñ significat distat vel differt. Vñ.

E de pre vel se cōponens non breuiabis. Sed vocalis. eas poterit breuiare sequela.

Reijcio refert. distat dant re tibi longam.

Corripies alijs nisi duplex consona subsit

Sexta est.

Composita cū p̄positione di producantur di

ut diduco. dempto nomiue disertus. Sz composita cum dya per y grecum corripunt di. ut dyafragma dyaleticus. Unde.

Et di cōpositum produc. sed deme disertū.

Et que componis cum greca. curta notabis.

Septima est.

Composita cum his z bi. corripunt primā. ut bigamus biformis bilinguis. nisi dupla cōsonans sequatur. ut bissexis bissectus. Un̄.

Bis bi breuis dāt. nisi cōsona bina sequatur.

Octava est.

Vocalis naturaliter correpta rōne mute sequentis cū liquida ꝑ necessitate carminis liquescit id ē fit ꝑmunis vel indifferēs. ut obliq̄ hui⁹ nominis pater primā in carmine hūt cōmunē ad ꝑducendū et breuiandum. Un̄.

Si facit in curta vocali syllaba finem.

Mutaqz cū liquida vocem subeunt in eādē.

Ex vi nature ꝑꝑria licet hanc breuiare.

Vel ꝑpter mutā liquidāqz potes dare longā.

Syllaba que breuis ē. muta liquidāqz sequēte

Longa potest fieri. sed longa nequit breuiari.

Vocalem breuiant medie si muta sequatur.

Cū liquida tñ hāc productā pone breuēqz.

Longa fit adiutrix octobris nomen in atrix.

Nonā est.

In latinis dēōnibus vocalis añ vocalē corripitur quāuis in grecis et hebraicis sepemero fiat oppositū ut mathias zacharias maria sophia. in quib⁹ vsū magis sequūt. Un̄?

¶ ū

Vocalis breuis est alia subeunte. sed inde:
 Demi plura queunt. ut dius diaqz dium
 Et fio cum sit dissyllaba vox. breuiatqz
 Cum polysyllaba sit fierem pbat hoc fieriqz
E super i longam dat declinatio quiuta
 Quando vocalis preit e. s. z eam breuiabis
 Consona si preeat dic ergo rei speciei
 Itē dic res atqz fides paritē spes dic qz plebes
 Hec faciunt in ei reliquis cōcedimus ei
Grecaqz. iūgenē. quia longa frequēt habēt
 Super a ppriis raro breuiatur hebreis
 Ut tua metra petunt dabitur genitiu? in ius
 Corripis alterius. semper pducis alius
Tenditur eous aer platea corea

Ultimas syllabas quot modis cognoscimus:
 Trib?. Quib?. Posicione dipthō
 go et regula: Quot sūt regule: Sūt tot quot
 sūt ēminaciōēs ultimaz syllabarū. de quibus
 hee p ordinē sequūtur cum exceptionibus

Prima de terminatis in A

Dictio terminata i a pducitur. ut ama. ma-
 lea nomen ppum silue vel mulieris grecū. vñ
 Vocis fine dabis a lōgam. s. z breuiabis
 Prīmū cum quarto casum quintum sociando
 Hinc tamē extipias. cum rect? in as tibi fiet
 Inde utm. velut andrea dabo lōgum
 In numeris ginta sūt ad placitū tibi danda
 Postea nō breuia nisi fiat dictio bina
 Ut pura corripies ita vel quia iūgere debes
 Productū greci rectum quādoqz notauī

¶ Secunda de E

Deō ēmiāta in e corripit̄. ut mare. cubile. vñ
E correpta datur **E**xceptio multa sequatur.
Grecum nomen in e p̄duc. testis tibi t̄isbe.
Declinans p̄ ae diphthongon nomina prime.
Et casus sextos in quinta dicitō longos
Longum pone fame. qm̄ famei dedit ante.
Et que cōponis de quinta longa notabis.
Quare quotidie tibi sunt testes hodieqz
Longum pone voce similis quoqz t̄pa forme.
E qz vocatiuū dat nomen in es tibi longum.
Nomen longa dabit aduerbia (si tamē apte.
Compat ut iuste) sed nec bene nec male crede.
Producenda fore. quia neutrum cōpat apte.
Sepe breuem ponis. qz non a nomine sumis
Sūmī cuncta grad? aduerbia longa notam?
Que nomē longū. qz notās z erit breuiandū
Ne te se longis simul e de pre sociabis
Ne nisi quod dabit an p̄duc. sermeqz fereqz.
Nut ve facit curtam. dabit interiectio longam

¶ Tertia de I

Dictio terminata in **I** producit̄. ut domi
ni magistri facili **U**nde.
I dabitur longa. quedam volo demere greca.
Sz michi vel tibi vel sibi vel q̄si vel nisi semp.
Ad placitum ponis et ubi vel ibi sociabis.

¶ Quarta de O

Dictio terminata in **O** ponitur ad placitū.
ut virgo homo. **U**nde.
Ut tua metra petunt z ponis. deme datiuos.

De ablatiuos. qm̄ decet hos dare longos.
Que monosyllaba sunt. sꝫ p̄ducta manebũt
Deqꝫ gerundiuis tua consule metra locandis

¶ Quinta de O

¶ Dcõ termiãta in o sꝫ longa est vt veru. Vñ.
¶ Tibi longa datur. exceptio nulla paratur.

¶ Sexta de b d m et t

¶ Dcõnes terminaie in b d m vel t sunt cor-
ripiende. nisi impediãt dipthongus vel po-
sitiã. vt cherub. dauid caput scampnum. Vñ?
Que vãnt b vel t d vel m debes breuiare.
Eripe concilas. dipthongon vel posituras
Audit aut dicunt. ex hoc testes tibi fiunt.

¶ Septima de c

¶ Dcõ termiãta in c p̄ducit̄. vt lac allec. vñ
¶ E longam ponis. nec lac donecqꝫ remotis
hic poni poterit. ceu metri regula poscit

¶ Octaua de l

¶ Dcõ termiãta in l corripit̄. vt vigil pugil. vñ
¶ Breuiare dabo. sed nil producere quero
¶ Ol vt sol iungis. et in el que barbara ponis
Istorum multa. tamen inuenies breuiãta.

¶ Nonã de n

¶ Dictio in n terminata p̄ducit̄ vt lien. vñ?
¶ R producta datur. sed forsitan excipiatur.
¶ Forsan et in tamẽ atqꝫ dein iunges an z epin
¶ Rectus in a greci. facit an quarto breuiari.
¶ Si breuis est crescens. gũs in ante suprema.
¶ Ex hoc in recto decet i poni breuiãdo
¶ Quartus casus in on. solet in greco variari.

Décima de r

Dictio terminata in r corripitur. ut pater mater. Unde.

R breuiando locas. q̄ sunt monosyllaba demas
Testes sūt ver per. et ab hoc q̄ sumis ut imp
Que tamen in multis. breuiata locis repim?
S; breuis est fer per z cor vir terq; sed ether.
Et crather p̄mber vsus producit et aer.

Undecima de as

Dictio terminata in as producitur. ut Ciuitas Gigas. Unde.

As longam ponis. ut musas sed breuiabis.
Nomen in as grecum. qđ ponit in os gtm̄.
In greco variat pluralē terciā quartum.

Duodecima de es

Dcō t̄miāta in es p̄ducit̄ ut sedes plex. vñ
Es producta datur. tñ hinc penes excipiatur
Es cum cōpositis ut ades potes abbreviabis
Obliquus crescens qui corripit añ supremam
In recto facit es curtam. testis tibi miles
Sed res atq; ceres et spes sunt longa fidelq;
Rectus qui tenet i sup es nescit breuiari
Cum tamē hic e breuem tenet ante tis in gto
Ut paries abies. sic vsi ponere patres.
Forte tamen ratio. concederet m breuiando.
Multi dant longam. pes et sua cōpositiua.
Pluralem greci. variatū sepe notauī

Tercia de is

Dictio terminata in is corripitur. ut fortis. humilis. Unde.

Is breues (sectum) trahis atq; dtm.
Cūq; suis addes monosyllaba cōpositiuis.
In rectis breuia. quis et is. bis eis sociando
Accentus longa verbi persona secunda.
Plurali numero. longam facit i preeunte
Hinc tibi sint possis ꝑ teste velisq; vel audis.
Protrahit is rectus. si protrahit i genitiu?
Crescens ut. sapiens. longūq; dabo tibi quāuis

¶ Quartadecima de os.

O dictio terminata in os producitur. ut ma-
gistros dominos. Unde.

Os longam ponis. tamen excipiatur os ossis
Cūq; potis dabit os breuiabitur ꝑpos ꝛ ipos
Nomen in os grecum. breuiabit in os gtm
Rectus in os greci ceu dolos habet variari.

¶ Quintadecima de os.

O dō termiāta in us corripit. ut corpus. Vñ
Us curtam ponis. tñ hic monosyllaba demis
Plurales similes casus producere debes.

O gtūs habens longum solet os dare recto.
Longum ꝑo teste tibi fit tellusq; salusq;

Tu tamen orati doctor palus abreuiasti
Inuenies aliqua grecorū nomina longa.

Quid est metrū Est certa pedū tpm silla-
barūq; dimētio Quid ē pes Est certa sil-
labarū ꝛ tpm dimētio Quare dicitur pes: q; h̄ q̄si
pedali regula utimur ut versum mensurandū
Quot accidunt pedi Sex. Que: arcis ꝛ thesis
tempus resolutio. figura ꝛ metrum. Arcis est
elevation. Et thesis est depressio pedis.

Quot sūt pedes Scdm veteres sūt octo et
viginti Sz apud modernos nros scz poe
tas sunt sex tm Unde Distincere pedes antiq̃
poemata plures Sex partita modis satis ē di
uisio nobis Dactil⁹ z spōde⁹ exim̃ troche⁹ ana
pest⁹ Nābus cū tribrachyō pnt̃ p̃cedere metro

Dactilus vñ cōstat. Ex prima lōga z dua
b⁹ breuib⁹ tpm̃ q̃ttuor. ut Omnia. vñ
Dactilus ex longa breuib⁹sqz duabus habet.
vñ ēz A dactilon grece qd̃ ē digit⁹ latiō qz sicut
digitus habet vnā longā flexurā z duas
breues Ita dactil⁹ habet vnā sillabā lōgā z
duas breues. vñ? Dactil⁹ ex longa breuib⁹qz
duab⁹ habet Vbi ponitur: In ōni loco p̃terq̃z
in sexto et semp et in quinto exametri. vñ Ver
sibus exametricis semp debet pede poni Dac
tilus in quinto nūqz sextum retinebit.

Spondeus vnde cōstat: Ex duabus lon
gis. tempoz quatuor. ut estas. Vñ Dicit̃
ex longis sponde⁹ cōstare duabus. vñ dicitur
A spondeon greco quod est tractim latino. qz
tractim profertur Vbi ponitur. In omni loco
p̃terq̃z in quinto ibi tamen interdum sed ra
rissime apud poetas inuenitur. vñ?. Omnes
spondeo donare potes nisi quintum.

Trocheus vnde cōstat Ex prima longa
et altera breui tempozum trium. ut for
tis. vñ. Syllaba bina trocheu cōstat tibi lon
ga breuisqz Vnde dicitur. A trochin grece qd̃
est volubile latino. qz scandendo cito voluit ad

instar rote. Vbi ponitur: In solo sexto. vñ. Sedes nulla datur preterq; sexta trocheo.

Anapestus vnde constat. Ex primis duabus breuibus et tertia longa. temporū quatuor. ut bonitas. vñ. Productam breuibus subdes anapeste duabus. Vñ dicitur Ab anapa quod est re et pestin percussio qua repercutio dactili. Vbi locatur: In quarto penthametri tatum. Vnde. Quarto penthametri quinto re locas anapestum.

Tribrachus vñ constat. Ex tribus breuibus temporum trium. ut dominus. vñ. Terna breuis tribracho. Et dicitur A tris quod est tres. et brachos breue. quis habet tres breues sillabas. Vbi locatur. tatum in quinto penthametri. Vnde. Penthametri tribracho sedes patet vltima tantum.

Iambus vnde constat. Ex prima breui et altera longa. temporū trium. ut senes. vñ. Iambo breuis infra longe. Et dicitur I iambin grece. quod est ascendere latine. quia ascendit de breui ad longam. Vbi locatur. Tantum tercio loco tam penthametri quā exametri. Vñ. Iambo vel nulla vel tatum tertia datur: Non nulli tamen veterum hanc sedē tertiā tribracho dederunt. vñ. Forte sibi sedem tribrachus dare posset eandem. Creditur a quibusdam esse tribrachus in tertia pede sepe numero cum tamen non sit. quādo penthime moris in naturaliter breuem sillabam termi-

natur que est principium tertiū pedis sequens
tibus duabus breuibus syllabis. sed nō quar-
do dactylus fit: producit enim illa syllaba ra-
tione principij tertiū pedis. vñ? Syllaba que
breuis est producit in pede tertio.

Quot sunt vicia metris cauenda: sex. vñ?
Sex fugas vicia si vis cōpenere metra.
Longa breuis poni nō debet curtaq; longa
M vel vocalem vocalis non comitetur.
Nec sensum vertes. nec corripias posituras
Demum subdiatur. diphthongus nō breuiat.

Potest ne syllaba longa corripī z correpta
ta p̄duci: Potest interdū ḡuitate et ne-
cessitate carminis p̄ sistolen z dyastolen. Vñ.
Sistole p̄ductā breuiatq; diastole lōgā. n̄ sic
Que natura iubet producere sistole curtat
Ectasis econtra producit corripienda.
Multociens alijs quas dat tibi reglā longas.
Siue breues metri cogit grauitas variari.
Grætaq; nunc nostro nunc more suo variant.
Ad placitū poni p̄priorū multa notauī.
Cū sim criticola normā nō est michi cura.
De proprijs facere. que gentiles posuere.

De pedib; in toto numero

Quot sunt pedes omnium carminū: Octo
z viginti. Quotuplices sunt: Triplices:
Quo id pacto: Quia quatuor sunt simplices
disyllabi. Octo simplices trisyllabi. z sedecim
duplices tetrasyllabi. vt in figura sequenti.

Disyllabi sunt

- P**irrichius. ex duabus b b
breuib⁹ tempoz duū. ut fuga cui ē cōtrari⁹
- S**pondeus ex duabus l l
longis temporum quatuor. ut estas
- I**ambus ex breui b l
et lōga tpm triū. ut parēs cui est cōtrarius.
- T**rocheus ex prima longa l b
et altera breui tpm trium. ut metha.
- T**ribrachus ex tribus breuibus b b b
temporum triū. ut macula Cui est p̄trari⁹
- M**olossus ex tribus l l l
longis temporum sex. ut eneas.
- A**napestus ex duabus breuibus b b l
et longa tpm q̄tuor. ut veniēs cui ē cōtrari⁹
- D**actylus ex longa z duab⁹ bre⁹ l b b
uibus temporum quatuor. ut Omnia.
- A**mphibrachus ex breui et longa b l b
z breui tpm q̄tuor. ut carina cui contrariat.
- A**mphimachus ex lōga z breui l b l
et longa. temporum quinqz. ut insule.
- B**achus ex breui et duabus longis b l l
tempoz quinqz. ut agates. cui contrari⁹ est
- A**nthibachus ex duabus longis l l b
et breui. temporum quinqz. ut natura.
- T**etrasyllabi sunt.
- P**roceleumatic⁹ ex q̄tuor bre⁹ b b b b
uibus. tpm q̄tuor. ut auicula cōtrariue est
- D**ispondeus. ex quatuor lon⁹ l l l l
gis. temporum octo. ut oratores.

Dipambus. ex duobus iambis b l b l
tpm sex ut ppinquitas. cui cōtrarius est.

Distrocheus ex duobus tro- l b l b
cheis temporum sex. ut cantilena.

Anthipast[?] ex breui z duab[?] lō- b l l b
gis z breui. tpm sex. ut gubernat^r cui p̄riat^r

Coriambus ex longa z duab[?] l b b l
breuibus et longa tempoꝝ sex. ut ōnipotēs

Ionic[?] minor ex duab[?] breuib[?] b b l l
et duab[?] lō. tpm sex ut diomedes cui p̄riat^r

Ionicus maior ex duabus l l b b
longis et duabus breuibus. ut Junonius

Peon primus ex longa z tri- l b b b
bus breuibus tempoꝝ quinqz. ut legitim[?]

Peon sc̄dus ex breui z longa b l b b
et duabus breuibus tpm quinqz. ut colonia

Peon terci[?] ex duab[?] bre. z t̄cia b b l b
longa. z q̄rta breui tpm quinqz. ut medicina

Peon quartus ex tribus bre- b b b l
uib[?] z quarta longa tpm quinqz. ut celeritas

Epitrit[?] prim[?] ex p̄ma breui z b l l l
trib[?] longis. tempoꝝ septē. ut sacerdotes

Epitrit[?] sc̄dus ex p̄. longa. altera l b l l
bre. et duab[?] lon. tpm septē. ut conditores.

Epitrit[?] terci[?] ex duab[?] longis l l b l
t̄cia bre. z q̄rta lō. tpm septē. ut demostines

Epitrit[?] quartus ex tribus lon- l l l b
gis et q̄rta breui. tpm septem. ut decantatur.

Que est facilissima practica cōponendi ex-
metra z penthametra (Est hec. ut q̄lib[?]
h i

bet diuidatur in duas medietates. quāz p̄ma utrimqz sit vna penthimemoris (que qualiter cūqz cōstat) semp̄ est temporū decē. ⁊ reliq̄ medietas. si est exametri ē temporū decem ⁊ quatuor. si penthametri. est tpm̄ decem. **O**mnis autem penthimemoris cōstat v̄l quinqz syllabis longis vel sex. quatuor longis ⁊ duabz breuibz. vel septem. tribz longis et q̄tuor breuibz tūc quoqz reliqua medietas exametri constabit syllabis decem. sex breuibz et quatuor longis ad maius. vel nouem syllabis. quinqz longis et quatuor breuibz. vel octo syllabis sex longis et duabus breuibz ad min⁹: reliq̄ vero penthametri medietas semper septē syllabis. quatuor breuibz et tribz longis. **C**ōstat igitur exametrum ad maius syllabis decem et septem. ad minus tredecim. **P**enthametrum quoqz quatuordecim ⁊ ad min⁹ duo decim. si sint saltē cathalectica et p̄fecta. vt facile nunc est consideratu:

Constat penthimemoris p̄mo quinqz syllabis longis facientibus duos spondeos ⁊ cathalectū id est mediū pedem.

Primo ex moloso ⁊ spōdeo. vt decātat laudes
Secundo ex spondeo et moloso. vt Surgant maiores.

Tercio ex cathalecto et dispondeo. vt est maior natu.

Quarto ex spondeo cathalecto et spondeo vel trocheo. vt Dicant h̄j laudes.

Quinto ex spondeo et cathalecto. ut **Prest**
cedunt nunc.

Secundo constat penthimeris
sex syllabis facientibus spondeum dacti-
lum et cathalectum.

Primo ex moloso et anapesto vel tribracho.
ut **Decantant** domino.

Secundo ex spondeo et coriamba. ut **Reg-**
nat cunctipotens.

Tertio ex coriamba et spondeo ut **Alstrigeras**
sedes

Quarto ex dactilo et moloso. ut **Carmina** de
lectant.

Quinto ex cathalecto tribracho et spondeo.
ut **Est** domino gratus.

Sexto ex cathalecto spondeo et tribracho. ut
est gratus domino.

Septimo ex spondeo cathalecto et tribracho.
ut **Laudem** dic domino.

Octavo ex dactilo cathalecto et spondeo. ut
munera fer gaudens.

Nono ex dactilo spondeo et cathalecto. ut on-
diqz frendet lis

Decimo ex spondeo dactilo et cathalecto. ut
floret clarius ars.

Undecimo ex cathalecto pirrichio et moloso.
ut **Est** nimis epile.

Duodecimo ex tribracho iambo et spondeo
vel trocheo. ut **Sella** gerunt seua.

Tredecimo ex spondeo trocheo et iambo. ut
h ü

Reges bella gerunt.

Decimoquarto ex cathalectico pirrichio et cathalecto et spondeo. ut **Est satis in paruo.**

Decimoquinto ex cathalecto spondeo pirrichio et cathalecto. ut **In puo satis est** **Om**nibus hys cōiugationibus dictionū z pedum pporcionabiliter semp habes penthimemorim ex dactilo et spondeo z cathalecto. vel ex spondeo dactilo z cathalecto. qualitercūqz etiā cōponatur.

Tercio cōstat pēthimemoris septē sillab faciērib⁷ duos dactilos z cathalectū **Primo** ex duobus dactilis et cathalecto. ut **Nobilis allicit ars.**

Secundo ex dactilo trocheo z iambo. ut **Omnia vincit amor.**

Tercio ex **Dactilo** et **Coriambo**. ut **fecerat egregios.**

Quarto ex coriambo et anapesto vel tribracho. ut **Egregius populus.**

Quinto ex trocheo iambo z anapesto. ut **Bella gerunt domini.**

Sexto ex cathalecto pirrichio z coriambo. ut **Hos facit egregios.**

Septimo ex cathalecto pirrichio cathalecto et anapesto. ut **Hos facit ars abiles.**

Octauo ex cathalecto pirrichio. cathalecto pirrichio z cathalecto. ut **qz lapis id facit ars.**

Nono ex dactilo cathalecto et tribracho vel anapesto. ut **fecerat hunc rigidum.**

Decimo ex cathalecto anapesto ⁊ anapesto vel
tribracho. ut *Hunc domitat mulier.*

Undecimo ex cathalecto anapesto pirrichio et
cathalecto. ut *Te placidum facit es.*

Duodecimo. ex coriambio pirrichio et catha-
lecto .ut *Conspicuos facit hos.*

Tredecimo Ex trocheo iambo pirrichio ⁊ ca-
thalecto. ut *Turpe nefas premit hunc.*

Quartodecimo Ex cathalecto pirrichio tro-
cheo et iambo. ut *Ars facit esse scios.*

Quintodecim Ex dactilo cathalecto pirrichio
et cathalecto. ut *Omnibus hys placet ars.*

Omnibus hys cōiugationibus dictionum
⁊ pporcionabilis pedum varioꝝ constat pen-
thimemoris septasillaba dactilica. que constat
ex duobus dactilis et vna cathalecto.

Et aduerte diligens lector. q̄ eadem hec pē-
thimemoris est altera medietas penthametri
et pro ea non indiges alia preceptione.

Reliquū igit̄ est. ut finem facturi de altera
exametri mediate practicam ingrediamur. hec
ad minus cōstat octo sillabis. ad maius decē.

Primo stat altera medietas exametri
octo sillabis facientib⁹ semiq̄tuor pedes
sex p̄ductis ⁊ duab⁹ correptis syllabis.

Primo constat ex cathalecto spondeo dactilo.
et spondeo vel trocheo indifferentē. ut iam
clerus virginis altas.

Secundo ex spondeo cathalecto dactilo ⁊ spō-
deo. ut *laudes iam soluere gratas.*

h̄ iij

Tercio ex moloso dactilo et spondeo. ut pre-
 clare sanguine partus.
Quarto ex dispondeo pirtichio z spondeo. ut
 cōfirmato modo regi.
Quinto ex moloso cathalecto z ionico mino-
 ri. ut accedunt hinc animati.
Sexto ex dispondeo et ionico minori. ut de-
 fensori miserorum.
Septimo ex duobus spondeis et ionico mino-
 ri. ut celi terre dominator
Octavo ex cathalecto moloso et ionico mino-
 ri. ut hū conscendunt liberati.
Nono ex cathalecto spondeo cathalecto et io-
 nico minori. ut hos letos nunc gratulantes
Decimo ex spondeo ionico maiori z spondeo.
 ut quisquis feruencius orat.
Undecimo ex spondeo anhibachio et bachio
 ut dignam mercede beata
Duodecimo ex moloso trocheo et bachio. ut
 condenti cuncta creata
Tredecimo ex cathalecto spondeo trocheo et
 bachio. ut quis tutus speret abire.
Decimoquarto ex spōdeo cathalecto trocheo
 et bachio. ut munus quod mittis amico.
Decimoquinto ex spondeo anapesto et catha-
 lecto. ut compensari poterit q̄z
Decimosepto ex moloso cathalecto anapesto
 cathalecto. ut laudari qui cupiunt nunc.
Decimoseptimo ex cathalecto spondeo catha-
 lecto anapesto et cathalecto. ut qui seui iam

domini sunt.

Decimooctauo ex duab? spondeis anapesto.
et cathalecto. ut grandis terre domino res

Omnibus hijs colligationibus dictionum
et pedum pporcionabiliter habes semper nō
nisi medietatem reliquā ex cathalecto in prin-
cipio spondeo dactilo et spondeo vel trocheo
quod in fine nichil refert.

Secundo constat nouem syllabis.
quatuor breuibus. et quinqz lon-
gis. facientibus cathalectum. et
tres pedes integros.

Primo ex anapesto ionico minori et spondeo
ut Iuuenes lustrauerat aptos

Secundo ex pirrichio spondeo dactilo et spō
deo. ut nichil exstat fortius ipso

Tertio ex cathalecto dactilo. dactilo et spon-
deo. ut hos gloria maxima partus.

Quarto ex ionico minori dactilo et spondeo.
ut resonabat carmina laudis.

Quinto ex ionico minori trocheo z bachio. ut
rapientes era popelli.

Sexto ex anapesto anthibachio et bachio. ut
pueros natura magistra.

Septimo ex pirrichio cathalecto anthibachio
et bachio. ut tua quos producit amica.

Octauo ex ionico minori cathalecto et ionico
minori. ut potuisses hoc didicisse.

Rono ex ionico maiori cathalecto et minori.
ut mitescere quem cupisti.

Decimo ex ionico maiori coriambo et cathalecto. ut dulscessere noluerit qui.

Omnibus hys dictionū et pedum pporcionabiliter colligationibus. habes semp non nisi medietatem alteram exametri et semiquatuor pedibus primo medio ex duabus syllabis breuibus. Secundo spondeo. Tertio dactilo. Et quarto spondeo vel trocheo Aut primo semipede ex una longa syllaba. Secundo dactilo Tertio dactilo Et quarto spondeo

Tercio constat syllabis decem. sex breuibus et quatuor longis. facientibus cathalectum disyllabum et tres pedes integros. duos primos dactilicos. et terciū spondaicum vel trochaicum.

Primo ex pircichio dactilo dactilo et spondeo ut mea gracia mitigat istum.

Secundo ex epitricto terciō. epitricto secundo ⁊ spondeo. ut repetita scientia cleros.

Tercio ex anapesto epitricto terciō ⁊ brachio. ut facimus meditante ad auctum.

Quarto ex anapesto anapesto anapesto ⁊ cathalecto. ut pueros genitos ebetesqz.

Quinto ex anapesto anapesto et ionico minori. ut iuuenes radiat gemales.

Sexto ex pircichio cathalecto epitricto terciō. ⁊ brachio. ut quia dat superare labores.

Septimo ex pircichio coriambo et ionico minori. ut quia magnificat studiosos.

Octauo pirtichio coriambo pirtichio et tra-
cheo vel spondeo. ut qz glorificat male natos

Omnib⁹ hys dictionū et pedū pportiona-
biliter colligationib⁹. habes semp nō nisi alte-
ram exametri medietatē semiquatuor pedum
Primo medio ex duab⁹ syllabis breuib⁹. scdo
dactilo. tercio similiter. quarto spondeo.

Et aduerte in hac practica qz cuilibet dictio-
ni inuenies pedem proporcionabilem nec da-
ta est in penthasyllabis et que supra sunt quia
illis nullus pes correspondet:

Aduerte finaliter in edendis carminibus
auimaduertendas esse species methaplasmī
que sunt iste:

Prothesis addendo ad principium. ut gna-
tus pro natus. gnosco pro nosco

Anaphereticis. auferendo a principio. ut temp-
no pro contempno.

Syncopa. auferendo a medio. ut amasti
pro amauiisti

Epenthesis. addendo ad medium. ut indu-
perator pro imperator.

Peragoge. addendo ad finem. ut dicitur
pro dici

Aporopa. auferendo a fine. ut viden pro
vides ne.

Synalympha. auferendo vocalem a fine
ppter sequentē vocalē. ut **H**ic odium
generat. pro ira odium generat.

Elipsis. auferendo m a fine propter vocalē

sequentem. ut **T**u popul alme p̄at
saluast a morte redemptor. **P**ro tu
populum alme pater saluast.

Syneresis. duas syllabas in unam dirigen-
do. ut alius media p̄ducta p̄ aliū
tibicen pro tibicen.

Dperesis. unam in duas diuidendo. ut au-
la pro aule.

Pastole. syllabam correptam producendo
ut dederitis penultima producta.

Spstole. p̄ductā corripiendo. ut eadem pe-
nultima correpta que est producta.

Anthithesis. transponendo litterā. ut euan-
dre pro euander.

Muree Regule partium grammatice artis fū-
damentales totum latinitatē fundamentum
continentes Felicem finem habent.

No parū latinitatē opus Inge-
nui adolescentēs. Impressum est in
uniuersitate hassnēsi. per me Go-
defridum de ghemen. Expensis
doctoris Petri alberti de hassnysa.
Anno nostre salutis. M. cccc. xcij.
In professo sancti Kanuti Dacie
regis et martiris.

R209

Precipit vultu duxit put grā
 virtutū put in oibz atq; zeloz
 spe thoy medio tūbz uofat? grā
 Quia uelut q- p-uenio mēs p-fficit emanare

Anna gaude mater matris
Cristi nati summi patris
Produxisti mundo florem
Auferens eue dolorem
Ergo duc ad nate natum
Nos post huius mūdi statum.
Amen

In d tuis quētis / Anno quando salu
 Quarto subdendas auguſtū dies falendas
 Albas p- x^o dormiūt olamshab 1to
 mūdo fecit reor ut cū pacē queſcit
 mors corpō ſerant ſpūſ ſurſe uoluerūt
 Pro grege cōmiſſo reſpoſurū bñ x^o

IV LUND-FRAGMENTET

Partes orationis quot sunt? Octo.
 que? Nomen, pronomen, verbum,
 aduerbium, *participium*, *coniunctio*, pre-
 positio, interiectio. Nomen quid est?
 pars orationis *cum casu*, *corpus* aut *rem*
 proprie *communiterve* significans, proprie ut *roma*,
tibris, *communiter* ut *urbs*, *flumen*. Nomini quot
 accidunt? sex. que? *qualitas*, *comparacio*, *genus*, *nu-*
merus, *figura*, *casus*. *Qualitas nominum* in quo est?
bipertita est. *Quomodo*? aut *enim unius nomen* est et *proprium*
 dicitur, aut *multorum* et *est appellatiuum*. *Compara-*
cionis gradus quot sunt? tres. qui? *positiuus*
 ut *doctus*, *comparatiuus* ut *doctior*, *superlatiuus* ut
doctissimus. Que nomina *comparantur*? *appellati-*
ua dumtaxat *qualitatem* aut *quantitatem signi-*
ficancia, *qualitatem* ut *bonus*, *malus*, *quantitatem*
 ut *magnus*, *paruus*. *Comparatiuus gradus* cui
casui seruit? *ablatiuo* *utriusque numeri* *sine prepo-*
sicione. *Quomodo*? dicimus *enim doctior illo* vel *doctior*
illis. *Superlatiuus cui*? *genetiuo tantum* *plurali* vel *col-*
lectiuo singulari. *Quomodo*? dicimus *enim doctissimus*
poetarum fuit *virgilus* vel *optimus plebis*. *Ge-*
nera nominum quot sunt? *quatuor*. que? *masculinum*
 ut *hic magister*, *femininum* ut *hec musa*, *neutrum*
 ut *hoc scampnum*, *commune* ut *hic et hec sacerdos*,
 Est *preterea trium generum* quod *omne dicitur* ut
hic et hec et hoc felix. Est et *epychenum* quod *pro-*
miscuum genus dicitur ut *hic passer*, *hec aquila*,
mustela, *miluus*. *Numeri nominum* quot sunt?
 duo. qui? *singularis* ut *hic magister*, *pluralis* ut

Anteforacionis quot sunt **O**cto
 que. **N**o nen. prouomen. uerbum
 aduerbiu n picipiū cōiunctio pre
 posicio interiectio **N**omen quid est
 parforōnis cū casu corp? aut rem
 proprie cōmuniter ut significans pprie ut roma
 ribz cōmuniē ut urbs flumen ¶ **N**omini quot
 accidūt sex .que. qualitas. compacio. genus. nu
 merus. figura casus **Q**ualitas noīm in quo est
 bigita est **Q**uō aut em̄ om̄? nomē est et ppum
 dicitur aut multoz et ē appellatiuū ¶ **C**ompa
 rionis gradus quot sunt. tres. qui. posituus
 ut. doctus. cōparatiuus ut doctior. suplatiuus ut
 doctissimus **Q**ue nomina comparantur appellati
 ua duntaxat qualitatem aut quantitatem signi
 ficancia. qualitatem ut bonus malus. quantitatem
 ut magnus paruus ¶ **C**omparatiuus gradus cui
 casui seruit ablatiuo utriusq; numeri sine prepo
 sitione **Q**uō dicitur em̄ doctior illo uel doctior
 illis **S**uplatiuus cui genitiuo tm̄ plurali uel col
 lectiuo singulari **Q**uō. dicimus em̄ doctissimus
 portacum fuit uirgilius uel optimus plebis **B**e
 nera no niaū quot sunt .quatuor .que .masculinū
 ut hic magister .femininu n ut hec uirgo neutru
 ut hoc sca m̄pnū com nune ut hic et hec sacerdos
Et preterea triū generū quod omne dicitur ut
 hic ethec et hoc felix **E**t et epphenum quod p
 miscuum genus dicitur. ut hic passer hec aquila
 ma.ela miluus ¶ **N**umeri nom num quot sunt
 duo qui si i3 ilatis ut hic magister. pluralis ut

Supina *amatum, amatu*. Duo participia *trahuntur* ab hoc verbo activo: *presens et futurum, presens ut amans, futurum ut amaturus*.

Amor, *amaris vel amare, amatur, et pluraliter: amamur, amamini, amantur*. Preterito imperfecto: *amabar, amabaris vel amabare, amabatur, et pluraliter: amabamur, amabamini, amabantur*. Preterito perfecto: *amatus sum vel fui, es vel fuisti, est vel fuit, et pluraliter: amati sumus vel fuimus, estis vel fuistis, sunt, fuerunt vel fuere*. Preterito plusquamperfectum: *amatus eram vel fueram, eras vel fueras, erat vel fuerat, et pluraliter: amati eramus vel fueramus, eratis vel fueratis, erant vel fuerant*. Futuro: *amabor, amaberis vel amabere, amabitur, et pluraliter: amabimur, amabimini, amabuntur*. Imperatiuo modo tempore presenti ad secundam et tertiam personam: *amare, ametur, et pluraliter: amemur, amamini, amentur*. Futuro: *amator tu, amator ille, et pluraliter: amemur, amaminor, amantor*. Optatiuo modo tempore presenti et preterito imperfecto: *utinam amarer, amareris vel amarere, amaretur, et pluraliter: utinam amaremur, amaremini, amarentur*. Preterito perfecto et plusquamperfecto: *utinam amatus essem vel fuissem, esses vel fuisses, esset vel fuisset, et pluraliter: utinam amati essemus vel fuissemus, essetis vel fuissetis, essent vel fuissent*. Futuro: *utinam amer, ameris vel amere, ametur, et pluraliter: utinam amemur, amemini, amentur*. Coniunctiuo modo tempore presenti: *cum amer, ameris vel amere, ametur, et pluraliter: cum amemur, amemini, amentur*. Preterito imperfecto: *cum amarer, amareris vel amarere, amaretur, et pluraliter: cum amaremur, amaremini, amarentur*. Preterito perfecto: *cum amatus sim vel fuerim, sis*

L216

V BOGHISTORISK EFTERSKRIFT

AF ERIK DAL

GRAMMATIKHISTORISK
EFTERSKRIFT

AF JAN PINBORG

SUMMARY

Københavns Universitet støttede stadens første bogtrykker, og hans første bøger var vejledninger i det fælleseuropæiske kultursprog. Hvad kan være mere rigtigt og naturligt?

Gutenbergs vidunderlige kunstopfindelse, bogtryk med støbte løse typer, havde endnu ind i 1460erne kun ganske få udøvere. Men fra c. 1465 til århundredskiftet bredte den sig midlertidigt eller varigt til 250 steder i hele Vesteuropa og dele af Østeuropa, omtrentligt et nyt sted hveranden måned. Tryksider og tryktyper blev fra første færd bevidst lagt op ad givne håndskrifttraditioner; og på dette grundlag udformedes mange af vore bøgers egenskaber og enkeltheder allerede i dette første slægtled.

Bogens indhold og dens ydre var produkter af ånd, men bogtryk var forretning, og bogtrykkerne måtte søge deres næring, hvor den var at finde. Altså fulgte de handelens slagne veje mod erhvervenes, kirkens og den verdslige magts arnesteder; mange arbejdede fra tid til anden i to eller flere byer. Og de frembragte i løbet af inkunabeltiden over 40.000 forskellige tryk, fra etbladstryk til flerbinds folianter. Indholdet var gammelt og nyt, kirkeligt og verdsligt, latinsk og folkesprogligt, lærd og praktisk i en bred og broget vifte.

I mindre grad søgte de mod lærdommens arnesteder. Dog udførtes fx. de første bøger trykt i Frankrig allerede 1470 af tre indkaldte tyskere, der boede hos Sorbonnes rektor på hans bekostning; de fremstillede latinske lærebøger og tekster, valgt og redigeret af rektor og universitetsbibliotekaren. Det var et andet behov, et kirkeligt, der foranledigede, at de tyske bogtrykkere Johann Snell og Stephan Arndes blev kaldt henholdsvis til Odense 1482 og til Slesvig 1486; de trykte liturgiske bøger og et par småtryk foruden, i Slesvig netop en smuk lille latinlærebog, *Remigius* – og dermed var bogtrykkunsten forsøgt i kongeriget og hertugdømmerne. Det franske eksempel kan snarere sammenlignes med forholdet mellem Gotfred af Ghemen, det nye universitet og dets første vicekansler Peder Albertsen, når det i kolofonerne til disse første bøger siges, at de er udført »i hr. dr. Peder Albertsens gård« (på den nuværende bispegårds plads) eller »på Københavns universitet på dr. Peder Albertsen af Københavns regning« (s. 111 og 208). Dog vides det ikke, at bogtrykkeren ligefrem blev indkaldt; snarere vejrede han selv opgaven, måske på baggrund af tidligere tilknytning til Johann Snell i dennes hjemby Lübeck eller under hans ophold i København og Stockholm [se note 1 s. 255].

Sikkert er det imidlertid, at Gotfred af Ghemen kom fra Holland til København i eller op imod 1493. Byen havde nylig nået sin position som hovedstad, understreget bl.a. netop af universi-

tetsgrundlæggelsen i 1479, og nu kunne der altså bruges en bogtrykker, omend erhvervet først rod-fæstedes i byen efter reformationen. Gotfred af Ghemen trykte vore tre latinske grammatikker i 1493 og den første bog på dansk, Rimkrøniken, i 1495 [2]. Et par fragmenter kan dateres til sidstnævnte år, og derpå følger en lakune indtil en snes titler fra årene 1505–10.

B*øgerne og boghistorikerne.* De tre grammatikker findes alle i Det kongelige Bibliotek, den sidste, *Regulæ*, desuden i et samlebind i Bibliothèque nationale [3]. Det er hvad vi har udover nedennævnte fragmenter, og når talen er om så store sjældenheder, er eksemplarerens historie svær at skille fra udviklingen af vor viden om dem. En detailleret forskningshistorie er dog ikke på sin plads; herom må henvises til de nyeste arbejder (se note 8).

Regulæ synes omtalt først, nemlig af Laurits Terpger i en lille disputats fra 1707 om typografiens opkomst her i landet [4]. Han mener, at bogtrykket i Danmark ikke er meget yngre end universitetets stiftelse, og det ældste tryk, han kan pege på, er *Regulæ* 1493. Titlen optoges siden i inkunabelbibliografierne fra Maittaire 1741 og fremefter, men foreløbig med Terpger som eneste kilde.

De tre københavnertryk havde, som nedenfor omtalt, fra begyndelsen siddet i et samlebind i følgende orden: *Fundamentum*, *Regulæ*, *Remigijs*

fra Slesvig [1486], *Donatus*. De var med ukendte mellemlid indgået i embedsmanden og samleren Terkel Klevenfeldts bibliotek og omtales – vist for første gang – i hans auktionskatalog 1777, nr. 592–95 [5]. Om *Remigius* hedder det: *liber rarissimus, & ignota Maittairio editio, om Donatus: editus sine dubio ante annum 1500. liber rarus, mens Fundamentum og Regulæ betegnes liber rarissimus*. Forkortelsen *V.B.* ved hver bog læses bedst som vælskbind, dels fordi tilsvarende forkortelser ved andre titler kan tolkes som fransk, engelsk, hollandsk bind, dels fordi *Remigius'* bevarede bind må være Klevenfeldts og svarer nogenlunde til betegnelsen; det har smal skindryg og hjørner, marmorpapir som overtræk, desuden en håndskreven etiket på forsiden. Klevenfeldt havde med andre ord indbundet bøgerne separat, og han skrev sit navn fornedet på hvert titelblad (bevaret s. 37). De tre Ghemen-tryks bind er brune helbind fra Frederik VI's tid.

Priserne for de fire bøger var – som oplyst af Bruun [6] efter katalogeksemplarer med tilskrevne priser – 4 rdl. (for *Remigius*), 5 rdl. 1 mk., 6 rdl. 1 mk. 8 sk., 6 rdl. 5 mk. De erhvervedes alle af Henrik Hielmstjerne, atter en samler og embedsmand af format. Anlægget af hans danske samling gjorde ham til den mest oplagte, rent ud sagt den rigtige køber, og som bekendt indgik samlingen 1807 i Det kongelige Bibliotek som gave fra Hielmstjernes svigersøn, statsminister M. G. Rosenkrone. Bøgerne er naturligvis omtalt i kata-

logen over Hielmstiernes samling[7]; notaterne på forsatsen skyldes ham (s. 2, 36, 114).

De tre grammatikker blev først nærmere omtalt af Rasmus Nyerup 1785, mens de endnu tilhørte grev Rosencrone. I 19. årh. var de offentligt tilgængelige, og de interesserede da også fra første færd de specialister, der udformede inkunabelstudiet og især det sammenlignende type-studium, og som fra 1865 kunne læse om dem i Christian Bruuns klassiske beskrivelse. Men et hovedspørgsmål var forkludret længe forinden. *Donatus* mangler nemlig årstal, og skønt alt taler for, at den er fremstillet samtidig med de to andre bøger – den helt ensartede udførelse, papiret, enhjørning-vandmærket – forelå der i en østrigsk afhandling fra 1838 oplysning om et eksemplar, hvori humanisten Conrad Celtes skulle have gjort et notat om erhvervelse 20.3.1490. Herudfra har alle sat Gotfred af Ghemens ankomst til Danmark til »1489[?]«. Og efter de bevidnede årstal 1493 og 1495 er der et spring til Ghemens københavnertryk fra 1505–10, men det har man forklaret med tab af hvad han måtte have trykt. Derfor regnedes Ghemen for Danmarks første fastboende bogtrykker med årstal c. 1489–1510.

Det stod dog klart, at dybtgående viden om hollandske inkunabeltrykkere var nødvendig for at løse Ghemens gåder, og i 1964 opnåedes denne viden[8]. Ægteparret Lotte og Wytze Hellinga opholdt sig her nogle måneder og bearbejdede næsten alle kendte eksemplarer af alle Ghemens

tryk ved forfinet brug af den typologiske metode og udfra den uhyre viden, der ligger bag deres to foliobind om nederlandsk inkunabeltypografi.

Deres belysning af Gotfred af Ghemen må anses for endelig, så langt den rækker (thi nogle gåder er tilbage), men resultatet er ikke just nationalromantisk: Man vidste, at Ghemen kan påvises i Gouda i 1480erne, og hans første og foreløbig eneste skriftsnit er støbt og købt der («Gouda-stempelskærerens type C2») [9]. Intet tyder på, at han har virket i København før 1493–95. Udaterede, men delvis signerede Leiden-tryk røber, at han har været i Holland i et vist åremål mellem 1495 og 1505, og endelig rejser han så til København igen, virker ihvertfald 1505–10 og er formentlig død i byen, hvor hans materiel delvis kan påvises siden. Vi mister altså vor eneste fastboende inkunabeltrykker og dateringen til 1480erne – men ikke af den grund hvad N. F. S. Grundtvig i sin sang kalder en hædersmand, der havde nyt at bringe – som universitetets og modersmålets første bogtrykker.

T*yper og træsnit.* Den gotiske skrift, man ser i de tre grammatikker, tilhører ligesom Gutenbergs bibeltype gruppen tekstur, undertiden kaldet gittergotisk, fordi bogstavernes lodrette træk på ægte gotisk vis er fremherskende; karakteristiske er desuden disse træks rhombiske ender, der gengiver det håndskrevne forbilledes, dvs. den rhinlandske bibelskrifts penneansats og

-afsats. Men sidstnævnte træk er afsvækket hos nederlænderne, og bogstaverne er blevet bredere og dermed lysere – en praktisk skrift velegnet til et meget læsende folks daglige ufanatiske behov. Både gotiske og antikva-skrifter brugtes dengang til latinsk tekst; de to skriftfamiliers kulturhistorie før og efter anno 1493 hører ikke hjemme her. Vi må blot fastslå, at Gotfred af Ghemen ejede en gotisk skrift fra Gouda med store og små bogstaver i een grad, i større sammenhæng måske lidt gammeldags.

Alt er dog ikke sagt dermed. Det er nemlig iøjnefaldende, at Ghemen ligesom de fleste kolleger i datiden viderefører håndskrifttidens tid- og papirbesparende forkortelsesvaner og bruger over et halvt hundrede forkortelsestegn, ligefra de mest kendte – som streg over vokal for at betegne et følgende *m* eller *n*, det *z*-lignende og det 9-agtige tegn for henholdsvis *et* og *-us* – til sjældnere og ofte flertydige tegn. Ligaturer i form af sammenstøbte almindelige bogstaver benyttes derimod næsten ikke. S. 211 ff. giver et indtryk af disse forhold.

Et par forkortelser består af svævende bogstaver i lille grad: *c[om][posi]*^{to} s. 54, *no[me]*ⁿ s. 140. Sådanne bogstaver bruges i datiden ofte som forkortelser eller som note»tal«, men mærkeligt er det, at Ghemen har brugt dem så lidt, når han nu havde dem. Dr. Lotte Hellinga har sammenlignet dem med tilsvarende hos den produktive trykker Richard Pafraet og har sendt eksem-

pler fra Gotfridus de Os, men ingen af dem er identiske. Givet er det blot, at Ghemens spredte eksempler er støbt til den høje position, ikke rester af et almindeligt skriftsnit i lille grad.

Initialer er indmalet med rødt (efter trykt vejledning i form af et almindeligt bogstav) og teksten gennemgående rubriceret, forsynet med rød gennemstregning af store bogstaver – en hjælpsom foranstaltning især i bøger, hvor selv bøjningsmønstre sættes omløbende, men unægtelig et efterslæb fra bogens førindustrielle periode. Rubriceringen er i denne udgave synlig som grå toner. Men også en anden detaille hjælper til at overskue de massive kolumner, nemlig det halvcirkelformede alineategn (egentlig et *c* = capitulum), der her ikke er malet, men skåret som type sammen med skriften.

Udover teksten findes hverken klummetitler, kustoder eller foliering, kun ark- og bladsignatur i nogenlunde sædvanligt omfang. Der er snart 6, snart 8 blade i arket, men bogens proportion og papirets vandlinier viser utvetydigt, at der er tale om et lille kvartformat. Ingen af disse tekniske data giver anledning til undren og kommentar.

Endnu må nævnes bøgernes træsnit. En stor vignet pryder *Fundamentum* og nu også denne udgave, mens *Regulæ* ikke har titelblad og *Donatus* end ikke overskrift på første side. Kristi monogram og Marias navn er omgivet af de fire evangelistsymboler i rækkefølge NØ SØ SV NV og af skriftstedet Ap. Gern. 4,12, Peters ord om

Kristus som det eneste navn under himlen, der er givet menneskene til frelse. Bøgerne har hver en religiøs slutvignet: korsfæstelsen, Maria med Jesusbarnet ved brystet foran en knælende helgen, der noget drastisk får mælkedråber i ansigtet, samt St. Anna selvtredie. Nok så interessant er træsnittet bagpå titelbladet i *Fundamentum*: Kristus i barneskikkelse står i en tornekrans, og en engel bringer et brev fra ham til en knælende kvinde. Figuren er bogen ligeså uvedkommende som de bibelske billeder; den hører til en bog med titlen »Det åndelige elskovsbrev, som Jesus Kristus Ærens Konge sender til sin brud, den elskende sjæl«. Denne tekst har Ghemen trykt både i Gouda uden træsnit og i Leiden med samme træsnit[10].

Det er udenfor tvivl, at stokkene til disse vignetter er af nederlandsk herkomst, uanset at den sidstnævnte såvidt det vides er brugt i København førend i Leiden.

E*ksemplarernes første ejere. Parisereksemplaret af Regulæ* er bevaret i nævneværdig sammenhæng. Det sidder som den sidste af fem skolebøger bagi et samlebind fra c. 1600, der er indgået i Bibliothèque nationale mellem 1735 og 1782 (sign. Rés. X. 786), og interessen ligger dels i, at de fire andre bøger alle er trykt hos Heinrich Quentell i Köln, den by, hvorfra vort universitet hentede sine første lærere, og som også nævnes i grammatikkernes navnestof (se s.

245) – og dels i, at bindet har været på danske hænder i over hundrede år efter at bøgerne så lyset. En vis Erasmus Michaelis har skrevet sit navn på bog nr. 2 med årstallet 1610, som altså er seneste tidspunkt for det nuværende pergamentbinds tilblivelse; men på den første bog findes en hel navnerække af delvis usikker kronologi: Johannes Chanuti Arhusiensis, Joannes Nicolai Gottus (altså *gothus*, nordbo), Paulus Severini Tholosanus(? fra Tølløse?), Erasmus Michaelis, Nicolaus Jacobi Arhusiensis. En identifikation af disse ejere ville være morsom, men ganske vist ikke belyse grammatikkerne [11].

Københavnereksemplaret af alle bøger kan, før de dukker op hos Terkel Klevenfeldt, kun knyttes til een ejer, til gengæld den første. Øverst på sidste side af *Fundamentum* findes en flygtig tilskrift: *Iste liber pertinet fraternitati sancti Petri de Nestuidh*, og sidste side af *Regulæ* indeholder et tilskrevet tiliniers mindevers om abbed Oluf Pedersen (ikke fjernet i udgaven som andre spredte tilskrifter uden værdi). Dette kan suppleres med en af Bruun benyttet optegnelse af J. Langebek: noter på bindet om de endnu i Klevenfeldts tid sammenbundne bøger [12]. Noterne lyder således i Jan Pinborgs oversættelse:

»A. D. 1493. Dagen før Lucia dag [3: 12. dec.] blev denne bog indbundet for første gang. Det samme år på Lukas evangelistens dag [3: 18. okt.] døde en borgmester ved navn Mogens Tuesen i elendighed på grund af overdrevent frådseri;

han kastede op og opgav samtidig ånden. Han havde i sin tid været dette klostres modstander, hvad den almægtige Gud tilgive osv. Men til sidst angrede han og forbedrede sig.

A. D. 99 blev denne bog indbundet for anden gang af mig broder Tidekinus Johannis, dagen før Olav den Helliges dag [c: 28. juli].

Til næste år forestår et jubelår.

Den [bogen] tilhører mig broder Tidekinus Johannis af den hellige Benedikts orden.«

Noterne peger på tre i datidens Næstved kendte personer: Oluf Pedersen, abbed 1482–1503, en aktiv og proceslysten klosterherre, hvis interesse for at skaffe håndskrifter, bøger og kirkeinventar til Skovkloster har sat smukke frugter, deriblandt altså moderne trykte skolebøger til klosterskolen; munken Tidekinus Johannis (Tideke Hansen), abbed nogle få år fra 1508, der efterlod livsnære småoplysninger i Næstved-Kalendariet foruden i grammatikkerne; og den åbenbart mere betinget agtværdige, men til tider gavmilde Mogens Tuesen, borgmester 1468–88, der iøvrigt som byens andre øvrigheds personer ind- og afsattes af Skovklostres abbed [13].

Man havde gerne set de fire skolebøger bevaret i broder Tidekes bind. Ombandt han dem på grund af slid, eller fordi en af bøgerne først kom ham i hænde mellem 1493 og 1499?

T*o Donatus-fragmenter.* E. Vouilléme beskrev i 1910 et Donat-fragment, han havde opdaget i

Stadtbibliothek *Trier*, og som han tillagde Gotfred af Ghemen; det omfatter 2x2 blade, nemlig midterbladene i 2 læg à 6 blade, trykt på pergament [14]. Lauritz Nielsen redegør herfor i fodnote til LN 60. Når han ikke giver fragmentet eget nummer, skønt det typografisk er forskelligt fra københavnertrykket, må det vel betyde, at han antager bladene for at være trykt i Nederlandene. L. & W. Hellinga har belyst spørgsmålet, men holder det åbent: Gouda eller København? men hvis København, da tidligt på året 1493 (så det var værd at vide!). Gesamtkatalog der Wiegendrucke har fragmentet som nr. 8870 og henfører det uden videre til København, men accepterer nu Hellinga's usikkerhed. Vor *Donatus* er 8869.

Lauritz Nielsen registrerer foruden det unike eksemplar af *Donatus* to korrekturblade i *Lunds* universitetsbibliotek. De er gengivet s. 213-14 og svarer til udgavens s. 3 og 18. Typerne står dårligt pga. løs opbinding og primitiv korrekturafrækning. En sammenligning viser hurtigt, at siderne i forhold til den komplette bogs gerne er identiske linie for linie, men at de er sat med meget forskellig anvendelse af forkortelsestegn. Fragmentet må tilhøre en tabt *Donatus*-udgave, og datering må ligesom andre fragmentdateringer i Hellinga-afhandlingen fra 1968 bero på en undersøgelse af typen a. Denne har i Goudastempelskærerens produktion fire stadier, af hvilke Gotfred af Ghemen oprindeligt brugte a²

(med spredte a¹), siden indblandede a³ i stigende grad. I de tre bøger er a³ sparsomt repræsenteret, i fragmentet er forholdet omtrent 3:2 (optalt af dr. Lotte Hellinga) og i Rimkrøniken 1495 omtrent 1:1. Man må herefter datere fragmentet et sted mellem slutningen af 1493 og året 1495. Selve den tanke, at en elementærbog snarere kunne kræve et nyt oplag end de viderekomne bøger, er nærliggende, men hvad der faktisk har eksisteret, ved vi ikke.

Imidlertid bør Lund-fragmentet etableres som selvstændigt LN-nummer; i beskrivelsen bruges alm. *r* også for det »runde *r*«.

60a. **Donatus minor.** [Kbh.: Gotfred af Ghemen, efter 9.7.1493, senest 1495]. 4°.

Kun to ensidigt trykte, urettede korrektursider kendt, svarende til a1a og a8b af nr. 60. 30 lin. Kolumnestørrelse: 152 × 88 mm. Type 1. Rubr. α .

Bl. 1a: [5] Artesoracionis quot sunt Octo|que. Nomen. prou[!]omen. verbum | aduerbium p[ri]ncipiū cōiunctio pre|positio interiectio Nomen quid est | Bl. 2a: amaretur & pl'r cū [!] amaremur amaremini amarētū' | Preterito perfecto cū amamus [f]im vel fuerim [f]is

Lotte & Wytze Hellinga: Fund og Forskning XV 1968 s. 32 note 24. Tre latinske Grammatikker, 1979, Facs. s. 213-14.

Lund, Univ.Bibl.

M*iddelalderens latin.* Den rolle, det latinske sprog spillede i Middelalderen, kan næppe sammenlignes med noget forhold vi kender fra vore dage. Latinen var ingens modersmål, men definerede alligevel på afgørende måde vitale aspekter af periodens kultur. Latin var liturgiens sprog, både Bibelens og gudstjenestens sprog, det var undervisningens sprog, og det var administrationens sprog.

Latinundervisningens hovedformål var derfor at bibringe eleverne så megen færdighed i latin, at de kunne forstå liturgien, følge undervisningen og selv formulere sig om videnskabelige, kulturelle og administrative forhold på latin. Denne målsætning blev derfor bestemmende for den type latin der doceredes. Formålet var ikke som i senere tider først og fremmest filologisk, at forstå og kommentere sprogbrugen hos de klassiske forfattere, men at tilegne sig et brugssprog, der efterhånden havde etableret sine egne normer. Karakteristisk for dette brugssprog er en vis simplificering af de grammatiske regler og et specialiseret gloseforråd, ofte baseret på låneord og oversættelseslån fra græsk (i lærde sager) eller fra folkesprogene (i administrationen)[15].

De forholdsvis elementære krav, der stilledes til latinkundskaberne, kan illustreres ved følgende citat fra eksamensforskrifterne for baccalaur-eksamen i grammatik ved Leipzigs universitet i 1476: »Når et latinsk ord nævnes, skal eksaminanden være i stand til at afgøre hvilken

ordklasse det hører til, om det er et nomen, verbum, eller en anden ordklasse, ud fra Donats definitioner af disse, og han skal være i stand til at bøje det i dets accidenser (tal, kasus, person, køn, grad osv.). Dernæst skal han kunne gøre rede for de vigtigste kongruens-, rektions- og konstruktionsforhold og applicere Alexanders regler på de nævnte områder«[16]. Disse beskeden krav skal dog ikke få os til at overse det faktum, at mange ud af latinundervisningen erhvervede sig færdigheder, der gjorde dem i stand til at anvende latinen som et særdeles smidigt og hensigtsmæssigt redskab i de omtalte sammenhænge. Middelalderligt liturgisk latin er ikke klassisk latin, men er på sin måde lige så smukt og udtryksfuldt. Og den middelalderlige videnskabelige litteratur har sin styrke i formuleringernes tekniske præcision og sprogets evne til at udtrykke subtile nuancer.

I Middelalderens slutning kommer dette brugsprogs normer i konflikt med et nyt dannelsesideal, der inspireret af de italienske humanister plæderer for en tilbagevenden til det klassiske latins ordforråd, grammatik og stilistiske idealer og stempler alle afvigelse herfra som barbariske. Målet var dog heller ikke her snævert filologisk; også her stræbte man efter en aktiv sprogbeherkelse, der kunne formulere sig i klassisk form, stil og ånd. Det ændrede mål og de ændrede stilkrav måtte nødvendigvis følges af et krav om en revision af det undervisningsmateriale, der be-

nyttedes i latinundervisningen, for at bringe det i overensstemmelse med de nye normer.

De grammatikker, der her udgives i facsimile, stammer fra denne brydningsperiode. For den rette forståelse af deres plads i latinundervisningens og det latinske sprogs historie er det nødvendigt først at give et kort overblik over den middelalderlige lærebogstradition på dette felt. Emnet er endnu utilstrækkeligt udforsket, men visse hovedtræk lader sig fastslå [17].

M*iddelalderens latinbøger.* Den middelalderlige latinundervisning bygger på antikke forudsætninger. Grundstammen i al latinundervisning blev to lærebøger fra senantikken: Donatus' *Ars grammatica* fra 4. århundrede, der sammenfatter den romerske skoletradition, samt Priscians omfattende *Institutiones grammaticae* fra det 6. århundrede, der sammenfatter hele antikkens sprogvidenskabelige tradition [18].

Donats grammatik foreligger i en forkortet version, affattet i katekismus-form, der muligvis først stammer fra karolingisk tid, den såkaldte »Lille Donat« (*Ars minor Donati*). Det er i denne form skriftet går sin sejrsgang og gør navnet Donat synonymt med elementær latinsk grammatik. Antallet af middelalderlige håndskrifter til denne tekst er legio, og i inkunabelperioden er Donat en af de hyppigst trykte bøger [19]. Teksten er som alle skolebøger blevet en del modificeret igennem den lange periode det har været

brugt; vi kender utallige parafraser, glosseringer og kommentarer, og herfra har en del ændringer sneget sig ind i den oprindelige tekst. Den senmiddelalderlige normaltekst af Donat, hvorpå vor Donat er et typisk eksempel [20], afviger i en lang række detaljer fra den ældste form, som vi kender fra Keils udgave.

Et klart bevis for Donattekstens betydning i grammatikkens historie er det faktum, at grundlaget for de ældste folkesprogsgrammatikker overalt er en oversættelse af Donat [21]. I al sin enkelhed er Donat et typisk eksempel på den antikke grammatiktradition. Den centrale disciplin er morfologien, hvis hovedopgave det er at opstille kategorier af ord (*partes orationis*) og tillægge hver af de opstillede kategorier en række morfologiske, syntaktiske og semantiske egenskaber (*accidentia*). På basis heraf opstilles udførlige bøjningsskemaer, der skal gøre det muligt at finde frem til den korrekte form. Fonetik og fonologi behandles væsentligst med henblik på ortografi og verslære, mens syntaksen ikke udformes systematisk, men i reglen behandles i forbindelse med de morfologiske kategorier [22].

Det blev hurtigt et problem for middelalderens undervisere, for hvem latinen ikke længere var modersmål, at Donats og Priscians definitioner og klassifikationer ikke er ganske sammenfaldende. Da Priscian imidlertid ikke er velegnet for elementarundervisningen på grund af omfang og udførlighed, møder vi allerede tidligt

excerpter fra Priscian, der i omfang og opbygning svarer til den lille Donat, men gør Priscians alternativ tilgængeligt. Den vigtigste af disse tekster er den såkaldte *Ianua* med indgangsspørgsmålet *Poeta, que pars?*, der siden det 12. århundrede har spillet en dominerende rolle i latinundervisningen ved siden af Donat, specielt måske i Italien[23]. *Ianua* følger stort set Priscians disposition og definitioner. En variant eller analog til dette skrift er den såkaldte *Remigius*, der danner grundlaget for siderne 39–57 i Ghemen. Dette skrift indeholder dog ikke bøjningsskemaer og forudsætter således en elementargrammatik. *Remigius* gengiver i reglen Priscians definitioner, men skriftets disposition følger Donat. Den ældste version af *Remigius* synes at stamme fra det 13. århundrede[24], men navnet eller titlen *Remigius* kendes først fra det 15. århundrede, hvor skriftet vinder enormt i popularitet. Denne tekstgruppe er langt mindre stabil end Donat-teksten; den har været underkastet en lang række modifikationer, men noget overblik herover er det ikke muligt at få på indeværende tidspunkt.

Denne Priscian-baserede lærebogstradition er ligeledes udelukkende morfologisk orienteret; der findes ikke noget afsnit om syntaks. Dette var givetvis et stort savn; efter indlæringen af morfologien var man oprindelig henvist til at benytte de to sidste bøger af Priscians *Institutiones*, den såkaldte »Lille Priscian« (*Priscianus*

minor), der giver en grundig, men lidet overskuelig fremstilling af en lang række syntaktiske forhold. Den udførlige beskæftigelse med Priscian og ikke mindst med *Priscianus minor* i det 11. og 12. århundrede førte til en lang række fremskridt i formuleringen af syntaktiske fænomener, og vi møder for første gang tilløb til en systematisering ud fra syntaktiske begreber [25]. Denne udvikling populariseredes og kodificeredes i Alexander fra Villa Dei's berømte *Doctrinale* fra ca. 1200. For at gøre det lettere for eleven at tilegne sig de grammatiske regler har Alexander valgt at formulere sig på vers. Doctrinalet blev gennem resten af Middelalderen den foretrukne lærebog for lidt viderekomne og grundbogen for syntaktiske og stilistiske studier.

I tilknytning til Doctrinalet vokser en rig litteratur af glosser og kommentarer frem, der vidner om skriftets anvendelse i undervisningen [26].

Af anden syntaktisk litteratur bør nævnes de forskellige *Regulae*-samlinger, der opstår og ofte knyttes til en af de eksisterende mere elementære lærebøger. Således er de forskellige *Remigius*-udgaver ofte forsynet med tillæg af forskellige regelsamlinger. En nærmere analyse af disse regelsamlinger er endnu ikke foretaget.

Nøglebegrebet i den middelalderlige syntaks-teori er styrelse (*regimen*). Et ord siges at styre et andet, når det forårsager at det andet ord må optræde i en bestemt kasus. De styrende ord par excellence er således verberne, der ifølge deres

natur (*ex vi naturae*), d.v.s. på grund af deres betydning og hele leksikalske struktur, styrer bestemte kasus, enten foran sig (*ante se*) som udtryk for den handlende person, eller efter sig (*post se*) som udtryk for en eller anden form for objekt.

En anden relation, som spiller en stor rolle hos Alexander og i de forskellige regelsamlinger, er kongruens-relationen mellem subjekt og verbum og mellem substantiv og adjektiv. Forholdet mellem denne relation og styrelsesrelationen er ikke afklaret; forskellige varianter optræder i de forskellige grammatikker.

Endelig udgøres en stor del af den middelalderlige syntaks (og af Doctrinalet) af diskussionen om usædvanlige konstruktioner (*figurae*), der strider mod de normale grammatiske regler, men alligevel er acceptable, fordi de bruges af klassiske eller bibelske forfattere i en bestemt hensigt. Af særlig interesse for lingvistikens historie er den hyppigt anvendte forklaringsmodel, hvorefter sådanne figurer beskrives som elliptiske og afledes af normalt formulerede dybdestrukturer [27].

Med universiteternes og Aristotelismens fremvækst i 1200-tallet skifter den latinske grammatik delvis karakter, i hvert fald i den udstrækning den bliver indpasset som en integreret del i den aristoteliske videnskabsopfattelse. På universiteterne konstituerer grammatikken sig som en særlig spekulativ eller rationel grammatik i mod-

sætning til den fra elementarskolerne kendte »positive« grammatik, der koncentrerer sig om indlæring af gloser og former. Udgangspunktet for den såkaldte »spekulative« eller videnskabelige grammatik er derimod en forestilling om, at alle sprog bag deres tilfældige lydlig fremtrædelsesformer har en lang række væsentlige træk tilfælles. Dette hænger sammen med, at den virkelighed, de beskæftiger sig med, og den måde, hvorpå vort intellekt erkender virkeligheden, er principielt den samme for alle mennesker. Da sprogets funktion er at formidle vor erkendelse af omverdenen, mener man at kunne slutte, at alle sprog må have principielt de samme kategorier. Disse kategorier defineres først og fremmest semantisk. Ethvert ord kan nemlig ikke blot analyseres i de lyde, hvoraf det består, men også i en række indholdsenheder. Grammatikeren er ikke specielt interesseret i de indholdsenheder, der giver ordene deres leksikalske betydning; han er ikke interesseret i det der skiller betydningen af ordet »hest« fra betydningen af »menneske«. Han er derimod interesseret i visse fælles træk som disse ord har, f.eks. at de begge betegner en genstand som genstand, at denne genstand kan være een eller flere, at den kan påvirke eller påvirkes. Sådanne enheder kaldes *modi significandi* (betydningsmåder), og det er dem der bestemmer sprogets grammatiske struktur. Et hvilket som helst ord indeholder nemlig en ordnet mængde af sådanne enheder, hvoraf

de mest overordnede bestemmer ordets tilhør til en ordklasse, mens de øvrige bestemmer de grammatiske kategorier og funktioner ordet har. Denne teori er interessant, ikke fordi den opstiller andre grammatiske kategorier end de traditionelle, fra Oldtiden nedarvede, men fordi den prøver at forklare dem og deres sammenhæng på systematisk måde inden for et lingvistisk system. Særlig interessant er syntaksen; også her er *modi significandi* grundlæggende, idet ord konstrueres indbyrdes, fordi der består forskellige relationer mellem deres *modi*. Den typiske syntaktiske relation er afhængighed; på grundlag heraf kan man systematisk opstille og beskrive konstruktionstyper, hver bestående af to led: et afhængigt og et bestemmende. Ved hjælp af disse begreber nydefineres den fra skolegrammatikken overtagne distinktion mellem transitive og intransitive konstruktioner og udvides til at omfatte alle mulige konstruktioner [28].

Disse nye grammatiske teorier trænger kun til en vis grad igennem i den elementære skolegrammatik. Vi har enkelte eksempler på lærebøger omskrevet ud fra denne nye teori, men de fleste lærebøger nøjes med at plukke enkelte termer og elementer ud [29]. Eksempler på inddragelsen af sådanne elementer kan findes i den af Stephan Arndes i Slesvig 1486 trykte udgave af *Remigius*, som der senere vil blive lejlighed til at vende tilbage til.

Den rivaliserende humanistiske bevægelse ret-

ter sin kritik dels mod den omtalte udformning af den teoretiske grammatik, dels og med større vægt mod hele det traditionelle middelalderlige brugssprog. Bevægelsen har sine rødder i Italien, hvortil skolastikken inden for filosofi og grammatik først nåede sent frem og aldrig blev enerådende. Som den første »humanistiske« latin-grammatik plejer man at nævne Guarino Veronese's *Regulae grammaticales*, skrevet nogen tid før 1418. Dette skrift blev prototypen for de fleste senere humanistiske grammatikker, og det er da værd at bemærke, at der med dette værk ikke er tale om et fuldstændigt brud med den middelalderlige grammatiske tradition. Den bedste kender af periodens grammatiske litteratur, W. Keith Percival, har karakteriseret den som en middelalderlig grammatik, hvorfra visse nøglebegreber er blevet udrenset[30]. Dette gælder først og fremmest de omtalte *modi significandi*, der også senere bliver genstand for hadske angreb fra humanistisk side med den signifikante begrundelse, at de ikke bidrager til tilegnelsen af korrekt latin[31]; dette kan kun læres ud fra en nøje observation af gode forfattere. Også begreberne »transitiv, intransitiv« udrenses af Guarino. Derimod består hele den middelalderlige rektions- og kongruenslære.

Det berømteste angreb mod den middelalderlige latinitet fremføres i Lorenzo Vallas *Elegantiae linguae latinae* fra ca. 1444. Her igen retter kritikken sig i mindre grad mod den gramma-

tiske doktrin og dens begrebsapparat; igen er det det barbariske brugslatin der kritiseres (og dermed også enkelte grammatiske regler), og den anviste medicin er igen efterligning af gode forfattere. Vallas skrift er i modsætning til Guarinos fyldt med citater af antikke forfattere; men disse inddrages først og fremmest med henblik på ordvalg: undgåelse af barbariske ord og korrekt benyttelse af synonymmer.

I Europa nord for Alperne gør en lignende smagsændring sig gældende. I løbet af den sidste halvdel af 1400-tallet og begyndelsen af 1500-tallet foregår en gradvis udrensning af de middelalderlige elementer. Kritikken af Alexanders *Doctrinale* tager til i styrke. Det er værd at bemærke, at kritikken i første række retter sig mod Alexanders dårlige stil og sammentrængte og uklare fremstillingsform, mens forbedringen af de grammatiske regler går betydelig langsommere. Et hovedværk er flamlænderen Despauterius' *Commentarii grammatici*, bestående af *Rudimenta* (1514), en morfologi (1512), en syntaks (1511) og traktater om metrik, figurer, ortografi og brevstil. Han bevarer stort set Alexanders system, men korrigerer regler, der ikke stemmer med klassisk sprogbrug, og lægger i det hele op til en tilegnelse af latinen i dens klassiske form. I løbet af 1500-tallet forsvinder Doctrinalet endegyldigt ud af latinundervisningen, mens Donat og *Ianua* fortsat hævder sig som elementarbøger.

Der kan ikke være tvivl om, at den latinske

stil nød godt af den humanistiske bevægelse, ligesom forståelsen af det klassiske latins grammatik gradvis bedredes. Derimod gik den grammatiske teori snarere tilbage. Man nøjedes med at gentage de antikke formuleringer, suppleret med brudstykker af den middelalderlige syntaks. En begyndende nytænkning men med bevarelse af en lang række middelalderlige nøglebegreber kommer til orde i englænderen Thomas Linacre's *De emendata structura latini sermonis libri VI* (London 1523), som ikke mindst takket være Melanchthons anbefaling kom til at spille en vigtig rolle for det videnskabelige studium af latinsk syntaks; derimod var dens indflydelse på elementarundervisningen næppe direkte [32].

Den danske latintradition omkring 1500. Også i den danske latintradition kan man følge en lignende udvikling. Denne kommer dels til udtryk i de successive ændringer i indholdet af de ved latinundervisningen anvendte bøger, dels i andre manifestationer, der står i sammenhæng med hvad danske lærde bragte hjem fra undervisningen i udlandet.

Den ældste trykte latinske grammatik fra dansk område er den allerede omtalte *Remigius*, trykt af Stephan Arndes i Slesvig 1486. Med dette skrift befinder vi os stort set på rent middelalderlig grund. Det kan således nævnes, at ordklassedefinitionerne benytter sig af *modi significandi* og at henvisninger til den middelalder-

lige logik også forekommer, f.ex. i definitionen af *significare* (f. iv). Syntaksen er bygget op over Doctrinalets definitioner og distinktioner. Der forekommer nedertyske glosser med henblik på at klargøre latinske ords betydning. Foruden *Remigijs* (indledt med ordene: *Dominus, que pars?*) indeholder trykket *Regimina, Ordo constructibilium cum suis regulis*, 24 *Regule congruitatum, Metra constructionum cum intellectu eorundem* og *Comparationes*. Med andre ord svarer den i indhold og funktion ret nøje til det 2. bind af Ghemen-trykkene, *Fundamentum*.

Peder Albertsen, Københavns universitets første vicekansler og primus motor i alt hvad der vedrørte universitetsundervisningen i de første 35 år, har også gjort sig fortjent af latinstudierne. Han var uddannet ved universitetet i Köln, hvor han i årene 1473–78 var fast underviser ved det filosofiske fakultet. Adskillige gange eksaminerede han ved baccalaur-eksamen, hvor et af hovedkravene netop var grammatik[33]. Vi har grund til at antage, at der allerede i 1470erne også undervistes i fagene poetik og retorik, og det har ikke kunnet lade sig gøre uden en vis humanistisk indflydelse. Man hører ganske vist ofte Kölner-universitetet omtalt som obskuran-tismens højborg, men kilden hertil er det stærkt polemiske og ikke særlig vederhæftige skrift *Epistulae obscurorum virorum*. Faktisk var Köln et af den begyndende humanismes centre. Afgørende i vor sammenhæng er, at Peder Albert-

sen blandt de bøger han medbragte fra Köln og i 1497 skænkede til universitetet havde et eksemplar af Albrecht v. Eybs *Margarita poetica*, en eksempelsamling til brug ved udformningen af en korrekt, klassisk prosastil.

Større direkte betydning fik det, at Peder Albertsen aktivt understøttede trykningen af nye latinlærebøger. De tre her udgivne latingrammatikker er trykt henholdsvis i Peder Albertsens gård og på hans regning, og det er i den forbindelse underordnet, at vi næppe nogensinde får at vide, hvordan forbindelsen mellem vicekansleren og bogtrykkeren er kommet i stand (jvf. ovf. s. 220). I et følgende afsnit skal der i enkeltheder gøres rede for i hvilken grad disse grammatikker kan siges at udtrykke en stigende »humanisering« af latinen. Her må det være tilstrækkeligt at slå fast, at denne tendens passer smukt til hvad vi i øvrigt ved om Peder Albertsen. Forbilledet til disse grammatikker er betegnende nok hentet i Köln. Den nærmeste kilde til *Regulae* og *Fundamentum* er en bog trykt hos Heinrich Quentell i Köln 1492 med titlen *Fundamentum scholarium*[34]. En vis tilpasning til danske forhold har fundet sted: Nogle spredte danske glosser erstatter delvis originalens neder tyske, ligesom enkelte danske lokaliteter (samt Köln!) anvendes som eksempler på stednavne[35]. Mere interessant er det måske, at det metriske afsnit i *Regulae* (s. 176) udtrykkelig anfører som sit formål at gøre det lettere at læse

Saxo Grammaticus. Dette udsagn implicerer dog ikke så lidt om en dansk baggrund for Christian Pedersens senere interesse for Saxo.

Den næste etape i latinundervisningens udvikling i Danmark er netop knyttet til Christian Pedersens navn. I 1510 udsender han for første gang sit *Vocabularium ad usum Dacorum* (Paris 1510, facsimileudg. v. Inger Bom og Niels Haastrup, Kbh. 1973). I indledningen akcepterer Christian Pedersen endnu omend modvilligt brugen af Alexanders *Doctrinale*. Ordbogen er udtryk for en stræben efter større filologisk nøjagtighed og en mere klassisk normalisering af gloser og ordformer, men bidrager intet til grammatikken. Det er i øvrigt ikke her stedet at komme nærmere ind på den humanistiske bevægelses langsomme fremtrængen i Danmark. Det er tilstrækkeligt at henvise til Oluf Friis' vel-dokumenterede fremstilling i *Den danske Litteraturs Historie* [36].

På grammatikkernes område skal det nævnes, at Christian Torkelsen Morsing, der som så mange af den danske humanismes bannerførere var uddannet ved universitetet i Louvain, i 1519 hos Povel Ræff udsendte en latinsk grammatik, der bl.a. omfattede Bugenhagens og Despauterius' reviderede udgaver af den middelalderlige grammatiktradition [37]. Omtrent samtidig skal Melchior Blumme have trykt Jacob Henrichmanns syntaks, der i højere grad har fjernet sig fra det middelalderlige grundlag [38].

Omkring 1520 var den humanistiske ideologi blevet den dominerende i København. Den understøttedes kraftigt af kongen, Christian II, der dels indkaldte humanistiske lærde til universitetet, dels i sin skoleforordning af 1522 bandlyste Alexanders *Doctrinale* og andre middelalderlige lærebøger. Da universitetet i 1537 genoprettes med Christian Torkelsen Morsing som rektor, bliver det humanistiske grundlag udtrykt klart både i Morsings programerklæring og i fundatsen af 1539. Her fastslås som kanonisk læsning i grammatik Melanchthons og Linacres grammatikker samt Lorenzo Vallas *Elegantiae* [39].

Ghemens-trykkenes latinske grammatik. De tre grammatikker trykt på Peder Albertsens foranledning af Gotfred af Ghemen udgør et lærebogssystem. Første bind (*Donatus*) indeholder den elementære formlære. Andet bind *Fundamentum* dels en videregående morfologi baseret på *Remigius*, dels den elementære syntaks, mens tredje bind *Regulae* indeholder de lidt mere fremskredne hjælpemidler til latinsk stil og verslære. Allerede denne opbygning vidner om en vis humanistisk indflydelse. Ideen om at lave et sådant lærebogsforløb, kulminerende i en verslære eller i en vejledning til brevskrivnings kunst, møder os første gang i Niccolò Perottis *Rudimenta grammatices*, trykt første gang i Rom 1473 og siden udbredt i mangfoldige tryk fra hele Europa indtil slutningen af det 16. årh.

Bøgerne har først og fremmest (ligesom Mornings publikation fra 1519) været tænkt til brug for katedralskolernes undervisning. Et morsomt vidnesbyrd herom har vi i et testamente fra Odense Domkapitels provst Hans Urne, der til de fattige peblinge ved Odense katedralskole testamenterede »to hundrede Bøger, som Donather, Regulas, Facenus (!), tres partes Alexandri udi octava, hvilke Bøger som nylig satt er«[40]. Men bogen har nok også kunnet gøre tjeneste ved universitetet, i hvert fald i forbindelse med de mere elementære studier for baccalaur-graden. I denne forbindelse er det morsomt at notere, at Københavner eksemplets første ejer, Tideke Hansen fra Skovkloster, i 1503 immatrikuleres ved universitetet i Köln, hvor det udtrykkeligt påpeges, at han først har studeret ved Københavns Universitet[41]. Mon det har været til sine studier her at han har benyttet bogen?

Hvis man ser bort fra, at bogen i sin typografiske opsætning ikke er særlig pædagogisk og at den indeholder flere trykfejl end gavnligt er for den der endnu er ubefæstet i latinens mysterier, indeholder bogen stort set hvad der var nødvendigt som grammatisk baggrund for en student anno 1500.

Hvad var det for en slags latin bogen lagde op til? Det tydeligste svar kan man få ved nærmere at studere de eksempler på god eller dårlig latin, der gives i de to afsnit med titlerne

Congruitates communes pro pueris (s. 81–110) og *Regule de figuratis constructionibus* (s. 115–59).

En første bestemmelse kan man få ved at betragte eksemplernes herkomst og art. En gruppe udgøres af citater fra klassiske digtere, overvejende fra Vergil, der altid har været den i skolen mest læste digter. Omfanget af disse citater er ikke væsentligt udvidet i forhold til hvad man finder i Middelalderen. En stor del af dem er ikke direkte citater, men hentet fra den grammatiske tradition. – En anden stor gruppe udgøres af Bibelcitater fra Vulgata. – En tredje gruppe endelig er middelalderlige standardeksempler, ofte med en tydelig herkomst fra logikken (f.eks. *Canis est equivocus* s. 141, *Species est quod predicatur de pluribus* s. 150, *Hec herba crescit in horto meo* s. 158).

Det er karakteristisk, at næsten alle de givne vanskelige eksempler forsvares som latin, netop fordi de har en autoritativ kilde. Samtidig (p. 136) indføres der imidlertid en distinktion mellem fire måder, hvorpå en konstruktion kan være latin: 1) ubetinget korrekt (*simpliciter aut bene latina*), 2) korrekt i kraft af anvendelsen af en legitim figur (*figurative latina*), 3) latinsk med forhindringer (*impedimentaliter latina*) og 4) dårligt nok latin (*vix sive difficulter latina*). Kun de to første kategorier er efterstræbelsesværdige. Det er ganske betegnende at Vulgatas stil nok betegnes som hævet over grammatikkens regler, men ikke desto mindre som ikke (altid) efter-

lignelsesværdig: »For sådan er den hellige Skrifts ophøjethed, at den ikke er underkastet grammatikkens love. Den er blevet til ved guddommelig åbenbaring og den Helligånd og overbragt os af hellige fædre, som opfyldt af den Helligånd ikke tog hensyn til grammatikkens love, men ganske enfoldigt udtrykte den åbenbarede sandhed. Vi bør altså ikke bruge den slags konstruktioner, men tolerere dem på grund af den hellige skrifts autoritet« (s. 152-3) [42].

Det næste spørgsmål, man må stille, er hvordan vore grammatikker konstaterer, at en konstruktion er korrekt latin. Den almindeligste måde at besvare dette spørgsmål på følger formelen: Dette er korrekt latin, fordi vi har en grammatisk regel der siger sådan og sådan. De på denne måde citerede grammatiske regler svarer stort set til de fra Middelalderen kendte. Alexander citeres hyppigt, undertiden nøjes man endog med at aftrykke lange passager fra ham (f.eks. s. 186-7). At disse regler ikke altid er korrekte, kan ikke overraske. Blot eet eksempel: på s. 95 akcepteres konstruktionen *Proh inferum superumque fidem* ud fra den regel, at visse forfattere konstruerer interjektioner med betydning af smerte, udbrud eller vrede med akkusativ. Man kender ikke til sproghistorie og ved således ikke at der er tale om en ældre form af genetiv flertal.

Vigtig i vor sammenhæng er det imidlertid, at vi ofte finder et andet kriterium anvendt: »Så-

ledes bruges det af gode forfattere« (*solidi latini auctores*); f.eks. hedder det s. 92 i forbindelse med den besynderlige, men i Middelalderen ofte diskuterede konstruktion *Scribentem habendum est pennam* (den der skriver må have en pen), at denne konstruktion ikke findes hos gode latinske forfattere, men der erstattes af *Scribenti habendum est pennam*, som f.eks. hos Horats *Si vis me flere dolendum est primum ipsi tibi* (*Ars poetica*, 102); en lignende henvisning s. 160. Et særlig interessant eksempel finder vi s. 93 ved diskussionen af 2. supinum. Her henvises til den korrekte regel, at denne form udelukkende forbindes med adjektiver. Som autoritet herfor anføres »hos de gamle forfattere Priscian og Quintilian, men i vor tid vidner Laurentius Valla herom, hvor han siger at han må kritisere den store hob af ukyndige grammatikere, som ødelægger hele verden med deres tåbelige fejltagelser og bestandig siger *eo lectum, venio lectu, pergo auditum, revertor auditu*. Hvor denne fejlagtige sprogbrug stammer fra og af hvilken uvidenhedens kilde den er flydt, ved jeg ikke. Men jeg undrer mig højligt over, at den så længe har unddraget sig opdagelse (kapitel 39 i 1. bog).«

Det er også værd at notere sig, at de tre grammatikker er kemisk rensset for hentydninger til den middelalderlige *modi significandi*-terminologi. S. 160–61 finder vi en direkte polemik mod dele af den middelalderlige syntaktiske terminologi. Det udtryk der har vakt forfatterens mishag

er vendingen om at et ord kan være styret *ex parte ante* eller *ex parte post* (jvf. ovf. s. 238). Vendingen betegnes som unødvendig, fordi man lige så godt kan sige *ex parte suppositi* og *ex parte appositi*. Den findes heller ikke hos nogen god forfatter, og det er ikke til at forstå, hvordan det skulle kunne være latin. Heller ikke Alexander har brugt denne uheldige form. Om Valla ville have været tilfreds med vor lærebogsforfatters formulering, er nok særdeles tvivlsomt; allerede Guarino undgår denne formulering[43]. Ikke desto mindre er de her anførte eksempler vidnesbyrd om en humanistisk bestræbelse hos vor forfatter, ligesom de vidner om at Humanismens gennembrud ikke er et pludseligt omslag, men en lang og møjsommelig proces.

De tre her udgivne grammatikker er således udtryk for en første etape i udviklingen fra middelalderligt til humanistisk latin på dansk grund. Man skal dog ikke overvurdere det humanistiske islæt. Grammatikkernes eget idiom er overvejende middelalderligt, og deres formål er stadig først og fremmest at indføre i det middelalderlige brugssprog. En kort oversigt over grammatikkens enkelte discipliner, som de fremstilles i Ghemen-trykkene, kan tydeliggøre dette.

Fonologien spiller kun en rolle i forbindelse med verslæsningen (s. 176–98). Reglerne er overtaget fra Alexander. Det er således som forventeligt den middelalderlige udtale, der ligger til grund. Men det tidligste forsøg på at rekonstru-

ere den klassiske udtale foreligger også først i året 1503 hos Nebrija[44].

Morfologien er traditionel og behøver ingen særlig kommentar, hverken for *Donatus*- eller *Remigius*-delens vedkommende (s. 3-74). Det er allerede omtalt, hvorledes denne del er middelalderlig i sin substans, selvom den hører til den tradition, der udrenser visse specifikt middelalderlige elementer.

Den elementære syntaks er baseret på den middelalderlige inddeling af verberne efter de kasus, hvormed de konstrueres (s. 75-9). Der skelnes mellem *verba substantiva* (= *copula*), *verba vocativa* – begge typer har en nominativ efter sig (vort prædikatsnomen) – og *verba adjectiva*, der enten konstrueres transitivt eller intransitivt.

Kongruenslæren opstilles i otte regler (s. 80-1) og eksemplificeres derefter (s. 81-4). De otte regler kendes i forskellige varianter fra en lang række andre middelalderlige lærebøger, f.eks. genfindes de i noget udførligere form i den slesvigske *Remigius*. – Derefter behandles kasussyntaksen, groft set i denne rækkefølge, men med enkelte digressioner: genetiv (84-5), dativ (85-7) akkusativ (87-96), vokativ (97) og ablativ (97-110). Reglerne befinder sig stort set, som det fremgik, på Alexanders grund.

Dette gælder også figurlæren. Første del diskuterer eksempler på enkelte figurer: *evocatio*, *conceptio*, *prolepsis*, *zeuma* og *antiptosis* (115-

36). Anden del, i nær tilknytning til Alexander, er disponeret efter brud på forskellige typer af kongruens, stort set svarende til de ovenfor nævnte regler (s. 136–59).

Afsnittet om konstruktioner og konstruktions-typer (s. 159–65) er middelalderligt, dels i sine definitioner og inddelinger (der svarer til Alexanders), dels i sine konstruerede eksempler; derimod anvendes ikke citater fra klassikerne som eksempler.

Det samme gælder det særdeles læseværdige afsnit om ordstilling (s. 166–76), hvor der også bliver plads til en diskussion af de ordstillingsregler, som logikerne diskuterede med henblik på bestemmelsen af sætningers sandhed og falskhed under hensyntagen til især partiklernes »rækkevidde« [45]. I dette afsnit (specielt s. 169) møder vi mange af de eksempler vi kender fra de middelalderlige sofismer, som var et af de mest yndede mål for humanisternes spot [46]. – Afsnittet giver i øvrigt adskillige fornuftige regler om ordstilling i latinske normalsætninger; specielt kan fremhæves analysemodellen (s. 170), der nøje svarer til en nutidig konstituentanalyse. Den største lakune er manglen på en egentlig bisætningssyntaks og den dermed sammenhængende mangel på anvendelige regler for modusbrug. Men denne mangel deler vore grammatikker med de fleste andre lærebøger fra tiden.

De tre her udgivne grammatikker er således et godt indeks for latinstudiets stilling i Dan-

mark omkring 1500. Samtidig er de et godt udtryk for den ånd, der beherskede den mand der protegerede deres udgivelse, universitetets vicekansler, Peder Albertsen. Han var solidt forankret i sin tids lærdomstradition, samtidig med at han var principielt men ikke ukritisk åben for tidens nye strømninger.

NOTER

[1] Formodningen om Ghemen som Snells ledsager skyldes H. O. Lange (*Analecta bibliographica* 1906 29), genoplives på andet grundlag af Helge Toldberg (i *Fund og Forskning* IX 1962 54) og holdes åben af W. og L. Hellinga i deres nedenævnte hovedværk.

[2] Bøgerne er nr. 60, 70 og 228 i Lauritz Nielsen: *Dansk Bibliografi 1482-1550*, 1919. *Remigius* er 229. Andre henvisninger i Victor Madsen: *Katalog over Det kongelige Biblioteks Inkunabler I-II 1935-38*, nr. 1442, 1641, 3473, *Remigius* 3481.

[3] Udg. takker *Bibliothèque nationale* v/ conservateur Ursula Baurmeister, der har leveret foto af sidste side af *Regulæ* (der i KBs eksemplar mangler træsnittet, som her i udgaven er indkopieret) samt værdifulde oplysninger om bogens bind og proveniens; UB Lund for foto af prøvestrykket til *Donatus*; og især dr. Lotte Hellinga, der gennem en korrespondance i efteråret 1978 har vejledet udg. især til den boghistoriske efterskrifts eneste egentlige nyhed, placeringen af Lund-fragmentet.

[4] Laur. Terpager: *De typographiæ natalibus in Dania, Collegium Medicum 1707*. Han *kan* have kendt pariser-eksemplaret, der dengang ikke var indgået i *Bibl. nationale*, men langt snarere har han vel kendt bogen i det eksemplar, der med Peder Resens samling var indgået i Universitetsbiblioteket og følgelig brændte 1728.

[5] *Museum Klevenfeldianum sive Catalogus . . . Torkillus de Klevenfeldt, Hafn. 1777*, nr. 592-595.

[6] Chr. Bruun: Aarsberetninger og Meddelelser fra det store kongelige Bibliothek I 1864-69; på titelbladet 1870, men Bruuns redegørelse for grammatikkerne s. 44-59 er udsendt med årsberetningen for 1864/65. Heri også henvisning til Resen.

[7] [Jens Jacob Weber:] Hielmstiernes Bogsamling. Tiende til Oplysning af de under den Danske Regiering liggende Staters Litteratur. I 1782 238 f. Bøgerne har senere fået opstillingsnumrene 1174-76 i 4°. Hielmstiernes notat i *Remigius* (1177, 4°) lyder: *Liber Rarissimus forte unicus (in sua specie)*. Heri har han desværre fået ret, idet Stadtbibliothek Lübeck under 2. verdenskrig mistede det af Laur. Nielsen registrerede andet exemplar. *Remigius* tænkes genudgivet i Videnskabernes Selskabs Historisk-filosofiske Meddelelser. - Kort efter kom Rasmus Nyerup: *Librorum, qvi ante reformationem in scholis Daniae praelegebantur, notitiæ Mantissa ex Museo Hielmstierniano. Collegium Medicum 1785*.

[8] Behovet er senest udtrykt af Toldberg s. 57, og unægtelig er mange af hans ligesom af forgængernes kombinationer og hypoteser forældede efter Hellinga's arbejder; bl.a. fremdateres Flores-fragmentet nu til 1505-10, og Toldbergs forsøg på at tilbagedatere fragmentet af Rimkrøniken 1495 afvises ad typologisk vej. Se: Wytze & Lotte Hellinga: *The fifteenth-century printing types of the Low Countries. I-II*, Amsterdam 1966, og samme: *Gotfred af Ghemens færden ca. 1486-1510. En typologisk undersøgelse (i Fund og Forskning XV 1968 7-32)*.

[9] Navnet Ghemen findes som stednavn i Westphalen og ved Zwolle i Holland; det kan også være familienavn. I Gouda-tryk skriver han sig Govert van Ghemen. Han anses ofte for identisk med Gotfridus de Os, der har trykt en enkelt bog i Gouda 1486, men Hellinga's vil ikke afgøre hverken dette spørgsmål eller muligheden for at han er lig den »Gemertie die prenter«, der nævnes i staden Goudas regnskaber 1489.

[10] Træsnittene omtales af Bruun, passim, og i hans afhandling: *Gotfred af Ghemen. Den første Bogtrykker i Kjøbenhavn, hvormed Forening for Boghaandværk indledte sit første Aarsskrift, 1890 5-34*. - M.-F.-A.-G. Campbell: *Annales de la typographie néerlandaise au XV siecle*, La Haye 1874, har Leiden-udgaven som nr. 1256 og Gouda-udgaven som 1255a i 2. supplement, 1884.

[11] Forskningsbibliotekar Harald Ilsø foreslår, at Hans Knudsen Aarhus kan være identisk med en Aarhus-student af dette navn, der studerede i Wittenberg 1568 (jf. Peder Hegelunds almanak-optegnelser 1565-1613, udg. af Bue Kaae, I 1976, 1568 in fine).

[12] Langebeks notater De Initiis Typographiæ in Dania (Ny kgl. Samling 1216 d, 4°, fortsat i Langebeks Excerpter nr. 210). Et nyttigt resultat heraf indgik i Videnskabernes Selskabs almanak (Fortegnelse Paa de ældste og rareste Danske Bøger, som ere trykte før og i Reformationstiden. Dansk Historisk Almanak, udg. af Det Kongelige Videnskabernes Societet 1764, hvori 190 titler til og med 1537, med supplementer og fortsættelse til 1577 i de to flg. årgange). Tidekinus' notat afskrives med tilføjelsen: »Dette var skrevet i en gl. bog s[om] *Secreterer Kleve* ejer, hvorudi vare indbundne« etc. etc. Ordene *var . . . ejer* viser, at Kleve har splittet bindet og genindbundet bøgerne uden at medindbinde bladet; reddet er derimod metrisk-prosodiske grundregler, tilskrevet på det blanke første blad af *Remigius*.

[13] Rasmus Nielsen: Næstved Købstads Historie I: 1135-1536, Næstved 1925. – Hans Jørgen Helms: Næstved St. Peders Kloster (Skovkloster), Næstved 1940, hvori s. 262 gengivelse og oversættelse af mindeverset over Oluf, iøvrigt udførlig omtale af de tre grammatikker o.a. skolebøger benyttet i Skovklosters undervisning. Jf. ovenfor s. 241 Jan Pinborgs påvisning af Tideke som student netop i Köln 1503.

[14] Ernst Vouilléme: Die Inkunabeln der öffentlichen Bibliothek der Stadt Trier, Lpz. 1910 (= Beihefte zum Zentralblatt für Bibliothekswesen XXXVIII). – Lotte & Wytze Hellinga: The place of printing of the Donatus-edition GW 8870 (i Gutenberg-Jahrbuch 1965 118-21 med gengivelse af et opslag af Trier-fragmentet).

[15] Franz Blatt: Fra Cicero til Copernicus, 1940.

[16] R. Helssig: Die wissenschaftlichen Vorbedingungen für Baccalaureat in Artibus und Magisterium (Beiträge zur Geschichte der Universität Leipzig im XV. Jahrhundert, II), Leipzig 1909 83.

[17] Grundlæggende er endnu Ch. Thurot: Notices et extraits de divers manuscrits latin pour servir à l'histoire des doctrines grammaticales du moyen âge, Paris 1868. – J. J.

Baebler: Beiträge zu einer Geschichte der lateinischen Grammatik im Mittelalter, Halle 1885.

[18] Udgaver i Grammatici Latini ed. H. Keil, II-III (1855-59): Priscian & IV (1864): Donatus.

[19] Jvf. K. Ohly i Gesamtkatalog der Wiegendrucke VII, 1938. Sp. 582-676.

[20] Den senmiddelalderlige normaltekst af Donatus Minor er udgivet af P. Schwenke: Die Donat- und Kalender-Type. Nachtrag und Übersicht (Veröffentlichungen der Gutenberg-Gesellschaft 2), Mainz 1903 37-49. Jvf. også Erika Ising: Die Anfänge der volkssprachlichen Grammatik in Deutschland und Böhmen, Berlin 1966.

[21] Erika Ising, cit. note [20]. - Niels Haastруп: Infinitiv + skullende, 1968. - W. Keith Percival: The Grammatical Tradition and the Rise of the Vernaculars, i: Current Trends in Linguistics XIII: Historiography of Linguistics, Haag 1976 231-75.

[22] Om den romerske grammatiske tradition se L. Jeep: Zur Geschichte der Lehre von den Redetheilen bei den lateinischen Grammatikern, Leipzig 1893. - K. Barwick: Remmius Palaemon und die römische Ars grammatica. Philologus, Suppl. XV, 2, Leipzig 1922. Repr. Hildesheim (Olms) 1967. - En oversigt i R. H. Robins: A Short History of Linguistics, London 1967 53-61.

[23] Udgave og diskussion i W. O. Schmitt: Die Ianua (Donatus). Ein Beitrag zur lateinischen Schulgrammatik des Mittelalters und der Renaissance, i: Beiträge zur Inkunabelkunde, Dritte Folge, 4, Berlin 1969 43-80.

[24] W. O. Schmitt, cit. note [23], 71.

[25] Den grundlæggende moderne behandling er R. W. Hunt: Studies on Priscian in the 11th and 12th centuries, Medieval and Renaissance Studies I, 2 (1943) 194-231 og II (1950) 1-56. - Den vigtigste tekst er udgivet af J. E. Tolson: The Summa of Petrus Helias on Priscianus Minor. Cahiers de l'institut du moyen-âge grec et latin 27-28, København 1978.

[26] D. Reichling: Das Doctrinale des Alexander de Villa-Dei, Berlin 1893. Repr. New York 1974 (Lenox Hill).

[27] W. Keith Percival, cit. note [21]. - Jvf. også *Regulae* ovf. s. 174.

[28] Jan Pinborg: Die Entwicklung der Sprachtheorie im

Mittelalter (Beiträge zur Geschichte der Philosophie und Theologie des Mittelalters 42,2), Münster/København 1967. — R. H. Robins: A Short History of Linguistics, London 1967 74–88.

[29] Johannes Josse de Marvillas metriske Modi significandi er eet sådant eksempel (se Pinborg, cit. note [28] 310–11).

[30] W. Keith Percival: Changes in the Approach to Language, i: Cambridge History of Later Medieval Philosophy (i trykken).

[31] J. Ijsewijn: Alexander Hegius (d. 1498), *Invectiva in Modos Significandi*, i: Forum for Modern Language Studies, VII (1971), 299–318 and corrections: *Humanistica Lovaniensia*, 22 (1973), 334–335.

[32] Om de humanistiske grammatikker se J. Golling: Einleitung in die Geschichte der lateinischen Syntax, i: Historische Grammatik der lateinischen Sprache, ed. G. Landgraf, III 1, Leipzig 1903 1–87. — G. A. Padley: Grammatical Theory in Western Europe 1500–1700. The Latin Tradition, Cambridge 1976. — Om Despauterius specielt Baebler, cit. note [17], 140–69. Terrence Heath: Logical Grammar, Grammatical Logic, and Humanism in Three German Universities, *Studies in the Renaissance XVIII* 1971 9–64.

[33] Om Peder Albertsen se E. C. Werlauff: Kjøbenhavns Universitet fra dets Stiftelse af Kong Christian den Første indtil Reformationen, 1850 11–17. — H. Keussen: Die Matrikel der Universität Köln I, Bonn 1928 98*.

[34] Om denne bog se Chr. Bruun, cit. note [6], 51. Bogen (= Hain 13860) er trykt og udkommet i adskillige reviderede oplag. Det originale tryk har ikke været mig tilgængeligt. Udgaven fra Basel 1494 indeholder en noget kortere version end Københavner-udgaven, se Baebler, cit. note [17], 203–4.

[35] Bruun formoder s. 48 note 1, at det indledende spørgsmål i *Fundamentum: Petrus que pars?* kan være en opmærksomhed mod Peder Albertsen, men der findes dog andre grammatikker, der bruger samme navn i st.f. andre navne eller *Dominus que pars?* Imidlertid er der i det mindste på s. 127 en klar hentydning til Peder Albertsen i eksemplet *Petrus est canonicus Roskildensis et Hafnensis ecclesiarum*.

Enkelte ikke-latinske ord er indkommet i grammatikkerne. S. 40 oversættes *nouus*, *nouuior*, *nouissimus* til dansk: nye, nyere, *aller syste*; det forstærkende *aller* er mindre ejendom-

meligt end fraværet af *nyeste*, og der kan foreligge en trykfejl, men *allersidste* er unægtelig semantisk acceptabelt og desuden morsommere. Af navne forekommer foruden *Hafnia* en enkelt gang *Faxe*.

S. 18 f. eksemplificeres præsens med upersonligt og med personligt subjekt: *het ruwet, het lustet, men lest, men leert* (*angrer, lyster, læser, lærer.*) Verberne kan være højtyske, nedertyske eller nederlandske, men *het* med *h* er nederlandsk og modsiges ikke af talbøjningen *een heer, die heren* s. 41. Interjektionerne s. 58 er sprogligt blandede, ikke alle latinske, og *vach* synes nederlandsk. Disse nye iagttagelser, for hvilke udg. har flere kolleger at takke, peger på Gotfred af Ghemen som ophavsmand; *hauer* s. 18 er uoplyst.

[36] Oluf Friis: Den danske Litteraturs Historie I, 1945 201-34.

[37] LN 190 med flg. »hoved«: Joh. Murmellius: De latina constructione XXV præcepta. Joh. Bugenhagen: Regulæ grammaticales. Joh. Despauterius: Rudimenta. Udg. af Chr. Therkelsen [Morsing]. [Kbh.]: Poul Ræff, 1519. 4°. - Se herom Haastrup, cit. note [21], 134-5.

[38] Bogen kendes kun fra Resens ovennævnte katalog, cit. af Bruun s. 283 med trykår 1519? efter Langebeks formodning. Lauritz Nielsen optager ofte titler på basis af gamle notater, men har åbenbart ikke anset Resens formulering som tilstrækkeligt bevis for bogens eksistens. - Se Golling, cit. note [32], 47.

[39] W. Norvin: Københavns Universitet i Reformationens og Ortodoksiens Tidsalder, II, 1940, 6 & 28.

[40] Danske Magazin I, 1745 295. - Tekstens *Facenus* må være en fejl for *Facetus*.

[41] Keussen, cit. note [33] II s. 547.

[42] Oversættelsen er taget fra Haastrup, cit. note [21], 133.

[43] W. Keith Percival, cit. note [21].

[44] Antonio de Nebrija: De vi ac potestate litterarum deque illarum falsa prolatione, Salamanca 1503. - Jvf. også udtalereglerne ovf. s. 184-5.

[45] Se f.eks. A. Maierù: Terminologia logica della tarda scolastica (= Lessico Intellettuale Europeo VIII), Roma 1972, især s. 499-601.

[46] Andre tydelige indslag af skolastisk logik kan ses s. 155-7 i anvendelsen af termerne *suppositio* og *relatio simplex*.

- The art of printing was introduced in Denmark when Johann Snell visited Odense in 1482 and Stephan Arndes Schleswig in 1486. They were invited to print liturgical books; one or two minor books by each have also survived.
- 220 The prototypographer of the capital Copenhagen was Gotfred of Ghemen, a Dutchman, and the three books from 1493 here reprinted are his first known Copenhagen titles, to which he added, in 1495, the first book printed in the vernacular: *Rimkroniken*, a rhymed chronicle of Denmark. Several other titles over his imprint are known from 1505–10.
- 223 The *Donatus* was formerly thought to have been printed in 1489, but is technically identical with the *Fundamentum*, which was printed in 1493 *in curia domini doctoris Petri alberti per me gotfridum de ghemen*, shortly before the *Regulæ*, printed *in vniuersitate haffnensi . . . Expensis doctoris Petri alberti de haffnya*. The three books are a unity and somehow or other are connected with the Copenhagen University of 1479 and its very active Vice Chancellor, Dr. Peder Albertsen.
- 221 The *Donatus*, the *Fundamentum*, the Schleswig *Remigijs* from 1486 (now all unique), and the *Regulæ* (also extant in the Bibliothèque nationale) once formed a volume belonging to Tideke Hansen in the Benedictine convent Skovkloster in South Zealand. This is certified by inscriptions, including a note which was lost when the next
- 228
229
222 known owner split up the volume and had the

four books bound separately. His name was Terkel Klevenfeldt (born Kleve), and at his auction in 1777 the books found their obvious way to Henrik Hielmstjerne (born Hendriksen), another civil servant and ardent collector specializing in books concerning the Danish realm. His collection is now the core of the Danish Department of the Royal Library by bequest of Hielmstjerne's son-in-law in 1807.

- 223 The researches of incunabulists over the last hundred years were baffled by the unreliable ascription (from 1838) of the undated *Donatus* to the year 1489. Thus Gotfred of Ghemen was supposed to be the first permanent printer of the country with 1489–1510 as the estimated span of his activity.
- 224 Recent meticulous typological analyses of Ghemen's total output by Professors Lotte & Wytze Hellinga (Amsterdam/London) have proved that Gotfred's modest career had four stages: Gouda about 1486–92, Copenhagen 1493–95, Leiden between 1495 and 1505, Copenhagen 1505–10. During his first period in Denmark he used one font only ("Gouda typecutter C2"),
- 225 typically Dutch Gothic with over fifty abbrevia-
226 tions but few ligatures. The rather stately wood-
cut of the *Fundamentum*, the three religious vignettes and a fifth block—later and more relevantly
227 used for "The Spiritual Love Letter" in Leiden
—must be of Dutch origin as were the types.
- 228 The composite volume which preserved the

four *rarissima* was mentioned above. Another composite volume with several Danish owners' names up to 1610 preserves the Paris copy of *Regulæ* and claims interest because the four other tracts in the volume are grammars printed by Heinrich Quentell in Cologne, the city from where the budding Danish university had recruited its first teachers.

- 230 In a footnote to his description of *Donatus*, Lauritz Nielsen describes a vellum fragment in the Municipal Library of Trier (Federal Republic of Germany), 2×2 leaves out of the original 2×6. Gotfred is generally acknowledged as their printer, but L. & W. Hellinga refuse to solve the open question whether this *Donatus*, GW 8870, was printed in Gouda or in Copenhagen; but since it is earlier than our complete *Donatus*, we would very much like to know.

- Lauritz Nielsen also mentions a fragment in the University Library of Lund (Sweden). As will be seen from the facsimile pp. 213-4, the two pages are an uncorrected proof. They must be listed as an otherwise lost Copenhagen *Donatus* which can be dated after the complete edition
231 but not later than 1495 and numbered LN 60a.

- 232 **I**n the Middle Ages Latin was the professional language of scientists, administrators and churchmen. Accordingly the Latin taught in schools and at universities was a language adapted to such purposes. The schoolmen did not

cultivate the language of a remote classical age, but communicated in a simplified form of Latin, influenced by developments in the vernacular
233 languages. Towards the end of the Middle Ages the conventions of this professional language antagonized the new educational ideas put forward by the Italian humanists, who wished to revive the beauty and intricacies of classical Latin, its vocabulary and grammar, whereas they discarded later developments as the inventions of northern barbarians. The educational ideas of the humanists slowly gained ground all over
234 Europe during the 15th and 16th centuries. The three grammars reprinted in this volume reflect an early stage in this process.

The medieval teaching of Latin was based on classical manuals. Its two most important tools were Priscian's comprehensive *Institutiones grammaticae* (6th century), which summarizes the entire contribution of classical Antiquity to linguistics, and Donatus's *Ars grammatica* (4th century), which adequately reflects the traditions of the Roman school. Especially influential was an abbreviation of Donatus, recast in the form of questions and answers, the so-called *Donatus minor*, which is transmitted in approximately 500 Mss. and in the period of the *incunabula* became one of the most frequently published books.

235 The *Institutiones* of Priscian proved to be too comprehensive for immediate use in school. So

abbreviations were made which combined the accessibility of *Donatus minor* with the divergent definitions and arrangements of Priscian. The most important manuals within this tradition were the *Ianua*, with the *incipit: Poeta, que pars?* which since the 12th century challenged the popularity of *Donatus*, and the *Remigius*, with the *incipit: Dominus, que pars?*, whose earliest version known so far belongs to the 13th century.

The three manuals so far mentioned deal exclusively with *accidence*. The lack of a syntax was heavily felt, and eventually remedied by a meticulous study of the two last books of Priscian, the *Priscianus minor*. In these studies the two concepts of concord (*congruitas*) and government (*regimen*) became the dominant tools of syntactical description. These developments found their canonical form in Alexander of Villa Dei's *Doctrinale*, written about 1200. During the rest of the Middle Ages this versified grammar was the dominant manual for teaching Latin syntax, in continuation of the course based on *Donatus minor*.

The scientific study of Latin grammar was connected with the universities. As a result of the influence of Aristotelian philosophy and methodology a new branch of grammar, rational or speculative grammar, was established. Speculative grammar wanted to explain universal features of language systematically; it did so by concentrating on those semantical components—

the so-called *modi significandi*—which defined the grammatical categories. At the same time, because of their various mutual relations the *modi significandi* were at the base of syntactical theory. The schoolmen created a remarkable system of syntax, based on the assumption that any construction is a construction of two words, of which one is dependent and the other is determinant.

The linguistic doctrine of the universities never did penetrate completely into the teaching manuals, but many of its key-concepts were eventually adopted, in that slow process of adaptation which is so characteristic of the development of schoolbooks.

241 The humanists reacted especially violently against such theoretical superstructures, with the significant claim that these did not make it easier to master correct Latin. But as far as the central parts of grammar are concerned the change from medieval to humanist grammar was not as abrupt as has often been maintained. The foundations of grammar were left untouched: the *Donatus minor*, the *Ianua* and the *Remigijs* did not lose popularity. And in syntax the concepts of concord and government remained crucial. The *Regulae grammaticales* of Guarino Veronese (ca. 1415) which is generally considered to be the first humanist grammar of Latin is nothing but a medieval grammar, from which some of the most offending technical terms have been re-

moved. What the humanists objected to was the sloppiness of diction and the unclassical idiom of the manuals themselves; especially Alexander was strongly criticized on this account. Still, his *Doctrinale* was not superseded north of the Alps till well into the 16th century. The famous attack on Medieval Latin launched by Lorenzo Valla in his *Elegantiae Linguae Latinae* (ca. 1444) is directed not so much against the grammarians and their doctrines as against the users of language and their deficient understanding of the

242 vocabulary of classical Latin. As opposed to Guarino's *Regulae*, Valla's *Elegantiae* abounds in examples drawn from classical authors. The painstaking observation of such examples proved to be the decisive contribution of the humanists to Latin grammar; linguistic theory as such, on the other hand, was not advanced directly by their efforts.

243 In Europe, north of the Alps, similar aspirations slowly gained ground. But we are still inadequately informed about the ways and extent of this development.

The first Latin grammar printed in Denmark was the *Remigius* printed by Stephan Arndes in Schleswig 1486. With this manual we are still largely on medieval territory. It deserves mentioning that the definitions of the grammatical categories are couched in terms of *modi significandi*, and the syntax is based on Alexander's

244 *Doctrinale*.

By 1520 the humanist ideology had become
246 dominant. It suffices to mention Christian Peder-
sen (whose *Vocabularium in usum Dacorum* was
first printed in 1510), Henrik Schmidt and Chri-
stian Torkilsen Morsing. The latter in 1519
edited a Latin grammar which was an adaptation
of Despauterius's *Rudimenta* with some addi-
247 tions by Bugenhagen. In 1522 Christian II, then
King of Denmark and Norway, banned Alexan-
der's *Doctrinale* and other medieval schoolbooks.
On the occasion of the restoration of the Uni-
versity of Copenhagen in 1537 the humanist
aspirations are clearly expressed, both in Mor-
sing's programmatic speech and in the founda-
tion document of 1539 which prescribes the use
of Melanchthon's and Linacre's grammars and
of Valla's *Elegantiae*.

Between the medieval *Remigius* and the hu-
manist grammar of Morsing the three grammars
reprinted in this volume must be situated.

244 The printing of the grammars was probably
initiated by Peder Albertsen, vice-chancellor and
primus motor of the newly (1479) founded uni-
versity of Copenhagen. Peder Albertsen had
studied and taught in Cologne in the 1470es and
he had certainly brought back some knowledge
of the new movement within the study of Latin
grammar. The three volumes of grammar under
discussion testify to that.

The first volume contains the *Donatus minor*
in the normally printed late-medieval version. It

is supplemented by a number of flexional paradigms; thus the volume covers the first, elementary, stage of a Latin education.

245 The immediate source of the two following volumes is a book printed by H. Quentell in Cologne 1492 with the title *Fundamentum scholarium*. The text, to a certain degree, has been adapted to Danish conditions; a few Danish words are included and a few Danish place-names are quoted, even if German and Dutch features are also observable. Most interesting is perhaps the reference to the famous Danish historian of the Middle Ages, Saxo Grammaticus, on p. 176.

247 The second volume, the *Fundamentum*, contains an adapted version of *Remigius* (pp. 39–58) and some rules concerning more advanced parts of Latin accidence. Especially interesting are the *Congruitates communes pro pueris* (pp. 81–111), which is a discussion of various principles of syntax, arranged according to the cases involved. – The third volume, the *Regulae*, discusses some more advanced syntactical, stylistical and metrical problems, largely based on Alexander's *Doctrinale*.

249 The best *index* of the type of Latin envisaged in the grammars is to be found in the *Congruitates* (p. 81 ff.) and in the *Regulae* (pp. 115–175).

A first orientation can be gained by studying the examples used for illustrations. They are of three kinds: One, examples drawn from classical

authors; most of them reflect common grammatical tradition and they do not prove any direct observation of classical usage.—Another kind are quotations from the Bible. It is interesting to note that the grammar and style of the *Vulgata* is considered to be above the range of
250 the grammarian's critique; nevertheless it is not accepted as a model for imitation (p. 152f.).—A third kind of examples are taken from the medieval school, often betraying influence from the disputations of logic (e.g. pp. 141, 150, 158, 169).

Next, it is revealing to consider the criteria used for judging the latinity of the examples discussed. The most common way of defending the latinity of a given example is to refer to a general grammatical rule, of which the example is shown to be an application. The rules introduced for this purpose correspond to the normal arsenal of rules known in the Middle Ages, e.g. from Alexander.—But another type of criterion employed reveals our author to be within the area of humanistic influence. On several occasions appeal is made to the use of “solid, Latin
251 authors” (e.g. p. 92, 160). Even Lorenzo Valla is quoted as an authority on such matters (p. 93).

It is also characteristic that the three grammars do not display any traces of the medieval *modi significandi* of the terminology connected with them. On pp. 160–161 we even find a direct polemic against a point of normal medieval syn-

252 tactical terminology. The author proposes to substitute the terms *ex parte suppositi* and *ex parte appositi* for the medieval, "ungrammatical" *ex parte ante* and *ex parte post*. It is uncertain if genuine humanists would have found the author's own proposal much better; at least this usage is avoided in the tradition of Guarino.

At any rate, the three grammars reprinted in this volume are the first expression of the penetration of humanistic ideas into the study of Latin in Denmark. This must, however, not be exaggerated. The idiom of the grammars remains medieval and their purpose is to introduce the "professional" type of Latin, still useful at universities and in the administration.

Denne bog er fremstillet i Bianco Lunos Bogtrykkeri A-S, København, facsimiledelen i offsettryk i samarbejde med F. Henriksens Eftf. Reproduktions-Atelier, København, resten i bogtryk. Satsen er Monotype Plantin 12/13 og 9/10. Papir: Tonet offset 202, 120 g, fra DFP. Indbindingsarbejde: Jakob Baden ApS. Redaktion, typografi og bind: Erik Dal.

Bindet er en finere udformning af den gennem århundreder gængse type: den ubeskårne bogblok hæftet i råpap, der dog i sjældne tilfælde ses dekoreret allerede i 15. århundrede.

EXPLICIT LIBER FELICITER